

LANGUAGE RICH EUROPE ΠΟΛΥΓΛΩΣΣΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

ΟΙ ΤΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ
ΠΟΛΥΓΛΩΣΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Με την υποστήριξη των:

Το σχέδιο αυτό χρηματοδοτήθηκε με την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η παρούσα δημοσίευση (ανακοίνωση) δεσμεύει μόνο τον συντάκτη της και η Επιτροπή δεν ευθύνεται για τυχόν χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτήν.

ΜΕΡΟΣ 1: Guus Extra και Kutlay Yağmur

ΜΕΡΟΣ 2: Kutlay Yağmur, Guus Extra και Marlies Swinkels

ΕΠΙΜΕΛΗΤΕΣ: Guus Extra και Kutlay Yağmur

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	2	ΜΕΡΟΣ 3: ΠΡΟΦΙΛ ΕΛΛΑΔΑΣ – ΔΡ. SARA HANNAM ΚΑΙ ΔΡ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ	92
ΕΙΣΑΓΩΓΗ <i>Martin Hope</i>	6	Οι Γλώσσες στα Επίσημα έγγραφα και βάσεις δεδομένων.....	92
ΒΑΣΙΚΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ <i>Guus Extra and Kutlay Yağmur</i>	9	Οι Γλώσσες στην προσχολική εκπαίδευση.....	93
ΜΕΡΟΣ 1: ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΚΑΘΙΕΡΩΣΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΔΕΙΚΤΩΝ ΓΙΑ ΤΙΣ ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ <i>Guus Extra and Kutlay Yağmur</i>	16	Οι Γλώσσες στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση.....	94
1.1. Ευρωπαϊκοί φορείς δράσης στην προώθηση της πολυγλωσσίας και της πολλαπλογλωσσίας.....	17	Οργάνωση.....	94
1.2. Η τρίγλωσση φόρμουλα και η πολλαπλογλωσσία.....	23	Διδασκαλία.....	95
1.3. Οι ποικιλίες των γλωσσών που ερευνήθηκαν στα πλαίσια του προγράμματος LRE.....	25	Οι Γλώσσες στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.....	97
1.4. Τομείς χρήσης γλωσσών που εξετάστηκαν στην έρευνα.....	27	Οργάνωση.....	97
1.5. Συλλογή δεδομένων και η προσέγγιση των τριών πόλεων.....	28	Διδασκαλία.....	98
1.6. Μεθοδολογία έρευνας.....	31	Οι Γλώσσες στην Επαγγελματική και Τριτοβάθμια Εκπαίδευση.....	100
ΜΕΡΟΣ 2: ΔΙΕΘΝΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ LANGUAGE RICH EUROPE (ΠΟΛΥΓΛΩΣΣΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ) <i>Kutlay Yağmur, Guus Extra and Marlies Swinkels</i>	34	Επαγγελματική Εκπαίδευση (σε τρία κέντρα επαγγελματικής κατάρτισης).....	100
2.1 Οι γλώσσες στα επίσημα έγγραφα και βάσεις δεδομένων.....	35	Οι Γλώσσες στα Οπτικοακουστικά Μέσα και στον Τύπο.....	103
2.2 Οι γλώσσες στην προσχολική εκπαίδευση.....	42	Οι Γλώσσες στις δημόσιες υπηρεσίες και στους δημόσιους χώρους.....	104
2.3 Οι γλώσσες στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση.....	46	Θεσμοθετημένες γλωσσικές πολιτικές σε επίπεδο πόλης.....	104
2.4 Οι γλώσσες στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.....	55	Υπηρεσίες που παρέχουν δυνατότητα προφορικής επικοινωνίας.....	105
2.5 Διαμήκεις προοπτικές στην (προσχολική), πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση.....	66	Υπηρεσίες που παρέχουν δυνατότητα Γραπτής Επικοινωνίας.....	106
2.6 Οι γλώσσες στην επαγγελματική και τριτοβάθμια εκπαίδευση.....	68		
2.7 Οι γλώσσες στα οπτικοακουστικά μέσα και στον Τύπο.....	74		
2.8 Οι γλώσσες στις δημόσιες υπηρεσίες και στους δημόσιους χώρους.....	78		
2.9 Οι γλώσσες στον επαγγελματικό τομέα.....	81		
2.10 Διεθνικά στοιχεία για το προφίλ πολυγλωσσίας σε κάθε τομέα εκτός από αυτόν της εκπαίδευσης.....	86		
Βιβλιογραφικές Αναφορές στα Κεφάλαια I και II.....	87		
Παράρτημα.....	90		
Γλωσσάρι.....	90		

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Το Βρετανικό Συμβούλιο θα ήθελε να ευχαριστήσει τα παρκάτω άτομα και ινστιτούτα για τη συμβολή τους σε αυτήν την έκδοση.

Συντονιστική ομάδα Language Rich Europe:

Karin Berkhout, Γραμματέας του Κέντρου σπουδών για την Πολυπολιτισμική Κοινωνία Babylon, Πανεπιστήμιο Τίλμπουργκ

Καθ. Guus Extra, Καθηγητής με ειδικότητα τις Γλώσσες και τις Μειονότητες, Πανεπιστήμιο Τίλμπουργκ

Martin Hope (έως το Σεπτέμβριο 2012), Υπεύθυνος Προγράμματος Language Rich Europe, Βρετανικό Συμβούλιο

Simon Ingram-Hill, Language Rich Europe Project Director (από Σεπτέμβριο 2012)

Christiane Keilig, Συντονίστρια Επικοινωνίας, Βρετανικό Συμβούλιο

Eilidh MacDonald, Συντονίστρια Προγράμματος, Βρετανικό Συμβούλιο

Nadine Ott, Πρώην Υπεύθυνη Προγράμματος, Βρετανικό Συμβούλιο

Aneta Quraishy, Υπεύθυνη Προγράμματος, Βρετανικό Συμβούλιο

David Sorrentino, Υπεύθυνος Επικοινωνίας, Βρετανικό Συμβούλιο

Marlies Swinkels, Τμήμα Πολιτισμικών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Τίλμπουργκ

Δρ. Kutlay Yagmur, Επίκουρος Καθηγητής Πολυγλωσσίας, egagwtgwq Πανεπιστήμιο Τίλμπουργκ

Μέλη Ομάδας Καθοδήγησης του Language Rich Europe:

Δρ. Juan Pedro de Basterrechea, Υπεύθυνος για την εφαρμογή στρατηγικών άντλησης χορηγιών και Διευθυντής Πωλήσεων, Ινστιτούτο Θερβάντες

Καθ. Guus Extra, Καθηγητής με ειδικότητα τις Γλώσσες και τις Μειονότητες, Πανεπιστήμιο Τίλμπουργκ

Καθ. Mário Filipe, Αντιπρόεδρος, Ινστιτούτο Θερβάντες

Martin Hope, Υπεύθυνος Γραφείου Μπενελούξ και ΕΕ, Βρετανικό Συμβούλιο (έως Αύγουστο 2012)

Simon Ingram-Hill, Διευθυντής Ουγγαρίας, Βρετανικό Συμβούλιο (από Σεπτέμβριο 2012)

Thomas Huddleston, Αναλυτής Πολιτικής, Ομάδα Μεταναστευτικής Πολιτικής

Tony Jones, Σύμβουλος, Καινοτομία Αγγλικής Γλώσσας, Βρετανικό Συμβούλιο

Δρ. Elidir King, Υπεύθυνος Languages Company

Ulla-Alexandra Mattl, Συντονίστρια, EUNIC Βρυξελλών

Xavier North, Γενικός Αντιπρόσωπος για τη γαλλική γλώσσα και τις γλώσσες της Γαλλίας, Γενική αντιπροσωπεία για τη γαλλική γλώσσα και τις γλώσσες της Γαλλίας

Aneta Quraishy, Υπεύθυνη Προγράμματος, Βρετανικό Συμβούλιο

Joe Sheils, Πρώην Επικεφαλής του Τμήματος Γλωσσικής Εκπαίδευσης και Πολιτικής, Συμβούλιο της Ευρώπης

Wolf von Siebert, Υπεύθυνος Προγράμματος, Γλώσσα και Ένταξη, Ινστιτούτο Γκαίτε

Liliana Szczuka-Dorna, Επικεφαλής του Τμήματος Σύγχρονων Γλωσσών, Πανεπιστήμιο Τεχνολογίας Poznan

Όμιλος συνεργαζόμενων ιδρυμάτων:

Η πρώτη έκδοση του LRE - Οι τάσεις των πολιτικών πολυγλωσσίας στην Ευρώπη επιτεύχθηκε χάρη στην εκτεταμένη, μακροχρόνια συνεργασία του ομίλου των ιδρυμάτων με τα οποία συνεργαζόμαστε και στα οποία θα θέλαμε να εκφράσουμε την ευγνωμοσύνη μας για την ενεργητικότητα και τη συμμετοχή τους.

Αυστρία: : EDUCULT, Σκέψεις και Πράξεις στον Πολιτισμικό Τομέα

Βέλγιο: Ομάδα Μεταναστευτικής Πολιτικής, EUNIC Βρυξελλών, Μορφωτικό Ινστιτούτο Δανίας και Πανεπιστήμιο Gent / Πανεπιστήμιο Ghent (Steunpunt Diversiteit en Leren / Κέντρο για την Ποικιλομορφία και τη Μάθηση)

Βοσνία-Ερζεγοβίνη: Πανεπιστήμιο του Σαράγιεβο, Τμήμα Φιλοσοφίας

Βουλγαρία: Πανεπιστήμιο της Σόφιας, Τμήμα Κλασικής και Σύγχρονης Φιλολογίας

Δανία: Συμβούλιο για τη Δανική γλώσσα

Εσθονία: Κέντρο Εισαγωγικών Εξετάσεων και Τυπικών Προσόντων

Γαλλία: Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο για την Πολυγλωσσία

Γερμανία: Πανεπιστήμιο Αμβούργου, LIMA – Διαχείριση Γλωσσικής Ποικιλομορφίας στις Αστικές Περιοχές και Ινστιτούτο Γκαίτε

Ελλάδα: Διεθνές Ερευνητικό Κέντρο «South East European Research Centre»

Ουγγαρία: Ερευνητικό Ινστιτούτο Γλωσσολογίας, Ερευνητικό Κέντρο για την Πολυγλωσσία

Ιταλία: Πανεπιστήμιο της Σιένα για Αλλοδαπούς, LEND

Λιθουανία: Κοινωνικό Ερευνητικό Κέντρο Λιθουανίας, Ινστιτούτο Εργασιακής και Κοινωνικής Έρευνας, Κρατική Επιτροπή για τη Λιθουανική Γλώσσα

Ολλανδία: Πανεπιστήμιο Τίλμπουργκ – Babylon, Κέντρο Σπουδών για την Πολυπολιτισμική Κοινωνία, Ακαδημία Fryske

Πολωνία: Ινστιτούτο για την Ποιότητα στην Εκπαίδευση

Πορτογαλία: ILTEC – Ινστιτούτο Θεωρητικής και Υπολογιστικής Γλωσσολογίας, Ινστιτούτο Camões

Ρουμανία: Κέντρο Εκπαίδευσης 2000+, Ίδρυμα EuroEd

Ισπανία: Ινστιτούτο Θερβάντες, Πανεπιστήμιο Nebrija, Τμήμα Πολιτισμού, Πανεπιστήμιο Βαρκελώνης

Ελβετία: Πανεπιστήμιο Fribourg, Ινστιτούτο Πολυγλωσσίας

Ουκρανία: Ινστιτούτο Κοινωνικής και Πολιτικής Ψυχολογίας

Ηνωμένο Βασίλειο: The Languages Company, Συμβούλιο Ουαλικής Γλώσσας και CILT, Εθνικό Κέντρο Γλωσσών – CILT (διεξήγαγε την αρχική έρευνα)

Συνεργάτες

Συμβούλιο της Ευρώπης, Στρασβούργο

Ευρωπαϊκό Κέντρο Σύγχρονων Γλωσσών, Γκραζ

Θα θέλαμε επίσης να εκφράσουμε τις ευχαριστίες μας στην ομάδα των συναδέλφων μας από τα παραρτήματα του Βρετανικού Συμβουλίου για την πολύτιμη συνεργασία και βοήθειά τους στις εξής χώρες:

Αυστρία: Martin Gilbert

Βέλγιο: Julia Kofler, Kirsi Suutarinen

Βοσνία-Ερζεγοβίνη: Samir Avdibegović και Alisa Mulalic

Βουλγαρία: Tzvetanka Panova

Δανία: Dorte Friis και Brid Conneely

Εσθονία: Ursula Roosmaa

Γαλλία: Marianne Garcia

Γερμανία: Michael Croasdale

Ελλάδα: Alison Weedall

Ουγγαρία: Viktoria Vas και Agota Biro

Ιταλία: Susan Costantini

Λιθουανία: Vilma Bačkiūtė

Ολλανδία: Manon de Ruijter, Aleksandra Parcinska και Canan Marasligil

Πολωνία: Alicja Dudziak

Πορτογαλία: Fátima Dias

Ρουμανία: Ruxandra Popovici

Ισπανία: Raquel Fernandez Montes

Ισπανία (Καταλονία): Isabella Petith

Ελβετία: Caroline Morrissey και Simon Brimblecombe

Ουκρανία: Irina Sukhinina και Elena Gorshenionova

Ηνωμένο Βασίλειο: Tony Jones

Ηνωμένο Βασίλειο (Ουαλία): Simon Ford

Τέλος, θα θέλαμε να εκφράσουμε την απεριόριστη και ειλικρινή εκτίμησή μας στο δίκτυο των ειδικών, των επιμελητών και όλων όσων συνέβαλαν στην κατάρτιση του προφίλ κάθε χώρας, οι οποίοι διέθεσαν τη λεπτομερή γνώση τους για την παραγωγή των στοιχείων στα οποία βασίζεται αυτή η προσχέδια έκθεση. Τα ονόματά τους περιλαμβάνονται στη λίστα:

Αυστρία

Δρ. Michael Wimmer, EDUCULT

Anke Schad, EDUCULT

Δρ. Waldemar Martyniuk, Συμβούλιο Ευρώπης, Ευρωπαϊκό Κέντρο Σύγχρονων Γλωσσών

Βέλγιο

Piet Van Avermaet, Πανεπιστήμιο Gent

Rebecca Marx, Μορφωτικό Ινστιτούτο Δανίας

Βοσνία-Ερζεγοβίνη

Καθ. Jasmin Dzindo, Πανεπιστήμιο του Σαράγιεβο, Τμήμα Φιλοσοφίας

Καθ. Ivo Komsic, Πανεπιστήμιο του Σαράγιεβο, Τμήμα Φιλοσοφία

Επιμελητής: Ranko Risojevic

Βουλγαρία

Δρ. Gueorgui Jetchev, Πανεπιστήμιο της Σόφιας

Αναπλ. Καθ. Galina Sokolova, Πανεπιστήμιο της Σόφιας
Selma Zeric, Αγγλικά: Συνεργάτης Ειδική σε θέματα νομικά και διαχείρισης προγραμμάτων

Επιμελητής: Αναπλ. Καθ. Angel Pachev, Τμήμα Γενικής και Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας, Ακαδημία Επιστημών της Βουλγαρίας

Δανία

Sabine Kirchmeier-Andersen,
Συμβούλιο για τη Δανική γλώσσα

Επιμελητής Καθ. Anne Holmen, Τμήμα Αγγλικής, Γερμανικής και Ρομαντικής Λογοτεχνίας, Πανεπιστήμιο της Κοπεγχάγης

Εσθονία

Kersti Sostar, Κέντρο Εισαγωγικών

Εξετάσεων και Τυπικών Προσόντων

Επιμελητής: Tuuli Oder, Κέντρο Γλωσσών,
Πανεπιστήμιο Ταλίν

Γαλλία

Μέλη της Γαλλικής Ομάδας Καθοδήγησης:

Καθηγ. Louis.Jean Calvet, Πανεπιστήμιο Provence

Καθηγ. Christos Clairis, Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο για την Πολυγλωσσία

Valérie Drake, Υπουργείο Εξωτερικών

Claire Extramiana, Γενική αντιπροσωπεία για τη Γαλλική γλώσσα και τις γλώσσες της Γαλλίας

Καθηγ. José Carlos Herreras, Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο για την Πολυγλωσσία

Michel Lefranc, Υπουργείο Παιδείας

François Monnanteuil, Υπουργείο Παιδείας

Xavier North, Γενική αντιπροσωπεία για τη Γαλλική γλώσσα και τις γλώσσες της Γαλλίας

Christian Tremblay, Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο για την Πολυγλωσσία

Καθηγ. Claude Truchot, Πανεπιστήμιο Στρασβούργου

Συλλογή δεδομένων Claude Bourgeois Δρ. Kenza Cherkaoui Yvonne Touchard

Επιμελητής Καθηγ. George-Daniel Veronique, Πανεπιστήμιο Provence

Γερμανία

Δρ. Joana Duarte, Πανεπιστήμιο Αμβούργου, LIMA

Καθηγ. Ingrid Gogolin, Πανεπιστήμιο Αμβούργου, LIMA

Δρ. Patrick Grommes, Πανεπιστήμιο Αμβούργου, LIMA

Emel Özcer, Πανεπιστήμιο Αμβούργου, LIMA

Uwe Mohr, Ινστιτούτο Γκαίτε

Barbara Thiel, Ινστιτούτο Γκαίτε

Uwe Mohr, Ινστιτούτο Γκαίτε

Rolf C. Peter, Ινστιτούτο Γκαίτε

Heike Uhlig, Ινστιτούτο Γκαίτε

Wolf von Siebert, Ινστιτούτο Γκαίτε

Επιμελητής Καθηγ. Marianne Kruger-Potratz, Westfälische Wilhelms-Universität Münster, Institut für Erziehungswissenschaft

Ελλάδα

Δρ. Sara Hannam, Πανεπιστήμιο Όξφορντ Μπρουκς

Δρ. Ευαγγελία Παπαθανασίου, Διεθνές Ερευνητικό Κέντρο «South East European Research Centre»

Δρ. Ζωή Τατσιώκα, Διεθνές Ερευνητικό Κέντρο «South East European Research Centre»

Νίκος Ζαχαρής, Διεθνές Ερευνητικό Κέντρο «South East European Research Centre»

Επιμελητής Καθηγ. Αγγελική Κιλιάρη, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Ουγγαρία

Δρ. Csilla Bartha, Ουγγρική Ακαδημία Επιστημών, Ερευνητικό Κέντρο για την Πολυγλωσσία

Helga Hattyar, Ακαδημία Επιστήμης της Ουγγαρίας - Ερευνητικό Κέντρο για την Πολυγλωσσία

Δρ. Noemi Nagy, Ουγγρική Ακαδημία Επιστημών, Ερευνητικό Κέντρο για την Πολυγλωσσία

Επιμελητής Καθηγ. Peter Medgyes, Πανεπιστήμιο της Βουδαπέστης

Ιταλία

Καθηγ. Monica Barni, Πανεπιστήμιο της Σιένα για Αλλοδαπούς

Silvia Minardi, Iend – lingua e nuova didattica

Επιμελητής Καθηγ. Tullio De Mauro, Πανεπιστήμιο της Ρώμης

Λιθουανία

Καθηγ. Boguslavas Gruževskis, Κοινωνικό Ερευνητικό Κέντρο Λιθουανίας

Δρ. Julija Moskvina, Κοινωνικό Ερευνητικό Κέντρο Λιθουανίας

Δρ. Irena Smetoniene, Κρατική Επιτροπή για τη γλώσσα της Λιθουανίας

Επιμελητής Καθηγ. Meilutė Ramonienė, Πανεπιστήμιο του Βίλνιους

Ολλανδία

Δρ. Cor van der Meer, Ακαδημία Fryske

Δρ. Saskia Benediktus, Ακαδημία Fryske

Επιμελητής Καθηγ. Durk Gorter Πανεπιστήμιο της Χώρας των Βάσκων, Donostia / San Sebastian

Μεταφραστές

Taalbuuro Popkema Groningen (Anne Tjerk Popkema)

Μεταφραστής (Αραβικά): Δρ. Abderrahman el Aissati, Πανεπιστήμιο Tilburg

Μεταφραστής (Τούρκικα): Δρ. Kutlay Yağmur, Πανεπιστήμιο Tilburg

Πολωνία

Δρ. Pawel Poszytek, Ινστιτούτο για την Ισότητα στην Εκπαίδευση

Δρ. Liliana Szczuka-Dorna, Ινστιτούτο για την Ισότητα στην Εκπαίδευση

Επιμελητής: Καθ. Władysław Miodunka, Πανεπιστήμιο της Κρακοβίας

Πορτογαλία

Nuno Carvalho, ILTEC – Ινστιτούτο Θεωρητικής και Υπολογιστικής Γλωσσολογίας

Lis Gonçaves, ILTEC – Ινστιτούτο Θεωρητικής και Υπολογιστικής Γλωσσολογίας

Καθ. Lachlan Mackenzie, ILTEC – Ινστιτούτο Θεωρητικής και Υπολογιστικής Γλωσσολογίας

Καθ. Maria Helena Mateus, ILTEC – Ινστιτούτο Θεωρητικής και Υπολογιστικής Γλωσσολογίας

Fabiola Santos, ILTEC – Ινστιτούτο Θεωρητικής και Υπολογιστικής Γλωσσολογίας

Cristina Faustino, Ινστιτούτο Camoes

Καθ. Mario Filipe, Ινστιτούτο Camoes

Επιμελητής Καθ. Ricardo Salomao, Universidade Aberta (Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πορτογαλία)

Ρουμανία

Alexandru Cernat, Κέντρο Εκπαίδευσης 2000+ και εξωτερικός συνεργάτης

Monica Dvorski, Κέντρο Εκπαίδευσης 2000+

Δρ. Anca Nedelcu, Κέντρο Εκπαίδευσης 2000+

Καθ. Anca Colibaba, Ίδρυμα EuroEd

Καθ. Stefan Colibaba, Ίδρυμα EuroEd

Επιμελητής: Δρ. Calin Rus, Διαπολιτισμικό Ινστιτούτο Timisoara

Ισπανία

Μαδρίτη, Σεβίλλη, Βαλένθια: Καθ. Marta Genis, Πανεπιστήμιο Nebrija

Επιμελητής: Καθ. Jose J. Gomez Asencio, Πανεπιστήμιο Salamanca

Μεταφραστές: Maria Ortiz & Carmen Octavio, Πανεπιστήμιο Nebrija

Χώρα των Βάσκων: Ivan Igartua, Τμήμα Πολιτισμού της Κυβέρνησης των Βάσκων

Επιμελητής: Καθ. Alberto Lopez Basaguren, Πανεπιστήμιο της χώρας των Βάσκων

Μεταφραστές: Idoia Gillenea, Hitzurun

Καταλονία: Καθ. Xavier Vila, University of Barcelona

Επιμελητής: Καθ. Miquel Angel Pradilla Cardona, Universitat Rovira I Virgili

Μεταφραστής: Ma del Mar Vilano

Ελβετία

Καθ. Raphael Bertele, Πανεπιστήμιο του Fribourg, Ινστιτούτο για την Πολυγλωσσία

Καθ. Bernhard Lindt, Πανεπιστήμιο του Fribourg, Ινστιτούτο για την Πολυγλωσσία

Susanne Obermayer, Πανεπιστήμιο του Fribourg, Ινστιτούτο για την Πολυγλωσσία

Επιμελητής Καθ. Georges Ludi, Πανεπιστήμιο Basel

Ουκρανία

Δρ. Lyubov Naydonova, Ινστιτούτο Κοινωνικής και Πολιτικής Ψυχολογίας

Δρ. Yaroslav M. Pylinsky, Ινστιτούτο Kennan, Kyiv Project

Ηνωμένο Βασίλειο

Phillip Harding-Esch, Languages Company

Δρ. Elidir King, Languages Company

Teresa Tinsley, Επικοινωνίες Alcantara

Nick Byrne, Κέντρο Γλωσσών στη Σχολή Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών του Λονδίνου

Hywel Jones, Επίτροπος Ουαλικής Γλώσσας

Meirion Prys Jones, Συμβούλιο Ουαλικής Γλώσσας

Επιμελητές Καθ. Mike Kelly, Πανεπιστήμιο του Σαουθάμπτον

Ουαλία: Καθ. Colin Williams, Πανεπιστήμιο Κάρντιφ

Προηγούμενος επίσης:

Kathryn Board, Εθνικό Κέντρο Γλωσσών CILT

Youring Han, Εθνικό Κέντρο Γλωσσών CILT

Nick Joujou, Εθνικό Κέντρο Γλωσσών CILT

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Martin Hope, Διευθυντής Προγράμματος Language Rich Europe (2009-Αύγουστος 2012)

Ως ο οργανισμός για τις διεθνείς πολιτισμικές σχέσεις του Ηνωμένου Βασιλείου, το Βρετανικό Συμβούλιο είναι αφοσιωμένο στη δημιουργία μακροχρόνιων σχέσεων και εμπιστοσύνης μεταξύ των πολιτών του Ηνωμένου Βασιλείου και άλλων χωρών. Το Language Rich Europe (LRE) είναι ένα πρόγραμμα το οποίο υλοποιείται σε συνεργασία με την Ένωση Μορφωτικών Ινστιτούτων της Ε.Ε. (EUNIC) και ένα δίκτυο Ευρωπαϊκών εταίρων και αποτελεί το επίκεντρο της αποστολής μας για τη δημιουργία πολιτισμικών σχέσεων. Επίκεντρο της αποστολής μας για τη δημιουργία πολιτισμικών σχέσεων. Στόχος του LRE είναι η περαιτέρω προώθηση της συνεργασίας των φορέων διαμόρφωσης πολιτικής και των αρμοδίων για την εφαρμογή αυτών των πολιτικών στην Ευρώπη με σκοπό την ανάπτυξη καλών πρακτικών για την πολυγλωσσία, οι οποίες διασφαλίζουν την περαιτέρω προώθηση και ενθάρρυνση της γλωσσικής και πολιτιστικής ανταλλαγής στο σχολείο, το πανεπιστήμιο και την ευρύτερη κοινωνία. Πιστεύουμε ότι αυτό είναι πολύ σημαντικό για τη διεύρυνση της διεθνούς προοπτικής των Ευρωπαϊκών πολιτών κάθε ηλικίας, και για την επιτυχή ένταξη της Ευρώπης ως σύνολο στην παγκόσμια οικονομική αγορά, η οποία θα της δώσει τη δυνατότητα σύναψης εμπορικών σχέσεων με τις αναδυόμενες οικονομικές δυνάμεις του 21ου αιώνα σε ολόκληρο τον κόσμο.

Από την ίδρυσή του το 1934, το Βρετανικό Συμβούλιο στηρίζει την προσπάθεια αποτελεσματικής επικοινωνίας των διδασκομένων της αγγλικής γλώσσας με ανθρώπους από άλλες χώρες και την αύξηση της προοπτικής απασχόλησης μέσω της απευθείας διδασκαλίας και προσφάτως μέσω της εξ αποστάσεως διδασκαλίας με τη χρήση του διαδικτύου. Επίσης, συνεργάζεται με υπουργεία και τοπικούς φορείς εκπαίδευσης για τη στήριξη της επαγγελματικής ανάπτυξης των καθηγητών. Αυτό που δε γνωρίζουν πολλοί είναι η παροχή μεγάλης στήριξης στην εκμάθηση ξένων γλωσσών στο Ηνωμένο Βασίλειο, μέσω του προγράμματος Βοηθών Καθηγητών Ξένων Γλωσσών, μέσω της συγγραφής διδακτικών βιβλίων ξένων γλωσσών για τα σχολεία του Ηνωμένου Βασιλείου, και μέσω της διευκόλυνσης της επαφής των σχολείων με καθηγητές και μαθητές άλλων χωρών. Το 2012 φιλοξενούμε πάνω από 2.500 βοηθούς καθηγητές γλωσσών στο Ηνωμένο Βασίλειο από γαλλόφωνες, γερμανόφωνες και ισπανόφωνες χώρες και από την Ιταλία, την Κίνα, την Ιαπωνία, το Ομάν και τη Ρωσία. Οι βοηθοί καθηγητές συνεπικουρούν το έργο των δασκάλων ξένων γλωσσών του οργανισμού μας στα σχολεία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαιδευτικής βαθμίδας εμπλουτίζοντας, παράλληλα, το πολιτισμικό περιεχόμενο των μαθημάτων στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Το LRE αποτελεί μέρος της δέσμευσής μας ως οργανισμού για την προώθηση του διαπολιτισμικού διαλόγου και της ποικιλομορφίας στην Ευρώπη, μια ποικιλομορφία, η οποία εκδηλώνεται μέσα από την τεράστια ποικιλία και αφθονία των γλωσσών που παρατηρούμε γύρω μας όπου και να ζούμε. Με την παρούσα δημοσίευση σηματοδοτούμε την ολοκλήρωση του πρώτου σταδίου του προγράμματος, στο οποίο παρουσιάζονται τα ευρήματα της πρώτης μας έρευνας για την διερεύνηση των γλωσσικών πολιτικών και πρακτικών που εφαρμόζονται σήμερα στις χώρες με τις οποίες συνεργαζόμαστε και για τη διαπίστωση του εύρους της γλωσσικής ποικιλομορφίας σε αυτές. Φιλοδοξία της έρευνάς μας ήταν η διερεύνηση μιας ποικιλίας ειδών γλωσσών στις οποίες συγκαταλέγονται: οι ξένες γλώσσες, οι περιφερειακές ή μειονοτικές γλώσσες, οι γλώσσες των μεταναστών και οι εθνικές γλώσσες. Για τις εθνικές γλώσσες, εξετάστηκε συγκεκριμένα ο τρόπος με τον οποίο τα ιδρύματά μας στηρίζουν την εκμάθηση της εθνικής γλώσσας από τους νεοαφιχθέντες, που αποτελεί πολύ σημαντικό παράγοντα για την εκπαίδευση και την εργασία.

Η έρευνά μας εστίασε φυσικά στον τομέα της εκπαίδευσης, αφού είναι ο κατεξοχήν αρμόδιος τομέας για τη διδασκαλία και εκμάθηση των γλωσσών, αλλά πέρα από την εκπαίδευση περιλαμβάνεται, επίσης, έρευνα για τις γλωσσικές πολιτικές και πρακτικές στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, στις δημόσιες υπηρεσίες και στους δημόσιους χώρους και στον επαγγελματικό τομέα. Πιστεύουμε ότι το πλούσιο γλωσσικό περιβάλλον εκτός του σχολείου είναι εξίσου σημαντικό για την απόκτηση γνώσης γύρω από άλλες γλώσσες και πολιτισμούς και κατ' επέκταση τη θετική εκτίμησή τους όσο και η επίσημη εκπαίδευση. Οι καλές γλωσσικές πολιτικές μπορούν να αναδείξουν το φιλικότερο πρόσωπο των πόλεων τόσο απέναντι στους επισκέπτες όσο και απέναντι στους πολίτες. Οι καλές γλωσσικές πρακτικές στον επαγγελματικό τομέα μπορούν να δώσουν στις εταιρείες ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, ενώ η ποικιλία γλωσσών στα ραδιοτηλεοπτικά μέσα μπορεί να συμβάλει στην αύξηση της ανοχής και της δεκτικότητας σε όλες τις κοινωνίες.

Οι γενικοί στόχοι του προγράμματος Language Rich Europe, το οποίο συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή είναι οι εξής:

- Η διευκόλυνση της ανταλλαγής καλών πρακτικών για την προώθηση του διαπολιτισμικού διαλόγου και της κοινωνικής ένταξης μέσω της διδασκαλίας και της εκμάθησης γλωσσών.
- Η προώθηση της ευρωπαϊκής συνεργασίας για την ανάπτυξη γλωσσικών πολιτικών και πρακτικών σε ορισμένους τομείς της εκπαίδευσης και της ευρύτερης κοινωνίας.
- Η αύξηση της συναίσθησης έναντι των συστάσεων της ΕΕ και του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προώθηση της εκμάθησης γλωσσών και της ποικιλομορφίας στην Ευρώπη.

Το πρώτο ερευνητικό στάδιο, το οποίο περιγράφεται στο παρόν βιβλίο, προσφέρει μία βάση για τη δημιουργία δικτύων και συνεργασιών μεταξύ των φορέων διαμόρφωσης γλωσσικής πολιτικής και των αρμοδίων για την εφαρμογή αυτών των πολιτικών στην Ευρώπη. Φιλοδοξία μας είναι η δημιουργία ενός δικτύου 1.200 ατόμων από την προσχολική εκπαίδευση, τον επίσημο εκπαιδευτικό τομέα, τα πανεπιστήμια και τα κολέγια, τον κόσμο των επιχειρήσεων, τις δημόσιες υπηρεσίες των πόλεων, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και τις ενώσεις των μεταναστών. Πιστεύουμε ότι η δημιουργία κοινωνιών με γλωσσική ποικιλομορφία, στις οποίες θα είναι αναγνωρισμένη η σημασία των γλωσσών για τη συνοχή και την ευημερία των κοινοτήτων και των κοινωνιών, αλλά και την οικονομική άνθηση μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω της συνεργασίας όλων αυτών των ομάδων.

Το έργο που έχουμε φέρει μέχρι σήμερα εις πέρας δεν θα μπορούσε να έχει επιτευχθεί χωρίς τη σύμπραξη εταίρων και ερευνητών, τους οποίους θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα για την αφοσίωση και την υπομονή που επέδειξαν. Ειδικότερα θα ήθελα να ευχαριστήσω την ομάδα των Guus Extra, Kutlay Yagmur και Marlies Swinkels με τη στήριξη της Karin Berkhout, στο Κέντρο Σπουδών για την Πολυπολιτισμική Κοινωνία *Babylon*, στο πανεπιστήμιο του Tilburg που έφερε εις πέρας το τεράστιο έργο σχεδιασμού της μελέτης, συγκέντρωσης των δεδομένων και παρουσίασης των ευρημάτων που περιλαμβάνονται στην παρούσα δημοσίευση.

Ελπίζω τα αποτελέσματα αυτά της πρώτης μας έρευνας να σας κεντρίσουν το ενδιαφέρον και να συμβάλουν στη διεξαγωγή συζητήσεων για τη χρησιμότητα των γλωσσών στη χώρα σας. Η Ευρώπη διαθέτει αναμφισβήτητη γλωσσική ποικιλομορφία και η πρόκληση που αντιμετωπίζουμε σήμερα συνίσταται στην αξιοποίησή της προς το κοινό όφελος.

Το Συμβούλιο της Ευρώπης (ΣΤΕ)

Το πρόγραμμα Language Rich Europe έχει επιλέξει να χρησιμοποιήσει τα αποτελέσματα της μακράς παράδοσης και εκτεταμένης έρευνας του Συμβουλίου της Ευρώπης στο πεδίο της γλωσσικής πολιτικής στα σαράντα εφτά κράτη - μέλη του. Στο πλαίσιο αυτό, το Συμβούλιο της Ευρώπης αποδέχτηκε την πρόσκληση των υπευθύνων του προγράμματος, δηλαδή του Βρετανικού Συμβουλίου σε συνεργασία με την EUNIC, για την ανάληψη της αρχικής ανάπτυξης και της πιλοτικής φάσης, ιδιαίτερα όσον αφορά τη χρήση των οργάνων άσκησης πολιτικής του.

Το Συμβούλιο της Ευρώπης παρέχει ένα πανευρωπαϊκό φόρουμ για την ανταλλαγή εξειδικευμένης γνώσης και εμπειρίας, με βάση τις κοινές αξίες και τον σεβασμό απέναντι στη διαφορετικότητα και την ποικιλομορφία του περιβάλλοντος κάθε χώρας. Σε αυτό το πνεύμα στηρίζει τους γενικούς στόχους του προγράμματος: την ανταλλαγή καλών πρακτικών για την προώθηση του διαπολιτισμικού διαλόγου και την κοινωνική ένταξη, την προώθηση της ευρωπαϊκής συνεργασίας για την ανάπτυξη γλωσσικών πολιτικών και πρακτικών και την αύξηση της ευαισθητοποίησης ως προς τις ευρωπαϊκές αξίες και τις αρχές καθοδήγησης. Σκοπός το Συμβουλίου της Ευρώπης είναι να χρησιμοποιήσει τα αποτελέσματα του προγράμματος LRE για να εξετάσει με ποιο τρόπο μπορούν να ενισχυθούν στο μέγιστο δυνατό βαθμό οι επιρροές των οργάνων άσκησης πολιτικής του και των δράσεών του στην προώθηση της γλωσσικής ποικιλομορφίας και της πολυγλωσσικής και διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.

Το Συμβούλιο της Ευρώπης θα ήθελε να εκφράσει τις ευχαριστίες του στους συγγραφείς και τους υπεύθυνους του προγράμματος για την εργασία τους, καθώς και την εκτίμησή του για την τεράστια πρόκληση με την οποία ήρθε αντιμέτωπο το πρόγραμμα στην προσπάθειά του να χαρτογραφήσει ένα εξαιρετικά πολύπλοκο και σύνθετο οικοδόμημα και την εφαρμογή του σε περισσότερα από 20 διαφορετικά περιβάλλοντα. Η χρήση αυτού του προσχεδίου ως σημείου αναφοράς αναμένεται να παράσχει σημαντικές πληροφορίες για το επόμενο στάδιο της τελειοποίησης.

Ενώ το Συμβούλιο της Ευρώπης έχει προσφέρει καθοδήγηση για την πολιτική του και τις σχετικές ενέργειές του, δε μπορεί να αναλάβει ευθύνη για το περιεχόμενο της παρούσας έκθεσης ή άλλων σχετικών εγγράφων, σε έντυπη ή ηλεκτρονική μορφή, για τα οποία την αποκλειστική ευθύνη φέρουν οι συγγραφείς τους.

Οι αναγνώστες παραπέμπονται στην ιστοσελίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης για πληρέστερες και επικαιροποιημένες πληροφορίες όσον αφορά τις συμφωνίες, τις συστάσεις, τα όργανά του και τις διακυβερνητικές δραστηριότητες συνεργασίας.

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΚΑΙ
ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ – ΤΜΗΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Τμήμα Γλωσσικής Πολιτικής

www.coe.int/lang

Πλατφόρμα πόρων και παραπομπών για την πολυγλωσσική και διαπολιτισμική εκπαίδευση

Ευρωπαϊκό Κέντρο Σύγχρονων Γλωσσών

www.ecml.at

Βασικά ευρήματα και ανάλυση

Guus Extra και Kutlay Yağmur

Παρά τις προκλήσεις που περιλαμβάνει η σύγκριση των πολιτικών και πρακτικών για την πολυγλωσσία/πολλαπλογλωσσία στα διάφορα εθνικά/περιφερειακά περιβάλλοντα, τα συγκριτικά στοιχεία που παρουσιάζονται στην παρούσα μελέτη αποτελούν πλούσια πηγή διεθνικών πληροφοριών. Ανεξάρτητα από το βαθμό αναγνώρισης της πολυγλωσσίας/πολλαπλογλωσσίας, και οι 24 χώρες/περιφέρειες που ερευνηθήκαν διαθέτουν πολιτικές και πρακτικές για την πολυγλωσσία/πολλαπλογλωσσία, εφαρμόζοντας πολλές από τις συστάσεις Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) και του Συμβουλίου της Ευρώπης (ΣτΕ). Τόσο τα συγκριτικά διεθνή ευρήματα που παρουσιάζονται εδώ, όσο και οι λεπτομέρειες που παρέχονται από τους ερευνητές στο προφίλ κάθε χώρας, στην ενότητα 3 της παρούσας μελέτης, ελπίζουμε να βοηθήσουν τους φορείς χάραξης πολιτικής, τους επαγγελματίες και τους ειδικούς που ασχολούνται με αυτό το πεδίο να αναγνωρίσουν τις καλές πρακτικές, οι οποίες μπορούν με τη σειρά τους να αποτελέσουν τη βάση για περαιτέρω ανάπτυξη και ανταλλαγή γνώσης. Παρακάτω, περιγράφονται περιληπτικά τα βασικά ευρήματα για όλους τους τομείς χρήσης των γλωσσών που ερευνηθήκαν.

Οι γλώσσες στα επίσημα έγγραφα και βάσεις δεδομένων

- Νομοθετικό πλαίσιο για την εθνική και τις περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες παρέχεται σχεδόν σε όλες τις χώρες/περιφέρειες, για τις ξένες γλώσσες σε δεκατέσσερις χώρες/περιφέρειες και για τις γλώσσες των μεταναστών σε έξι μόνο χώρες/περιφέρειες.
- Επίσημα έγγραφα γλωσσικής πολιτικής για την προώθηση της εθνικής γλώσσας και των ξένων γλωσσών διατίθενται σχεδόν σε όλες τις χώρες/περιφέρειες, για τις περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες σε 18 χώρες/περιφέρειες και για τις γλώσσες των μεταναστών σε τέσσερις μόνο χώρες/περιφέρειες.
- Ο Ευρωπαϊκός Χάρτης για τις Περιφερειακές/Μειονοτικές Γλώσσες (ΕΧΠΜΓ) έχει επικυρωθεί από το κοινοβούλιο σε 11 από τις 18 χώρες που ερευνηθήκαν και υπογράφηκαν από τις κυβερνήσεις της Γαλλίας και της Ιταλίας, με εξαίρεση τη Βουλγαρία, την Εσθονία, τη Γαλλία, την Ελλάδα, την Ιταλία, τη Λιθουανία και την Πορτογαλία.
- Ο μεγαλύτερος αριθμός των επίσημα προσφερόμενων περιφερειακών/μειονοτικών γλωσσών στην εκπαίδευση, εντοπίζεται στις χώρες της Νοτιοανατολικής και κεντρικής Ευρώπης. Στη Δυτική Ευρώπη, η Ιταλία και η Γαλλία αποτελούν την εξαίρεση σε αυτό τον γενικό κανόνα, καθώς προσφέρουν ευρεία ποικιλία γλωσσών. Οι έννοιες «περιφερειακή» και «μειονοτική» γλώσσα δεν ορίζονται στον ΕΧΠΜΓ, ενώ οι γλώσσες των μεταναστών δεν περιλαμβάνονται καν στον ΕΧΠΜΓ. Στις χώρες της Δυτικής

Ευρώπης, οι γλώσσες των μεταναστών συχνά απαντώνται σε μεγαλύτερο βαθμό από τις περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες, αλλά αναγνωρίζονται, προστατεύονται και/ή προωθούνται σε μικρότερο βαθμό από αυτές.

- Οι περισσότερες χώρες/περιφέρειες είναι εξοικειωμένες με τους μηχανισμούς συλλογής επίσημων δεδομένων για τις γλώσσες και στην πλειοψηφία τους μέσω αυτών των μηχανισμών διερευνούν τις εξής τρεις κατηγορίες γλωσσών: τις εθνικές γλώσσες, τις περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες και τις γλώσσες των μεταναστών. Μόνο πέντε από τις 24 χώρες/περιφέρειες δεν διαθέτουν τέτοιου είδους μηχανισμούς και αυτές είναι η Αυστρία, η Βοσνία-Ερζεγοβίνη, η Δανία, η Ελλάδα και η Ολλανδία. Η Πορτογαλία διαθέτει μηχανισμό συλλογής δεδομένων μόνο για την εθνική γλώσσα.
- Επίσης, παρατηρούνται διαφορές όσον αφορά τη βασική ερώτηση (ή τις βασικές ερωτήσεις) για τη γλώσσα, που τίθεται στα πλαίσια διεξαγωγής αυτών των ερευνών για τη συλλογή δεδομένων σε επίσημο εθνικό/περιφερειακό επίπεδο. Πάνω από τις μισές χώρες/περιφέρειες που ερευνηθήκαν θέτουν μία ερώτηση για τη γλώσσα του σπιτιού, ενώ άλλες θέτουν ερωτήσεις για τη βασική γλώσσα και/ή τη μητρική γλώσσα.

Οι γλώσσες στην προσχολική εκπαίδευση

- Πολλά έγγραφα της ΕΕ και του ΣτΕ υπογραμμίζουν τη σημασία της εκμάθησης γλωσσών από νεαρή ηλικία. Στην προσχολική εκπαιδευτική βαθμίδα, 14 από τις 24 χώρες/περιφέρειες που ερευνήθηκαν παρέχουν επιπρόσθετη υποστήριξη στην εθνική γλώσσα για όλα τα παιδιά, η οποία χρηματοδοτείται από το κράτος. Η Ολλανδία και η Ουκρανία, μάλιστα, είναι οι χώρες που αφιερώνουν τον περισσότερο χρόνο στη διδασκαλία της εθνικής γλώσσας.
- Η παροχή ξένων γλωσσών σε αυτή την εκπαιδευτική βαθμίδα προσφέρεται από επτά χώρες/περιφέρειες: τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, τη Χώρα των Βάσκων, τη Βουλγαρία, την Καταλονία, την Εσθονία, την Ισπανία και την Ουκρανία, παρόλο που δύναται να χρηματοδοτείται είτε εξολοκλήρου είτε εν μέρει από τους γονείς/κηδεμόνες. Τα Αγγλικά, τα Γαλλικά και τα Γερμανικά είναι οι κοινές προσφερόμενες γλώσσες.
- Οι περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες προσφέρονται σε 17 χώρες/περιφέρειες και χρηματοδοτούνται κατά κύριο λόγο από το κράτος/την περιφέρεια. Σε μερικές χώρες υπάρχουν προϋποθέσεις για τον ελάχιστο απαιτούμενο αριθμό μαθητών για τον σχηματισμό τμήματος. Η ευρύτερη ποικιλία γλωσσών προσφέρεται στην Αυστρία, στην Ουγγαρία, στην Ιταλία, στη Ρουμανία και στην Ουκρανία.

- Η παροχή των γλωσσών των μεταναστών στην προσχολική εκπαίδευση δεν είναι διαδεδομένη ακόμα. Ωστόσο, παρά τις δυσκολίες όσον αφορά την εξεύρεση κατάλληλου διδακτικού προσωπικού και μαθησιακού υλικού, τρεις χώρες (η Δανία, η Ισπανία και η Ελβετία) προσφέρουν υποστήριξη σε παιδιά πολύ νεαρής ηλικίας για τη διατήρηση και ανάπτυξη της γλώσσας και του πολιτισμού της χώρας καταγωγής τους. Στη Δανία, εθνικοί, περιφερειακοί και τοπικοί φορείς καλύπτουν εξολοκλήρου το κόστος αυτών των προγραμμάτων, ενώ στην Ισπανία και στην Ελβετία οι χώρες καταγωγής των μεταναστών καλύπτουν μέρος του κόστους μέσα από διμερείς συμφωνίες.
- Η μοναδική χώρα που προσφέρει εκμάθηση γλωσσών από νεαρή ηλικία για όλες τις κατηγορίες γλωσσών είναι η Ισπανία.

Οι γλώσσες στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση

- Σύμφωνα με την ΕΕ και το ΣτΕ, όλα τα παιδιά νεαρής ηλικίας στην Ευρώπη θα πρέπει να μαθαίνουν δύο γλώσσες εκτός από την εθνική γλώσσα (ή τις εθνικές γλώσσες) της χώρας στην οποία διαμένουν. Στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, όλες οι χώρες/περιφέρειες, με εξαίρεση την Ιταλία και την Ουκρανία, προσφέρουν επιπρόσθετη υποστήριξη για την εκμάθηση της εθνικής γλώσσας στους νεοαφιχθέντες.
- Όλες οι χώρες/περιφέρειες, με εξαίρεση την Ουαλία, αναφέρουν ότι παρέχουν ξένες γλώσσες στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Η Δανία και η Ελλάδα επιβάλλουν την υποχρεωτική εκμάθηση δύο γλωσσών, ενώ 18 χώρες/περιφέρειες επιβάλλουν την υποχρεωτική εκμάθηση μιας γλώσσας. Στην Αγγλία, στη Βόρεια Ιρλανδία και στη Σκωτία, οι ξένες γλώσσες είναι προαιρετικές.
- Η διδασκαλία των ξένων γλωσσών σε 12 από τις χώρες που ερευνήθηκαν ξεκινά από τον πρώτο χρόνο, σε επτά από το μεσαίο στάδιο και από τον τελευταίο χρόνο της πρωτοβάθμιας εκπαιδευτικής βαθμίδας μόνο στην Ολλανδία, τη Σκωτία και την Ελβετία.
- Οι πιο κοινές διδασκόμενες ξένες γλώσσες είναι τα Αγγλικά, τα Γαλλικά και τα Γερμανικά. Σε πολλές περιπτώσεις, μία από αυτές τις γλώσσες είναι υποχρεωτικό μάθημα για όλους τους μαθητές. Τα Ιταλικά, τα Ρωσικά και τα Ισπανικά είναι άλλες ξένες γλώσσες που προσφέρονται είτε ως υποχρεωτικά είτε ως μαθήματα επιλογής.
- Η *Ολοκληρωμένη Εκμάθηση Περιεχομένου και Γλώσσας (ΟΕΠΓ)* είναι διαδεδομένη για τις ξένες γλώσσες μόνο στην Ισπανία, ενώ η μέθοδος αυτή χρησιμοποιείται σε 13 άλλες χώρες/περιφέρειες, αλλά όχι συστηματικά.
- Επτά χώρες/περιφέρειες αναφέρουν ρητά τη χρήση του Κοινού Ευρωπαϊκού Πλαισίου Αναφοράς (ΚΕΠΑ) στην εκμάθηση ξένων γλωσσών, παρόλο που οι χώρες που βασίζονται εθνικά τους πρότυπα στις αρχές και τις μεθόδους του ΚΕΠΑ ενδέχεται να είναι περισσότερες. Τα επίπεδα γλωσσομάθειας Α1/Α2 του ΚΕΠΑ είναι ο στόχος για την συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα.
- Οι περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες προσφέρονται σε 22 χώρες/περιφέρειες, με εξαίρεση τη Δανία και την Εσθονία. Στις τάξεις, όπου η διεξαγωγή των μαθημάτων συντελείται στις περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες είναι ευπρόσδεκτοι όλοι οι μαθητές ανεξάρτητα από τη μητρική τους γλώσσα σε 20 χώρες/περιφέρειες, αν και στη Βουλγαρία και την Ελλάδα αυτά τα μαθήματα απευθύνονται μόνο στους φυσικούς ομιλητές αυτών των γλωσσών. Η προσφορά είναι πλούσια σε αρκετές χώρες/περιφέρειες, με την Αυστρία, τη Βουλγαρία, την Ουγγαρία, την Ιταλία, τη Λιθουανία, τη Ρουμανία και την Ουκρανία να προσφέρουν τέσσερις ή και περισσότερες περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες είτε ως μαθήματα είτε στην πλειοψηφία των περιπτώσεων ως μέσο διδασκαλίας. Δώδεκα χώρες/περιφέρειες αναφέρουν τη διαδεδομένη χρήση της ΟΕΠΓ, και άλλες έξι τη χρήση αυτής της μεθόδου σε ορισμένες περιοχές.
- Μόνο πέντε χώρες/περιφέρειες αναφέρουν την προσφορά των γλωσσών των μεταναστών στην πρωτοβάθμια εκπαιδευτική βαθμίδα. Αυτές είναι η Αυστρία, η Δανία, η Γαλλία, η Ισπανία και η Ελβετία (στο καντόνι της Ζυρίχης). Στη Γαλλία και στην Ελβετία, οι τάξεις, όπου η διεξαγωγή των μαθημάτων συντελείται στις γλώσσες των μεταναστών είναι ευπρόσδεκτοι όλοι οι μαθητές ανεξάρτητα από τη μητρική τους γλώσσα, ενώ στην Αυστρία, τη Δανία και την Ισπανία αυτά τα μαθήματα απευθύνονται μόνο στους φυσικούς ομιλητές των γλωσσών των μεταναστών. Η Ισπανία και η Ελβετία προσφέρουν μαθήματα εν μέρει σε ώρες σχολείου, ενώ στις υπόλοιπες χώρες προσφέρονται ως εξωδιδασκτικές δραστηριότητες. Για το επίπεδο επάρκειας στις γλώσσες των μεταναστών δεν υφίστανται εθνικές, περιφερειακές ή σχολικές νόρμες, αν και η ανάπτυξη των γλωσσικών δεξιοτήτων παρακολουθείται σε όλες τις χώρες εκτός από την Αυστρία. Η διεξαγωγή μαθημάτων στις γλώσσες των μεταναστών χρηματοδοτείται από το κράτος στην Αυστρία και τη Δανία, ενώ στη Γαλλία, στην Ισπανία και στην Ελβετία στηρίζονται οικονομικά από την εκάστοτε χώρα καταγωγής.
- Στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση η πρακτική διορισμού διδακτικού προσωπικού με τα απαραίτητα τυπικά προσόντα για τη διδασκαλία κάθε κατηγορίας γλωσσών εντοπίζεται σε 16 από τις 24 χώρες/περιφέρειες που ερευνήθηκαν για την εθνική γλώσσα, σε 17 από τις 22 για τις περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες, σε 14 από τις 23 για τις ξένες γλώσσες και σε δύο από τις πέντε για τις γλώσσες των μεταναστών. Στην Αυστρία, στην Αγγλία, στη Γαλλία, στην Ιταλία, στην Ολλανδία, στη Βόρεια Ιρλανδία, στη Σκωτία και στην Ελβετία οι ξένες γλώσσες διδάσκονται από καθηγητές γενικής εκπαίδευσης. Η κατάρτιση των διδασκόντων πριν από την ανάληψη των καθηκόντων τους, αλλά και κατά τη διάρκεια της εργασίας είναι διαδεδομένη στις περισσότερες χώρες/περιφέρειες, αλλά όχι για τις γλώσσες των μεταναστών.
- Ένα πεδίο στη διδασκαλία ξένων γλωσσών, το οποίο χρήζει σαφέστατα ανάπτυξης, είναι η κινητικότητα του εκπαιδευτικού προσωπικού: εννέα χώρες/περιφέρειες από τις 24 αναφέρουν την παντελή απουσία τέτοιου είδους προγραμμάτων και μόνο η Καταλονία αναφέρει την ύπαρξη δομημένων προγραμμάτων κινητικότητας του διδακτικού προσωπικού. Πρέπει να δοθούν περισσότερα κίνητρα στους καθηγητές γλωσσών, ώστε

να διαμένουν μεγαλύτερο χρονικό διάστημα στη χώρα, όπου ομιλείται η γλώσσα που αποτελεί το γνωστικό τους αντικείμενο προκειμένου να βελτιώσουν το επίπεδο των γλωσσικών και πολιτισμικών τους δεξιοτήτων.

- Αρκετές χώρες/περιφέρειες λαμβάνουν μέτρα για την κάλυψη των αναγκών των σχολείων για καθηγητές γλωσσών. Η Χώρα των Βάσκων, η Δανία, η Εσθονία και η Ελβετία διορίζουν καθηγητές γλωσσών, οι οποίοι είναι φυσικοί ομιλητές της εθνικής γλώσσας. Η Βουλγαρία, η Δανία, η Αγγλία, το Φρίσλαντ, η Ουγγαρία, η Λιθουανία και η Ουκρανία διορίζουν επιπλέον αλλοδαπούς καθηγητές γλωσσών. Η Χώρα των Βάσκων, η Βοσνία-Ερζεγοβίνη, η Δανία, η Βόρεια Ιρλανδία, η Σκωτία, η Ισπανία και η Ουκρανία διορίζουν καθηγητές φυσικούς ομιλητές των περιφερειακών/μειονοτικών γλωσσών. Καμία από τις χώρες/περιφέρειες που ερευνήθηκαν δεν διορίζει καθηγητές φυσικούς ομιλητές των γλωσσών των μεταναστών.

Οι γλώσσες στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση

- Επιπρόσθετη υποστήριξη στην εθνική γλώσσα παρέχεται στους νεοαφιχθέντες είτε πριν από την έναρξη της φοίτησης στα δημόσια σχολεία είτε κατά τη διάρκεια αυτής σε 21 χώρες/περιφέρειες, με εξαίρεση τη Δανία, την Ιταλία και την Ουκρανία, οι οποίες αναφέρουν την απουσία επιπρόσθετης διδασκαλίας της εθνικής γλώσσας.
- Όπως είναι αναμενόμενο, όλες οι χώρες/περιφέρειες που ερευνήθηκαν προσφέρουν ξένες γλώσσες τόσο στην κατώτερη όσο και στην ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαιδευτική βαθμίδα. Σημαντικές διαφορές, ωστόσο, παρατηρούνται στον αριθμό των προσφερόμενων υποχρεωτικών ξένων γλωσσών, στην ποικιλία των γλωσσών, στην παρακολούθηση των γλωσσικών δεξιοτήτων, στη χρήση της ΟΕΠΓ και στο βαθμό, στον οποίο χρησιμοποιείται το ΚΕΠΑ για τον προσδιορισμό του επιπέδου επάρκειας.
- Οι μόνες χώρες/περιφέρειες που επιβάλουν την υποχρεωτική εκμάθηση δύο γλωσσών τόσο στην κατώτερη όσο και στην ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαιδευτική βαθμίδα είναι η Αυστρία, η Ελβετία, η Εσθονία, η Γαλλία, η Πολωνία, η Πορτογαλία και η Ρουμανία.
- Όπως είναι αναμενόμενο, το επιθυμητό επίπεδο επάρκειας βάσει του ΚΕΠΑ για τις ξένες γλώσσες είναι σαφέστερα προσδιορισμένο στα σχολεία δευτεροβάθμιας απ' ό,τι στα σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στις συμμετέχουσες χώρες/περιφέρειες, με 13 από αυτές να αναφέρουν ρητά το αναμενόμενο επίπεδο επάρκειας. Το B2 φαίνεται να είναι το κοινώς αποδεκτό επίπεδο επάρκειας για την πρώτη ξένη γλώσσα και το B1 για τη δεύτερη.
- Δεκαεννέα χώρες/περιφέρειες προσφέρουν περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες στη δευτεροβάθμια εκπαιδευτική βαθμίδα. Οι χώρες/περιφέρειες που δεν παρέχουν εκπαίδευση στις περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες είναι η Δανία, η Αγγλία, η Εσθονία, η Ελλάδα και η Πολωνία.
- Δεκαοχτώ χώρες/περιφέρειες παρακολουθούν τις γλωσσικές δεξιότητες που αποκτώνται μέσω τεστ είτε σε εθνικό/περιφερειακό είτε σε σχολικό επίπεδο με εξαίρεση την Ιταλία, οι οποίες αναφέρουν την παντελή απουσία παρακολούθησης. Η Αυστρία και η Ουαλία είναι οι μοναδικές χώρες/περιφέρειες που δεν θέτουν στόχους για το αναμενόμενο επίπεδο επάρκειας. Όλες οι χώρες/περιφέρειες προσφέρουν τις γλώσσες δωρεάν σε όλους τους μαθητές.
- Ελάχιστες χώρες/περιφέρειες παρέχουν συστηματικά εκπαίδευση στις γλώσσες των μεταναστών (τρεις στην προσχολική και πέντε στην πρωτοβάθμια εκπαιδευτική βαθμίδα), και στη δευτεροβάθμια οχτώ χώρες/περιφέρειες από τις 24 και συγκεκριμένα η Αυστρία, η Δανία, η Αγγλία, η Εσθονία, η Γαλλία, η Ολλανδία, η Σκωτία και η Ελβετία.
- Πλήρης κρατική χρηματοδότηση για τις γλώσσες των μεταναστών διατίθεται στην Αυστρία, τη Δανία, την Αγγλία, την Ολλανδία και τη Σκωτία. Στη Γαλλία και την Ελβετία η χρηματοδότηση παρέχεται από τις χώρες καταγωγής των μεταναστών, ενώ στην Εσθονία το κόστος βαρύνει τους γονείς. Οι μόνες χώρες/περιφέρειες που προσφέρουν τις γλώσσες των μεταναστών τόσο στην πρωτοβάθμια όσο και στη δευτεροβάθμια εκπαιδευτική βαθμίδα είναι η Αυστρία, η Δανία, η Γαλλία και η Ελβετία.
- Οι πιο κοινές προσφερόμενες ξένες γλώσσες είναι τα Αγγλικά, τα Γερμανικά και τα Γαλλικά, αν και προσφέρονται και άλλες ευρωπαϊκές γλώσσες, όπως τα Ισπανικά και τα Ιταλικά. Μερικές γλώσσες των μεταναστών, όπως τα Αραβικά, τα Κροατικά, τα Πολωνικά, τα Ρωσικά και τα Τουρκικά προσφέρονται ως προαιρετικές ξένες γλώσσες, ενώ τα Αραβικά και τα Τουρκικά εντάσσονται σταθερά στα εξεταζόμενα μαθήματα στα σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στη Γαλλία και στην Ολλανδία. Τα Ρωσικά προσφέρονται ευρέως στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης είτε ως περιφερειακή/μειονοτική είτε ως ξένη γλώσσα.
- Όπως και στην πρωτοβάθμια εκπαιδευτική βαθμίδα, έτσι και στη δευτεροβάθμια η ΟΕΠΓ είναι διαδεδομένη στη διδασκαλία των περιφερειακών/μειονοτικών γλωσσών, αλλά λιγότερο στη διδασκαλία των ξένων γλωσσών, με τη Γαλλία μόνο να αναφέρει τη διαδεδομένη εφαρμογή αυτής της μεθόδου και 14 άλλες χώρες/περιφέρειες την εφαρμογή της μεθόδου σε τοπικό επίπεδο.
- Οι καθηγητές ξένων γλωσσών διαθέτουν εξειδικευμένη κατάρτιση, και μόνο στην Εσθονία και τη Βόρεια Ιρλανδία οι ξένες γλώσσες διδάσκονται από καθηγητές γενικής εκπαίδευσης.
- Στη δευτεροβάθμια εκπαιδευτική βαθμίδα, η υποστήριξη της κινητικότητας του διδακτικού προσωπικού είναι σε λίγο μεγαλύτερο βαθμό δομημένη απ' ό,τι στην πρωτοβάθμια, με την Αυστρία καθώς και την Καταλονία να αναφέρουν τη διαμονή των καθηγητών γλωσσών για ένα εξάμηνο στο εξωτερικό ως μέρος είτε της ακαδημαϊκής τους εκπαίδευσης είτε της κατάρτισης που προσφέρεται κατά τη διάρκεια της εργασίας. Άλλες 17 χώρες/περιφέρειες ενθαρρύνουν και στηρίζουν οικονομικά την κινητικότητα του διδακτικού προσωπικού, με εξαίρεση την Εσθονία, τη Γαλλία, την Ιταλία, την Πορτογαλία και τη Ρουμανία, όπου δεν είναι σύννηθες φαινόμενο η διαμονή των καθηγητών γλωσσών στη χώρα, όπου ομιλείται η γλώσσα που αποτελεί το γνωστικό τους αντικείμενο.

- Σύμφωνα με τις συστάσεις της ΕΕ και του ΣτΕ, οι καθηγητές ξένων γλωσσών στις περισσότερες χώρες απαιτείται να κατέχουν συγκεκριμένο επίπεδο επάρκειας στην ξένη γλώσσα, το οποίο προσδιορίζεται με βάση το ΚΕΠΑ σε οκτώ χώρες/περιφέρειες. Το Γ1 φαίνεται ότι είναι το κοινώς αποδεκτό επίπεδο επάρκειας, παρόλο που και το Β2 θεωρείται αποδεκτό στη Γαλλία και στη Χώρα των Βάσκων.
- Σε μερικές χώρες/περιφέρειες παρατηρείται έλλειψη καθηγητών γλωσσών και για το λόγο αυτό λαμβάνονται ειδικά μέτρα για τον διορισμό επαγγελματιών με την κατάλληλη κατάρτιση και για την ενθάρρυνση των νέων να επιλέξουν αυτόν τον επαγγελματικό κλάδο. Οι χώρες/περιφέρειες που λαμβάνουν δραστικά μέτρα για τον διορισμό καθηγητών γλωσσών είναι η Σκωτία, η Χώρα των Βάσκων, η Αγγλία, η Ρουμανία και η Ελβετία, που διορίζουν καθηγητές για τουλάχιστον τρεις από τις τέσσερις κατηγορίες γλωσσών.

Οι γλώσσες στην επαγγελματική και τριτοβάθμια εκπαίδευση

- Νέα/πρωτογενή δεδομένα συνελέγησαν απευθείας από τα 69 μεγαλύτερα Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης και Εκπαίδευσης (ΚΕΚ) στις 67 συμμετέχουσες πόλεις: η παροχή υποστήριξης στην εθνική γλώσσα είναι αρκετά ικανοποιητική, με 30 από τα 69 ΚΕΚ που ερευνήθηκαν να προσφέρουν ευρεία ποικιλία προγραμμάτων υποστήριξης για την εθνική γλώσσα, προσφέροντας από βασικές μέχρι προηγμένες επικοινωνιακές δεξιότητες. 24 ΚΕΚ προσφέρουν περιορισμένη ποικιλία προγραμμάτων, ενώ σε 15 από τα ιδρύματα που ερευνήθηκαν δεν προσφέρεται τέτοιου είδους υποστήριξη.
 - Εξήντα δύο από τα 69 ΚΕΚ που ερευνήθηκαν προσφέρουν ξένες γλώσσες, με 15 να αναφέρουν, ότι διδάσκονται περισσότερες από τέσσερις γλώσσες, 22 να προσφέρουν τρεις με τέσσερις γλώσσες και 25 μία με δύο γλώσσες. Σαράντα ένα ιδρύματα προσφέρουν ευρεία ποικιλία προγραμμάτων, στα οποία αναπτύσσονται από βασικές μέχρι προηγμένες δεξιότητες, ενώ 18 προσφέρουν προγράμματα μόνο για την ανάπτυξη των βασικών επικοινωνιακών δεξιοτήτων. Είκοσι έξι ιδρύματα εναρμονίζουν τα προγράμματά τους με το ΚΕΠΑ.
 - Είκοσι πέντε ΚΕΚ προσφέρουν περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες, με 13 να καλύπτουν εξολοκλήρου το κόστος. Οι χώρες/περιφέρειες που προσφέρουν μαθήματα στις περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες και στα τρία ΚΕΚ που ερευνήθηκαν είναι η Χώρα των Βάσκων, η Καταλονία, η Ουγγαρία, η Βόρεια Ιρλανδία και η Ουαλία. Οι γλώσσες των μεταναστών προσφέρονται μόνο σε τέσσερα από τα ΚΕΚ που ερευνήθηκαν συνολικά και αυτά βρίσκονται στην Αυστρία, στην Αγγλία, στην Ιταλία και στην Ουαλία.
 - Όπως είναι αναμενόμενο, εξέχουσα θέση μεταξύ των ξένων γλωσσών κατέχουν τα Αγγλικά, τα Γαλλικά, τα Γερμανικά και τα Ισπανικά, ενώ τα Ρωσικά προσφέρονται ως περιφερειακή/μειονοτική γλώσσα σε ορισμένες χώρες/περιφέρειες και ως ξένη σε άλλες. Σε αρκετά ΚΕΚ προσφέρονται, επίσης, τα Αραβικά. Οι περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες προσφέρονται κατά κύριο λόγο στις χώρες/περιφέρειες, που έχουν περισσότερες από μία εθνικές γλώσσες.
- Νέα/πρωτογενή δεδομένα συνελέγησαν από 65 γενικά/δημόσια πανεπιστήμια σε όλες τις χώρες/περιφέρειες. Όπως ήταν αναμενόμενο, όλα τα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια που ερευνήθηκαν στις επιλεγμένες πόλεις παρέχουν διδασκαλία στην εθνική γλώσσα, επειδή στην πλειοψηφία των περιπτώσεων είναι η βασική γλώσσα του φοιτητικού πληθυσμού και η επίσημη γλώσσα του κράτους. Ωστόσο, στην πλειοψηφία των ιδρυμάτων που ερευνήθηκαν χρησιμοποιούνται και άλλες γλώσσες.
 - Η διεθνής κινητικότητα των φοιτητών και του εκπαιδευτικού προσωπικού και η επιθυμία προσέλκυσης αλλοδαπών φοιτητών απ' όλο τον κόσμο με σκοπό τη δημιουργία ενός παγκόσμιου και ποικιλόμορφου σώματος φοιτητών, φαίνεται να καθιστούν τα Αγγλικά τη δεύτερη γλώσσα πολλών ευρωπαϊκών πανεπιστημίων, ενώ πολλά ακαδημαϊκά συγγράμματα συντάσσονται, επίσης, στην αγγλική γλώσσα.
 - Ένας αρκετά υψηλός αριθμός πανεπιστημίων προσφέρει προγράμματα γλωσσών στους φοιτητές άλλων ειδικοτήτων, σύμφωνα με τις συστάσεις των ευρωπαϊκών οργάνων. Η προσφορά είναι ευρεία, με 31 ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (σχεδόν τα μισά) να δίνουν στους φοιτητές τη δυνατότητα επιλογής από μία λίστα με περισσότερες από τέσσερις γλώσσες. Μόνο οκτώ πανεπιστήμια από το συνολικό δείγμα δεν δίνουν στους φοιτητές άλλων ειδικοτήτων την ευκαιρία εκμάθησης άλλων γλωσσών. Ο πραγματικός αριθμός των φοιτητών που επιλέγουν και παρακολουθούν προγράμματα γλωσσών δεν εντάσσεται στα πλαίσια της παρούσας έρευνας.
 - Σχεδόν όλα τα πανεπιστήμια καταβάλουν προσπάθειες για την προσέλκυση διεθνών φοιτητών. Τα μισά αναφέρουν, επίσης, την καταβολή συνειδητής προσπάθειας για την προσέλκυση των φοιτητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο στη χώρα καταγωγής τους.
 - Η κινητικότητα των φοιτητών στηρίζεται οικονομικά από τα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια, αλλά μόνο δέκα από τα πανεπιστήμια που ερευνήθηκαν εντάσσουν υποχρεωτικά προγράμματα κινητικότητας στο πρόγραμμα σπουδών των φοιτητών γλωσσών.

Οι γλώσσες στα οπτικοακουστικά μέσα και στον Τύπο

- Για τη διερεύνηση της ποικιλίας των γλωσσών στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, ζητήθηκε από τους ερευνητές να καταγράψουν τις γλώσσες που προσφέρονται κατά τη διάρκεια μιας εβδομάδας στην κρατική ραδιοτηλεόραση, σύμφωνα με τις εφημερίδες με τις περισσότερες πωλήσεις στις πόλεις που ερευνήθηκαν. Οι περισσότερες συμμετέχουσες χώρες/περιφέρειες προσφέρουν κάποιες ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές σε άλλες γλώσσες εκτός από την εθνική. Η Καταλονία παρέχει τηλεοπτικές εκπομπές σε ευρεία ποικιλία ξένων, περιφερειακών/μειονοτικών γλωσσών και γλωσσών των μεταναστών. Η Ουγγαρία και η Ιταλία παρέχουν ραδιοφωνικές εκπομπές σε περισσότερες από δέκα γλώσσες.

- Όσον αφορά την πρακτική της μεταγλώττισης και του υποτιτλισμού, τα ευρήματα της LRE μπορούν να συγκριθούν με προγενέστερες μελέτες, με περισσότερες από τις μισές χώρες/περιφέρειες να χρησιμοποιούν συνήθως την πρακτική της μεταγλώττισης και τις άλλες μισές την πρακτική του υποτιτλισμού. Οι χώρες/περιφέρειες, όπου τόσο οι τηλεοπτικές εκπομπές όσο και οι κινηματογραφικές ταινίες μεταγλωττίζονται είναι η Αυστρία, η Καταλονία, η Ουγγαρία, η Ιταλία, η Βόρεια Ιρλανδία, η Πολωνία, η Ισπανία και η Ελβετία. Οι χώρες/περιφέρειες, όπου τόσο οι τηλεοπτικές εκπομπές όσο και οι κινηματογραφικές ταινίες υποτιτλίζονται είναι η Βοσνία-Ερζεγοβίνη, η Δανία, η Αυστρία, η Ελβετία, η Εσθονία, το Φρίσλαντ, η Ελλάδα, η Πορτογαλία, η Ρουμανία, η Σκωτία και η Ουαλία. Άλλες χώρες/περιφέρειες χρησιμοποιούν υβριδικά και τις δύο μεθόδους, εφαρμόζοντας τη μέθοδο του υποτιτλισμού των προγραμμάτων στο ένα μέσο και τη μέθοδο της μεταγλώττισης στο άλλο.
- Όσον αφορά τη διαθεσιμότητα των εφημερίδων στα μεγαλύτερα περίπτερα και στους μεγαλύτερους σιδηροδρομικούς σταθμούς των πόλεων που ερευνήθηκαν σε κάθε χώρα/περιφέρεια, όλοι οι ερευνητές επισκέφθηκαν αυτά τα περίπτερα και τους σιδηροδρομικούς σταθμούς και κατέγραψαν τις εφημερίδες που διατίθενται σε διάφορες γλώσσες, εφαρμόζοντας τη μέθοδο της χαρτογράφησης του γλωσσικού τοπίου για μια πρώτη διερεύνηση αυτού του είδους παροχής σε δεδομένο τόπο και χρόνο. Σε γενικές γραμμές, οι περισσότερες ξενόγλωσσες εφημερίδες ήταν αυτές στα Αγγλικά και ακολουθούσαν οι εφημερίδες στα Γερμανικά, στα Γαλλικά, στα Ρωσικά και στα Ιταλικά, ενώ εξίσου ικανοποιητικός ήταν και ο αριθμός των προσφερόμενων εφημερίδων στα Αραβικά και στα Τουρκικά.
- Επίσης, διερευνήθηκε η αναγνώριση των νοηματικών γλωσσών και η διαθεσιμότητα μετάδοσης σημαντικών γεγονότων στη νοηματική γλώσσα. Η νοηματική γλώσσα αναγνωρίζεται/προωθείται σε όλες τις χώρες/περιφέρειες με εξαίρεση τη Χώρα των Βάσκων, τη Δανία, την Ελλάδα, την Ιταλία και την Πολωνία. Οι κωφοί μπορούν να χρησιμοποιήσουν τη νοηματική γλώσσα στις συναλλαγές τους με τις επίσημες αρχές, πάντα στις μισές από τις χώρες/περιφέρειες που ερευνήθηκαν. Ωστόσο, στην Ιταλία, στην Πολωνία και στη Ρουμανία οι ερευνητές ανέφεραν την παντελή απουσία παροχής τέτοιου είδους υπηρεσιών και προγραμμάτων.
- Ερευνήθηκαν συνολικά 63 πόλεις. Βασικό κριτήριο για την επιλογή των πόλεων ήταν η συμπερίληψη της πρωτεύουσας, της δεύτερης μεγαλύτερης πόλης και μιας πόλης/περιφέρειας με μία περιφερειακή/μειονοτική γλώσσα. Σύμφωνα με τις εκθέσεις των ερευνητών, όλες οι πόλεις από κοινού παρέχουν υπηρεσίες σε 140 άλλες γλώσσες εκτός από την εθνική.
- Περίπου το ένα τρίτο των πόλεων που ερευνήθηκαν διαθέτουν μια ευρέως εφαρμοζόμενη θεσμοθετημένη πρακτική για την προώθηση της πολυγλωσσίας και οι μισές από τις πόλεις που ερευνήθηκαν αναφέρουν, ότι η προσφορά πολυγλωσσικών υπηρεσιών είναι ευρέως διαδεδομένη. Μόνο δέκα από τις 63 πόλεις που ερευνήθηκαν δεν παρέχουν πολυγλωσσικές υπηρεσίες. Στα πλαίσια της πολιτικής 23 πόλεων εντάσσεται η συμπερίληψη των γλωσσικών δεξιοτήτων στις περιγραφές των θέσεων εργασίας για την πρόσληψη προσωπικού και 18 παρέχουν ευρέως γλωσσική κατάρτιση στο προσωπικό. Οι πέντε πόλεις με τις πιο προηγμένες πολιτικές σύμφωνα με τα στοιχεία είναι σε σειρά κατάταξης η Βιέννη, η Βαρκελώνη, το Λονδίνο, το Μιλάνο και η Κρακοβία.
- Η μεγαλύτερη παροχή πολυγλωσσικών υπηρεσιών εντοπίζεται στον τουρισμό, στις υπηρεσίες για τους μετανάστες και την ένταξη, στις νομικές υπηρεσίες (προφορική επικοινωνία) και στις υπηρεσίες συγκοινωνιών (γραπτή επικοινωνία). Οι υπηρεσίες υγείας προσφέρονται, επίσης, σε αρκετές γλώσσες. Το χαμηλότερο επίπεδο από άποψη παροχής πολυγλωσσικών υπηρεσιών εντοπίζεται στον πολιτιστικό τομέα (θέατρο) και στις πολιτικές συζητήσεις/στη λήψη αποφάσεων. Οι υπηρεσίες εκπαίδευσης δεν καταλαμβάνουν τόσο υψηλή θέση στην κατάταξη για την παροχή πολυγλωσσικών υπηρεσιών όσο θα ανέμενε κανείς, δεδομένου του μεγάλου αριθμού μαθητών (και των γονέων τους) που φοιτούν στα σχολεία σε ολόκληρη την Ευρώπη, οι οποίοι δεν διαθέτουν επαρκή γνώση της επίσημης γλώσσας της χώρας, όπου διαμένουν.
- Δεκαεπτά πόλεις προσφέρουν τις περισσότερες από τις προαναφερθείσες υπηρεσίες σε περισσότερες από τέσσερις γλώσσες, ενώ 23 τις προσφέρουν σε τρεις-τεσσερις γλώσσες. Οι πόλεις που αναφέρουν την προσφορά πολυγλωσσικών υπηρεσιών προφορικής επικοινωνίας στην πλειοψηφία των τομέων των υπηρεσιών είναι σε σειρά κατάταξης το Λονδίνο, το Αμπερντίν, η Γλασκώβη, η Μαδρίτη, η Βαλένθια, η Ζυρίχη, το Μιλάνο, το Μπέλφαστ, η Βαρκελώνη και το Λουγκάνο.
- Χαμηλότερος ήταν ο αριθμός των πόλεων που ανταποκρίθηκαν θετικά σχετικά με την παροχή πολυγλωσσικών υπηρεσιών γραπτής επικοινωνίας, με έξι μόνο να αναφέρουν την παροχή της πλειοψηφίας των υπηρεσιών σε περισσότερες από τέσσερις γλώσσες και 27 σε τρεις-τέσσερις γλώσσες, γεγονός που υποδηλώνει, ίσως, ότι οι πόλεις αποδίδουν μικρότερη βαρύτητα στην παροχή εγγράφων σε πολλές γλώσσες απ' ό,τι στην παροχή άμεσης προφορικής διερμηνείας και διαμεσολάβησης.

Οι γλώσσες στις δημόσιες υπηρεσίες και στους δημόσιους χώρους

- Διερευνήθηκαν οι γλωσσικές πολιτικές και στρατηγικές σε επίπεδο πόλης, καθώς και ο αριθμός γλωσσών στις οποίες προσφέρονται δημόσιες υπηρεσίες. Επιπλέον, οι εκπρόσωποι των πόλεων ανέφεραν τον πραγματικό αριθμό γλωσσών που διατίθενται για την προφορική και γραπτή επικοινωνία στις υπηρεσίες εκπαίδευσης, έκτακτης ανάγκης, υγείας, κοινωνικές, νομικές, μεταφορών, μετανάστευσης και τουρισμού καθώς και στα θεατρικά προγράμματα.

- Τα Αγγλικά είναι η πιο ευρέως προσφερόμενη γλώσσα εκτός από την εθνική, στην παροχή πολυγλωσσικών υπηρεσιών τόσο σε προφορική όσο και σε γραπτή μορφή σε όλες τις πόλεις που ερευνήθηκαν και ακολουθούν τα Γερμανικά, τα Ρωσικά, τα Γαλλικά και τα Ισπανικά. Επίσης, μεγάλη προτεραιότητα σε αρκετές πόλεις δίνεται στα Κινεζικά και στα Αραβικά. Τα Ουαλικά, τα Καταλανικά και τα Βασκικά χρησιμοποιούνται ευρέως στις δημόσιες υπηρεσίες στις αντίστοιχες περιφέρειες. Τα αποτελέσματα για τις γλώσσες που χρησιμοποιούνται συχνότερα στις δημόσιες υπηρεσίες παρουσιάζουν πολλές ομοιότητες με τα αποτελέσματα για τις γλώσσες στις εφημερίδες.
- Συμπεραίνεται, ότι υπάρχουν τρεις κατηγορίες ομάδων-στόχος για τις πολυγλωσσικές υπηρεσίες προφορικής και γραπτής μορφής στις δημόσιες υπηρεσίες και στους δημόσιους χώρους: α) οι διεθνείς ταξιδιώτες, οι επιχειρηματίες και οι τουρίστες, β) οι μεταναστευτικές ομάδες και γ) οι ομιλητές των περιφερειακών/ μειονοτικών γλωσσών και όσοι έχουν την ικανότητα ανάγνωσης αυτών των γλωσσών.
- Στην πλειοψηφία των ιστοσελίδων των πόλεων, η κυρίαρχη γλώσσα εκτός από την εθνική είναι η Αγγλική, ενώ στις πόλεις που διεξήχθη η έρευνα συχνά απαντώνται, επίσης, τα Γερμανικά και τα Γαλλικά. Ορισμένες από τις αμέσως μεγαλύτερες πόλεις μετά την πρωτεύουσα διαθέτουν περισσότερες ιστοσελίδες σε πολλές γλώσσες απ' ότι η πρωτεύουσα στο εκάστοτε εθνικό περιβάλλον. Για παράδειγμα, ενώ η Ρώμη προσφέρει πληροφορίες μόνο στα Ιταλικά και στα Αγγλικά, η αναπτυσσόμενη βιομηχανικά πόλη του Μιλάνου προσφέρει πληροφορίες σε οχτώ ακόμα γλώσσες εκτός από τα Ιταλικά. Το ίδιο φαινόμενο παρατηρείται στην Πολωνία, όπου η Κρακοβία υπερτερεί στον τομέα αυτό σε σχέση με την πρωτεύουσα, τη Βαρσοβία. Στις περιφερειακές πόλεις που ερευνήθηκαν, η πιο ευρέως χρησιμοποιούμενη γλώσσα στις ιστοσελίδες των πόλεων είναι επίσης τα Αγγλικά, σε συνδυασμό πάντα με την εθνική γλώσσα.
- Στο πεδίο της γενικής γλωσσικής πολιτικής, το ένα τέταρτο των εταιρειών που ερευνήθηκαν διαθέτει σαφείς γλωσσικές πολιτικές και πάνω από τις μισές λαμβάνουν υπόψη τις γλώσσες για την πρόσληψη του προσωπικού. Το ένα τέταρτο ενθαρρύνει τακτικά την κινητικότητα του προσωπικού, με σκοπό την εκμάθηση γλωσσών και την αύξηση της διαπολιτισμικής ευαισθητοποίησης. Ωστόσο, το 70% δεν τηρεί αρχείο για τις γλωσσικές δεξιότητες του προσωπικού και ελάχιστες αξιοποιούν τα προγράμματα της ΕΕ για την εκμάθηση γλωσσών.
- Διαδεδομένη παροχή γλωσσικής κατάρτισης αναφέρεται στο 27% των εταιρειών που ερευνήθηκαν για τα Αγγλικά για στελέχη επιχειρήσεων, με το 14% να προσφέρει υποστήριξη για την εθνική γλώσσα σε μη φυσικούς ομιλητές και το 12% για άλλες γλώσσες. Ένα σχετικά χαμηλό ποσοστό διαθέτει σύστημα επιβράβευσης ή προώθησης για την εκμάθηση γλωσσών, με το 11% των εταιρειών να αναφέρει, ότι αυτού του είδους τα συστήματα είναι διαδεδομένα για τα Αγγλικά, για στελέχη επιχειρήσεων και το 5% μόνο για την εθνική και άλλες γλώσσες. Ο αριθμός των εταιρειών που λαμβάνουν πρωτοβουλίες και αναπτύσσουν συνεργασίες με τον εκπαιδευτικό τομέα για την ανάπτυξη των γλωσσικών δεξιοτήτων του προσωπικού είναι χαμηλός, με το ένα τέταρτο να αναφέρει την υλοποίηση τέτοιων συνεργασιών είτε τακτικά είτε περιστασιακά για τα Αγγλικά, το 17% για την εθνική γλώσσα για μη φυσικούς ομιλητές και το 14% για άλλες γλώσσες.
- Στους επιχειρηματικούς κλάδους που ερευνήθηκαν, λιγότερες από τις μισές εταιρείες χρησιμοποιούν ευρέως τα Αγγλικά για στελέχη επιχειρήσεων εκτός από την εθνική γλώσσα στις εξωτερικές επικοινωνίες, και το 30% των εταιρειών χρησιμοποιούν άλλες γλώσσες εκτός από τα Αγγλικά και την εθνική γλώσσα στις ιστοσελίδες τους.
- Τα Γερμανικά, τα Ρωσικά, τα Γαλλικά και τα Ισπανικά είναι οι πιο κοινές χρησιμοποιούμενες γλώσσες από τις εταιρείες που ερευνήθηκαν, γεγονός που αντικατοπτρίζει τη δυνατή εσωτερική αγορά της Ευρώπης. Η υψηλή συχνότητα της καταλανικής, της βασκικής και της γαλικιανής γλώσσας αντικατοπτρίζει τη σημασία αυτών των γλωσσών στις περιφέρειες της Ισπανίας, και η υψηλή συχνότητα της ουαλικής γλώσσας αντανακλά την αξία που αποδίδεται σε αυτήν στην Ουαλία. Ορισμένες από τις εταιρείες που ερευνήθηκαν δίνουν αξία και υποστηρίζουν, επίσης, τα Κινεζικά, τα Ιαπωνικά, τα Αραβικά και τα Τουρκικά παρόλο που θα αναμενόταν ίσως η απόδοση μεγαλύτερης αξίας σε αυτές τις γλώσσες.

Οι γλώσσες στον επαγγελματικό τομέα

- Στα πλαίσια του προγράμματος LRE διεξήχθη έρευνα για τη διερεύνηση της γλωσσικής πολιτικής των εταιρειών, με σκοπό να διαπιστωθεί εάν δίνεται προτεραιότητα και εάν παρέχεται υποστήριξη στη γλωσσική κατάρτιση των υπαλλήλων, καθώς και για τον προσδιορισμό της ποικιλίας των γλωσσών που χρησιμοποιούνται για την επικοινωνία με τους πελάτες και για το υλικό προώθησης. Τα κριτήρια που διερευνήθηκαν κατηγοριοποιούνται σε τρεις ομάδες: στη γενική, την εσωτερική και την εξωτερική γλωσσική πολιτική των εταιρειών.
- Συνελέγησαν στοιχεία από μία επιλεγμένη ομάδα εταιρειών που εδρεύουν σε πόλεις όλων των χωρών/ περιφερειών και συνολικά ερευνήθηκαν 484 εταιρείες. Στόχος ήταν η διερεύνηση τεσσάρων επιχειρηματικών κλάδων (τράπεζες, ξενοδοχεία, κατασκευαστικές εταιρείες και σουπερμάρκετ). Γενικά, παρόλο που ο αριθμός των ξενοδοχείων που ερευνήθηκαν ήταν σχετικά υψηλός σε σύγκριση με τις εταιρείες στους υπόλοιπους κλάδους, η ισορροπία μεταξύ των επιχειρηματικών κλάδων ήταν σε γενικές γραμμές ικανοποιητική.

Ανάλυση

Τα συγκριτικά ευρήματα που παρουσιάστηκαν ανωτέρω, υπογραμμίζουν μερικές ενδιαφέρουσες τάσεις στις πολιτικές και τις πρακτικές για την πολυγλωσσία/πολλαπλογλωσσία στο ευρωπαϊκό περιβάλλον. Ενώ μερικές χώρες/περιφέρειες διαθέτουν καλά αναπτυγμένες πολιτικές και πρακτικές σε ορισμένους τομείς, σε άλλες επιβάλλεται περαιτέρω ανάπτυξη για την εναρμόνισή τους με τις συστάσεις της ΕΕ και του ΣτΕ και τη δημιουργία εν τέλει κοινωνιών με μεγαλύτερη γλωσσική ποικιλομορφία. Από όλους τους τομείς γλωσσών που ερευνήθηκαν, η μεγαλύτερη προσπάθεια για την προώθηση της πολυγλωσσίας/πολλαπλογλωσσίας διαπιστώθηκε, ότι καταβάλλεται στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Ωστόσο, τα ευρήματα της έρευνας LRE για την εκμάθηση γλωσσών από νεαρή ηλικία και στους τομείς της επαγγελματικής και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, των μέσων μαζικής ενημέρωσης, των δημόσιων υπηρεσιών και δημόσιων χώρων καταδεικνύουν ότι η επίσημη δέσμευση των ευρωπαϊκών χωρών/περιφερειών για την υποστήριξη της πολυγλωσσίας/πολλαπλογλωσσίας πρέπει να περάσει από τη θεωρία στην πράξη με την εφαρμογή σχεδίων δράσης σε τοπικό και θεσμικό επίπεδο.

Από όλες τις γλωσσικές ποικιλίες που ερευνήθηκαν εκτός από τις ποικιλίες της εκάστοτε εθνικής γλώσσας, οι γλώσσες των μεταναστών είναι αυτές που δεν αναγνωρίζονται, προστατεύονται και/ή προωθούνται παρ' όλη τη θετική δράση σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η απόδοση μεγαλύτερης προσοχής σε άλλες γλώσσες εκτός από την εθνική, θα επέτρεπε στις ευρωπαϊκές πόλεις και επιχειρήσεις να αυξήσουν την ποικιλομορφία τους στο περιβάλλον της αυξανόμενης κινητικότητας και μετανάστευσης στην Ευρώπη.

Τα ευρήματα που παρουσιάζονται εδώ πιστεύουμε ότι παρέχουν στοιχεία που υπερβαίνουν τη γνώση που διαθέτουμε σήμερα όσον αφορά τις γλωσσικές πολιτικές και πρακτικές στην Ευρώπη για τέσσερις λόγους: i) εξαιτίας του μεγάλου αριθμού των ευρωπαϊκών χωρών και περιφερειών που συμμετέχουν, ii) εξαιτίας του ευρέος φάσματος των επιλεγμένων γλωσσικών ποικιλιών στο σύνολο των γλωσσών στην Ευρώπη και iii) εξαιτίας της ποικιλίας των επιλεγμένων τομέων χρήσης των γλωσσών εντός και εκτός της εκπαίδευσης και iv) εξαιτίας του ότι η δημοσίευση και η κυκλοφορία των αποτελεσμάτων της παρούσας μελέτης θα γίνει σε 23 γλώσσες πέραν της αγγλικής. Το εύρος και η έκταση της έρευνας LRE, η οποία είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία μιας τεράστιας βάσης δεδομένων για την ποικιλία των γλωσσικών πολιτικών και πρακτικών στον τομέα της εκπαίδευσης αλλά και στους υπόλοιπους, μπορεί να εκφραστεί σε μία φόρμουλα των 260 ερωτήσεων συνολικά, οι οποίες τέθηκαν σε 24 χώρες/περιφέρειες και αντιστοιχούν σε 6.240 τιμές (με εξαίρεση κάποια στοιχεία για το Φρίσλαντ μόνο).

Όπως αναφέρθηκε στην εισαγωγή, στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας δημοσίευσης, σκοπός των προσχέδιων δεικτών που αναπτύχθηκαν από το πρόγραμμα LRE είναι η λειτουργία τους ως εργαλείων για την υποστήριξη των χωρών και των περιφερειών στην αυτοαξιολόγηση σχετικά με την εφαρμογή των συστάσεων της ΕΕ και του ΣτΕ για την πολυγλωσσία και την πολλαπλογλωσσία. Μέσα από αυτή τη διαδικασία επιδιώκεται η αύξηση της ευαισθητοποίησης τόσο σε δημόσιο όσο και σε πολιτικό μακροεπίπεδο μεταξύ των ευρωπαϊκών, εθνικών και περιφερειακών φορέων χάραξης γλωσσικής πολιτικής και η κινητοποίηση των βασικών παραγόντων σε διάφορους τομείς, γλώσσες και χώρες/περιφέρειες για την ανάληψη δράσης. Τυχόν προτάσεις για άλλους δείκτες είναι ευπρόσδεκτες, όπως και η ενεργή ανταπόκριση στα ευρήματά μας.

ΜΕΡΟΣ 1

Προς την καθιέρωση Ευρωπαϊκών Δεικτών για τις Γλωσσικές Πολιτικές και Πρακτικές

Guus Extra και Kutlay Yağmur

Εισαγωγή

Η παρούσα δημοσίευση αποτελεί μέρος του προγράμματος *Μία Ευρώπη με Γλωσσική Ποικιλομορφία* Language Rich Europe (LRE), το οποίο συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ως μέρος του κοινοτικού προγράμματος *Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση* και πραγματοποιείται με πρωτοβουλία του Βρετανικού Συμβουλίου, του διεθνή οργανισμού του Ηνωμένου Βασιλείου για εκπαιδευτικές ευκαιρίες και πολιτιστικές σχέσεις. Η διαχείριση του προγράμματος διεξάγεται από το Βρετανικό Συμβούλιο και υπό την επίβλεψη μιας Ομάδας Καθοδήγησης που αποτελείται από αντιπροσώπους της Ένωσης Μορφωτικών Ινστιτούτων της Ε.Ε. και των εταιρικών του οργανισμών.

Το *Babylon*, Κέντρο Σπουδών της Πολυπολιτισμικής Κοινωνίας στο Πανεπιστήμιο Tilburg έχει παίξει σημαντικό ρόλο στο ερευνητικό κομμάτι του προγράμματος, καθώς έχει αναπτύξει προσχέδιους δείκτες που βασίζονται στα ψηφίσματα, τις συμβάσεις και τις συστάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Συμβουλίου της Ευρώπης για την εξέταση των γλωσσικών πολιτικών και πρακτικών σε 24 χώρες και περιφέρειες, έχει καταρτίσει και διαχειρίζεται το ερωτηματολόγιο της έρευνας στο δίκτυο των συνεργατών μας, επεξεργάζεται και αναλύει τα δεδομένα, και καταγράφει τα διεθνικά αποτελέσματα της συλλογής δεδομένων. Οι συνεργαζόμενοι φορείς για τη διεξαγωγή της έρευνας σε κάθε χώρα/περιφέρεια έχουν συμπληρώσει τα συλλεχθέντα δεδομένα με τη δική τους ανάλυση για τα ευρήματα, παρέχοντας παραδείγματα καλών πρακτικών και ελπιδοφόρων πρωτοβουλιών.

Οι γενικοί στόχοι του προγράμματος LRE είναι:

- η διευκόλυνση της ανταλλαγής καλών πρακτικών για την προώθηση του διαπολιτισμικού διαλόγου και της κοινωνικής ένταξης μέσα από τη διδασκαλία και την εκμάθηση γλωσσών
- η προώθηση της Ευρωπαϊκής συνεργασίας με σκοπό την ανάπτυξη γλωσσικών πολιτικών και πρακτικών σε διάφορους τομείς της εκπαίδευσης και της ευρύτερης κοινωνίας
- η αύξηση της ευαισθητοποίησης απέναντι στις συστάσεις ΕΕ και του ΣτΕ για την προώθηση της εκμάθησης γλωσσών και της γλωσσικής ποικιλομορφίας στην Ευρώπη.

Σκοπός των προσχέδιων δεικτών που δημιουργήθηκαν στα πλαίσια του προγράμματος είναι η χρήση τους ως εργαλείο στήριξης των χωρών και των περιφερειών στην αυτοαξιολόγησή τους σε σχέση με τα έγγραφα της ΕΕ και του ΣτΕ για την πολυγλωσσία και την πολλαπλογλωσσία. Η διαδικασία αυτή αποσκοπεί στην αύξηση της ευαισθητοποίησης των Ευρωπαϊκών, εθνικών και περιφερειακών φορέων διαμόρφωσης γλωσσικής πολιτικής τόσο σε δημόσιο όσο και σε πολιτικό μακρο-επίπεδο και στην κινητοποίηση των αρμοδίων σε πολλούς τομείς, πολλές γλώσσες και χώρες/περιφέρειες για ανάληψη δράσης. Προτάσεις και για άλλους δείκτες είναι ευπρόσδεκτες, όπως επίσης και κάθε ενεργή απόκριση στα ευρήματά μας. Ελπίζουμε τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται εδώ να δώσουν το έναυσμα για σχετικές συμπληρωματικές μελέτες περιπτώσεων και ενδελεχή έρευνα στο μικρο-επίπεδο των πολιτικών και πρακτικών πολυγλωσσίας, οι οποίες με τη σειρά τους θα αποδώσουν συμπληρωματικές προοπτικές και δεδομένα.

Υπάρχουν προφανείς περιορισμοί στο τι μπορεί να επιτευχθεί σε μια έρευνα σαν κι αυτή. Αυτοί οι περιορισμοί αναφέρονται στην ενότητα 1.6 από άποψη εγκυρότητας. Πιστεύουμε, ότι τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται, παρέχουν στοιχεία που υπερβαίνουν τη γνώση που διαθέτουμε σήμερα όσον αφορά τις γλωσσικές πολιτικές και πρακτικές στην Ευρώπη για τέσσερις λόγους:

- Εξαιτίας του μεγάλου αριθμού των χωρών και περιφερειών που συμμετέχουν – 24
- Εξαιτίας του φάσματος των επιλεγμένων γλωσσικών ποικιλιών στο σύνολο των γλωσσών στην Ευρώπη – εξετάζονται οι ξένες, οι περιφερειακές, οι μειονοτικές, οι γλώσσες των μεταναστών και οι εθνικές γλώσσες: οι εθνικές γλώσσες, μάλιστα, εξετάζονται ιδιαίτερα ως μέσο στήριξης για την ένταξη των νεοαφιχθέντων μεταναστών.
- Εξαιτίας του εύρους των επιλεγμένων τομέων χρήσης των γλωσσών εντός και εκτός εκπαίδευσης, συμπεριλαμβανομένων του επαγγελματικού τομέα, του τομέα των δημόσιων υπηρεσιών και των δημόσιων χώρων στις πόλεις και των ΜΜΕ.
- Εξαιτίας του ότι η δημοσίευση και η κυκλοφορία των αποτελεσμάτων της παρούσας έρευνας θα γίνει σε 23 γλώσσες

Οι ενότητες 1.1 και 1.2 προσφέρουν πληροφορίες σχετικά με το ρόλο των ευρωπαϊκών οργάνων στην προώθηση της πολυγλωσσίας και της πολλαπλογλωσσίας καθώς και σχετικά με την τρίγλωσση φόρμουλα. Οι ενότητες 1.3 και 1.4 εστιάζουν στη γλωσσική ποικιλία και τους γλωσσικούς τομείς που διευρευνώνται στα πλαίσια του προγράμματος. Η ενότητα 1.5 περιγράφει τη διαδικασία συλλογής δεδομένων και την προσέγγιση βάσης της επιλογής τριών πόλεων. Η μεθοδολογία της έρευνας αναλύεται στην ενότητα 1.6.

1.1. Ευρωπαϊκοί φορείς δράσης στην προώθηση της πολυγλωσσίας και της πολλαπλογλωσσίας

Η γλωσσική ποικιλομορφία αποτελεί βασική ιδιότητα της Ευρωπαϊκής ταυτότητας και τόσο τα όργανα της ΕΕ με έδρα τις Βρυξέλλες όσο και το ΣΤΕ με έδρα το Στρασβούργο έχουν δραστηριοποιηθεί για την προώθηση της εκμάθησης γλωσσών και της πολυγλωσσίας/πολλαπλογλωσσίας. Οι βασικοί φορείς διαμόρφωσης της γλωσσικής πολιτικής στα όργανα της ΕΕ και στο ΣΤΕ είναι η *Μονάδα για Την Πολιτική Πολυγλωσσίας* της Γενικής Διεύθυνσης Εκπαίδευσης και Πολιτισμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και το *Τμήμα Γλωσσικής Πολιτικής* της Διεύθυνσης Εκπαίδευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης αντίστοιχα. Η δράση αυτών των φορέων υποστηρίζεται από τα σημαντικά ψηφίσματα, τους χάρτες και τις συμβάσεις που καταρτίζονται από τα αντίστοιχα σώματα. Ο Baetens Beardsmore (2008) δίνει μία εκ των έσω εικόνα για τις παρελθοντικές γλωσσικές δραστηριότητες προώθησης της ΕΕ και του ΣΤΕ.

Η αναζήτηση δημοσιεύσεων για την πολυγλωσσία στην ιστοσελίδα europa.eu προσφέρει πρόσβαση σε σημαντικά έγγραφα σε πολλές γλώσσες, τα οποία κατηγοριοποιούνται σε πέντε ομάδες: έγγραφα για την πολιτική της ΕΕ, ενημερωτικά φυλλάδια, εκθέσεις, μελέτες και έρευνες. Στην ιστοσελίδα του ΣΤΕ, www.coe.int/lang, διατίθενται δημοσιεύσεις στους εξής τομείς: ανάπτυξη πολιτικής, όργανα και πρότυπα, γλώσσες στη σχολική εκπαίδευση, μετανάστες, εκθέσεις συνεδρίων και επιλεγμένες μελέτες.

Το ΣΤΕ κάνει μια διάκριση ανάμεσα στην πολλαπλογλωσσία την οποία ορίζει ως την ικανότητα ενός ομιλητή να χειρίζεται παραπάνω από μία γλώσσες και την πολυγλωσσία την οποία ορίζει ως την παρουσία διάφορων γλωσσών σε μια δεδομένη γεωγραφική περιοχή. Η ΕΕ χρησιμοποιεί τον όρο πολυγλωσσία και για τα δυο (ορισμένες φορές χρησιμοποιώντας τον όρο “ατομική πολυγλωσσία”). Στα πλαίσια της παρούσας έκθεσης χρησιμοποιούνται και οι δύο αυτοί όροι (πολυγλωσσία/πολλαπλογλωσσία).

Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ)

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η γλωσσική πολιτική αποτελεί αρμοδιότητα του εκάστοτε κράτους μέλους. Ο ρόλος των οργάνων της ΕΕ σε αυτό το πεδίο είναι περισσότερο επικουρικός βάσει της «αρχής της επικουρικότητας». Ο ρόλος τους συνίσταται στην προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών και στην προώθηση της

Ευρωπαϊκής διάστασης των εθνικών γλωσσικών πολιτικών. Στα τρία θεσμικά όργανα της ΕΕ, δηλαδή στο *Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, στην *Ευρωπαϊκή Επιτροπή* (ΕΚ) και στο *Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο*, η πολυγλωσσία βρίσκεται εδώ και αρκετά χρόνια στο επίκεντρο.

Οι γλωσσικές πολιτικές της ΕΕ αποσκοπούν στην προστασία της γλωσσικής ποικιλομορφίας και την προώθηση της γλωσσομάθειας για λόγους σχετικούς με την πολιτιστική ταυτότητα και την κοινωνική ένταξη, αλλά και επειδή οι πολύγλωσσοι πολίτες έχουν περισσότερες δυνατότητες να αξιοποιήσουν τις εκπαιδευτικές, επαγγελματικές και οικονομικές ευκαιρίες που δημιουργεί η ολοκληρωμένη Ευρώπη. Η πολιτική πολυγλωσσίας καθοδηγείται από το στόχο που έθεσε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη Βαρκελώνη το 2002 για τη βελτίωση των βασικών δεξιοτήτων, και ιδιαίτερα, με τη διδασκαλία τουλάχιστον δύο άλλων γλωσσών από πολύ μικρή ηλικία. Αυτό με τη σειρά του στηρίχθηκε στη σημαντική Λευκή Βίβλο του 1995 για τη Διδασκαλία και τη Μάθηση, η οποία υποστήριξε ότι όλοι θα πρέπει να μάθουν δύο Ευρωπαϊκές γλώσσες. Επιπλέον, η Βαρκελώνη πρότεινε την καθιέρωση ενός δείκτη γλωσσικής δεξιότητας.

Το 2003, η ΕΚ δεσμεύτηκε με δική της πρωτοβουλία για την ανάληψη 45 νέων δράσεων προκειμένου να ενθαρρύνει τις εθνικές, περιφερειακές και τοπικές αρχές να αναλάβουν πρωτοβουλίες για να «κάνουν ένα σημαντικό βήμα σε ό,τι αφορά την προώθηση της εκμάθησης γλωσσών και της γλωσσικής ποικιλομορφίας». Η πρώτη Ανακοίνωση της ΕΚ για την Πολυγλωσσία, *Ένα Νέο Στρατηγικό Πλαίσιο για την Πολυγλωσσία*, εκδόθηκε το Νοέμβριο του 2005, και συμπλήρωσε το σχέδιο δράσης *Η Προώθηση της Εκμάθησης Γλωσσών και της Γλωσσικής Ποικιλομορφίας*. Η Ανακοίνωση της ΕΚ (2005) όρισε τρία βασικά σημεία στην πολιτική της ΕΕ για την πολυγλωσσία:

1. τη διασφάλιση της πρόσβασης των πολιτών στη νομοθεσία, τις διαδικασίες και τις πληροφορίες της ΕΕ στη δική τους γλώσσα
2. την υπογράμμιση του κεντρικού ρόλου που παίζουν οι γλώσσες και η πολυγλωσσία στην ευρωπαϊκή οικονομία και την εξεύρεση τρόπων για περαιτέρω προώθηση της πολυγλωσσίας
3. την ενθάρρυνση όλων των πολιτών να μαθαίνουν και να μιλούν περισσότερες γλώσσες με σκοπό τη βελτίωση της αμοιβαίας κατανόησης και επικοινωνίας

Η σημασία της πολυγλωσσίας για την ΕΚ υπογραμμίστηκε από το διορισμό ενός ειδικού Ευρωπαϊκού Επιτρόπου, του Λεονάρντ Όρμπαν, για τη διαχείριση του εν λόγω χαρτοφυλακίου για πρώτη φορά στις αρχές του 2007, παρόλο που με τον ανασχηματισμό του 2009 από τον Μπαρόζο κατέστη μέρος των αρμοδιοτήτων του Επιτρόπου για την Εκπαίδευση, τον Πολιτισμό, την Πολυγλωσσία και τη Νεολαία. Υπό τον Επίτροπο Όρμπαν, η ΕΚ εξέδωσε το 2008 την Ανακοίνωση *Πολυγλωσσία: πλεονέκτημα για την Ευρώπη και κοινή δέσμευση*, η οποία καθιέρωσε τη γλωσσική πολιτική ως θέμα με εγγάρσιο χαρακτήρα, το οποίο συνέβαλε σε όλες τις υπόλοιπες πολιτικές της ΕΕ. Η Ανακοίνωση περιέγραφε τις αναγκαίες δράσεις για τη μετατροπή της γλωσσικής ποικιλομορφίας σε πλεονέκτημα για την αλληλεγγύη και την ευημερία. Οι δύο βασικοί στόχοι για την πολιτική πολυγλωσσίας ήταν:

- η αύξηση της συνειδητοποίησης της αξίας και των ευκαιριών της γλωσσικής ποικιλομορφίας της ΕΕ και η προτροπή για την άρση των εμποδίων στο διαπολιτισμικό διάλογο
- η παροχή πραγματικών ευκαιριών σε όλους τους πολίτες, ώστε να μάθουν να επικοινωνούν σε δύο γλώσσες επιπλέον της μητρικής τους γλώσσας.

Τα κράτη μέλη κλήθηκαν να προσφέρουν μεγαλύτερη ποικιλία γλωσσών, πιο αποτελεσματικά εντός του εκπαιδευτικού τους συστήματος από νεαρή ηλικία μέχρι την ενήλικη εκπαίδευση και να αξιοποιήσουν και να αναπτύξουν περαιτέρω τις γλωσσικές δεξιότητες που αποκτώνται εκτός του επίσημου εκπαιδευτικού συστήματος. Επιπλέον, η ΕΚ δήλωσε την απόφασή της να χρησιμοποιήσει στρατηγικά τα σχετικά προγράμματα και τις πρωτοβουλίες της ΕΕ, ώστε να φέρει την πολυγλωσσία «πιο κοντά στους πολίτες».

Το Έγγραφο Εργασίας Προσωπικού (2008) επισυναπτόμενο στην προαναφερθείσα Ανακοίνωση της ΕΚ, παρουσιάζει μια καλή επισκόπηση των υφιστάμενων δραστηριοτήτων της ΕΕ για την στήριξη της πολυγλωσσίας. Η Ανακοίνωση της ΕΚ (2008) έγινε δεκτή και εγκρίθηκε με ψηφίσματα τόσο του Συμβουλίου της ΕΕ (2008) όσο και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (2009) με ιδιαίτερη έμφαση στη διά βίου μάθηση, την ανταγωνιστικότητα, την κινητικότητα και την απασχολησιμότητα. Το 2011 η ΕΚ συνέταξε έκθεση για την πρόοδο που είχε σημειωθεί από το 2008, στην οποία περιλαμβάνονταν και ένας πλήρης κατάλογος των ενεργειών της ΕΕ στο εν λόγω πεδίο. Επίσης, κατόρθωσε το *Στρατηγικό Πλαίσιο για την Ευρωπαϊκή Συνεργασία στον Τομέα της Εκπαίδευσης και της Κατάρτισης* (ΕΚ 2020), στο οποίο η εκμάθηση γλωσσών αναγνωρίζεται ως προτεραιότητα, με την επικοινωνία στις ξένες γλώσσες να θεωρείται μία από τις οκτώ βασικές δεξιότητες για τη βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας της εκπαίδευσης και της κατάρτισης. Στις βασικές δεξιότητες συμπεριλαμβάνονται η επικοινωνία στη μητρική γλώσσα, η διαμεσολάβηση και η διαπολιτισμική κατανόηση.

Η έκθεση υπογραμμίζει, ότι οι γλωσσικές δεξιότητες είναι ζωτικής σημασίας για την πρωτοβουλία Ατζέντα για νέες δεξιότητες και θέσεις εργασίας, καθώς ενισχύουν την απασχολησιμότητα. Αποτελούν, επίσης, αναγκαία προϋπόθεση για την κινητικότητα και, συνεπώς, για την επιτυχή εφαρμογή της νέας πρωτοβουλίας Νεολαία σε κίνηση. Γενικότερα, οι γλωσσικές δεξιότητες ενθαρρύνουν και διευκολύνουν την άσκηση του δικαιώματος των πολιτών της ΕΕ να κινούνται ελεύθερα και να εγκαθίστανται στο έδαφος άλλων κρατών μελών και παρακινεί τη διεθνή άσκηση πολλών δικαιωμάτων των πολιτών, τα οποία τους παρέχει ο νόμος της ΕΕ.

Στα πλαίσια ερευνών του Ευρωβαρομέτρου και του Ευρυδίκη συλλέχθηκαν στατιστικές - κλειδιά για τη γλωσσική εκμάθηση και τη γλωσσική διδασκαλία στην ΕΕ. Μείζονος σημασίας για τους τομείς της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης των ερωτηματολογίων μας για το LRE είναι οι εξής αναφορές: Βασικά δεδομένα στην διδασκαλία γλωσσών σε σχολεία της Ευρώπης (Ευρυδίκη 2008, επικαιροποιημένη έκδοση της αναφοράς του 2005) και Ένταξη των παιδιών των μεταναστών σε σχολεία της Ευρώπης (Ευρυδίκη 2009), καθώς και δύο αναφορές του

Ευρωβαρομέτρου στις σχετικά με τις γλωσσικές δεξιότητες των Ευρωπαίων πολιτών και τη νοοτροπία τους σχετικά με τις γλώσσες (Ευρωβαρόμετρα 2001 και 2006). Η προαναφερθείσα αναφορά στην ΕΚ από τους Strubell et al. (2007) περιέχει επίσης βασικά δεδομένα σχετικά με εγγραφές μαθητών στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση στις χώρες της ΕΕ. Επιπρόσθετα, η αναφορά προσφέρει μια ανάλυση πάνω στα εθνικά αποτελέσματα και τις διαφαινόμενες τάσεις και καταλήγει με ένα εύρος προτάσεων.

Μια επόμενη εκδοχή του ερωτηματολογίου του LRE μπορεί να δημιουργηθεί για ένα συγκεκριμένο αριθμό μαθητών και σχολών ξένων γλωσσών καθώς και για κάποια είδη γλωσσικών δεξιοτήτων. Θα εξερευνηθούν ευκαιρίες για συνέργιες για τη συλλογή δεδομένων ανάμεσα στο παρόν πρόγραμμα LRE και στο Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Πολυγλωσσίας (ΕΠΠ) και την Ευρωπαϊκή Έρευνα για τις Γλωσσικές Δεξιότητες (ΕΕΓΔ) αντίστοιχα (περισσότερες πληροφορίες για τις εργασίες σε εξέλιξη μπορούν να βρεθούν στις ιστοσελίδες των δύο οργανισμών). Το πρόγραμμα του ΕΠΠ εστιάζει στις επίσημες εθνικές γλώσσες. Έχει έναν ειδικό τομέα σχετικά με τη διδασκαλία και τη χρήση των επίσημων εθνικών γλωσσών σε σύγκριση με την αντίστοιχη διδασκαλία και χρήση της αγγλικής γλώσσας σε πανεπιστημιακό επίπεδο. Το πρόγραμμα της ΕΕΓΔ εστιάζει στην ικανότητα των μαθητών στην χρήση της αγγλικής, της γαλλικής, της γερμανικής, της ιταλικής και της ισπανικής γλώσσας ως την πρώτη ή τη δεύτερη ξένη γλώσσα στην τελευταία τάξη του Γυμνασίου ή στην δεύτερη τάξη του Λυκείου, ανάλογα με το δοσμένο εκπαιδευτικό πλαίσιο. Η πρώτη αναφορά της ΕΕΓΔ πρόσφατα έγινε διαθέσιμη από την ΕΚ (2012) και περιέχει δεδομένα από περίπου 54.000 μαθητές εγγεγραμμένους σε δεκατέσσερις συμμετέχουσες χώρες. Διαγωνίσματα ανεξάρτητα του σχολικού προγράμματος σχεδιάστηκαν, ομογενοποιήθηκαν και εφαρμόστηκαν για τον έλεγχο των δεξιοτήτων των μαθητών σε ό,τι αφορά την ανάγνωση, την ακουστική κατανόηση και την γραπτή χρήση κάθε μίας από τις πέντε γλώσσες που αναφέρονται στο Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις Γλώσσες (ΚΕΠΑ). Τα αποτελέσματα της ΕΕΓΔ δείχνουν ένα γενικότερο χαμηλό επίπεδο γνώσης και για την πρώτη αλλά και για τη δεύτερη ξένη γλώσσα. Ακόμα, τα αποτελέσματα διαφέρουν αισθητά ανάλογα με τις χώρες, τις επιλεγμένες γλώσσες και τις μετρούμενες δεξιότητες.

Το βασικό χρηματοδοτικό πρόγραμμα της ΕΚ για την περίοδο 2007-13 για τη στήριξη της πολυγλωσσίας είναι το *Πρόγραμμα Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση* (ΕΚΔιΒιΜ), το οποίο διαθέτει συνολικά για τις διάφορες ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες για την εκπαίδευση και την κατάρτιση περίπου 7 δις. € για την επταετία 2007-13. Το πρόγραμμα ΕΚΔιΒιΜ, ο διάδοχος του *Σωκράτης*, του κοινοτικού προγράμματος στον τομέα της εκπαίδευσης, το οποίο διήρκεσε από το 1994 έως το 2006, ενσωματώνει τέσσερα επιμέρους προγράμματα, καθένα από τα οποία απευθύνεται σε συγκεκριμένη εκπαιδευτική βαθμίδα: το *Comenius* (προσχολική και σχολική εκπαίδευση), το *Erasmus* (ανώτατη εκπαίδευση), το *Leonardo da Vinci* (επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση) και το *Grundtvig* (εκπαίδευση ενηλίκων). Ένα εγκάρσιο πρόγραμμα συμπληρώνει αυτά τα τέσσερα επιμέρους προγράμματα και περιλαμβάνει την

επονομαζόμενη *Κύρια Δραστηριότητα Γλωσσών* (ΚΔ). Τέλος, το πρόγραμμα *Jean Monnet* προωθεί τη διδασκαλία, τη σκέψη και τη συζήτηση για τη διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης σε πανεπιστημιακό επίπεδο.

Ένας από τους συγκεκριμένους στόχους του προγράμματος ΕΚΔιΒιΜ συνίσταται στην προώθηση της εκμάθησης γλωσσών και της γλωσσικής ποικιλομορφίας. Προτάσεις για γλωσσικά προγράμματα, δίκτυα και άλλες δραστηριότητες που προσανατολίζονται στις γλώσσες (για παράδειγμα σε σχέση με την κινητικότητα μαθητών, καθηγητών και εργαζομένων) μπορούν να ενταχθούν στα διάφορα μέρη του Προγράμματος για ευρωπαϊκή συγχρηματοδότηση. Όλες οι γλώσσες – επίσημες, εθνικές, περιφερειακές, μειονοτικές και γλώσσες των μεταναστών – είναι αποδεκτές σε αυτό το Πρόγραμμα. Το πρόγραμμα *Μία Ευρώπη με Γλωσσική Ποικιλομορφία* συγχρηματοδοτείται από το Πρόγραμμα ΚΔ 2 (Δίκτυα).

Το Συμβούλιο της Ευρώπης (ΣΤΕ)

Το Συμβούλιο της Ευρώπης, το οποίο ιδρύθηκε στις 5 Μαΐου του 1949, είναι ένας διακυβερνητικός οργανισμός, που αριθμεί σήμερα 47 κράτη μέλη, στα οποία συμπεριλαμβάνονται τα 27 κράτη μέλη της ΕΕ.

Η αποστολή του Συμβουλίου της Ευρώπης είναι η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της πλουραλιστικής δημοκρατίας και των νομικών προτύπων. Αυτές οι βασικές αξίες υπαγορεύουν τις δράσεις του σε κάθε τομέα, συμπεριλαμβανόμενης της γλωσσικής του πολιτικής η οποία βασίζεται σε τρεις διακριτές αλλά συμπληρωματικές διαστάσεις της δουλειάς του Οργανισμού: τις συμβάσεις, τις συστάσεις και τα τεχνικά μέσα.

Η Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Σύμβαση ενθαρρύνει τους υπηκόους όλων των κρατών μελών να μελετούν τη γλώσσα, την ιστορία και τον πολιτισμό των υπολοίπων κρατών μελών. Ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης εξασφαλίζει το δικαίωμα των διακινούμενων εργαζομένων και των οικογενειών τους να μάθουν τη γλώσσα/ τις γλώσσες του κράτους υποδοχής και υποστηρίζει την εκμάθηση τις μητρικής τους γλώσσας από τα παιδιά τους.

Δύο από τις συμβάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης συνδέονται άμεσα με τα Ευρωπαϊκά πρότυπα για την προώθηση και τη διασφάλιση της γλωσσολογικής ποικιλίας και των γλωσσικών δικαιωμάτων – πρόκειται για τον Ευρωπαϊκό Χάρτη για τις Περιφερειακές ή Μειονοτικές Γλώσσες και τη Σύμβαση – Πλαίσιο για την Προστασία των Εθνικών Μειονοτήτων αντίστοιχα. Ο Χάρτης είναι ένα πολιτιστικό όργανο σχεδιασμένο για να προστατεύει και να προωθεί τις περιφερειακές ή μειονοτικές γλώσσες θεωρώντας τις ως μια απειλούμενη πτυχή της Ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς. Προβλέπει ειδικά μέτρα για την υποστήριξη της χρήσης αυτής της κατηγορίας γλωσσών στην εκπαίδευση και τα μέσα μαζικής επικοινωνίας και για την άδεια χρήσης τους σε δικαστικές και διοικητικές ρυθμίσεις, καθώς και σε οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις. Η Σύμβαση – Πλαίσιο καθορίζει τις κατάλληλες συνθήκες για τη διατήρηση και την καλλιέργεια του πολιτισμού των ατόμων που ανήκουν σε εθνικές μειονότητες και για τη διατήρηση των απαραίτητων και συστατικών στοιχείων της ταυτότητας τους, δηλαδή της θρησκείας, της γλώσσας, των παραδόσεων και της πολιτιστικής τους κληρονομιάς.

Τα κράτη μέλη που έχουν επικυρώσει αυτές τις συμβάσεις ελέγχονται ως προς την εκπλήρωση των δεσμεύσεων που ανέλαβαν.

Οι συστάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης είναι κατευθυντήριες οδηγίες και συναφείς εφαρμογές μέτρων προς τις αρμόδιες αρχές αλλά δεν είναι νομικά δεσμευτικές. Οι επόμενες είναι από τις πιο σχετικές σε ό,τι αφορά τους σκοπούς αυτού του προγράμματος:

- Η Σύσταση 98 (6) της Επιτροπής των Υπουργών του ΣΤΕ σχετικά με τις Μοντέρνες Γλώσσες (Συμβούλιο της Ευρώπης, 1998) δίνει έμφαση στη διαπολιτισμική επικοινωνία και την πολλαπλογλωσσία ως βασικούς στόχους πολιτικής και προτείνει συγκεκριμένα μέτρα για κάθε εκπαιδευτικό τομέα και για την βασική εντός υπηρεσίας μετεκπαίδευση των δασκάλων. Το παράρτημα της συγκεκριμένης σύστασης καθορίζει συνολικά, για κάθε εκπαιδευτικό τομέα, τρόπους με τους οποίους η πολλαπλογλωσσία μπορεί να γίνει ο πρωταρχικός στόχος της γενικότερης αντίληψης της γλωσσικής εκπαίδευσης όλων των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης.
- Η Σύσταση 1383 (1998) της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με τη Γλωσσολογική Διαφοροποίηση δηλώνει ότι «η Ευρωπαϊκή γλωσσολογική ποικιλία είναι μια πολύτιμη πολιτιστική πτυχή που πρέπει να διατηρηθεί και να προστατευθεί» και ότι «επομένως θα έπρεπε να υπάρχει μεγαλύτερη ποικιλία στη διδασκαλία των ξένων γλωσσών στα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης· αυτό θα είχε ως αποτέλεσμα την γνώση όχι μόνο της Αγγλικής αλλά κι άλλων Ευρωπαϊκών και παγκόσμιων γλωσσών από όλους τους Ευρωπαίους πολίτες, παράλληλα με την τελειοποίηση της δικής τους εθνικής και, όπου ενδείκνυται, περιφερειακής γλώσσας».
- Η Σύσταση 1539 (2001) της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με το Ευρωπαϊκό Έτος Γλωσσών καλεί τα κράτη μέλη «να διατηρήσουν και να αναπτύξουν περαιτέρω τις πρωτοβουλίες της γλωσσικής πολιτικής του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προώθηση της πολλαπλογλωσσίας, της πολιτιστικής ποικιλίας και την αλληλοκατανόηση μεταξύ ανθρώπων και εθνών» και «να ενθαρρύνουν όλους του Ευρωπαίους να αποκτήσουν την ικανότητα να επικοινωνούν σε διάφορες γλώσσες, για παράδειγμα προωθώντας διαφοροποιημένες νεότερες προσεγγίσεις προσαρμοσμένες στις επιμέρους ανάγκες του κάθε ατόμου».
- Η Σύσταση 2005 (3) της Επιτροπής των Υπουργών του ΣΤΕ σχετικά με τη διδασκαλία γλωσσών γειτονικών χωρών στις παραμεθόριες περιοχές, προτρέπει τις κυβερνήσεις των κρατών μελών «να εφαρμόσουν τις αρχές της πολυγλωσσικής εκπαίδευσης και ιδιαίτερα να δημιουργήσουν τις κατάλληλες συνθήκες για τους εκπαιδευτικούς φορείς στις παραμεθόριες περιοχές σε όλα τα επίπεδα ώστε να διασφαλιστεί, ή αν προκύψει αναγκαιότητα να εισαχθεί, η διδασκαλία και η χρήση των γλωσσών των γειτονικών τους χωρών σε συνδυασμό με τη μελέτη του πολιτισμού αυτών των χωρών, καθώς συνδέεται στενά με τη γλωσσική διδασκαλία.

- Η Σύσταση 1740 (2006) της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με τη θέση της μητρικής γλώσσας στη σχολική εκπαίδευση ενθαρρύνει τους νεαρούς Ευρωπαίους να μάθουν τη μητρική τους γλώσσα (ή την κύρια γλώσσα) όταν αυτή δεν είναι μια από τις επίσημες γλώσσες της χώρας τους, ενώ επιστημαίνει ότι έχουν το καθήκον να μάθουν μια από τις επίσημες γλώσσες της χώρας στην οποία είναι πολίτες.
- Η Σύσταση 2008 (7) της Επιτροπής των Υπουργών του ΣτΕ σχετικά με τη χρήση του Κοινού Ευρωπαϊκού Πλαισίου Αναφοράς (ΚΕΠΑ) και την προώθηση της πολλαπλογλωσσίας, σκιαγραφεί τις γενικές αρχές και τα μέτρα που πρέπει να τεθούν σε εφαρμογή από τις αρμόδιες αρχές για τη γλωσσική εκπαίδευση σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο καθώς και συγκεκριμένα μέτρα που στοχεύουν στη χάραξη πολιτικής, τη διαμόρφωση προγράμματος σπουδών και σχολικών εγχειριδίων, την εκπαίδευση και την αξιολόγηση των εκπαιδευτικών.

Κάτι που θα μπορούσε να περιγραφεί ως «τεχνικά» όργανα στο πεδίο της γλωσσικής εκπαίδευσης αποτελείται κυρίως από γενικότερα εργαλεία αναφοράς, πάντοτε εκτός πλαισίου, τα οποία μπορούν να συμβουλευόνται και να υιοθετούν ανάλογα με την περίπτωση, τον εκπαιδευτικό τους στόχο και τις ανάγκες τους όσοι χαράσσουν ή εφαρμόζουν ανάλογες πολιτικές. Αυτά τα εργαλεία περιλαμβάνουν το ευρέως χρησιμοποιούμενο Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις Γλώσσες (ΚΕΠΑ), το *Ευρωπαϊκό Γλωσσικό Χαρτοφυλάκιο* (ELP), οδηγούς πολιτικής και μια ποικιλία από άλλα πρακτικά εργαλεία που έχουν αναπτυχθεί μέσω προγραμμάτων από το Τμήμα Γλωσσικής Πολιτικής (LPD) στο Στρασβούργο και το Ευρωπαϊκό Κέντρο Σύγχρονων Γλωσσών (ΕΚΣΓ) στο Γκρατς (Αυστρία).

Το ΚΕΠΑ για τις Γλώσσες (2001) σχεδιάστηκε για να προωθήσει την πολλαπλογλωσσική εκπαίδευση και για να υιοθετηθεί στα καθορισμένα πλαίσια χρήσης του. Το ΚΕΠΑ προσφέρει μια κοινή βάση για ανάπτυξη και σύγκριση των προγραμμάτων εγχειριδίων, μαθημάτων και εξετάσεων της δεύτερης/ξένης γλώσσας υπό με την προοπτική μιας δυναμικής πολλαπλογλωσσικής δια βίου μάθησης. Το ΚΕΠΑ, το οποίο προέκυψε από επιστημονική έρευνα και εκτεταμένες διαβουλευσεις, αποτελεί πρακτικό εργαλείο για την καθιέρωση σαφών επιπέδων γλωσσομάθειας, τα οποία κατακτώνται σε διαδοχικά στάδια εκμάθησης και για την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων σε διεθνώς μετρήσιμη κλίμακα. Αποτελεί τη βάση για την αμοιβαία αναγνώριση του επιπέδου γλωσσομάθειας, διευκολύνοντας, έτσι, την εκπαιδευτική και εργασιακή κινητικότητα. Γίνεται ολοένα πιο εκτεταμένη χρήση του στις μεταρρυθμίσεις των εθνικών αναλυτικών προγραμμάτων και στους διεθνείς ομίλους μορφωτικών ινστιτούτων για την σύγκριση των πιστοποιητικών γλωσσομάθειας, στην Ευρώπη και πέρα από αυτή και είναι διαθέσιμο σε παραπάνω από 35 γλώσσες.

Το Ευρωπαϊκό Γλωσσικό Χαρτοφυλάκιο (2001) είναι ένα προσωπικό έγγραφο στο οποίο όσοι μαθαίνουν ή έχουν μάθει οποιαδήποτε γλώσσα είτε -στο σχολείο είτε εκτός σχολείου – μπορούν να καταγράψουν και να κάνουν μια ανασκόπηση των γνώσεων τους και των πολιτιστικών εμπειριών τους. Αποτελεί περιουσία του σπουδαστή. Στο Χαρτοφυλάκιο κάθε ικανότητα αξιολογείται, ανεξάρτητα από το επίπεδο ή από το αν κερδήθηκε εντός ή εκτός επίσημης εκπαίδευσης. Συνδέεται με το Κοινό Πλαίσιο Αναφοράς για τις Γλώσσες.

Ο Οδηγός για τη Βελτίωση των Γλωσσικών Πολιτικών Εκπαίδευσης στην Ευρώπη (2007) είναι ένα αναλυτικό εργαλείο που μπορεί να χρησιμοποιηθεί σαν έγγραφο αναφοράς για τον σχηματισμό ή τον επαναπρογραμματισμό των γλωσσικών πολιτικών εκπαίδευσης για την προώθηση της πολλαπλογλωσσίας και της διαφοροποίησης με ένα προσχεδιασμένο τρόπο ούτως ώστε οι αποφάσεις να είναι συνεκτικά συνδεδεμένες. Ο Οδηγός συλλαμβάνει την πολλαπλογλωσσία ως μια μοναδική ικανότητα, συμπεριλαμβάνοντας – δυνητικά- διάφορες γλώσσες με συνήθως ποικίλα επίπεδα επάρκειας, «μια επικοινωνιακή ικανότητα στην οποία συνεισφέρουν όλη η γνώση και η εμπειρία στη χρήση της γλώσσας και στην οποία οι γλώσσες συσχετίζονται και αλληλεπιδρούν»

Τα προαναφερθέντα εργαλεία χάραξης πολιτικής αναπτύχθηκαν από τον Τομέα Γλωσσικής Πολιτικής (πλέον η Μονάδα Γλωσσικής Πολιτικής) το οποίο πρόσφατα ξεκίνησε μια *Πλατφόρμα Πηγών και Αναφορών για την Πολλαπλογλωσσία και την Διαπολιτισμική Εκπαίδευση* (www.coe.int/lang). Αυτή η ιστοσελίδα διευρύνει το πεδίο εφαρμογής της πέρα από το πεδίο των σύγχρονων ξένων γλωσσών και συμπεριλαμβάνει τις κλασικές γλώσσες, τις γλώσσες των μεταναστών και, αξιοσημείωτα, γλώσσες της σχολικής εκπαίδευσης. Αυτό αναφέρεται σε γλώσσες όπως τα Γερμανικά στη Γερμανία, τα Σουηδικά στη Σουηδία, κτλ – δηλαδή γλώσσες που διδάσκονται ως σχολικά μαθήματα και χρησιμοποιούνται ως το μέσο καθοδήγησης σε άλλα σχολικά μαθήματα (λαμβάνοντας υπόψη τον ρόλο κλειδί της γλώσσας στο χτίσιμο της γνώσης σε όλα τα μαθήματα). Η Πλατφόρμα προσφέρει μια ανοιχτή και δυναμική πηγή πληροφοριών με σύστημα ορισμών, σημεία αναφοράς, εικόνες και περιγραφές, μελέτες και καλές πρακτικές που τα κράτη μέλη καλούνται να συμβουλευθούν και να χρησιμοποιήσουν σε υποστήριξη της πολιτικής της προώθησης ίσης προσβασιμότητας στην ποιοτική εκπαίδευση σύμφωνα με τις ανάγκες, τους πόρους και την εκπαιδευτική κουλτούρα του καθενός.

Ο Οδηγός για την ανάπτυξη και την εφαρμογή του προγράμματος για την πολλαπλογλωστικότητα και διαπολιτισμική εκπαίδευση συνοδεύει την Πλατφόρμα και εφαρμόζεται πιλοτικά προς το παρόν σε διαφορετικούς τομείς της επίσημης εκπαίδευσης. Ο Οδηγός προορίζεται να διευκολύνει την βέλτιστη εφαρμογή των αξιών και των αρχών της πολλαπλογλωσσίας και της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στη διδασκαλία όλων των γλωσσών – ξένων, περιφερειακών ή μειονοτικών, κλασικών και γλωσσών της σχολικής εκπαίδευσης. Παρέχει μια γενική εικόνα των θεμάτων και των αρχών που περιλαμβάνονται στον σχεδιασμό και / ή στη βελτίωση των προγραμμάτων σπουδών και των παιδαγωγικών και διδακτικών προσεγγίσεων που ανοίγουν τον δρόμο για μια πιο πλήρη συνειδητοποίηση του γενικότερου σκοπού της πολλαπλογλωσσικής και διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.

Στο έργο του Συμβουλίου της Ευρώπης η διαπολιτισμική και πολλαπλογλωσσική ικανότητα είναι η δυνατότητα χρήσης ενός πλούσιου ρεπερτορίου γλωσσολογικών και πολιτιστικών πηγών για την κάλυψη των επικοινωνιακών αναγκών ή την αλληλεπίδραση με ανθρώπους από διαφορετικά υπόβαθρα και πλαίσια, όπως και ο εμπλουτισμός αυτού του ρεπερτορίου επί τω έργω. Η πολλαπλογλωσσική και διαπολιτισμική εκπαίδευση λαμβάνει υπόψη το ρεπερτόριο των γλωσσών και των πολιτισμών που σχετίζονται με αυτές τις γλώσσες, το οποίο έχουν αποκτήσει οι σπουδαστές είτε είναι αναγνωρισμένο από το επίσημο σχολικό πρόγραμμα είτε όχι – και συμπεριλαμβάνει σε αυτό τις γλώσσες της σχολικής εκπαίδευσης (ως μαθήματα αλλά και ως μέσα διδασκαλίας), τις περιφερειακές/ μειονοτικές γλώσσες, τις σύγχρονες ξένες και κλασικές γλώσσες και τις γλώσσες των μεταναστών. Το Συμβούλιο της Ευρώπης ενθαρρύνει μια ολιστική προσέγγιση που ευνοεί την ανάπτυξη συνεργιών ανάμεσα στις γλώσσες, μεγαλύτερο συντονισμό ανάμεσα στους δασκάλους και την καλύτερη δυνατή εκμετάλλευση των δυνατοτήτων του διδασκόμενου.

Το έργο του ΣτΕ σχετικά με τη γλωσσική εκπαίδευση συντονίζεται από τη Μονάδα Γλωσσικής Πολιτικής (LPU) στο Στρασβούργο και το Ευρωπαϊκό Κέντρο Σύγχρονων Γλωσσών (ΕΚΣΓ) στο Γκρας (Αυστρία)

Η Μονάδα Γλωσσικής Πολιτικής διενεργεί προγράμματα διακυβερνητικής συνεργασίας στα πλαίσια του ευρύτερου προγράμματος της Διευθύνουσας Επιτροπής για την Εκπαιδευτική Πολιτική και Πρακτική (CDPPE).

Το LPU είναι πρωτοπόρο στη διεθνή συνεργασία για τη γλωσσική εκπαίδευση από το 1957, δρώντας ως καταλύτης στην καινοτομία και παρέχοντας ένα μοναδικό πανευρωπαϊκό φόρουμ στο οποίο περιλαμβάνονται οι προτεραιότητες της γλωσσικής πολιτικής όλων των Κρατών Μελών. Τα αποτελέσματα των προγραμμάτων του LPU έχουν επιφέρει τη διαμόρφωση συστάσεων και την ψήφιση αποφάσεων της Επιτροπής Υπουργών και της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του ΣτΕ, οι οποίες παρέχουν πολιτική στήριξη στα όργανα και τις πρωτοβουλίες που σχετίζονται με τη γλωσσική πολιτική. Ακολούθως, το LPU διοργάνωσε το *Ευρωπαϊκό*

Έτος Γλωσσών 2001 σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Οι στόχοι αυτής της πρωτοβουλίας εξακολουθούν να προωθούνται με την ετήσια Ευρωπαϊκή Ημέρα Γλωσσών (www.coe.int/edl).

Το LPU παρέχει επίσης βοήθεια εμπειρογνομόνων για την αναθεώρηση της γλωσσικής εκπαιδευτικής πολιτικής των κρατών μελών και συμμετέχει στην ανάπτυξη της πολιτικής που αφορά την εκπαίδευση των μειονοτήτων σε διάφορες περιφέρειες. Το πρόσφατο έργο του αφορά ιδιαίτερα τις γλώσσες της σχολικής εκπαίδευσης (συμπεριλαμβάνοντας τις ανάγκες των μη προνομιούχων μαθητών) στο ευρύτερο πλαίσιο της πολλαπλογλωσσίας και της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης καθώς και τις γλωσσικές πολιτικές που σχετίζονται με την ένταξη των ενήλικων μεταναστών.

Τα προγράμματα της Μονάδας Γλωσσικής Πολιτικής συμπληρώνονται από αυτά του Ευρωπαϊκού Κέντρου Σύγχρονων Γλωσσών (ΕΚΓΣ), μια Διευρυμένη Μερική Συμφωνία του Συμβουλίου της Ευρώπης που ιδρύθηκε το 1994 στο Γκρας (Αυστρία). 31 κράτη έχουν υπογράψει την Μερική Συμφωνία προς το παρόν.¹

Αποστολή του ΕΚΣΓ είναι η προώθηση καινοτόμων προσεγγίσεων και η διάδοση καλών πρακτικών στην εκμάθηση και τη διδασκαλία γλωσσών. Το Κέντρο τρέχει τετραετή μεσοπρόθεσμα προγράμματα σε συνεργασία με Ευρωπαίους ειδικούς στο πεδίο της γλωσσικής εκπαίδευσης. Αποτελέσματα αυτών των έργων είναι εκπαιδευτικά πακέτα «hands-on», οδηγίες και διαδραστικές ιστοσελίδες όπως το Ευρωπαϊκό Χαρτοφυλάκιο για Σπουδαστές Δασκάλους Γλωσσών (EPOSTL) το οποίο είναι μεταφρασμένο σε 13 γλώσσες και έχει ενσωματωθεί σε πολλά προγράμματα εκπαίδευσης δασκάλων στην Ευρώπη (<http://epostl.ecml.at>) και το Πλαίσιο Αναφοράς για Πλουραλιστικές Προσεγγίσεις σε Γλώσσες και Κουλτούρες (CARAP) το οποίο δείχνει πώς μπορεί να υποστηριχθεί η ανάπτυξη των πολλαπλογλωσσικών και διαπολιτισμικών ικανοτήτων σε μια σχολική αίθουσα (<http://carap.ecml.at>). Το ΕΚΣΓ έχει αναπτύξει διάφορα εργαλεία σχετικά με την πρακτική χρήση του Κοινού Ευρωπαϊκού Πλαισίου Αναφοράς (ΚΕΠΑ) και του Ευρωπαϊκού Γλωσσικού Χαρτοφυλακίου (ELP) τα οποία στόχο έχουν την κάλυψη των αναγκών των επαγγελματιών στον γλωσσικό τομέα που δρουν σε πολυγλωσσικά περιβάλλοντα. Όλες οι δημοσιεύσεις του ΕΚΣΓ διατίθενται δωρεάν στην ιστοσελίδα του Κέντρου (www.ecml.at).

Κατά την κατάρτιση του ερωτηματολογίου του LRE για την έρευνά μας, λάβαμε υπόψη μας τα σημαντικότερα ψηφίσματα, τις συμβάσεις, τις συστάσεις και τις ανακοινώσεις της ΕΕ και του ΣτΕ, που έχουν συμβάλει στην ανάπτυξη των πολιτικών και πρακτικών για την πολυγλωσσία. Ο Πίνακας 1 παρουσιάζει επιγραμματικά τα έγγραφα που συμβουλευτήκαμε. Η περίληψη των βασικών σημείων κάθε εγγράφου και το ερωτηματολόγιο διατίθενται στην ιστοσελίδα του LRE. Παρακαλούμε να σημειωθεί η διαφορά μεταξύ του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων της ΕΕ) και του Συμβουλίου της Ευρώπης.

¹ Αλβανία, Ανδόρα, Αρμενία, Αυστρία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Βουλγαρία, Κροατία, Κύπρος, Τσεχία, Εσθονία, Φιλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Ισλανδία, Ιρλανδία, Λετονία, Λίχτενστάιν, Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Μάλτα, Μαυροβούνιο, Ολλανδία, Νορβηγία, Πολωνία, Ρουμανία, Σλοβακία, Σλοβενία, Ισπανία, Σουηδία, Ελβετία, FYROM.

Πίνακας 1. Συνοπτική παρουσίαση των εγγράφων της ΕΕ και του ΣΤΕ που χρησιμοποιήθηκαν για την κατάρτιση του ερωτηματολογίου LRE

Έγγραφα της Ευρωπαϊκής Ένωσης	Έγγραφα του Συμβουλίου της Ευρώπης
<p>Ψηφίσματα/Συμπεράσματα του Συμβουλίου</p> <ul style="list-style-type: none"> - Απόφαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για το Ευρωπαϊκό Έτος Γλωσσών 2001 (2000) - Συμπεράσματα της Προεδρίας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Βαρκελώνης (2002) - Συμπεράσματα για την πολυγλωσσία (Μάιος 2008) - Ψήφισμα για την Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Πολυγλωσσία (Νοέμβριος 2008) - Συμπεράσματα για το στρατηγικό πλαίσιο για την Ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης ΕΚ 2020 (2009) - Συμπεράσματα για τις γλωσσικές δεξιότητες με σκοπό την ενίσχυση της κινητικότητας (2011) 	<p>Συμβάσεις</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Σύμβαση (1954) - Ευρωπαϊκός Χάρτης για τις Περιφερειακές ή Μειονοτικές Γλώσσες (ECRML) (1992) - Σύμβαση-Πλαίσιο για την Προστασία των Εθνικών Μειονοτήτων (1995)
<p>Ψηφίσματα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ψήφισμα για την προώθηση της γλωσσικής ποικιλομορφίας και της εκμάθησης γλωσσών (2001) - Ψήφισμα για τις περιφερειακές και λιγότερο χρησιμοποιούμενες Ευρωπαϊκές γλώσσες (2003) - Ψήφισμα για την πολυγλωσσία: πλεονέκτημα για την Ευρώπη και κοινή δέσμευση (2009) 	<p>Συστάσεις της Επιτροπής Υπουργών</p> <ul style="list-style-type: none"> - Σύσταση Αρ. R (82) 18 για τις σύγχρονες γλώσσες (1982) - Σύσταση Αρ. R (98) 6 για τις σύγχρονες γλώσσες (1998) - Σύσταση CM/Rec (2008) 7 για τη χρήση του ΚΕΠΑ και την προώθηση της πολυγλωσσίας
<p>Ανακοινώσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ανακοίνωση 2005: Νέο στρατηγικό πλαίσιο για την πολυγλωσσία - Ανακοίνωση 2008: Πολυγλωσσία: Πλεονέκτημα για την Ευρώπη και κοινή δέσμευση - Πράσινη Βίβλος 2008: Μετανάστευση και Κινητικότητα: Προκλήσεις και ευκαιρίες για τα εκπαιδευτικά συστήματα της ΕΕ 	<p>Συστάσεις της Κοινοβουλευτικής Συνεδρίαση</p> <ul style="list-style-type: none"> - Σύσταση 1383 (1998) για τη διεύρυνση της γλωσσικής ποικιλομορφίας - Σύσταση 1539 (2001) για το Ευρωπαϊκό Έτος Γλωσσών 2001 - Σύσταση 1598 (2003) για την προστασία των νοηματικών γλωσσών στα Κράτη Μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης - Σύσταση 1740 (2006) για την ένταξη της μητρικής γλώσσας στη σχολική εκπαίδευση
<p>Εξωτερικές εκθέσεις</p> <ul style="list-style-type: none"> - Τελική Έκθεση της Ομάδας Εμπειρογνομητών Υψηλού Επιπέδου της Επιτροπής για την Πολυγλωσσία (2007) - Οι Γλώσσες είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με την εργασία: οι εταιρείες λειτουργούν καλύτερα με τις γλώσσες, Επιχειρηματικό φόρουμ για την Πολυγλωσσία (2008) 	<p>Εξωτερικές εκθέσεις</p> <ul style="list-style-type: none"> - Από τη γλωσσική ποικιλομορφία στην πολλαπλόγλωσση εκπαίδευση: Οδηγός για την ανάπτυξη γλωσσικών εκπαιδευτικών πολιτικών στην Ευρώπη: Beacco και Byram (2007) - Οδηγός για την ανάπτυξη και την εφαρμογή αναλυτικών προγραμμάτων για την πολλαπλόγλωσση και διαπολιτισμική εκπαίδευση, Beacco και λοιποί (2010) <p>Εργαλεία για τη Διδασκαλία και τη Μάθηση</p> <ul style="list-style-type: none"> - Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις Γλώσσες (ΚΕΠΑ) (2001)² - Ευρωπαϊκό Γλωσσικό Χαρτοφυλάκιο (ELP) (2001) - Πλαίσιο αναφοράς για πλουραλιστικές προσεγγίσεις σε γλώσσες και κουλτούρες (FREPA) (2012): http://carap.ecml.at - Ευρωπαϊκό Πορτφόλιο για Εκπαιδευόμενους Καθηγητές Γλωσσών (2007): http://epostl2.ecml.at

² Το Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις Γλώσσες (2001) σχεδιάστηκε για να προωθήσει την πολλαπλόγλωσση εκπαίδευση και για να υιοθετηθεί στα καθορισμένα πλαίσια χρήσης του. Το ΚΕΠΑ προσφέρει μια κοινή βάση για ανάπτυξη και σύγκριση των προγραμμάτων εγχειριδίων, μαθημάτων και εξετάσεων της δεύτερης/ ξένης γλώσσας με την προοπτική μιας δυναμικής πολλαπλόγλωσσης δια βίου

1.2. Η τρίγλωσση φόρμουλα και η πολλαπλογλωσσία

Η προώθηση της πολυγλωσσίας σε ό,τι αφορά την τρίγλωσσία δεν στηρίζεται μόνο από την ΕΕ. Η UNESCO υιοθέτησε τον όρο «πολύγλωσση εκπαίδευση» το 1999 (Ψήφισμα Γενικού Συμβουλίου 12) για να αναφερθεί στη χρήση τουλάχιστον τριών γλωσσών στην εκπαίδευση, δηλαδή, της μητρικής, μιας περιφερειακής ή εθνικής γλώσσας και μιας διεθνούς γλώσσας. Η Ινδική κυβέρνηση είχε αρχίσει να θέτει τα θεμέλια για την ανάπτυξη μιας πολύγλωσσης εκπαιδευτικής πολιτικής ήδη από τη δεκαετία του 1950, στην οποία συμπεριλαμβανόταν η διδασκαλία στη μητρική γλώσσα, την περιφερειακή (ή κρατική) γλώσσα, και στη γλώσσα Χίντι, ως γλώσσα χρησιμοποιούμενη για τη γενική επικοινωνία καθώς και σε μία από τις κλασικές γλώσσες, Σανσκριτικά, Πάλι, Αραβικά ή Περσικά. Η πρόταση, η οποία αναθεωρήθηκε το 1961, ονομάστηκε *φόρμουλα των τριών γλωσσών* (TLF), και περιλάμβανε διδασκαλία στην περιφερειακή γλώσσα, στη Χίντι, σε περιοχές όπου δεν ομιλείτο η γλώσσα Χίντι ή σε κάποια άλλη ινδική γλώσσα, στις περιοχές όπου ομιλείτο η Χίντι και στα Αγγλικά ή σε κάποια άλλη ευρωπαϊκή γλώσσα.

Η ΕΚ (1995) σε μία επονομαζόμενη *Λευκή Βίβλο* επέλεξε να εντάξει την τρίγλωσσία στους στόχους της γλωσσικής πολιτικής για όλους τους ευρωπαίους πολίτες. Εκτός από τη «μητρική γλώσσα», κάθε πολίτης θα έπρεπε να μάθει τουλάχιστον δύο «κοινοτικές γλώσσες». Η υλοποίηση αυτού του στόχου της γλωσσικής πολιτικής επιδιώχθηκε με το Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Βαρκελώνης το 2002. Σε αυτό το στάδιο ο όρος «μητρική γλώσσα» χρησιμοποιούνταν για τις επίσημες γλώσσες των κρατών μελών παραβλέποντας το γεγονός, ότι για πολλούς κατοίκους της Ευρώπης η «μητρική γλώσσα» και η «επίσημη γλώσσα του κράτους» δεν είναι έννοιες ταυτόσημες (Extra και Gorter 2008: 44). Παράλληλα, με τον όρο «κοινοτικές γλώσσες» νοούνταν οι επίσημες γλώσσες δύο άλλων κρατών μελών της ΕΕ. Στα μεταγενέστερα έγγραφα της ΕΚ, έγινε αναφορά σε μία ξένη γλώσσα με υψηλό διεθνές κύρος (εσκεμμένα δεν αναφέρθηκε ρητά η Αγγλική) και σε μία επονομαζόμενη «γειτονική γλώσσα», όρος ο οποίος αναφερόταν στις γειτονικές χώρες και όχι στη γλώσσα των γειτόνων κάποιου ατόμου. Προσφάτως ο συλλογισμός της ΕΚ σε αυτό τον τομέα έχει βελτιωθεί και η παράγραφος 4.1 της Ανακοίνωσης (2008) έχει τον τίτλο «Αξιοποίηση όλων των γλωσσών»:

Στο σημερινό πλαίσιο της αυξημένης κινητικότητας και μετανάστευσης, η άριστη γνώση της εθνικής γλώσσας (ή των εθνικών γλωσσών) έχει θεμελιώδη σημασία για την επιτυχημένη ενσωμάτωση και την ανάληψη ενεργού ρόλου στην κοινωνία. Επομένως, οι μη φυσικοί ομιλητές θα πρέπει να συμπεριλάβουν τη γλώσσα της χώρας υποδοχής στο γλωσσικό συνδυασμό τους «μία γλώσσα συν δύο».

Υπάρχουν επίσης αναξιοποίητοι γλωσσικοί πόροι στην κοινωνία μας: οι διάφορες μητρικές γλώσσες και οι άλλες γλώσσες που ομιλούνται στο σπίτι, στο τοπικό περιβάλλον και στη γειτονιά πρέπει να αξιοποιηθούν περισσότερο. Για παράδειγμα, τα παιδιά με διαφορετικές μητρικές γλώσσες -είτε από την ΕΕ είτε από τρίτες χώρες- φέρνουν τα σχολεία αντιμέτωπα με την πρόκληση της διδασκαλίας της γλώσσας διδασκαλίας ως δεύτερης γλώσσας, αλλά μπορούν επίσης να παρακινήσουν τους συμμαθητές τους να μάθουν άλλες γλώσσες και να διευρύνουν τους ορίζοντές τους σε άλλους πολιτισμούς.

Για να διευκολυνθεί η σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ των κοινοτήτων, η συμβουλευτική ομάδα της Επιτροπής για τον Διαπολιτισμικό Διάλογο (2008) ανέπτυξε την έννοια της «γλώσσας προσωπικής επιλογής», η οποία θα μπορούσε να αποτελέσει αντικείμενο περαιτέρω ανάλυσης.

Παρόλο που δεν προσδιορίζεται σαφώς ο αριθμός των γλωσσών που πρέπει να αποκτηθούν, το Συμβούλιο της Ευρώπης έχει παίξει πρωτοποριακό ρόλο στην προώθηση της εκμάθησης γλωσσών και την ανάπτυξη της ατομικής πολλαπλογλωσσίας από νεαρή ηλικία, και έχει υπογραμμίσει επανειλημμένως την ανάγκη αξιοποίησης όλων των γλωσσών. Επίσης, έχει προσθέσει μια ενδιαφέρουσα προοπτική για τη σταδιακή υλοποίηση των μεταβλητών και μερικών ικανοτήτων.

Με βάση το Ψήφισμα του 1969 για ένα εντατικό πρόγραμμα διδασκαλίας των σύγχρονων γλωσσών στην Ευρώπη και τη Σύσταση 814 (1977), το ΣΤΕ διατύπωσε μία σύσταση το 1982 – υπ' αριθ. 82 (18), η οποία καλούσε τα Κράτη Μέλη να διασφαλίσουν σε όσο το δυνατόν περισσότερες ομάδες του πληθυσμού τους την πρόσβαση σε αποτελεσματικά μέσα απόκτησης γνώσης των γλωσσών των άλλων Κρατών Μελών (ή άλλων κοινοτήτων εντός της χώρας τους) και να προωθήσουν τη διδασκαλία τουλάχιστον μιας ευρωπαϊκής γλώσσας εκτός από την εθνική γλώσσα τους ή τη γλώσσα που χρησιμοποιείται ως κοινή διάλεκτος στην εκάστοτε περιοχή, σε μαθητές από την ηλικία των δέκα ετών ή από την εισαγωγή τους στη δευτεροβάθμια εκπαιδευτική βαθμίδα. Η Σύσταση καλούσε, επίσης, τα κράτη να θέτουν στη διάθεση των ενδιαφερομένων «όσο το δυνατόν ευρύτερο φάσμα γλωσσών». Το ΣΤΕ έλαβε, επίσης, υπόψη του σε αυτή τη σύσταση τις ανάγκες των μεταναστών εργαζομένων, ζητώντας από τα κράτη μέλη του να συμβάλουν ενεργά παρέχοντας τις κατάλληλες υποδομές:

«στην απόκτηση επαρκούς γνώσης της γλώσσας της κοινότητας-υποδοχής από τους μετανάστες, ώστε να παίξουν ενεργό ρόλο στην εργασιακή, πολιτική και κοινωνική ζωή της κοινότητας, και ιδιαίτερα στη διευκόλυνση των παιδιών των μεταναστών όσον αφορά την απόκτηση της κατάλληλης εκπαίδευσης και στην προετοιμασία τους για τη μετάβαση από την πλήρη εκπαίδευση στην απασχόληση, στην καλλιέργεια των μητρικών τους γλωσσών τόσο ως εκπαιδευτικών όσο και ως πολιτιστικών οργάνων και με σκοπό τη διατήρηση και τη βελτίωση των δεσμών τους με τον πολιτισμό του τόπου καταγωγής τους».

Στη συμπληρωματική σύσταση της Επιτροπής Υπουργών, 98 (6), το ΣτΕ κάλεσε τους Ευρωπαίους να επιτύχουν ένα βαθμό επικοινωνιακής ικανότητας σε έναν αριθμό γλωσσών και ζήτησε από τα Κράτη Μέλη την επίτευξη αυτού του στόχου μέσω του εμπλουτισμού των προσφερόμενων γλωσσών και την καθιέρωση στόχων κατάλληλων για κάθε γλώσσα, συμπεριλαμβανομένων ευέλικτων μαθημάτων και μαθημάτων που αποσκοπούν στην ανάπτυξη των μερικών ικανοτήτων.

Η πιο πρόσφατη σύσταση του ΣτΕ είναι η CM/Rec (2008) 7E στα Κράτη Μέλη σχετικά με τη χρήση του Κοινού Ευρωπαϊκού Πλαισίου Αναφοράς για τις Γλώσσες (ΚΕΠΑ) και την προώθηση της πολλαπλογλωσσίας.

Λεπτομερής περιήληψη και ανάλυση των πολιτικών πολυγλωσσίας της ΕΕ διατίθενται από τον Cullen και λοιποί (2008), ο οποίος αναφέρεται στην υφιστάμενη ακόμα και σήμερα διστακτικότητα ή αντίδραση στην εκμάθηση επιπλέον γλωσσών – εκτός από την εκμάθηση της Αγγλικής. Αυτή η άποψη υποστηρίζεται από τα στοιχεία της Eurostat 2009, τα οποία καταδεικνύουν μία σημαντική αύξηση της εκμάθησης της Αγγλικής, αλλά όχι κάποιας άλλης γλώσσας. Μόνο ένας στους πέντε Ευρωπαίους, αναφέρει ο Cullen, μπορεί να θεωρηθεί ως ενεργός διδασκόμενος μιας επιπλέον γλώσσας, ενώ και οι γλωσσικές δεξιότητες είναι άνισα κατανεμημένες τόσο σε γεωγραφικό όσο και σε πολιτισμικό επίπεδο. Οι περισσότερες δραστηριότητες που αποσκοπούν στην προώθηση της πολυγλωσσίας πραγματοποιούνται στον τομέα της επίσημης εκπαίδευσης, και πιο συγκεκριμένα στη δευτεροβάθμια εκπαιδευτική βαθμίδα. Στο Cullen και λοιποί (2008: iii-iv) εξάγονται τα εξής βασικά συμπεράσματα για το πολιτικό και στρατηγικό πλαίσιο προώθησης της πολυγλωσσίας στην ΕΕ:

- Η πολυγλωσσία και η γλωσσική ποικιλομορφία είναι μερικές φορές αντικρουόμενες ατζέντες πολιτικής. Η πολιτική εκμάθησης γλωσσών τείνει να επηρεάζεται από «ισχυρότερες» προτεραιότητες, όπως η οικονομική ανταγωνιστικότητα και η κινητικότητα της αγοράς εργασίας, ενώ οι πολιτικές γλωσσικής ποικιλομορφίας από «ελάσσονα» ζητήματα, όπως η ένταξη και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η πολιτική πολυγλωσσίας έχει τεθεί σε υψηλότερη προτεραιότητα από την πολιτική γλωσσικής ποικιλομορφίας όσον αφορά απτές και συγκεκριμένες δράσεις.
- Η δράση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου αντανάκλα μια συνεπή και επίμονη προσπάθεια διατήρησης της προστασίας των μειονοτικών γλωσσών και στήριξης της γλωσσικής ποικιλομορφίας. Από το τέλος της δεκαετίας του 1970, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχει εκδώσει αρκετές ανακοινώσεις και ψηφίσματα που καλούν την Επιτροπή να αναλάβει δράση για την προώθηση της χρήσης των μειονοτικών γλωσσών και να αναθεωρήσει όλη την Κοινοτική νομοθεσία ή τις πρακτικές που μεταχειρίζονται δυσμενώς τις μειονοτικές γλώσσες. Ωστόσο, το βασικό πρόβλημα είναι, ότι καμία από αυτές τις πρωτοβουλίες δεν είναι δεσμευτική για τα κράτη μέλη.

■ Οι απόψεις των πολιτών της ΕΕ για την πολυγλωσσία/πολλαπλογλωσσία

Ένα από τα περιοδικά Ευρωβαρόμετρα της ΕΚ, και συγκεκριμένα το Ειδικό Βαρόμετρο 243 (2006), προσφέρει μία διασταύρωση της κοινής γνώμης για ζητήματα σχετικά με την πολυγλωσσία. Αναλύεται η υποστήριξη μερικών θεμελιωδών αρχών της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την πολυγλωσσία, καθώς επίσης και οι απόψεις των ερωτηθέντων για την κατάσταση που επικρατεί στη χώρα ή την περιφέρειά τους και τη στήριξη των πολιτικών πολυγλωσσίας σε εθνικό επίπεδο. Στους ερωτηθέντες παρουσιάστηκαν πέντε δηλώσεις, που απεικονίζουν τις βασικές αρχές των πολιτικών που αποσκοπούν στην προώθηση της πολυγλωσσίας στην Ευρώπη. Όλες οι δηλώσεις στηρίζονται από την πλειοψηφία των Ευρωπαίων, αλλά σε διαφορετικό βαθμό, όπως φαίνεται στον Πίνακα 2.

Πίνακας 2. Απόψεις για την πολυγλωσσία στην Ευρώπη (Πηγή: Έκθεση Ειδικού Ευρωβαρομέτρου 243:53, Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2006)

Δηλώσεις	Συμφωνώ	Διαφωνώ	Δε γνωρίζω
1. Όλοι στην ΕΕ θα πρέπει να μιλάνε μία επιπλέον γλώσσα	84%	12%	4%
2. Όλες οι γλώσσες που ομιλούνται στην ΕΕ θα πρέπει να χαίρουν ίσης μεταχείρισης	72%	21%	7%
3. Όλοι στην ΕΕ θα πρέπει να μπορούν να μιλάνε μία κοινή γλώσσα	70%	25%	5%
4. Όλα τα όργανα της ΕΕ θα πρέπει να χρησιμοποιούν μία μόνο γλώσσα για την επικοινωνία με τους ευρωπαίους πολίτες	55%	40%	5%
5. Όλοι στην ΕΕ θα πρέπει να μπορούν να μιλάνε δύο επιπλέον γλώσσες	50%	44%	6%

Τα αποτελέσματα της έρευνας καταδεικνύουν, ότι ενώ η συντριπτική πλειοψηφία των πολιτών της ΕΕ πιστεύει ότι η γνώση μιας επιπλέον γλώσσας είναι εφικτή, μόνο το 50% πιστεύει, ότι η γνώση δύο γλωσσών αποτελεί ρεαλιστικό στόχο. Μεγάλο ποσοστό πιστεύει, επίσης, ότι επιβάλλεται η ίση μεταχείριση των γλωσσών, αλλά εξίσου μεγάλο είναι το ποσοστό που πιστεύει, ότι οι ευρωπαίοι πολίτες θα έπρεπε να μιλούν μία κοινή γλώσσα. Οι απόψεις δίστανται ως προς το εάν τα όργανα της ΕΕ θα πρέπει να χρησιμοποιούν μία γλώσσα για την επικοινωνία με τους πολίτες.

Η πρόσφατη επικαιροποιημένη έκδοση του Ειδικού Βαρόμετρου 386 που διεξήχθη εκ μέρους της ΕΚ (2012), δείχνει σχεδόν παρόμοια αποτελέσματα με το καθένα από τις 5 δηλώσεις που αναφέρονται στον Πίνακα 2 όσον αφορά τα ποσοστά αυτών που Συμφωνούν-Διαφωνούν- δεν γνωρίζουν: (1) 84-13-3, (2) 81-25-4, (3) 69-27-4, (4) 53-42-5, και (5) 72-25-3. Η μεγαλύτερη αλλαγή που συμβαίνει με τον καιρό είναι ότι περισσότερα άτομα συμφωνούν με τις δηλώσεις (2) και (5). Συγκεκριμένα ο αυξημένος αριθμός που συμφωνούν με τη δήλωση (5) δείχνει ότι υπάρχει μεγαλύτερη στήριξη της τρίγλωσσης φόρμουλας της ΕΚ. Πέρα από τα βασικά στοιχεία συμπεριφοράς που αναφέρονται, το Ειδικό Βαρόμετρο 386 προσφέρει μια ποικιλία πρόσφατων ερευνητικών δεδομένων σχετικά με την πολλαπλογλωσσία στην Ευρώπη σήμερα, τη χρήση των γλωσσών και τη στάση απέναντι σε αυτές.

Το πρόγραμμα LRE προσφέρει ενδιαφέρουσες πληροφορίες για το βαθμό στον οποίο εφαρμόζονται οι αρχές της Βαρκελώνης στα εκπαιδευτικά συστήματα των χωρών/περιφερειών που ερευνήθηκαν, και παρέχει, επίσης, συμπεράσματα για τον τρόπο με τον οποίο όλες οι γλώσσες – οι εθνικές, οι ξένες, οι γλώσσες των μεταναστών και οι περιφερειακές ή μειονοτικές – αξιοποιούνται τόσο εντός όσο και εκτός της σχολικής εκπαίδευσης.

1.3. Οι ποικιλίες των γλωσσών που ερευνήθηκαν στα πλαίσια του προγράμματος LRE

Το πρόγραμμα LRE φιλοδοξεί να απεικονίσει την ποικιλία των γλωσσών που χρησιμοποιούνται στην ευρωπαϊκή κοινωνία και το βαθμό στον οποίο όλες αυτές οι γλώσσες αποτελούν μέρος των πολιτικών και πρακτικών πολυγλωσσίας. Η πρόκληση συνίσταται στη διάκριση των ειδών των γλωσσών και την κατάλληλη κατηγοριοποίησή τους.

Στην Ανακοίνωσή της το 2008, η ΕΚ αναφέρεται στις πολλές «εθνικές, περιφερειακές, μειονοτικές γλώσσες και τις γλώσσες των μεταναστών» που ομιλούνται στην Ευρώπη «προσθέτοντας ένα λιθαράκι στο ψηφιδωτό της κοινής μας καταγωγής» και στις «ξένες γλώσσες», όρος που χρησιμοποιείται κυρίως τόσο για τις ευρωπαϊκές όσο και για τις μη ευρωπαϊκές γλώσσες παγκοσμίως.

Η αξία της άριστης εκμάθησης της εθνικής γλώσσας ως απαραίτητης προϋπόθεσης για την επιτυχημένη λειτουργία εντός της κοινωνίας και την πλήρη ωφέλεια από την εκπαίδευση είναι ευρέως αναγνωρισμένη. Η εκμάθηση ξένων γλωσσών είναι σύννηθες φαινόμενο στην Ευρώπη. Τα είδη των γλωσσών στα οποία δίνεται μικρότερη έμφαση είναι οι περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες και οι γλώσσες των μεταναστών, αλλά η αξία τους στα κράτη μέλη της ΕΕ έχει αναγνωριστεί και στηρίζεται τόσο από το ΣτΕ όσο και από την ΕΕ, καθώς και οι δύο φορείς υπογραμμίζουν το γεγονός, ότι και τα δύο αυτά είδη γλωσσών αποτελούν σημαντικό μέσο επικοινωνίας μεταξύ των ομάδων και μέρος της προσωπικής, πολιτιστικής και κοινωνικής ταυτότητας πολλών πολιτών της ΕΕ.

Στη Σύσταση 98(6), το ΣτΕ είχε ήδη ζητήσει από τα Κράτη Μέλη να διασφαλίσουν την εφαρμογή των διατάξεων του Ευρωπαϊκού Χάρτη για τις Περιφερειακές ή Μειονοτικές Γλώσσες και της Σύμβασης-Πλαίσιο για την Προστασία των Εθνικών Μειονοτήτων, καθώς υποδεικνύουν επιθυμητές παραμέτρους για την πολιτική των περιφερειακών ή μειονοτικών γλωσσών και πολιτισμών. Επίσης, το ΣτΕ μέσω της σύστασης ζητούσε την απόδοση ισοτίμου κύρους σε όλες τις γλώσσες και καλούσε τις χώρες να «συνεχίσουν να προάγουν τη διγλωσσία στις περιοχές ή τις γειτονίες των μεταναστών και να στηρίζουν τους μετανάστες στην εκμάθηση της γλώσσας της περιοχής όπου διαμένουν».

Η Τελική Έκθεση της Ομάδας Εμπειρογνομώνων Υψηλού Επιπέδου της Επιτροπής για την Πολυγλωσσία (2007) αναφέρει, επίσης, την αναγκαιότητα αξιοποίησης των δυνατοτήτων των μεταναστών ως πηγή γλωσσικής γνώσης και ως καλή ευκαιρία για τις εταιρείες να επωφεληθούν από τις πολιτιστικές και γλωσσικές δεξιότητες των μεταναστών, αποκτώντας πρόσβαση στις αγορές των χωρών από τις οποίες προέρχονται οι μετανάστες.

Πολύ συχνά οι μετανάστες αντιμετωπίζονται μόνο ως πρόβλημα – τα παιδιά των μεταναστών έχουν κακές επιδόσεις στο σχολείο ή οι ενήλικοι μετανάστες κατέχουν πολύ χαμηλό επίπεδο γλωσσομάθειας της γλώσσας της χώρας υποδοχής. Αυτό που συχνά παραβλέπεται είναι το γεγονός, ότι οι μετανάστες αποτελούν σημαντική πηγή πλούτου. Η αξιοποίηση των γλωσσών των μεταναστών που ζουν ανάμεσά μας μπορεί να συμβάλει στην ενίσχυση των παρεχόμενων κινήτρων στους μετανάστες για την εκμάθηση της γλώσσας της χώρας υποδοχής ή ακόμα και για την εκμάθηση άλλων γλωσσών και να τους διευκολύνει να καταστούν ανταγωνιστικοί διαμεσολαβητές μεταξύ των διαφόρων πολιτισμών.

Πολύ συχνά, οι νέοι μετανάστες δεύτερης και τρίτης γενιάς διαθέτουν ακουστικές/προφορικές δεξιότητες υψηλού επιπέδου στις γλώσσες πολιτισμικής κληρονομιάς ή στις γλώσσες των κοινοτήτων τους, αλλά δεν διαθέτουν τη δεξιότητα κατανόησης ή παραγωγής γραπτού λόγου. Πολλοί είναι πρόθυμοι να αποκτήσουν τη δεξιότητα κατανόησης και παραγωγής γραπτού λόγου σε αυτές τις γλώσσες. Τα σχολεία, τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα και τα κέντρα εκπαίδευσης ενηλίκων θα πρέπει να φροντίσουν για την παροχή ειδικών ευκαιριών εκμάθησης σε αυτές τις ομάδες-στόχο. Σαφέστατα πρόκειται για μία ασφαλή επένδυση, καθώς οι άνθρωποι αυτοί θα μπορούσαν να συμβάλουν στη δημιουργία οικονομικών επαφών με τις χώρες προέλευσής τους, και να διαδραματίσουν ενεργό ρόλο στην ανάπτυξη του διαπολιτισμικού διαλόγου και προγραμμάτων ένταξης για τους νεοαφιχθέντες μετανάστες.

Με βάση τα παραπάνω, η ομάδα των γλωσσών (βλ. Extra και Gorter 2008: 3- 60) που θα εξεταστούν στο Ερωτηματολόγιο του LRE θα συμπεριλαμβάνουν τις εθνικές, ξένες, περιφερειακές/ μειονοτικές γλώσσες και τις γλώσσες των μεταναστών. Έχουμε πλήρη επίγνωση των διαφορετικών προεκτάσεων ανάμεσα στις Ευρωπαϊκές χώρες αναφορικά με τη λιγότερο ή περισσότερο μακρόχρονη ιστορία της παραμονής των ανθρώπων (και των γλωσσών τους) που απορρέει από το εξωτερικό (βλ. Extra και Gorter 2008: 10 για την ονοματολογία του πεδίου). Στα πλαίσια του προγράμματος LRE, ερευνώνται και χρησιμοποιούνται τα ακόλουθα είδη γλωσσών με τους εξής ορισμούς (βλέπε επίσης το Γλωσσάρι στο Παράρτημα του Πρώτου Μέρους (I)):

- **Εθνικές γλώσσες:** Οι επίσημες γλώσσες ενός έθνους-κράτους.
- **Ξένες γλώσσες:** Οι γλώσσες που δεν μαθαίνονται ούτε χρησιμοποιούνται στο σπίτι, αλλά μαθαίνονται και διδάσκονται στο σχολείο ή χρησιμοποιούνται ως γλώσσες ευρύτερης επικοινωνίας σε τομείς εκτός της εκπαίδευσης.
- **Περιφερειακές ή μειονοτικές γλώσσες:** Οι γλώσσες που χρησιμοποιούνται παραδοσιακά σε μία δεδομένη περιοχή ενός κράτους από υπηκόους αυτού του κράτους, που αποτελούν μία ομάδα αριθμητικά μικρότερη από τον υπόλοιπο πληθυσμό του κράτους.
- **Γλώσσες των μεταναστών:** Οι γλώσσες που ομιλούνται από τους μετανάστες και τους απογόνους τους στην χώρα κατοικίας, και προέρχονται από ένα ευρύτερο φάσμα (πρώην) χωρών προέλευσης.

Για ανάλογες προοπτικές, αναφέρουμε το McPake και Tinsley (2007). Σε αυτό το πλαίσιο, επιθυμούμε να εκφράσουμε την επίγνωση μας σχετικά με το ότι σκόπιμα εισήχθησαν οι γλώσσες των μεταναστών ως μέρος του Ευρωπαϊκού ρεπερτορίου γλωσσών, ενώ την ίδια στιγμή σε αυτόν τον πρώτο γύρο συλλογής δεδομένων για πολυγλωσσικές πολιτικές και πρακτικές μικρή αναφορά έχει γίνει στις νοηματικές γλώσσες. Μέσα στις Δυτικές κοινωνίες όπου υπάρχει αξιοσημείωτη μετανάστευση ή μέσα σε γλωσσικές μειονότητες σε μονοεθνικά κράτη υπάρχουν κωφοί άνθρωποι οι οποίοι είναι στην πραγματικότητα μειονότητες μέσα σε μειονότητες. Δεδομένης της προφορικής ηγεμονίας, οι περισσότεροι από αυτούς τους κωφούς ανθρώπους έχουν αποκοπεί όχι μόνο από την κυρίαρχη κουλτούρα, αλλά επίσης κι από τις δικές τους «ντόπιες» κουλτούρες, μια μορφή διπλής καταπίεσης (Schermer 2011). Υπάρχει μια σημαντική διαφορά ανάμεσα στις κοινωνίες κωφών και τις άλλες γλωσσικές μειονότητες. Οι νοηματικές γλώσσες περνάνε από τη μια γενιά στην άλλη σε πολύ περιορισμένο ποσοστό. Ο βασικός λόγος γι' αυτό είναι ότι το 95% των κωφών ανθρώπων έχουν γονείς με πλήρη ακοή για τους οποίους η νοηματική γλώσσα δεν είναι η μητρική τους. Οι περισσότεροι κωφοί άνθρωποι μαθαίνουν τη νοηματική από άλλους κωφούς, από κωφούς ενήλικες εκτός της οικογένειας και / ή από γονείς που έμαθαν την νοηματική γλώσσα ως δεύτερη γλώσσα.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ενέκρινε ομόφωνα ένα ψήφισμα σχετικά με τις Νοηματικές Γλώσσες στις 17 Ιουνίου 1988. Το ψήφισμα ζητούσε από όλα τα Κράτη Μέλη να αναγνωρίσουν την εθνική τους νοηματική γλώσσα ως επίσημη γλώσσα για τους κωφούς. Μέχρι στιγμής αυτό το ψήφισμα είχε περιορισμένο αποτέλεσμα. Το 2003, οι νοηματικές γλώσσες αναγνωρίστηκαν από το Συμβούλιο της Ευρώπης ως μειονοτικές γλώσσες στον Ευρωπαϊκό Χάρτη για Περιφερειακές ή Μειονοτικές Γλώσσες. Στον πρώτο γύρο συλλογής δεδομένων για το πρόγραμμα μας, ισχυροποιούμε μια αναφορά στις νοηματικές γλώσσες στον τομέα των γλωσσών στα επίσημα έγγραφα και στις βάσεις δεδομένων και των γλωσσών στα οπτικοακουστικά μέσα και στον τύπο του προτεινόμενου Ερωτηματολογίου.

Η διάκριση μεταξύ των «περιφερειακών/ μειονοτικών γλωσσών» και των «γλωσσών των μεταναστών» που παρουσιάζεται παραπάνω χρησιμοποιείται ευρέως και είναι κατανοητή στην πειρατική Ευρώπη, ενώ ο ελκυστικός όρος «κοινοτικές» γλώσσες που αναφέρθηκε παραπάνω, είναι διαδεδομένος στο Ηνωμένο Βασίλειο και χρησιμοποιείται για τις εθνικές, περιφερειακές και/ ή τις γλώσσες των μεταναστών. Επιπλέον η έννοια «κοινοτικές» γλώσσες συχνά χρησιμοποιείται για τις εθνικές γλώσσες των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα έγγραφα της ΕΕ και υπό αυτήν την έννοια είναι «κατελιημμένος όρος», τουλάχιστον στην ορολογία της ΕΕ (βλ. Extra και Gorter, 2008: 7-11 για την ονοματολογία του πεδίου). Ένα τελευταίο επιχείρημα υπέρ της χρήσης του όρου γλώσσες «των μεταναστών» είναι η ευρέως διαδεδομένη χρήση του στον ιστότοπο του Ethnologue, Γλώσσες το Κόσμου, μιας πολύτιμης κι ευρέως διαδεδομένης πρότυπης πηγής για τη διασταύρωση διεθνικών πληροφοριών γι' αυτό το ζήτημα.

Στα πλαίσια της παρούσας εργασίας, θα θεωρήσουμε τις περιφερειακές/ μειονοτικές γλώσσες ως «επίσημα αναγνωρισμένες» αν αυτή η αναγνώριση προέρχεται από την πολιτεία έπειτα από εξέταση. Επιπρόσθετα σε αυτό, μια τέτοια αναγνώριση μπορεί επίσης να έλθει από τον Ευρωπαϊκό Χάρτη για Περιφερειακές ή Μειονοτικές Γλώσσες του Συμβουλίου της Ευρώπης. Ο χάρτης τέθηκε σε ισχύ τον Μάρτιο του 1998. Λειτουργεί ως ένα Ευρωπαϊκό σημείο αναφοράς για τη σύγκριση των νομικών μέτρων και των δυνατοτήτων των Κρατών Μελών σε αυτόν τον τομέα πολιτικής (Nic Craith 2003) και στοχεύει στην προστασία και την προώθηση των «ιστορικών περιφερειακών ή μειονοτικών γλωσσών της Ευρώπης». Οι έννοιες των «περιφερειακών» και «μειονοτικών» γλωσσών δεν είναι καθορισμένες στον Χάρτη («τα Κράτη αποφασίζουν για τον ορισμό») και οι γλώσσες των μεταναστών αποκλείονται ρητά από αυτόν. Τα Κράτη είναι ελεύθερα να επιλέξουν ποιες περιφερειακές/ μειονοτικές γλώσσες θα συμπεριλάβουν. Επίσης, ο βαθμός προστασίας δεν είναι προδιαγεγραμμένος: ένα κράτος μπορεί να επιλέξει να ακολουθήσει χαλαρές ή αυστηρές πολιτικές. Το αποτέλεσμα είναι μια ευρεία ποικιλία διατάξεων ανάμεσα στα Κράτη Μέλη της ΕΕ (Grin 2003).

Γνωρίζουμε ότι υπάρχουν πολλοί πολύπλοκοι παράγοντες που καθιστούν ουσιαστικά αδύνατη τη σαφή διάκριση των προτεινόμενων ειδών γλωσσών. Πρώτα απ' όλα, στα κράτη μέλη της ΕΕ, οι ομιλητές πολλών περιφερειακών/ μειονοτικών γλωσσών και γλωσσών των μεταναστών είναι περισσότεροι από τους ομιλητές των επίσημων γλωσσών. Επιπλέον, τόσο οι περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες όσο και οι γλώσσες των μεταναστών σε μία χώρα της ΕΕ μπορεί να είναι επίσημες γλώσσες σε κάποια άλλη χώρα, όπως για παράδειγμα τα Γερμανικά στη Δανία ή τα Ρωσικά στην Ουκρανία. Επίσης, θα πρέπει να σημειωθεί, ότι πολλές, εάν όχι οι περισσότερες, γλώσσες των μεταναστών στα Ευρωπαϊκά έθνη-κράτη προέρχονται από χώρες εκτός της Ευρώπης. Η μετανάστευση και ιδιαίτερα η δημιουργία μειονοτήτων είναι αυτές που καθιστούν την προτεινόμενη διάκριση μεταξύ των περιφερειακών/μειονοτικών γλωσσών και των γλωσσών των μεταναστών διφορούμενη. Ωστόσο, πιστεύουμε ότι δεν υπάρχει ακριβέστερη εναλλακτική λύση. Κατά την άποψή μας, η προτεινόμενη διάκριση θα προκαλέσει αν μη τι άλλο αύξηση της συναίσθησης και ίσως τελικά οδηγήσει σε μία ολιστική προσέγγιση της ευρωπαϊκής αντίληψης για την έννοια των μειονοτικών γλωσσών.

1.4. Τομείς χρήσης γλωσσών που εξετάστηκαν στην έρευνα

Στην έρευνα LRE καλύπτονται οκτώ τομείς χρήσης των γλωσσών. Ως πρώτο τομέα περιλαμβάνουμε έναν μετα-τομέα, ο οποίος εξετάζει τη διαθεσιμότητα των εθνικών/περιφερειακών εγγράφων και βάσεων δεδομένων για τη γλωσσική ποικιλομορφία. Δεδομένου του σημαντικού ρόλου της εκμάθησης γλωσσών στην εκπαίδευση, τέσσερις τομείς εστιάζουν στα βασικά στάδια της δημόσιας εκπαίδευσης από την προσχολική έως την τριτοβάθμια εκπαιδευτική βαθμίδα. Επιπλέον, εξετάζονται τρεις τομείς χρήσης των γλωσσών εκτός της εκπαίδευσης με σκοπό την απεικόνιση του επιπέδου των υπηρεσιών πολυγλωσσίας στην κοινωνία και τον επαγγελματικό τομέα. Εν κατακλείδι, οι οκτώ τομείς του ερωτηματολογίου καλύπτονται από συνολικά 260 ερωτήσεις, οι οποίες κατανέμονται σε αυτούς τους τομείς, όπως περιγράφεται στον Πίνακα 3. Οι ερωτήσεις σε όλους τους τομείς χρήσης των γλωσσών 2-8 βασίζονται στα ευρωπαϊκά έγγραφα που αναφέρθηκαν στην Παράγραφο 1.1.

Πίνακας 3. Κατανομή των ερωτήσεων στους τομείς χρήσης των γλωσσών

Αρ.	Τομείς χρήσης των γλωσσών	Ν ερωτήσεις
1	Οι γλώσσες στα επίσημα έγγραφα και βάσεις δεδομένων	15
2	Οι γλώσσες στην προσχολική εκπαίδευση	34
3	Οι γλώσσες στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση	58
4	Οι γλώσσες στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση	60
5	Οι γλώσσες στην επαγγελματική και τριτοβάθμια εκπαίδευση	30
6	Οι γλώσσες στα οπτικοακουστικά μέσα και στον Τύπο	14
7	Οι γλώσσες στις δημόσιες υπηρεσίες και στους δημόσιους χώρους	31
8	Οι γλώσσες στον επαγγελματικό τομέα	18
Σύνολο ερωτήσεων		260

Ο πρώτος τομέας, εξετάζει τη διαθεσιμότητα επίσημων εγγράφων και βάσεων δεδομένων για τη γλωσσική ποικιλομορφία σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο σε κάθε συμμετέχουσα χώρα/περιφέρεια. Η διαθεσιμότητα τέτοιων εγγράφων και βάσεων δεδομένων μπορεί να συμβάλει σημαντικά στη συνειδητοποίηση της πολυγλωσσίας σε μία δεδομένη χώρα και να παράσχει χρήσιμες πληροφορίες, οι οποίες μπορούν να αξιοποιηθούν για την εξέλιξη της γλωσσικής εκπαιδευτικής πολιτικής. Η διάκριση αυτού του τομέα σε επίσημα έγγραφα και βάσεις δεδομένων σχετίζεται άμεσα με την κοινή διάκριση μεταξύ του σχεδιασμού του *καθεστώτος* και του σχεδιασμού του *εκπαιδευτικού προγράμματος*, που εντοπίζεται στις μελέτες για τον γλωσσικό σχεδιασμό. Στην περίπτωση μας, ο τομέας που αναφέρεται στα έγγραφα περιγράφει τις προσπάθειες που γίνονται για τη *νομική ρύθμιση* της χρήσης και της λειτουργίας διάφορων γλωσσών σε μία δεδομένη κοινωνία και ο τομέας των βάσεων δεδομένων περιγράφει τις προσπάθειες που γίνονται για την *χαρτογράφηση* της κατανομής και της βιωσιμότητας του φάσματος των γλωσσών σε μία δεδομένη κοινωνία.

Οι τομείς 2-4 της έρευνας εστιάζουν στη δημόσια εκπαίδευση ανήλικων μαθητών. Ορισμοί για κάθε τομέα παρέχονται στο Γλωσσάρι στο Μέρος Ι της παρούσας δημοσίευσης, συμπεριλαμβανομένης της κοινής διάκρισης μεταξύ της κατώτερης και ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, η οποία μπορεί να αναφέρεται σε διαφορές που σχετίζονται με την *ηλικία* και/ή σε διαφορές που σχετίζονται με το *είδος της εκπαίδευσης*. Σε κάθε εκπαιδευτικό τομέα, εξετάζεται η οργάνωση της διδασκαλίας γλωσσών σε συνδυασμό με τα τυπικά προσόντα και την κατάρτιση των διδασκόντων, για καθεμία από τις τέσσερις γλωσσικές ποικιλίες. Η βασική διάκριση μεταξύ της οργάνωσης και των διδασκόντων χρησιμοποιείται ευρέως στο ευρωπαϊκό περιβάλλον (βλέπε π.χ. Ευρυδίκη 2008). Τα αποτελέσματα για αυτούς τους τομείς βασίζονται σε δεδομένα που βρίσκονται στη διάθεση του κοινού, καθώς επίσης και σε επίσημες πηγές.

Δεδομένης της σημαντικής διαφοροποίησης της μεταλυκειακής εκπαίδευσης σε εθνικό και διασυνοριακό επίπεδο, ο Τομέας 5 επικεντρώνεται στη βασική (επαγγελματική) εκπαίδευση απέναντι στην υψηλή (πανεπιστημιακή) εκπαίδευση. Ως αποτέλεσμα, αυτός ο τομέας παρέχει έντονα διπολικά και συμπληρωματικά στοιχεία για τη μεταλυκειακή εκπαίδευση. Οι τομείς 6-8 καλύπτουν τρεις βασικούς τομείς εκτός και πέρα από την εκπαίδευση.

Τα αποτελέσματα για τους τομείς 5-8 βασίζονται στα συλλεχθέντα και αναφερθέντα δεδομένα στο αστικό περιβάλλον τριών πόλεων ανά χώρα ή περιφέρεια (βλέπε Παράγραφο 1.5 για λεπτομέρειες). Ο τομέας 5 εξετάζει την παροχή γλωσσών σε ένα μικρό δείγμα ιδρυμάτων της επαγγελματικής (κέντρα επαγγελματικής κατάρτισης) και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (πανεπιστήμια). Ο τομέας 6 εστιάζει στο φάσμα των προσφερόμενων γλωσσών στα οπτικοακουστικά μέσα και στον Τύπο. Ο τομέας 7 επικεντρώνεται στις γλώσσες στις δημόσιες υπηρεσίες και στους δημόσιους χώρους και συγκεκριμένα σε ό,τι αφορά την εφαρμογή θεσμοθετημένων γλωσσικών πολιτικών, την παροχή δυνατοτήτων επικοινωνίας σε προφορική και γραπτή μορφή σε αυτούς τους χώρους. Ο τομέας 8, δηλαδή ο επαγγελματικός τομέας, εστιάζει στη γλωσσική πολιτική των εταιρειών, σε συγκεκριμένες πρακτικές διαχείρισης των γλωσσών και στην προώθηση των γλωσσικών δεξιοτήτων των υπαλλήλων. Εξετάστηκε ένα δείγμα 24 εταιρειών σε κάθε χώρα/περιφέρεια.

1.5 Συλλογή δεδομένων και η προσέγγιση των τριών πόλεων

Όπως προαναφέρθηκε, τα αποτελέσματα για τους τομείς 1-4 της έρευνας LRE, βασίστηκαν σε *επίσημα/δευτερεύοντα στοιχεία* και αντανακλούν τις πολιτικές και τις συνήθειες πρακτικές σε εθνικό επίπεδο. Οι τομείς 5-8, από την άλλη, βασίζονται σε συλλεγμένα/πρωτεύοντα στοιχεία. Η συλλογή αυτών των πρωτεύοντων στοιχείων διεξήχθη σε τρεις πόλεις σε κάθε χώρα που επιλέχθηκαν για τους εξής λόγους:

- Η πολυγλωσσία κυριαρχεί κυρίως στα αστικά περιβάλλοντα, καθώς οι νέοι μετανάστες τείνουν να συγκεντρώνονται εκεί προς αναζήτηση εργασίας
- Οι πόλεις ενισχύουν την εθνική δυναμική όσον αφορά τη γλωσσική ποικιλομορφία
- Τα μεγάλα ιδρύματα επαγγελματικής και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης εντοπίζονται κατά κύριο λόγο στις πόλεις (τομέας 5)
- Ο διεθνής τύπος, οι κινηματογράφοι και οι τηλεοπτικοί σταθμοί συνήθως βρίσκονται στις πόλεις (τομέας 6)
- Ως εκ τούτου, τα διοικητικά συμβούλια των πόλεων και οι φορείς αστικού σχεδιασμού πρέπει να αναπτύξουν τοπικές πολιτικές πολυγλωσσίας (τομέας 7)
- Τα γραφεία πολλών επιχειρήσεων βρίσκονται στις πόλεις (τομέας 8)

Τα κριτήρια επιλογής πόλεων ήταν ίδια για τις πόλεις 1-14, που περιλαμβάνονται στον Πίνακα 4. Στο επίκεντρο βρέθηκαν, μάλιστα, οι δύο πόλεις με τον μεγαλύτερο πληθυσμό συν μία πόλη, όπου ομιλείται η περιφερειακή/μειονοτική γλώσσα με το υψηλότερο κύρος, τη μεγαλύτερη βιωσιμότητα και/ή τον μεγαλύτερο αριθμό ομιλητών στη χώρα. Οι χώρες 15-18 αποτέλεσαν πρόκληση, καθώς δεν συνάδουν με το προαναφερθέν μοντέλο.

Η χώρα 15, η Βοσνία-Ερζεγοβίνη, έχει τρεις εθνικές γλώσσες: τα Βοσνιακά, τα Σερβικά και τα Κροατικά. Οι πόλεις που επιλέχθηκαν για τη συλλογή πρωτεύοντων δεδομένων ήταν το Σαράγιεβο όπου τα Βοσνιακά χρησιμοποιούνται περισσότερο, η Μπάνια-Λούκα όπου τα Σερβικά χρησιμοποιούνται περισσότερο και η Μόσταρ όπου τα Βοσνιακά και τα Κροατικά χρησιμοποιούνται περισσότερο.

Η χώρα 16, η Ελβετία, αποτελείται από 26 καντόνια και έχει, επίσης, τρεις επίσημες γλώσσες: τα Γερμανικά, τα Γαλλικά και τα Ιταλικά. Η έρευνα LRE για όλους τους τομείς διεξήχθη σε ένα δείγμα τριών καντονιών: ένα γερμανόφωνο (Ζυρίχη), ένα γαλλόφωνο (Γενεύη) και ένα ιταλόφωνο (Τιτσίνο). Τα δεδομένα για τους τομείς 2-4 έχουν αθροιστεί για τους πίνακες που παρουσιάζονται σε αυτή τη δημοσίευση, ενώ για τους τομείς 5-8 παρουσιάζονται ανά πόλη.

Η χώρα 17, η Ισπανία, περιλαμβάνει 17 αυτόνομες κοινότητες και δύο αυτόνομες πόλεις. Η έρευνα LRE για τους τομείς 2-4 διεξήχθη σε τρεις αυτόνομες κοινότητες – τη Μαδρίτη, την Ανδαλουσία, τη Βαλένθια- και δύο «ιστορικών εθνικοτήτων» - τη Χώρα των Βάσκων και την Καταλονία. Έχουν δημιουργηθεί τρία προφίλ: ένα συνδυαστικό προφίλ για τη Μαδρίτη, την Σεβίλλη και τη Βαλένθια, που ονομάζεται Ισπανία· και δύο ξεχωριστά προφίλ για τη Χώρα των Βάσκων και την Καταλονία. Η Χώρα των Βάσκων έχει δύο επίσημες γλώσσες: τα Βασκικά και τα Ισπανικά. Η Καταλονία έχει τρεις επίσημες γλώσσες: τα Καταλανικά, τα Ισπανικά και την Αραγονική γλώσσα.

Η χώρα 18, το Ηνωμένο Βασίλειο, αποτελείται από τέσσερις χώρες με ξεχωριστές κυβερνήσεις και ανεξάρτητα εκπαιδευτικά συστήματα. Για τους εκπαιδευτικούς τομείς (2-4) συλλεχθηκαν δεδομένα για τις πολιτικές και την κοινή πρακτική σε κάθε χώρα/περιφέρεια. Για τους τομείς 5-8, οι πόλεις στην Ουαλία και τη Σκωτία επιλέχθηκαν με βάση το μέγεθος του πληθυσμού. Στην Αγγλία, μετά το Λονδίνο επιλέχθηκε το Σέφιλντ για πρακτικούς λόγους. Δεν έχει καταστεί ακόμα δυνατή η διεξαγωγή έρευνας σε μία τρίτη πόλη, αλλά ελπίζουμε να έχουμε σύντομα και αυτά τα δεδομένα στη διάθεσή μας. Στη Βόρεια Ιρλανδία προς το παρόν έχει συμπεριληφθεί μόνο το Μπέλφαστ στην έρευνά μας.

Η επιλογή των τριών πόλεων και οι προτεινόμενες περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες στις οποίες εστίασαμε καθορίστηκαν εκ των προτέρων σε συνεργασία με όλες τις συμμετέχουσες εθνικές ή περιφερειακές ομάδες, βάσει στατιστικών του δήμου για τις δύο πρώτες πόλεις και βάσει στατιστικών των περιφερειακών/μειονοτικών γλωσσών/ομάδων για την τρίτη πόλη. Στον Πίνακα 4 παρουσιάζονται συνοπτικά οι πόλεις που ερευνήθηκαν ανά χώρα.

Πίνακας 4. Η προσέγγιση των τριών πόλεων για όλες τις συμμετέχουσες χώρες/περιφέρειες

Αρ.	Χώρες με μία εθνική γλώσσα	Μεγαλύτερη πόλη	Δεύτερη/Τρίτη μεγαλύτερη πόλη	Επιπλέον πόλη	Κυρίαρχη περιφερειακή/μειονοτική γλώσσα στην επιπλέον πόλη
1	Αυστρία	Βιέννη	Γκρατς	Klagenfurt	Σλοβενικά
2	Βουλγαρία	Σόφια	Φιλιππούπολη (Πλόβντιβ)	Σούμεν	Τουρκικά
3	Δανία	Κοπεγχάγη	Aarhus	Aabenraa	Γερμανικά
4	Εσθονία	Ταλίν	Ταρτού	Νάρβα	Ρωσικά
5	Γαλλία	Παρίσι	Μασσαλία	Corte	Κορσικανικά
6	Ελλάδα	Αθήνα	Θεσσαλονίκη	Ξάνθη	Τουρκικά
7	Ουγγαρία	Βουδαπέστη	Debrecen	Pécs	Γερμανικά
8	Ιταλία	Ρώμη	Μιλάνο	Τερίεστη	Σλοβενικά
9	Λιθουανία	Βίλνιους	Kaunas	Klaipeda	Ρωσικά
10	Ολλανδία	Άμστερνταμ	Ρότερνταμ	Leeuwarden*	Φριζικά
11	Πολωνία	Βαρσοβία	Κρακοβία	Gdansk	Kashubian
12	Πορτογαλία	Λισαβόνα	Oporto	Miranda do Douro*	Mirandese
13	Ρουμανία	Βουκουρέστι	Iasi	Κλουζ	Ουγγρικά
14	Ουκρανία	Κίεβο	Kharkiv	Λβιβ	Ρωσικά
	Άλλες χώρες	Μεγαλύτερη πόλη	Δεύτερη πόλη στην περιφέρεια	Τρίτη πόλη στην περιφέρεια	Επίσημη(-ες) γλώσσα(-ες)
15	Βοσνία-Ερζεγοβίνη	Σαράγιεβο	Μπάνια-Λούκα	Μόσταρ	Βοσνιακά/Σερβικά/Κροατικά
16	Ελβετία	Ζυρίχη	Γενεύη	Λουγκάνο	Γερμανικά/Γαλλικά/Ιταλικά
17	Ισπανία: Μαδρίτη, Βαλένθια, Σεβίλλη Καταλονία Χώρα των Βάσκων	Μαδρίτη Βαρκελώνη Μπιλμπάο	Βαλένθια Ταραγόνα Σαν Σεμπασιτιάν	Σεβίλλη L'Hospitalet Βιτόρια Γκαστειζ	Ισπανικά Καταλανικά Βασκικά
18	Ηνωμένο Βασίλειο: Αγγλία Ουαλία Σκωτία Βόρεια Ιρλανδία	Λονδίνο Κάρντιφ Γλασκόβη Μπέλφαστ	Σέφιλντ Σουόνσι Εδιμβούργο –	– Νιούπορτ Aberdeen –	Αγγλικά Ουαλικά/ Αγγλικά Γαελικά/ Σκωτσέζικα/ Αγγλικά Ιρλανδικά/ Ulster Scots/Αγγλικά

*Απουσία πανεπιστημίου, γεγονός που συνεπάγεται την απουσία δεδομένων για τα πανεπιστήμια

Τα εθνικά ή περιφερειακά προφίλ βασίζονται στη συλλογή πρωτευόντων δεδομένων για τις 23+22+22=67 πόλεις που αναφέρονται στον Πίνακα 4. Όπως συμπεραίνεται από τον Πίνακα 4, οι περισσότερες κυρίαρχες περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες στις επιλεγμένες επιπλέον πόλεις έχουν το καθεστώς της εθνικής γλώσσας σε γειτονικές χώρες. Το επίκεντρο της συλλογής πρωτευόντων δεδομένων για τους τομείς χρήσης γλωσσών 5-8 σε καθεμία από τις 24 συμμετέχουσες χώρες/περιφέρειες αποδίδεται περιληπτικά ως εξής:

- Για τον τομέα χρήσης των γλωσσών 5, το επίκεντρο εντοπίζεται στην παροχή γλωσσών στα διάφορα είδη εκπαίδευσης ενηλίκων που παρέχονται από το κράτος. Εξετάζονται δύο συμπληρωματικοί τομείς: η παροχή γλωσσών στην επαγγελματική εκπαίδευση για (νέους) ενήλικες ηλικίας 16 ετών και άνω και η παροχή γλωσσών στην ακαδημαϊκή/πανεπιστημιακή εκπαίδευση.
- Για τον τομέα χρήσης των γλωσσών 6, το επίκεντρο εντοπίζεται στην παροχή γλωσσών στα οπτικοακουστικά μέσα, συμπεριλαμβανομένων του κρατικού ραδιοφώνου και της κρατικής τηλεόρασης, στους μεγαλύτερους κινηματογράφους και στον Τύπο, στους μεγαλύτερους σιδηροδρομικούς σταθμούς και στα περίπτερα των πόλεων που ερευνήθηκαν.

- Για τον τομέα χρήσης των γλωσσών 7, το επίκεντρο εντοπίζεται στην παροχή γλωσσών στις δημόσιες υπηρεσίες και στους δημόσιους χώρους σε επίπεδο πόλης, και ιδιαίτερα στη θεσμοθετημένη γλωσσική πολιτική, την παροχή υπηρεσιών επικοινωνίας σε προφορική μορφή και την παροχή πληροφοριών σε γραπτή μορφή σε επίπεδο πόλης (δημοτικό συμβούλιο) στις πόλεις που ερευνήθηκαν.
- Για τον τομέα χρήσης των γλωσσών 8, το επίκεντρο εντοπίζεται σε τέσσερα διαφορετικά είδη επιχειρήσεων – σουπερμάρκετ, κατασκευαστικές εταιρείες, ξενοδοχεία και τράπεζες. Ζητήθηκε από τους ερευνητές να συλλέξουν δείγματα καταναμημένα όσο το δυνατόν πιο ισομερώς σε πολυεθνικές/διεθνείς (M/I), εθνικές (N) και περιφερειακές ή τοπικές (R/L) επιχειρήσεις. Πρακτικά, η πραγματοποίηση αυτής της φιλοδοξίας αποδείχτηκε δύσκολο να επιτευχθεί σε όλες τις χώρες/περιφέρειες.

Στον Πίνακα 5, παρέχεται μία περιληπτική παρουσίαση των τομέων χρήσης των γλωσσών και των στόχων για τη συλλογή πρωτευόντων δεδομένων ανά πόλη (x3).

Πίνακας 5. Τομείς και στόχοι συλλογής πρωτευόντων δεδομένων ανά πόλη

Αρ.	Τομέας χρήσης των γλωσσών	Στόχοι ανά πόλη (x3)
5	Οι γλώσσες στην επαγγελματική και πανεπιστημιακή εκπαίδευση	<ul style="list-style-type: none"> - Μεγαλύτερο κέντρο επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (ΚΕΚ) με παροχή γλωσσών - Μεγαλύτερο δημόσιο πανεπιστήμιο
6	Οι γλώσσες στα μέσα μαζικής ενημέρωσης	<ul style="list-style-type: none"> - Παροχή γλωσσών στα ραδιοφωνικά και τηλεοπτικά προγράμματα, στον κινηματογράφο, όπως περιγράφεται στην εφημερίδα με τις περισσότερες πωλήσεις - Παροχή γλωσσών στον τύπο στον μεγαλύτερο σιδηροδρομικό σταθμό και στο μεγαλύτερο περίπτερο της πόλης - Χρήση υπότιτλων ή μεταγλώττισης σε γλώσσες εκτός της εθνικής γλώσσας - Παροχή νοηματικής γλώσσας
7	Οι γλώσσες στις δημόσιες υπηρεσίες και στους δημόσιους χώρους	<ul style="list-style-type: none"> - Θεσμοθετημένες γλωσσικές πολιτικές, παροχή υπηρεσιών επικοινωνίας σε προφορική μορφή και παροχή πληροφοριών σε γραπτή μορφή στο επίπεδο της κεντρικής πόλης
8	Οι γλώσσες στον επαγγελματικό τομέα	<ul style="list-style-type: none"> - Μικρές-/Μεσαίες επιχειρήσεις και μεγάλες πολυεθνικές/διεθνείς, εθνικές και περιφερειακές/τοπικές επιχειρήσεις και συγκεκριμένα σουπερμάρκετ, κατασκευαστικές εταιρείες, ξενοδοχεία και τράπεζες

1.6 Μεθοδολογία έρευνας

Διάφορα είδη έρευνας

Για τη διερεύνηση των γλωσσικών πολιτικών και πρακτικών που εφαρμόζονται σε μία δεδομένη κοινωνία, προσφέρεται πλήθος ερευνητικών μεθοδολογιών. Οι ερευνητές, ανάλογα με το εκάστοτε επίκεντρο του ερευνητικού ενδιαφέροντός τους, μπορούν να εξετάσουν τις σχετικές πολιτικές και πρακτικές (Fishman και Garcia 2010) είτε από μικρο-κοινωνιογλωσσολογική είτε από μακρο-κοινωνιογλωσσολογική σκοπιά. Εάν η έρευνα περιορίζεται σε μελέτες περιπτώσεων με λίγες πηγές πληροφόρησης, οι ερευνητές επιλέγουν κατά κύριο λόγο τη μέθοδο της εθνογραφικής παρατήρησης και της ανάλυσης του λόγου. Η γλωσσική εθνογραφία (Heller 2007) είναι μία κοινή μεθοδολογία για τη διερεύνηση της γλώσσας που χρησιμοποιούν οι άνθρωποι και του τρόπου με τον οποίο τη χρησιμοποιούν κατά τη μεταξύ τους επικοινωνία. Οι γλωσσικοί εθνογράφοι προσπαθούν να κατανοήσουν τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι χρησιμοποιούν τους διαθέσιμους γλωσσικούς πόρους κατά την επικοινωνία τους με άλλους ανθρώπους.

Ωστόσο, οι εθνογραφικές μέθοδοι δεν είναι πάντα η βέλτιστη επιλογή για τη διερεύνηση των γλωσσικών πολιτικών και πρακτικών σε κοινωνικό επίπεδο. Βασικό επίκεντρο του προγράμματος LRE είναι η πολυγλωσσία της κοινωνίας και ιδιαίτερα οι θεσμικές πολιτικές και πρακτικές για την προώθηση (ή τον περιορισμό) της πολυγλωσσίας. Η μεθοδολογία που υιοθετήθηκε στα πλαίσια του προγράμματος LRE συνίστατο, ως εκ τούτου, στη συλλογή ερευνητικών δεδομένων για τις κοινές γλωσσικές πολιτικές και πρακτικές σε μία ποικιλία τομέων χρήσης των γλωσσών σε δεδομένα εθνικά ή περιφερειακά περιβάλλοντα σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Η κατάρτιση του ερωτηματολογίου για την έρευνα πραγματοποιήθηκε μέσω της μελέτης των βασικών εγγράφων της ΕΕ και του ΣτΕ για τις γλωσσικές πολιτικές και πρακτικές που περιγράφονται παραπάνω και της απομόνωσης των σημαντικότερων συστάσεων. Ωστόσο, δεδομένης της πολυπλοκότητας των γλωσσικών πολιτικών και πρακτικών στην Ευρώπη, δεν καθίσταται δυνατή η αναγνώριση όλων των σχετικών μεταβλητών, η διαχείρισή τους και η μετατροπή τους σε μετρήσιμες τιμές.

Η κατάρτιση του ερωτηματολογίου

Όσον αφορά την κατάρτιση του ερωτηματολογίου, τηρήθηκαν οι εξής αναγκαίες προϋποθέσεις:

- κάθε ερώτηση πρέπει να αποδίδει μετρήσιμα στοιχεία
- τα μετρήσιμα στοιχεία πρέπει να υπολογιστούν με ακρίβεια, ώστε να καταστεί σαφής η διαφοροποίηση των αναφερθεισών πολιτικών και πρακτικών
- ερωτήσεις τύπου ναι/όχι, όπου μία από τις απαντήσεις θα οδηγούσε κατά πάσα πιθανότητα σε απόλυτα σκορ της τάξεως του 100% πρέπει να αποφεύγονται
- οι ερωτήσεις πρέπει να είναι πλήρεις, ώστε να ενδείκνυνται για επανειλημμένες μετρήσεις ανά περιόδους.

Συνήθως, για κάθε ερώτηση υπήρχαν τρεις προτινόμενες επιλογές και οι ερευνητές έπρεπε να επιλέξουν αυτή που ανταποκρίνεται περισσότερο στην πραγματικότητα όσον αφορά την κοινή πολιτική ή πρακτική στη χώρα/περιφέρεια τους. Σε κάθε επιλογή δόθηκε ένας βαθμός και ο υψηλότερος βαθμός για κάθε ερώτηση αντιστοιχούσε στην πολιτική ή την πρακτική που εναρμονίζεται περισσότερο με τις συστάσεις της ΕΕ ή του ΣτΕ. Τα αποτελέσματα για κάθε χώρα/περιφέρεια για κάθε ερώτηση σε κάθε τομέα, παρουσιάζονται στους πίνακες των χωρών και η ανάλυση όλων των χωρών/περιφερειών παρουσιάζεται στο Μέρος II της δημοσίευσης.

Εγκυρότητα

Από άποψη εγκυρότητας, οι ανησυχίες μας όσον αφορά το ερωτηματολόγιο ήταν οι εξής:

Εσωτερική εγκυρότητα

- Είναι το ερωτηματολόγιο LRE αρκετά *λεπτομερές* στην εννοιολογική του δομή και σκοπιά και, συνεπώς, κατάλληλο για τους σκοπούς που καλείται να υπηρετήσει;
- Είναι το ερωτηματολόγιο LRE αρκετά *σαφές και κατανοητό* στη διατύπωσή του;
- Είναι το ερωτηματολόγιο LRE αρκετά *πρακτικό* ως εργαλείο για τη συλλογή δεδομένων σε ό,τι αφορά τη σαφήνεια και το διοικητικό φόρτο εργασίας;

Εξωτερική εγκυρότητα

- Είναι το ερωτηματολόγιο LRE αρκετά *έγκυρο* ως προς τη σχέση του με τα ευρωπαϊκά σημεία αναφοράς, που ορίζουν τη βαθμολογική του κλίμακα;

Διεθνική συγκρισιμότητα

- Είναι το ερωτηματολόγιο LRE αρκετά *δίκαιο* στην απεικόνιση των τεσσάρων βασικών γλωσσικών ποικιλιών που λαμβάνονται υπόψη: εθνικές, ξένες, περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες και γλώσσες των μεταναστών;
- Βασίζεται το ερωτηματολόγιο LRE σε *ίσες ερωτήσεις* σε όλες τις χώρες/περιφέρειες;
- Βασίζεται το ερωτηματολόγιο LRE σε *ίσες βαθμολογικές διαδικασίες* σε όλες τις χώρες/περιφέρειες ;

Πιστεύουμε ότι το ερωτηματολόγιο, παρόλο που επιβάλλεται η βελτίωση και η εξέλιξή του από το καθιερωμένο δίκτυο και τους αρμόδιους, προσπαθεί να ικανοποιήσει τα κριτήρια που εκτίθενται παραπάνω. Περιέχει, μάλιστα, ένα ικανοποιητικό σύνολο προσχέδιων δεικτών και αποτελεί ένα γενικό πλαίσιο για την αρωγή των χωρών/περιφερειών στην αυτοαξιολόγησή τους σε σχέση με τα έγγραφα της ΕΕ και του ΣτΕ για τις γλωσσικές πολιτικές και πρακτικές, για την αύξηση της συναίσθησης των ευρωπαϊκών, εθνικών και περιφερειακών φορέων διαμόρφωσης γλωσσικής πολιτικής τόσο σε δημόσιο όσο και σε πολιτικό μακρο-επίπεδο, και για την κινητοποίηση των αρμοδίων σε πολλούς τομείς, γλώσσες και χώρες για ανάληψη δράσης.

Επίσης, πιστεύουμε, ότι οι προσχέδιοι δείκτες μας θα δώσουν στους χρήστες τη δυνατότητα να αντιπαραβάλουν τις δικές τους πολιτικές με τις πολιτικές των άλλων χωρών ή περιφερειών και, συνεπώς, να μοιραστούν πληροφορίες με σαφήνεια και να καταλήξουν σε μία καλή πρακτική. Ελπίζουμε οι δείκτες να μπορέσουν, επίσης, να συνεισφέρουν σε νέες πρωτοβουλίες όσον αφορά τη γλωσσική πολιτική. Πρέπει να σημειωθεί ότι σκοπός των προσχέδιων δεικτών δεν είναι να λειτουργήσουν ως όργανο για τη διεξαγωγή ενδελεχών αναλύσεων για τις πολιτικές ή τις πρακτικές πολυγλωσσίας σε μικρο-επίπεδο. Τα αποτελέσματα της έρευνας, ωστόσο, ενδέχεται να δώσουν το έναυσμα για τη διεξαγωγή συμπληρωματικών μελετών περιπτώσεων, οι οποίες θα προσφέρουν νέες προοπτικές και νέα δεδομένα, τα οποία θα προέρχονται από την οπτική του μακρο-επιπέδου των δεικτών.

Συμπληρωματικές προσεγγίσεις

Δεν υπάγονται όλοι οι τομείς που καλύπτονται από την έρευνα LRE στην ίδια ερευνητική μεθοδολογία, και ως εκ τούτου, υιοθετήθηκε μία συμπληρωματική προσέγγιση για τους τομείς χρήσης των γλωσσών 1-8 (βλέπε Πίνακα 4). Το μέρος του ερωτηματολογίου LRE, όπου υπάρχουν επίσημες εθνικές ή περιφερειακές πολιτικές και έγγραφα, βασίζεται σε *επίσημα/δευτερεύοντα δεδομένα* (τομείς χρήσης των γλωσσών 1-4). Όπου απουσιάζουν (στην επαγγελματική και τριτοβάθμια εκπαίδευση, στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, στις δημόσιες υπηρεσίες και στους δημόσιους χώρους, στον επαγγελματικό τομέα), τα αποτελέσματα βασίζονται σε *μεμονωμένα/πρωτεύοντα δεδομένα* (τομείς χρήσης των γλωσσών 5-8).

Τα πρωτεύοντα δεδομένα δεν είναι αντιπροσωπευτικά για καμία χώρα/περιφέρεια ούτε αρκετά για την εξαγωγή γενικών συμπερασμάτων- σκοπός τους είναι να αποτελέσουν το σημείο αφετηρίας για την παροχή των πρώτων δεικτών για τις πολιτικές και πρακτικές για την πολυγλωσσία και την πολλαπλογλωσσία, στους τομείς που διερευνήθηκαν λιγότερο στα έγγραφα της ΕΚ και δεν εξετάστηκαν εκτεταμένα στην έρευνα. Δεδομένης της συνδυασμένης μεθοδολογίας που υιοθετήθηκε, αποφασίσαμε να μην παρουσιάσουμε τη γενική βαθμολογία ανά τομέα χρήσης των γλωσσών, αλλά ούτε μία αθροιστική γενική βαθμολογία ή δείκτη ανά χώρα/περιφέρεια.

Παρόλο που, όπως προαναφέρθηκε, η μεμονωμένη/πρωτεύουσα βάση δεδομένων δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την εξαγωγή γενικών συμπερασμάτων, σίγουρα αποτελεί μία πολύτιμη διεθνική βάση δεδομένων για περαιτέρω έρευνα. Πιστεύουμε ότι ο συνδυασμός της ανάλυσης δευτερευόντων δεδομένων για τους τομείς χρήσης των γλωσσών 1-4 και η ανάλυση/συλλογή πρωτευόντων δεδομένων για τους τομείς χρήσης των γλωσσών 5-8 είναι πρωτοποριακά στοιχεία του προγράμματος.

Διαδικασία

Η ακόλουθη διαδικασία περιγράφει τα στάδια του σχεδιασμού και της εφαρμογής του Ερωτηματολογίου LRE και της συλλογής και επεξεργασίας δεδομένων:

- 2010 – Αρχικές ερωτήσεις και προτάσεις βαθμολόγησης για όλες τις απαντήσεις πολλαπλής επιλογής διατυπώθηκαν από το Πανεπιστήμιο Tilburg, το Βρετανικό Συμβούλιο και την Ομάδα Μεταναστευτικής Πολιτικής στις Βρυξέλλες. Ο επαγγελματικός τομέας ερευνήθηκε από το CILT του Λονδίνου με τη χρήση της έρευνας ELAN (2006) ως σημείου αφετηρίας και κατόπιν βελτιώθηκε από τη γαλλική ερευνητική ομάδα. Συμβουλές για τον τομέα των δημόσιων υπηρεσιών παρείχε η ομάδα γλωσσών Metropolitan Police και άλλες δημόσιες υπηρεσίες του Λονδίνου.
- Η προσχέδια εκδοχή του Ερωτηματολογίου LRE ελέγχθηκε προηγουμένως σε τρεις πιλοτικές μελέτες στην Πολωνία, την Ισπανία και την περιφέρεια της Καταλονίας στις αρχές του 2011. Οι πιλοτικές μελέτες αποσκοπούσαν στον έλεγχο της εγκυρότητας του περιεχομένου και της δομής του Ερωτηματολογίου LRE, λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορές στις γλωσσικές πολιτικές και πρακτικές τόσο μεταξύ όσο και εντός των χωρών.
- Βάσει των αποτελεσμάτων των πιλοτικών μελετών, το Ερωτηματολόγιο LRE, το Εγχειρίδιο για τους ερευνητές και οι διαδικασίες βαθμολόγησης υπέστησαν περαιτέρω προσαρμογές και στη συνέχεια ελέγχθηκαν από την Ομάδα Καθοδήγησης του LRE και από εξωτερικούς ειδικούς επιστήμονες. Το τελικό Ερωτηματολόγιο LRE απεστάλη την άνοιξη του 2011 σε όλες τις εθνικές και περιφερειακές ομάδες για τη συλλογή δεδομένων.
- Διαφορετικές εκδοχές του ερωτηματολογίου δημιουργήθηκαν για τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, την Ισπανία, την Ελβετία και το Ηνωμένο Βασίλειο (βλέπε Πίνακα 4).
- Οι ερευνητές έλαβαν ένα λεπτομερές Εγχειρίδιο, στο οποίο περιλαμβάνονταν η περιγραφή του προγράμματος και ο ορθός τρόπος διεξαγωγής της συλλογής δεδομένων. Επιπλέον, έλαβε χώρα μία διήμερη συνάντηση με σκοπό τη συζήτηση της μεθοδολογίας, ενώ καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας πραγματοποιούνταν ανταλλαγή μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και τηλεφωνημάτων με κάθε ερευνητική ομάδα.
- Μετά την απάντηση όλων των ερωτημάτων από τις εθνικές και περιφερειακές ομάδες, όλα τα συλλεχθέντα δεδομένα επανεξετάστηκαν προσεκτικά και μεμονωμένα, προκειμένου να διασφαλιστεί η ορθότητα των δεδομένων και η σωστή ερμηνεία.
- Στη συνέχεια, όλα τα ελεγμένα δεδομένα υπέστησαν επεξεργασία, αναλύθηκαν και επανεξετάστηκαν από την ομάδα του LRE στο Πανεπιστήμιο Tilburg.

- Μέσα από τη διαδικασία διαπιστώθηκε ότι μερικές ερωτήσεις είχαν ερμηνευτεί διαφορετικά από διαφορετικούς ερευνητές, ενώ άλλες δεν είχαν γίνει πλήρως κατανοητές. Η διαδικασία αποσαφήνισης αυτών των παρερμηνειών, η τυποποίηση των απαντήσεων και η συμφωνία για τις οριστικές ερμηνείες ολοκληρώθηκε στις αρχές του 2012. Αποφασίστηκε μερικές ερωτήσεις να μην βαθμολογηθούν εξαιτίας της αδυναμίας συλλογής δεδομένων. Επίσης, σε ορισμένες χώρες αποδείχτηκε αδύνατη η συλλογή δεδομένων για τις ερωτήσεις σχετικά με τις συλλογές βιβλίων σε άλλες γλώσσες εκτός από την εθνική γλώσσα στις δημόσιες βιβλιοθήκες και τα βιβλιοπωλεία. Οι ερωτήσεις για τις απαιτούμενες γλώσσες για σπουδές σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο αποδείχτηκαν διφορούμενες και, ως εκ τούτου, δεν βαθμολογήθηκαν.
- Τα αποτελέσματα για κάθε χώρα/περιφέρεια απεστάλησαν ξανά σε όλους τους ερευνητές, ώστε να συγκεντρώσουν περισσότερες πληροφορίες και να έχουν μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα. Τα αποτελέσματα παρουσιάστηκαν αρχικά στο επίπεδο των τομέων ως σύνολο, αλλά στη συνέχεια αποφασίστηκε να παρουσιαστούν πιο λεπτομερώς σε επίπεδο ερωτήσεων, με σκοπό τη λεπτομερέστερη απεικόνιση των πολιτικών και πρακτικών των χωρών/περιφερειών.

Αποτελέσματα

Τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται σε αυτό το βιβλίο, βασίζονται σε αυτή την πρώτη εμπειριστατωμένη διεθνική έρευνα για τις πολιτικές και πρακτικές πολυγλωσσίας στην Ευρώπη και αποτελούν προϊόν εκθέσεων ειδικών επιστημόνων, που έχουν υποστεί εξονυχιστικό έλεγχο σε ένα σύνολο 260 ερωτήσεων. Να σημειωθεί εδώ ότι όλες οι ερωτήσεις δεν έχουν δώσει αποτελέσματα που μπορούν να επεξεργαστούν και να αναλυθούν με προβλέψιμες μεθόδους. Αυτό ισχύει επί παραδείγματι για κάποιες από τις ερωτήσεις σχετικά με τις γλώσσες στα μέσα μαζικής ενημέρωσης

Τα εθνικά ή περιφερειακά προφίλ που παρουσιάζονται στο Μέρος III της παρούσας μελέτης αποτελούν προϊόν της διαδικασίας που περιγράφηκε προηγουμένως· το ίδιο ισχύει και για τα διεθνικά αποτελέσματα, τα οποία παρουσιάζονται στο Μέρος II, αλλά και για τα αποτελέσματα ανά τομέα. Για κάθε χώρα/περιφέρεια, η περιγραφή βασίζεται σε ένα ποιοτικό και ποσοτικό προφίλ, καθώς περιλαμβάνεται κείμενο, αλλά και πίνακες που σχετίζονται άμεσα με τις ερωτήσεις του Ερωτηματολογίου LRE, και συνοδεύεται από σχολιαστικά υπομνήματα στα οποία οι ερευνητές σε κάθε χώρα/περιφέρεια επεξηγούν τα αποτελέσματα, τα αναλύουν, επιλέγουν τα βασικά ευρήματα και υπογραμμίζουν ενδιαφέρουσες νέες πρωτοβουλίες και καλές πρακτικές. Φιλοδοξία μας ήταν η παροχή μιας συγκριμενοποιημένης ισορροπίας και αλληλεπίδρασης μεταξύ των δύο ειδών πληροφοριών.

Η συμπερίληψη όλων των πιθανών μεταβλητών σε μία τέτοια έρευνα σαφώς και δεν είναι δυνατή. Ωστόσο, πιστεύουμε ότι ενώ ίσως υπάρχουν κάποια κενά, έχουμε καλύψει εν τούτοις μεγάλο μέρος και έχουμε παρουσιάσει πολλά ζητήματα που αφορούν τις γλωσσικές πολιτικές και πρακτικές σε μακρο-επίπεδο. Πρέπει να σημειωθεί ότι εντός των επιλεγμένων τομέων εκπαίδευσης, το επίκεντρο της έρευνας LRE εντοπίζεται στην παροχή γλωσσών και όχι στις γλωσσικές απαιτήσεις σε ό,τι αφορά την ενεργό συμμετοχή των μαθητών, ούτε στη γλωσσική επάρκεια σε ό,τι αφορά το πραγματικό επίπεδο γλωσσομάθειας. Οι δύο τελευταίες φιλοδοξίες υπερβαίνουν τα όρια αυτής της πρώτης απόπειρας συλλογής δεδομένων.

Το *Γλωσσάρι* στο Παράρτημα στο Μέρος I της παρούσας μελέτης εξηγεί τους ορισμούς των πιο σημαντικών όρων που χρησιμοποιούνται και υπάρχει online στην ιστοσελίδα του LRE. Στα Μέρη I και II, όλες οι αναφορές στις γλώσσες βασίζονται σε μία εξονυχιστική διερεύνηση του ιστότοπου *Ethnologue: Γλώσσες του Κόσμου*, μιας πολύτιμης και ευρέως χρησιμοποιούμενης πρότυπης πηγής πληροφοριών για το εν λόγω ζήτημα.

ΜΕΡΟΣ 2

Διεθνική ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας Language Rich Europe (Πολυγλωσσική Ευρώπη)

Kutlay Yağmur, Guus Extra και Marlies Swinkels

Εισαγωγή

Σε αυτό το κεφάλαιο, προσφέρονται διεθνικά στοιχεία για το βαθμό στον οποίο οι εθνικές/περιφερειακές γλωσσικές πολιτικές και πρακτικές στις 24 συμμετέχουσες χώρες/περιφέρειες συνάδουν με τα ευρωπαϊκά σημεία αναφοράς. Στους οχτώ τομείς χρήσης των γλωσσών, στους οποίους περιλαμβάνεται και ένας μετα-τομέας, παρουσιάζονται διεθνικοί πίνακες που εκθέτουν τα αποτελέσματα για την εκπαίδευση, τις δημόσιες υπηρεσίες, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και τον επαγγελματικό τομέα. Επίσης, παρουσιάζεται μία διασταύρωση των στοιχείων ανά τομέα, ώστε ο αναγνώστης να κατανοήσει καλύτερα τη διάδοση και κατανομή των γλωσσών στο ευρωπαϊκό περιβάλλον.

Στην Παράγραφο 2.1, παρουσιάζονται οι πληροφορίες που καταγράφηκαν για τις γλώσσες στα επίσημα έγγραφα και σε βάσεις δεδομένων σε όλες τις συμμετέχουσες χώρες/περιφέρειες. Στην Παράγραφο 2.2, στο επίκεντρο βρίσκονται οι γλώσσες στην προσχολική εκπαίδευση όσον αφορά την παροχή της εθνικής γλώσσας, των ξένων, περιφερειακών/μειονοτικών γλωσσών και των γλωσσών των μεταναστών. Στην Παράγραφο 2.3 παρουσιάζονται συγκριτικά στοιχεία για τις γλώσσες στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, τα οποία κατηγοριοποιούνται σε δύο επιμέρους ενότητες, στην οργάνωση και στους διδάσκοντες, καλύπτοντας και πάλι και τις τέσσερις κατηγορίες γλωσσών. Στην Παράγραφο 2.4 συμβαίνει το ίδιο για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση αυτή τη φορά. Στην Παράγραφο 2.5 περιέχονται τρία είδη δεδομένων για την προσχολική, την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαιδευτική βαθμίδα. Η Παράγραφος 2.6 εστιάζει στις γλώσσες στην επαγγελματική και τριτοβάθμια εκπαίδευση. Στην Παράγραφο 2.7 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνάς μας για τις γλώσσες στα οπτικοακουστικά μέσα και στον τύπο, ενώ η Παράγραφος 2.8 εστιάζει στις γλώσσες στις δημόσιες υπηρεσίες και στους δημόσιους χώρους. Στην Παράγραφο 2.9 παρουσιάζονται συγκριτικά στοιχεία για τις γλώσσες στον επαγγελματικό τομέα σε όλες τις συμμετέχουσες χώρες/περιφέρειες. Η Παράγραφος 2.10 παρέχει διεθνικά στοιχεία και πληροφορίες για την κατανομή των γλωσσών στους τομείς του τύπου, των δημόσιων υπηρεσιών και χώρων και τον επαγγελματικό τομέα. Τέλος, στην Παράγραφο 2.11 παρουσιάζονται οι βασικές διαπιστώσεις και τα συμπεράσματα που εξάγονται από όλες τις προηγούμενες παραγράφους.

Η Γερμανία είναι ένα ομοσπονδιακό και εξαιρετικά αποκεντρωμένο κράτος, ιδίως στους τομείς της εκπαίδευσης και της κοινωνικο-πολιτιστικής ευημερίας. Δεδομένης της έντονης πολυμορφίας και απόκλισης της, ήταν ανέφικτο να συλλεχθούν δεδομένα για το LRE με ομοίμορφο τρόπο, τόσο εντός όσο και μεταξύ των τριών ομοσπονδιακών κρατιδίων της και για κάθε μια από τις τρεις πόλεις ενδιαφέροντος. Σε ό,τι αφορά τους επιλεγμένους γλωσσικούς τομείς του προγράμματος LRE, οι γλωσσικές πολιτικές και πρακτικές είναι ευθύνη σε περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο των δήμων ή ακόμα και των σχολείων. Λαμβάνοντας υπόψη αυτές τις αυτονομίες, είναι σχεδόν αδύνατο να αναφερθεί κανείς σε «κοινές» πολιτικές και πρακτικές στο Γερμανικό πλαίσιο. Για αυτούς τους λόγους, η βάση δεδομένων για τη Γερμανία δεν έχει ενσωματωθεί στις διεθνικές μας αναλύσεις στο Μέρος II της παρούσας μελέτης.

2.1 Οι γλώσσες στα επίσημα έγγραφα και βάσεις δεδομένων

Στο πρώτο μέρος της έρευνας LRE εξετάστηκε η ύπαρξη επίσημων εγγράφων και βάσεων δεδομένων για τις γλώσσες στις χώρες/περιφέρειες που ερευνήθηκαν. Πιστεύουμε ότι η ύπαρξη επίσημων εγγράφων για την υποστήριξη της γλωσσικής ποικιλομορφίας και η κατασκευή βάσεων δεδομένων για τη χαρτογράφηση των ομιλούμενων γλωσσών θα συμβάλλουν στην ενίσχυση της συνειδητοποίησης της πολυγλωσσίας σε κάθε εθνικό ή περιφερειακό περιβάλλον και στην κατάρτιση καλύτερων γλωσσικών πολιτικών. Βάσει των δεδομένων του LRE και της μελέτης των επίσημων εγγράφων (ΕΧΠΜΓ) του Συμβουλίου της Ευρώπης (ΣΤΕ) κατέστη δυνατή η χαρτογράφηση των σχετικών πολιτικών και πρακτικών που καταγράφηκαν.

Ο Πίνακας 1 παρέχει τις απαντήσεις σε δύο βασικές ερωτήσεις για τη νομοθεσία περί γλωσσών και τα επίσημα έγγραφα για τη γλωσσική πολιτική στις 24 χώρες/περιφέρειες που ερευνήθηκαν σύμφωνα με τις εκθέσεις των ερευνητών μας. Νομοθεσία για τις εθνικές και Π/Μ γλώσσες υπάρχει σχεδόν σε όλες τις χώρες/περιφέρειες, για τις ξένες γλώσσες σε 14 χώρες/περιφέρειες και για τις γλώσσες των μεταναστών σε έξι χώρες/περιφέρειες μόνο. Επίσημα έγγραφα για τη γλωσσική πολιτική για την εθνική και τις ξένες γλώσσες υπάρχουν σχεδόν σε όλες τις χώρες/περιφέρειες, για τις περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες σε 18 χώρες/περιφέρειες και για τις γλώσσες των μεταναστών μόνο σε τέσσερις χώρες/περιφέρειες.

Πίνακας 1. Νομοθεσία για τις γλώσσες και επίσημα έγγραφα για τη γλωσσική πολιτική σε 24 χώρες/περιφέρειες που ερευνήθηκαν

Χώρα/ Περιφέρεια	Υπάρχει εθνική ή περιφερειακή/ομοσπονδιακή νομοθεσία που περιέχει άρθρα για τη γλώσσα (ή τις γλώσσες);				Υπάρχουν επίσημα έγγραφα για τη γλωσσική πολιτική με σκοπό την προώθηση της εκμάθησης και διδασκαλίας γλωσσών στη χώρα ή την περιφέρειά σας;			
	εθνικές γλώσσες	ξένες γλώσσες	Περιφερειακές/μειονοτικές	γλώσσες των μεταναστών	εθνικές γλώσσες	ξένες γλώσσες	Περιφερειακές/μειονοτικές	γλώσσες των μεταναστών
Αυστρία	✓		✓		✓		✓	
Χώρα των Βάσκων	✓		✓		✓	✓	✓	
Βοσν.-Ερζ.	✓		✓		✓	✓	✓	
Βουλγαρία	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Καταλονία	✓		✓		✓	✓	✓	✓
Δανία	✓	✓	✓	✓	✓			
Αγγλία			✓		✓	✓	✓	
Εσθονία	✓	✓		✓	✓	✓		
Γαλλία	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓
Φρίσλαντ	✓	✓	✓		✓	✓	✓	
Ελλάδα	✓				✓	✓		
Ουγγαρία	✓	✓	✓		✓	✓	✓	
Ιταλία			✓		✓	✓	✓	
Λιθουανία	✓	✓	✓		✓	✓	✓	
Ολλανδία	✓	✓	✓		✓	✓	✓	
Βόρεια Ιρλανδία	✓	✓	✓		✓	✓	✓	
Πολωνία	✓		✓					
Πορτογαλία	✓		✓		✓	✓		
Ρουμανία	✓	✓	✓		✓	✓	✓	
Σκωτία	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Ισπανία	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Ελβετία	✓		✓		✓	✓	✓	✓
Ουκρανία	✓	✓	✓		✓	✓	✓	
Ουαλία	✓	✓	✓			✓	✓	

Όπως αναφέρθηκε στην Παράγραφο 1.1, ένα από τα βασικά έγγραφα που υποστηρίζουν τη γλωσσική ποικιλομορφία στην Ευρώπη είναι ο *Ευρωπαϊκός Χάρτης για τις Περιφερειακές ή Μειονοτικές Γλώσσες* (ΕΧΠΜΓ). Ο Χάρτης είναι μία σύμβαση που έχει σχεδιαστεί από τη μία για την προστασία και προώθηση των περιφερειακών/ μειονοτικών γλωσσών ως απειλούμενων πτυχών της πολιτισμικής κληρονομιάς της Ευρώπης και για τη διευκόλυνση των ομιλητών των Π/Μ γλωσσών από την άλλη να χρησιμοποιούν τις γλώσσες αυτές στη δημόσια και ιδιωτική ζωή. Πρώτα απ' όλα, ο Χάρτης προσδιορίζει τους βασικούς στόχους και τις θεμελιώδεις αρχές που τα κράτη δεσμεύονται να εφαρμόσουν για όλες τις υφιστάμενες εντός του εδάφους τους περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες. Δεύτερον, ο Χάρτης περιέχει μία σειρά συγκεκριμένων μέτρων που έχουν σχεδιαστεί με σκοπό τη διευκόλυνση και την ενθάρρυνση της χρήσης συγκεκριμένων Π/Μ γλωσσών στη δημόσια ζωή. Σε αυτές περιλαμβάνονται οι γλώσσες που χρησιμοποιούνται παραδοσιακά εντός του εδάφους του κράτους, αλλά όχι αυτές που χρησιμοποιούνται από πρόσφατα εγκαταστημένες μεταναστευτικές ομάδες ή διαλέκτους της επίσημης

γλώσσας. Σκοπός είναι να διασφαλιστεί, όσο είναι δυνατόν, η χρήση των περιφερειακών/μειονοτικών γλωσσών στην εκπαίδευση και στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, η άδεια και ενθάρρυνση χρήσης τους στο νομικό και διοικητικό περιβάλλον, στην οικονομική και κοινωνική ζωή, για τη διεξαγωγή πολιτιστικών δραστηριοτήτων και διασυνοριακών ανταλλαγών.

Ο Χάρτης έχει επικυρωθεί από το Κοινοβούλιο σε 11 από τις 18 χώρες/περιφέρειες που ερευνήθηκαν, αλλά όχι από τη Βουλγαρία, την Εσθονία, τη Γαλλία, την Ελλάδα, την Ιταλία, τη Λιθουανία και την Πορτογαλία. Ένας από τους λόγους που οι χώρες αυτές δεν έχουν επικυρώσει το Χάρτη είναι ότι η επικύρωση αντίκειται στο εθνικό τους σύνταγμα. Ο Πίνακας 2 απεικονίζει ποιες γλώσσες αναγνωρίζονται, προστατεύονται και/ή προωθούνται σε κάθε χώρα στα εθνικά έγγραφα της χώρας μόνο ή στα εθνικά έγγραφα και στον ΕΧΠΜΓ. Για περισσότερες λεπτομέρειες ανατρέξτε στην ιστοσελίδα του ΣΤΕ για τον Χάρτη, η οποία ανανεώνεται συνεχώς.

Πίνακας 2. Επίσημη αναγνώριση, προστασία και/ή προώθηση των περιφερειακών/μειονοτικών γλωσσών σε 18 χώρες

ΜΕ ΚΕΦΑΛΑΙΑ: ΜΟΝΟ ΣΤΑ ΕΠΙΣΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

Με πλάγια: στα επίσημα έγγραφα της χώρας και στον ΕΧΠΜΓ

Χώρα	Περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες που αναγνωρίζονται, προστατεύονται και/ή προωθούνται από επίσημα έγγραφα της χώρας/ νομοθεσία ή τον ΕΧΠΜΓ
Αυστρία	Κροατικά (στο Μπούργκενλαντ), Τσεχικά (στη Βιέννη), Ουγγρικά (στο Μπούργκενλαντ και στη Βιέννη), Ρομανί (στο Μπούργκενλαντ), Σλοβακικά (στη Βιέννη), Σλοβενικά (στην Καρινθία και τη Στυρία)
Βοσν.-Ερζ.	Αλβανικά, Τσεχικά, Γερμανικά, Ουγγρικά, Ιταλικά, Εβραϊκές γλώσσες (γλώσσες Yiddish και Ladino), Σλαβομακεδονικά, Μαυροβουνιακά, Πολωνικά, Ρομανί, Rusyn, Σερβοκροατικά, Σλοβακικά, Σλοβενικά, Τουρκικά, Ουκρανικά
Βουλγαρία	Αρμενικά, Εβραϊκά, Ρομανί, Τούρκικα
Δανία	Γερμανικά (Γλώσσα Εσκιμώων-αλέουτ και των νήσων Φερόες προστατεύονται από τους νόμους για τις τοπικές κυβερνήσεις).
Εσθονία	νέος νόμος για τις γλώσσες (2011) θεωρεί σημαντική την προστασία όλων των εσθονικών Περιφερειακών γλωσσών
Γαλλία	Και Της Moselle (Alsacien And Mosellan), Δυτικά Φλαμανδικά, Γάλλο -Προβηγκιανική, Langue D'oil ("Γλώσσες Του Βορρά": Franccomtois, Wallon, Champenois, Picard, Νορμανδικά, Gallo, Poitevin-Saintongeais, Lorrain, Bourguignon-Morvandiau), Οξιτανική ("Γλώσσες Του Νότου": Gascon, Languedocien, Provençal, Auvergnat, Limousin, Vivaro-Alpin), Parlars Liguriens (Από Την Κοιλάδα Roya στις Παραθαλάσσιες Άλπεις Και Στο Bonifacio στην Κορσική). Επιπλέον 41 Γλώσσες από Υπερπόντια Εδάφη περιλαμβάνονται στην Επίσημη Λίστα Langues De France (Γλώσσες Της Γαλλίας) όπως και Οι Μη Χωρικές Γλώσσες που χρησιμοποιούνται από μεταναστευτικούς πληθυσμούς: Αραβικές Διαλεκτοί, Δυτικά Αρμενικά, Berber, Ιουδαίο -Ισπανικά και Ρομανί.
Ελλάδα	Προωθούνται, αλλά δεν αναφέρονται συγκεκριμένες γλώσσες
Ουγγαρία	Αρμενικά, Βουλγαρικά, Ελληνικά, Πολωνικά, Rusyn, Ουκρανικά, Κροατικά, Γερμανικά, Ρομανί/ Boyash, Ρουμανικά, Σερβικά, Σλοβακικά, Σλοβενικά
Ιταλία	Αλβανικά, Καταλανικά, Κροατικά, Γάλλο -Προβηγκιανική, Γαλλικά, Friulan, Γερμανικά, Ελληνικά, Ladin, Οξιτανική, Sardinian, Σλοβενικά.
Λιθουανία	Λευκορωσικά, Εβραϊκά, Πολωνικά, Ρωσικά
Ολλανδία	Λουξεμβουργιανά, Κάτω Σαξονική, Ρομανί, Yiddish: προστατεύονται και αναγνωρίζονται. Φριζικά: προωθούνται
Πολωνία	Αρμενικά, Λευκορωσικά, Τσεχικά, Γερμανικά, Εβραϊκά, Karaim, Kashubian, Lemko, Λιθουανικά, Ρομανί, Ρωσικά, Σλοβακικά, Ταταρικά, Ουκρανικά, Yiddish
Πορτογαλία	Mirandese
Ρουμανία	Αλβανικά, Αρμενικά, Βουλγαρικά, Κροατικά, Τσεχικά, Γερμανικά, Ελληνικά, Ουγγρικά, Ιταλικά, Σλαβομακεδονικά, Πολωνικά, Ρομανί, Ρωσικά, Rusyn, Σερβικά, Σλοβακικά, Ταταρικά, Τουρκικά, Ουκρανικά, Yiddish
Ισπανία	Βασκικά, Καταλανικά, Γαλικιανά, Valencian, Αραβικά, Aranese Occital, Asturian/Bable, γλώσσες Berber, Cal, Fable Aragonesa, Πορτογαλικά, Ρομανί
Ελβετία	Ιταλικά σε ομοσπονδιακό επίπεδο και στα καντόνια Grisons και Τιτσίνο, Ρομανσική, Γαλλικά στο καντόνι της Βέρνης, Γερμανικά στα Bosco-Gurin και Ederswiler και στα καντόνια Fribourg και Valias, Walser, Yenish, Yiddish
Ηνωμένο Βασίλειο	Cornish στην Αγγλία, Ιρλανδικά και Σκωτζέζικα Ulster στη Βόρεια Ιρλανδία, Scottish-Gaelic και Scots στη Σκωτία, Ουαλικά στην Ουαλία
Ουκρανία	Λευκορωσικά, Βουλγαρικά, Ταταρικά Κριμαίας, Gagauz, Γερμανικά, Ελληνικά, Ουγγρικά, Μολδαβικά, Πολωνικά, Ρουμανικά, Ρωσικά, Σλοβακικά, Yiddish

Η αναγνώριση και/ή προστασία των γλωσσών από τον ΕΧΠΜΓ δε συνεπάγεται απαραίτητα την προώθηση των γλωσσών στην εκπαίδευση. Ο Πίνακας 3 περιλαμβάνει τις γλώσσες που παρέχονται επίσημα σε κάθε χώρα στην εθνική ή περιφερειακή εκπαίδευση είτε σύμφωνα με επίσημα εθνικά έγγραφα είτε με τον ΕΧΠΜΓ.

Πίνακας 3. Περιφερειακές/Μειονοτικές γλώσσες που παρέχονται επίσημα στην εθνική ή περιφερειακή εκπαίδευση σε 18 χώρες

Με κεφαλαία: παροχή εκπαίδευσης που αναφέρεται στα επίσημα έγγραφα της χώρας μόνο

Με πλάγια: παροχή εκπαίδευσης που αναφέρεται στα επίσημα έγγραφα της χώρας και στον ΕΧΠΜΓ

Χώρα	Περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες που διδάσκονται επίσημα σε επίπεδο εθνικής/περιφερειακής εκπαίδευσης	Συνολικός αριθμός
Αυστρία	<i>Μπούργκενλαντ: Κροατικά, Ουγγρικά, Ρομανί· Σλοβενικά στην Καρινθία</i>	4
Βοσν-Ερζ.	<i>Αλβανικά, Τσεχικά, Γερμανικά, Ουγγρικά, Ιταλικά, Εβραϊκές γλώσσες (γλώσσες Yiddish και Ladino), Σλαβομακεδονικά, Μαυροβουινικά, Πολωνικά, Ρομανί., Ρουμανικά, Rusyn, , Σλοβακικά, Σλοβενικά, Τουρκικά, Ουκρανικά</i>	17
Βουλγαρία	Αρμενικά, Εβραϊκά, Ρομανί., Τούρκικα	4
Δανία	<i>Γερμανικά</i>	1
Εσθονία	Νογυ Γλώσσα	1
Γαλλία	Βρετονικά, Βασκικά, Καταλανικά, Κορσικανικά, Κρεολ , Γαλλική Νοηματική Γλώσσα , Gallo, Οξιτανική, Περιφερειακές Γλώσσες Της Αλσατίας , Περιφερειακές Γλώσσες Της Moselle	10 + 5
Ελλάδα	–	–
Ουγγαρία	<i>Κροατικά, Γερμανικά, Ρομανί/Boyash, Ρουμανικά, Σερβικά, Σλοβακικά, Σλοβενικά</i>	8
Ιταλία	<i>Αλβανικά, Καταλανικά, Κροατικά, Γάλλο –Προβηγκανική, Γαλλικά, Friulan, Γερμανικά, Ελληνικά, Ladin, Οξιτανική, Sardinian, Σλοβενικά</i>	12
Λιθουανία	Λευκορωσικά, Εβραϊκά, Πολωνικά, Ρωσικά	4
Ολλανδία	<i>Φριζικά στο Φρίσλαντ μόνο</i>	1
Πολωνία	<i>Αρμενικά, Λευκορωσικά, Γερμανικά, Εβραϊκά, Kashubian, Lemko, Λιθουανικά, Ρωσικά, Σλοβακικά, Ουκρανικά, Τσεχικά, Karaim, Ρομανί,Ταταρικά, Yiddish</i>	15
Πορτογαλία	Mirandese στην περιφέρεια Miranda do Douro	1
Ρουμανία	<i>Βουλγαρικά, Κροατικά, Τσεχικά, Γερμανικά, Ελληνικά, Ουγγρικά, Ιταλικά, Πολωνικά, Ρομανί, Ρωσικά, Σερβικά, Σλοβακικά, Ταταρικά, Τουρκικά, Ουκρανικά</i>	15
Ισπανία	<i>Βασκικά, Καταλανικά, Γαλικιανά, Valencian</i>	4
Ελβετία	<i>Ιταλικά, Ρομανσική</i>	2
Ηνωμένο Βασίλειο	<i>Cornish, Ιρλανδικά, Scottish-Gaelic, Ουαλικά</i>	4
Ουκρανία	<i>Λευκορωσικά, Βουλγαρικά, Ταταρικά Κριμαίας, Gagauz, Γερμανικά, Ελληνικά, Ουγγρικά, Μολδαβικά, Πολωνικά, Ρουμανικά, Ρωσικά, Σλοβακικά, Yiddish</i>	13

Όπως φαίνεται από τον Πίνακα 3, υπάρχουν σημαντικές αποκλίσεις στον αριθμό των επίσημα παρεχόμενων γλωσσών στην εκπαίδευση. Γενικά, οι μεγαλύτεροι αριθμοί των επίσημα παρεχόμενων Π/Μ γλωσσών εντοπίζονται στη Νοτιο-Ανατολική και Κεντρική Ευρώπη. Στη Δυτική Ευρώπη, η Ιταλία και η Γαλλία αποτελούν καθαρές εξαιρέσεις του γενικού αυτού κανόνα. Οι έννοιες «περιφερειακές» και «μειονοτικές» γλώσσες δεν ορίζονται στον ΕΧΠΜΓ αλλά οι γλώσσες των μεταναστών ξεκάθαρα εξαιρούνται από τον Χάρτη (Extra και Gorter 2008:31). Στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης, στις γλώσσες των μεταναστών αποδίδεται σχετικά μεγαλύτερη βαρύτητα από τις Π/Μ γλώσσες αλλά αναγνωρίζονται, προστατεύονται και/ή προωθούνται λιγότερο. Η Ελλάδα είναι η μοναδική χώρα από τις συμμετέχουσες στο πρόγραμμα LRE, στην οποία δεν αναγνωρίζεται επίσημα ούτε διδάσκεται καμία συγκεκριμένη περιφερειακή/μειονοτική γλώσσα εκτός από τη παροχή εκπαίδευσης στα Τουρκικά σε παιδιά που ομιλούν τα Τουρκικά στα δημοτικά σχολεία του νομού της Θράκης. Από την άλλη, πρακτικά στα σχολεία δεν παρέχεται εκπαίδευση σε όλες τις γλώσσες που αναφέρονται στα επίσημα έγγραφα ως προσφερόμενες και οι πληροφορίες για τις γλώσσες που διδάσκονταν στην πραγματικότητα κατά την περίοδο συλλογής των δεδομένων και σύμφωνα με τις εκθέσεις των ερευνητών μας παρουσιάζονται στις Παραγράφους 2.3 -2.5.

Τόσο στην Ευρώπη όσο και εκτός αυτής, υπάρχουν αποκλίσεις στα είδη των βάσεων δεδομένων για τον προσδιορισμό και την αναγνώριση των πληθυσμιακών ομάδων στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες. Αυτές οι βάσεις δεδομένων μπορεί να περιλαμβάνουν στοιχεία για τις γλώσσες που προκύπτουν από μία ποικιλία ερωτήσεων για τις γλώσσες με μία ή περισσότερες επιλογές. Στο Ευρωπαϊκό περιβάλλον, ο Roulain (2008) διακρίνει τις απογραφές σε εθνικό επίπεδο, τα διοικητικά μητρώα και τις στατιστικές έρευνες ως διαφορετικά μέσα συλλογής δεδομένων. Οι απογραφές διεξάγονται ανά συγκεκριμένα χρονικά διαστήματα (συνήθως ανά πέντε ή δέκα χρόνια) και από αυτές προκύπτουν οι βάσεις δεδομένων σε εθνικό επίπεδο. Τα διοικητικά μητρώα συνήθως καταρτίζονται τόσο ανά δήμο όσο και σε επίπεδο κεντρικής διοίκησης και ανανεώνονται σε ετήσια ή ακόμα και σε μηνιαία βάση (όπως για παράδειγμα στην Ολλανδία). Οι στατιστικές έρευνες μπορεί να διεξάγονται ανά τακτά χρονικά διαστήματα σε ορισμένες επιμέρους ομάδες του πληθυσμού. Και τα τρία είδη συλλογής δεδομένων μπορεί να διεξάγονται με διάφορους συνδυασμούς. Στον Πίνακα 4 παρουσιάζονται επιγραμματικά οι πολιτικές και πρακτικές στις 24 συμμετέχουσες χώρες.

Πίνακας 4. Μηχανισμοί συλλογής επίσημων δεδομένων για τις εθνικές γλώσσες, τις περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες και τις γλώσσες των μεταναστών σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο σε 24 χώρες/περιφέρειες

Χώρα/περιφέρεια	Μηχανισμοί συλλογής επίσημων δεδομένων για τις εθνικές γλώσσες, τις περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες και τις γλώσσες των μεταναστών σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο.
Αυστρία	–
Χώρα των Βάσκων	Στοιχεία απογραφής και έρευνας για τις εθνικές και περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες.
Βοσν.-Ερζ.	–
Βουλγαρία	Στοιχεία απογραφής για τις εθνικές, περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες και τις γλώσσες των μεταναστών.
Καταλονία	Δεδομένα μητρώων δήμου, στοιχεία απογραφής και έρευνας για τις εθνικές και περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες.
Δανία	–
Αγγλία	Δεδομένα μητρώων δήμου, δήμου, στοιχεία απογραφής και έρευνας για τις εθνικές, τις περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες και τις γλώσσες των μεταναστών.
Εσθονία	Στοιχεία απογραφής για τις εθνικές, περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες και τις γλώσσες των μεταναστών.
Γαλλία	Στοιχεία απογραφής και έρευνας για τις εθνικές, περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες και τις γλώσσες των μεταναστών.
Φρίσλαντ	Στοιχεία έρευνας για τις εθνικές και περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες.
Ελλάδα	–
Ουγγαρία	Στοιχεία απογραφής για τις εθνικές και περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες.
Ιταλία	Στοιχεία έρευνας για τις εθνικές και περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες
Λιθουανία	Στοιχεία απογραφής για τις εθνικές, περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες και τις γλώσσες των μεταναστών.
Ολλανδία	–
Βόρεια Ιρλανδία	Στοιχεία απογραφής για τις εθνικές, περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες και τις γλώσσες των μεταναστών.
Πολωνία	Στοιχεία απογραφής για τις εθνικές, περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες και τις γλώσσες των μεταναστών.
Πορτογαλία	Στοιχεία απογραφής για την εθνική γλώσσα μόνο.
Ρουμανία	Στοιχεία απογραφής για τις εθνικές, περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες και τις γλώσσες των μεταναστών.
Σκωτία	Στοιχεία απογραφής για τις εθνικές, περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες και τις γλώσσες των μεταναστών.
Ισπανία	Στοιχεία απογραφής και στοιχεία έρευνας για τις εθνικές, περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες και τις γλώσσες των μεταναστών.
Ελβετία	Στοιχεία δημοτικού καταλόγου και στοιχεία έρευνας για τις εθνικές, περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες και τις γλώσσες των μεταναστών.
Ουκρανία	Στοιχεία απογραφής και έρευνας για τις εθνικές και περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες.
Ουαλία	Στοιχεία απογραφής και έρευνας για τις εθνικές, περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες και τις γλώσσες των μεταναστών.

Από τον πίνακα 4 φαίνεται ότι οι περισσότερες χώρες/περιφέρειες είναι εξοικειωμένες με τους μηχανισμούς συλλογής δεδομένων για τις γλώσσες και στην πλειοψηφία τους διεξάγονται για τρεις κατηγορίες γλωσσών: τις εθνικές, τις περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες και τις γλώσσες των μεταναστών. Μόνο πέντε από τις 24 χώρες/περιφέρειες δεν διαθέτουν κανένα μηχανισμό συλλογής δεδομένων για τις γλώσσες: η Αυστρία, η Βοσνία-Ερζεγοβίνη (παρά τις πολλές περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες στην εκπαίδευση όπως αναφέρεται στον Πίνακα 2), η Δανία, η Ελλάδα και η Ολλανδία. Η Πορτογαλία συλλέγει δεδομένα μόνο για την εθνική γλώσσα.

Ο Πίνακας 5 καταδεικνύει τη σημαντικότερη ερώτηση (ή τις σημαντικότερες ερωτήσεις) που τίθεται σε πληθυσμιακές έρευνες μεγάλης ή εθνικής κλίμακας. Παρατηρούνται αποκλίσεις ως προς τη σημαντικότερη ερώτηση (ή τις σημαντικότερες ερωτήσεις) που τίθεται. Ο Extra (2010) αναφέρεται στην εγκυρότητα των ερωτήσεων που τίθενται σε έρευνες εθνικής ή μεγάλης κλίμακας για τη μητρική γλώσσα, τη βασική ομιλούμενη γλώσσα και την χρησιμοποιούμενη στο σπίτι γλώσσα. Με βάση τη διεθνή εμπειρία, και ιδιαίτερα στο μη ευρωπαϊκό περιβάλλον της Αυστραλίας, του Καναδά και των ΗΠΑ, όπου κυριαρχεί η Αγγλική, υποστηρίζει ότι η

ερώτηση για τη μητρική γλώσσα διαθέτει τη μικρότερη εμπειρική εγκυρότητα, ενώ η ερώτηση για τη γλώσσα του σπιτιού την υψηλότερη. Η Ευρώπη φαίνεται να συμφωνεί με αυτή την άποψη, και πάνω από τις μισές χώρες/περιφέρειες που ερευνήθηκαν θέτουν την ερώτηση για τη γλώσσα του σπιτιού. Οι ερωτήσεις για τη γλώσσα που τίθενται στην Ελβετία είναι πιο αξιοπρόσεκτες, ειδικά η πρώτη: *Σε ποια γλώσσα σκέφτεστε και διαθέτετε την καλύτερη γνώση;* Ένα τελευταίο σχόλιο που πρέπει να αναφερθεί είναι το εξής: μόνο σε έντεκα από τις 24 χώρες/περιφέρειες τίθενται επιπλέον ερωτήσεις για τις γλωσσικές δεξιότητες, όπως π.χ. Μπορείτε να...; στις οποίες η απάντηση είναι τύπου ναι/όχι και/ή ερωτήσεις διαβαθμισμένης αξιολογικής κλίμακας τύπου *Πόσο καλά μπορείτε να...*;

Εν κατακλείδι, η διαθεσιμότητα επίσημων βάσεων δεδομένων και μηχανισμών συλλογής δεδομένων παρουσιάζει σημαντικές αποκλίσεις στις ευρωπαϊκές χώρες/περιφέρειες. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, υπάρχουν πολλά περιθώρια βελτίωσης και ανταλλαγής γνώσης σε αυτό τον τομέα με σκοπό την αύξηση της συνειδητοποίησης της πολυγλωσσίας, την παροχή δεδομένων βάσει στοιχείων για τον γλωσσικό σχεδιασμό και την παροχή εκπαίδευσης και τη διεξαγωγή συγκριτικών ερευνών στην Ευρώπη.

Πίνακας 5. Ερωτήσεις για τις γλώσσες σε επίσημους μηχανισμούς συλλογής δεδομένων σε 24 χώρες/περιφέρειες

Χώρα/περιφέρεια	Βασική ερώτηση (ή βασικές ερωτήσεις) που τίθεται	Ερώτηση (ή ερωτήσεις) για τις γλωσσικές δεξιότητες (X) παραγωγής προφορικού λόγου/κατανόησης/ανάγνωσης/παραγωγής γραπτού λόγου
Αυστρία	Γλώσσα του σπιτιού	–
Χώρα των Βάσκων	Γλώσσα του σπιτιού + Βασική γλώσσα + Μητρική γλώσσα	Μπορείτε να X; Πόσο καλά μπορείτε να X;
Βοσν.-Ερζ..	–	–
Βουλγαρία	Μητρική γλώσσα	–
Καταλονία	Γλώσσα του σπιτιού + Βασική γλώσσα + Μητρική γλώσσα	Μπορείτε να X; Πόσο καλά μπορείτε να X;
Δανία	–	–
Αγγλία	Γλώσσα του σπιτιού + Βασική γλώσσα	Μπορείτε να X; Πόσο καλά μπορείτε να X;
Εσθονία	Μητρική γλώσσα	Πόσο καλά μπορείτε να X;
Γαλλία	Γλώσσα του σπιτιού	Μπορείτε να X;
Φρίσαντ	Γλώσσα του σπιτιού	Μπορείτε να X; Πόσο καλά μπορείτε να X;
Ελλάδα	–	–
Ουγγαρία	Γλώσσα του σπιτιού + Μητρική γλώσσα	Μπορείτε να X;
Ιταλία	Γλώσσα του σπιτιού	–
Λιθουανία	Μητρική γλώσσα	–
Ολλανδία	–	–
Βόρεια Ιρλανδία	Βασική γλώσσα	Μπορείτε να X; Πόσο καλά μπορείτε να X;
Πολωνία	Γλώσσα του σπιτιού	–
Πορτογαλία	Μητρική γλώσσα	–
Ρουμανία	Μητρική γλώσσα	–
Σκωτία	Γλώσσα του σπιτιού + Βασική γλώσσα	Μπορείτε να X;
Ισπανία	Γλώσσα του σπιτιού	Μπορείτε να X; Πόσο καλά μπορείτε να X;
Ελβετία	Γλώσσα στην οποία σκέφτεστε και την οποία γνωρίζετε καλύτερα + Γλώσσα του σπιτιού + Γλώσσα στο σχολείο/την εργασία	–
Ουκρανία	Μητρική γλώσσα	–
Ουαλία	Γλώσσα του σπιτιού + Βασική γλώσσα	Μπορείτε να X; Πόσο καλά μπορείτε να X;

2.2 Οι γλώσσες στην προσχολική εκπαίδευση

Πολλά έγγραφα της ΕΕ και του ΣτΕ, που αναφέρθηκαν στην Παράγραφο 1.1, υπογραμμίζουν τη σημασία της εκμάθησης γλωσσών από νεαρή ηλικία. Ως εκ τούτου, στην έρευνά μας συμπεριλήφθηκε ο τομέας χρήσης των γλωσσών στη προσχολική εκπαίδευση. Το *Ψήφισμα του Συμβουλίου* της ΕΕ του 1997 υποστηρίζει την πρόωπη διδασκαλία των γλωσσών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στα *Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου* του 2002 και του 2008 συνεχίζεται να αποδίδεται έμφαση στην προώθηση της πολυγλωσσίας από όσο το δυνατόν νεαρότερη ηλικία. Η *Πράσινη Βίβλος για τη μετανάστευση και την κινητικότητα* της ΕΚ (2009) υπογραμμίζει τη μεγάλη σημασία της εκμάθησης της γλώσσας της χώρας υποδοχής από τα παιδιά με μεταναστευτικό υπόβαθρο από όσο το δυνατόν μικρότερη ηλικία σε συνδυασμό με τη διατήρηση της γλώσσας πολιτισμικής κληρονομιάς και του πολιτισμού της χώρας καταγωγής.

Το ΣτΕ κάνει, επίσης, ρητή αναφορά στα παιδιά με μεταναστευτικό υπόβαθρο και συστήνει στα Κράτη Μέλη την παροχή επαρκών γλωσσικών δεξιοτήτων στην εθνική γλώσσα από την προσχολική ηλικία με σκοπό τη διευκόλυνση της ένταξής τους (*Επιτροπή Υπουργών και Κοινοβουλευτική Εтноσυνέλευση 2008*).

Ο *Οδηγός για την ανάπτυξη και εφαρμογή του αναλυτικού προγράμματος για την πολλαπλογλωσσική και διαπολιτισμική εκπαίδευση* (Beacco et al. 2010: 45) παρέχει μία καλή περίληψη των απαιτήσεων:

Ως χώροι ανακάλυψης και κοινωνικοποίησης, τα σχολεία προσχολικής εκπαίδευσης αποτελούν βασικό στάδιο της πολλαπλογλωσσικής και διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, ειδικά για τα μη προνομιούχα παιδιά με μεταναστευτικό υπόβαθρο, τα οποία στο σπίτι χρησιμοποιούν γλώσσες που δεν ταυτίζονται με τις ποικιλίες και τις νόρμες που επιλέγονται και προωθούνται στα σχολεία. Σε αυτό το σημείο, και εφόσον το ζητούμενο είναι το δικαίωμα στην ποιοτική γλωσσική (και γενικότερα στην) εκπαίδευση, ένας από τους επιθυμητούς στόχους είναι η διασφάλιση της παροχής αυτού του είδους σχολικής εκπαίδευσης σε παιδιά πολύ μικρής ηλικίας σε βέλτιστες συνθήκες για όλες τις ομάδες-στόχο, δηλαδή και για τους μόνιμα διαμένοντες ντόπιους και για τις οικογένειες των νεοαφιχθέντων μεταναστών.

Όσον αφορά τις περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες, ο *ΕΧΠΜΓ* (1992) αναφέρεται στη σημασία της προσχολικής εκπαίδευσης στις περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες: «Τα Κράτη Μέλη πρέπει να εξασφαλίζουν την παροχή προσχολικής εκπαίδευσης στις σχετικές περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες τουλάχιστον στις οικογένειες που την απαιτούν» (Μέρος III, Άρθρο 8 – Εκπαίδευση, Παράγραφος 1).

Η πιο πρόσφατη δημοσίευση για την Πρόωρη Εκμάθηση Γλωσσών είναι το εγχειρίδιο πολιτικής της ΕΚ του 2011 με τίτλο *Εκμάθηση Γλωσσών σε προσχολικό επίπεδο: καθιστώντας το αποδοτικό και βιώσιμο*. Το εγχειρίδιο παρήχθη από μια ομάδα 28 εθνικών εμπειρογνομώνων και περιγράφει τις δυνατότητες και τις αδυναμίες της Πρόωρης Εκμάθησης Γλωσσών (ELL) σε κάθε χώρα καθώς επίσης και παραδείγματα καλής πρακτικής.

Ο τομέας αυτός παρέχει μία εικόνα για την εκμάθηση γλωσσών από νεαρή ηλικία στα ιδρύματα της προσχολικής εκπαιδευτικής βαθμίδας σε όλες τις χώρες/περιφέρειες που συμμετέχουν στην έρευνά μας. Πρέπει να επισημανθεί ότι δεν παρέχεται σε όλες τις χώρες δημόσια προσχολική εκπαίδευση. Σκοπός της ανάλυσής μας είναι η επισήμανση των χωρών/περιφερειών που συνάδουν σε μεγαλύτερο βαθμό με τις συστάσεις της ΕΕ με σκοπό την αύξηση της συνειδητοποίησης και την παροχή ευκαιριών για ανταλλαγή γνώσεων. Επίσης, επισημαίνονται οι προκλήσεις που προκύπτουν από την έρευνά μας για την προσχολική γλωσσική εκπαίδευση.

Επιπρόσθετη υποστήριξη των εθνικών γλωσσών στην προσχολική εκπαίδευση

Στους ερευνητές μας τέθηκαν ερωτήσεις για το επίπεδο της επιπρόσθετης υποστήριξης της εθνικής γλώσσας στην προσχολική εκπαίδευση με επίκεντρο:

- τις ομάδες-στόχο στις οποίες απευθύνεται η επιπρόσθετη υποστήριξη
- τον αριθμό των ετών για τα οποία προσφέρεται
- τον αριθμό των ημερών ανά εβδομάδα
- τις προϋποθέσεις ελάχιστου αριθμού μαθητών για τον σχηματισμό τάξης
- τις πηγές χρηματοδότησης.

Σε 15 από τις 24 χώρες/περιφέρειες που ερευνήθηκαν παρέχεται επιπρόσθετη διδασκαλία της εθνικής γλώσσας στην προσχολική εκπαίδευση. Σε αυτές συγκαταλέγονται η Αυστρία, η Χώρα των Βάσκων, η Βουλγαρία, η Δανία, η Αγγλία, το Φρίσλαντ, η Λιθουανία, η Ολλανδία, η Βόρεια Ιρλανδία, η Ρουμανία, η Σκωτία, η Ισπανία, η Ελβετία, η Ουκρανία και η Ουαλία. Τα αποτελέσματα για αυτές τις χώρες/περιφέρειες απεικονίζονται στον Πίνακα 6.

Πίνακας 6. Επιπρόσθετη υποστήριξη για τις εθνικές γλώσσες στην προσχολική εκπαίδευση σε 15 χώρες/περιφέρειες

Κριτήρια	Απαντήσεις	Αρ.	Απαντήσεις	Αρ.	Απαντήσεις	Αρ.
Ομάδες-στόχος	όλοι	14	μόνο παιδιά μεταναστών	1	καμία υποστήριξη	0
Διάρκεια της υποστήριξης	≥2 χρόνια	10	1 χρόνος	5	<1 χρόνο	0
Μέρες την εβδομάδα	≥1 μέρα	3	0.5-1 μέρα	10	<0.5 μέρες	2
Προϋποθέσεις ελάχιστου αριθμού μαθητών	καμία	13	5-10	2	>10	0
Διαθέσιμη κρατική χρηματοδότηση	πλήρης	14	μερική	1	κανένα	0

Επιπρόσθετη διδασκαλία στην εθνική γλώσσα στη προσχολική εκπαίδευση παρέχεται σε όλα τα παιδιά στις 14 από τις 15 χώρες/περιφέρειες με εξαίρεση την Ελβετία, όπου παρέχεται μόνο σε παιδιά μεταναστών. Οι τρεις χώρες/περιφέρειες που αφιερώνουν τον περισσότερο χρόνο την εβδομάδα στην επιπρόσθετη διδασκαλία της εθνικής γλώσσας είναι η Ολλανδία, το Φρίσλαντ και η Ουκρανία. Δέκα από τις χώρες που ερευνήθηκαν την προσφέρουν για δύο ή και περισσότερα χρόνια, ενώ πέντε χώρες/περιφέρειες – η Βουλγαρία, η Δανία, η Ολλανδία, η Σκωτία και η Ελβετία – την προσφέρουν για ένα χρόνο. Σε 14 χώρες/περιφέρειες, η ενισχυτική διδασκαλία προσφέρεται από το κράτος, ενώ στην Ελβετία οι γονείς καλύπτουν μέρος των εξόδων.

Η παροχή ξένων γλωσσών στην προσχολική εκπαίδευση

Όσον αφορά την παροχή ξένων γλωσσών στα σχολεία προσχολικής εκπαίδευσης οι ερευνητές ρωτήθηκαν για:

- τις διδασκόμενες γλώσσες
- το χρόνο που αφιερώνεται στη διδασκαλία ξένων γλωσσών ανά εβδομάδα
- τον αριθμό των ετών
- τις προϋποθέσεις ελάχιστου αριθμού μαθητών για τον σχηματισμό τάξης
- τις πηγές χρηματοδότησης

Πρέπει να σημειωθεί, ότι στην έρευνα δεν εξετάστηκε η διδασκαλία των ξένων γλωσσών στον ιδιωτικό τομέα, όπου η ποικιλία των προσφερόμενων γλωσσών ενδέχεται να είναι μεγαλύτερη. Γενικά, εννέα από τις 24 χώρες αναφέρουν, ότι η διδασκαλία ξένων γλωσσών προσφέρεται σε δημόσιους παιδικούς σταθμούς και τα αποτελέσματα απεικονίζονται στον Πίνακα 7.

Πίνακας 7. Παροχή ξένων γλωσσών στην προσχολική εκπαίδευση σε 9 χώρες/περιφέρειες (Χ/Π)

Κριτήρια	Απαντήσεις	Αρ.	Απαντήσεις	Αρ.	Απαντήσεις	Αρ.
Ομάδες-στόχος	όλοι	7	περιορισμένες	0	καμία υποστήριξη	0
Διάρκεια	≥2 χρόνια	6	1 χρόνο	0	<1 χρόνο	1
Μέρες την εβδομάδα	≥1 μέρα	1	0.5-1 μέρα	6	<0.5 μέρες	0
Προϋποθέσεις ελάχιστου αριθμού μαθητών	καμία	6	5-10	0	>10	1
Διαθέσιμη κρατική χρηματοδότηση	πλήρης	2	μερική	3	κανένα	2

Οι εννέα χώρες/περιφέρειες που προσφέρουν ξένες γλώσσες σε αυτή την εκπαιδευτική βαθμίδα είναι η Βοσνία-Ερζεγοβίνη, η Χώρα των Βάσκων, η Βουλγαρία, η Καταλονία, η Εσθονία, η Ισπανία και η Ουκρανία. Η Χώρα των Βάσκων προσφέρει τη διδασκαλία ξένων γλωσσών περισσότερες από μία ημέρες την εβδομάδα και οι άλλες χώρες/περιφέρειες την προσφέρουν μισή με μία μέρα την εβδομάδα. Οι προσφερόμενες σε κάθε χώρα/περιφέρεια γλώσσες απεικονίζονται στον Πίνακα 8. Η Βουλγαρία προσφέρει τη μεγαλύτερη ποικιλία παρόλο που τα δίδακτρα καταβάλλονται από τους γονείς. Τα Αγγλικά, τα Γαλλικά και τα Γερμανικά είναι οι πιο κοινές προσφερόμενες γλώσσες.

Πίνακας 8. Παροχή ξένων γλωσσών στη προσχολική εκπαίδευση σε 7 χώρες/περιφέρειες

Χώρα/περιφέρεια	Προσφερόμενες ξένες γλώσσες
Βοσν.-Ερζ.	Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά
Χώρα των Βάσκων	Αγγλικά
Βουλγαρία	Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά, Ιταλικά, Ρωσικά, Ισπανικά
Καταλονία	Αγγλικά
Εσθονία	Αγγλικά, Γερμανικά, Γαλλικά, Ρωσικά
Ισπανία	Αγγλικά στις Κοινότητες της Μαδρίτης και της Βαλένθια Αγγλικά, Γαλλικά και Γερμανικά στην Ανδαλουσία
Ουκρανία	Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά

Το γενικό συμπέρασμα που εξάγεται είναι ότι επιβάλλεται περαιτέρω ανάπτυξη και εθνική/θεσμική υποστήριξη σε ορισμένες χώρες/περιφέρειες για την προώθηση της εκμάθησης ξένων γλωσσών από νεαρότερη ηλικία. Ωστόσο, η αναφορά και το εγχειρίδιο πολιτικής για την Πρόωρη Εκμάθηση Γλωσσών της ΕΚ του 2011 αναφέρει ότι υπάρχει μεγαλύτερη δραστηριότητα στον τομέα αυτόν από ότι δείχνουν τα στοιχεία εδώ και ενδείκνυται η παραπομπή στο εγχειρίδιο για περαιτέρω ανάλυση.

Η παροχή περιφερειακών/μειονοτικών γλωσσών στην προσχολική εκπαίδευση

Όσον αφορά τις περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες τέθηκαν οι ίδιες ερωτήσεις στους ερευνητές, όπως και για τις ξένες γλώσσες και οι απαντήσεις απεικονίζονται στον Πίνακα 9, με 17 χώρες/περιφέρειες να αναφέρουν την παροχή αυτών των γλωσσών.

Πίνακας 9. Παροχή περιφερειακών/μειονοτικών γλωσσών στην προσχολική εκπαίδευση σε 17 χώρες/περιφέρειες

Κριτήρια	Απαντήσεις	Αρ. Χ/Π	Απαντήσεις	Αρ. Χ/Π	Απαντήσεις	Αρ. Χ/Π
Ομάδες-στόχος	όλοι	14	μόνο οι ομιλούντες την μητρική γλώσσα	1	καμία υποστήριξη	2
Διάρκεια	≥2 χρόνια	15	1 χρόνος	2	<1 χρόνο	0
Ημέρες την εβδομάδα	≥1 ημέρα	12	0.5-1 ημέρα	3	<0.5 ημέρα	2
Προϋποθέσεις ελάχιστου αριθμού μαθητών	καμία	13	5-10	2	>10	2
Διαθέσιμη κρατική χρηματοδότηση	πλήρης	15	μερική	2	κανένα	0

Όπως φαίνεται από τον πίνακα, 15 από τις 17 χώρες/περιφέρειες προσφέρουν περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες για περισσότερα από δύο χρόνια και 13 δεν ορίζουν προϋποθέσεις ελάχιστου αριθμού μαθητών για τον σχηματισμό τμήματος παρόλο που στη Βόρεια Ιρλανδία και στην Ουκρανία ο ελάχιστος απαιτούμενος αριθμός για τον σχηματισμό τάξης είναι δέκα μαθητές και στη Δανία και την Ουγγαρία πέντε μαθητές. Σε 15 από τις χώρες/περιφέρειες τα μαθήματα χρηματοδοτούνται από το κράτος, ενώ στην Καταλονία και την Αγγλία τα έξοδα καταβάλλονται από τους γονείς. Οι χώρες στις οποίες δεν προσφέρονται περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες στην προσχολική εκπαίδευση είναι η Βοσνία-Ερζεγοβίνη, η Βουλγαρία, η Εσθονία, η Γαλλία, η Ελλάδα, η Πολωνία και η Ελβετία.

Ο Πίνακας 10 περιέχει τις γλώσσες που αναφέρθηκε ότι προσφέρονται στις 17 χώρες/περιφέρειες, όπου διδάσκονται σε δημόσιους παιδικούς σταθμούς.

Πίνακας 10. Παροχή περιφερειακών/μειονοτικών γλωσσών στην προσχολική εκπαίδευση σε 17 χώρες/περιφέρειες

Χώρα/περιφέρεια	Προσφερόμενες περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες
Αυστρία	Μπούργκενλαντ-Κροατικά, Τσεχικά, Ουγγρικά, Ιταλικά στο Τιρόλο, Σλοβακικά, Σλοβενικά
Χώρα των Βάσκων	Βασκικά
Καταλονία	Καταλανικά παντού, Aranese Οξιτανική (στην κοιλάδα του Aran)
Δανία	Γερμανικά
Αγγλία	Cornish
Φρίσλαντ	Φριζικά
Ουγγαρία	Βουλγαρικά, Κροατικά, Γερμανικά, Ελληνικά, Romani/Boyash, Ρουμανικά, Rusyn, Σερβικά, Σλοβακικά, Σλοβενικά
Ιταλία	Αλβανικά, Κροατικά, Γαλλοπροβηγκιανική, Γαλλικά, Friulian, Γερμανικά, Ελληνικά, Ladin, Οξιτανική, Sardinian, Σλοβενικά
Λιθουανία	Λευκορωσικά, Εβραϊκά, Πολωνικά, Ρωσικά
Κάτω Χώρες (Ολλανδία)	Φριζικά, στο Φρίσλαντ
Βόρεια Ιρλανδία	Ιρλανδικά
Πορτογαλία	Mirandese
Ρουμανία	Βουλγαρικά, Κροατικά, Τσεχικά, Γερμανικά, Ελληνικά, Ουγγρικά, Πολωνικά, Σερβικά, Σλοβακικά, Τουρκικά, Ουκρανικά
Σκωτία	Σκωτική Γαελική
Ισπανία (Μαδρίτη, Βαλένθια, Σεβίλλη)	Valencian
Ουκρανία	Ταταρικά Κριμαίας, Γερμανικά, Ουγγρικά, Μολδαβικά, Πολωνικά, Ρουμανικά, Ρωσικά
Ουαλία	Ουαλικά

Η παροχή είναι διαδεδομένη σε μία ποικιλία περιφερειακών/μειονοτικών γλωσσών σύμφωνα με τις εκθέσεις των ερευνητών μας, με την Αυστρία, την Ουγγαρία, την Ιταλία και τη Ρουμανία να παρέχουν την πλουσιότερη ποικιλία.

Η παροχή των γλωσσών των μεταναστών στην προσχολική εκπαίδευση

Βάσει των δεδομένων της έρευνας LRE φαίνεται ότι η παροχή των γλωσσών των μεταναστών στην προσχολική εκπαίδευση δεν είναι ακόμα πολύ συνηθισμένο φαινόμενο. Ωστόσο, παρά τη δυσκολία εξεύρεσης κατάλληλα καταρτισμένου διδακτικού προσωπικού και υλικού, υπάρχουν τρεις χώρες που υποστηρίζουν τη διδασκαλία των γλωσσών των μεταναστών σε παιδιά πολύ νεαρής ηλικίας, και αυτές είναι η Δανία, η Ισπανία και η Ελβετία. Το καντόνι της Ζυρίχης έχει μία αξιοσημείωτη παροχή σε όχι λιγότερες από 17 γλώσσες. Σε καμία άλλη χώρα/περιφέρεια δεν παρέχεται διδασκαλία των γλωσσών των μεταναστών. Οι προσφερόμενες γλώσσες απεικονίζονται στον Πίνακα 11.

Πίνακας 11. Παροχή γλωσσών των μεταναστών στην προσχολική εκπαίδευση σε 3 χώρες/περιφέρειες

Χώρα/περιφέρεια	Προσφερόμενες γλώσσες
Δανία	Αλβανικά, Αραβικά, Βοσνιακά, Ισλανδικά, Σομαλικά, Ταμίλ, Τουρκικά, Ούρντου/Panjabi
Ισπανία	(Μαροκινά) Αραβικά, Πορτογαλικά, Ρουμανικά
Ελβετία Καντόνι της Ζυρίχης	Αλβανικά, Αραβικά, Βοσνιακά, Βουλγαρικά, Κινέζικα, Κροατικά, Φινλανδικά, Γαλλικά, Ελληνικά, Ουγγρικά, Ιταλικά, Κορεατικά, Πορτογαλικά, Ρωσικά, Σλοβενικά, Ισπανικά (Λατινικής Αμερικής), Τουρκικά
Ελβετία Καντόνι της Γενεύης	Αλβανικά, Αραβικά, Ιταλικά, Πορτογαλικά, Ισπανικά, Τουρκικά

Στους παιδικούς σταθμούς στην Ελβετία παρέχονται προγράμματα υποστήριξης της γλώσσας, τα οποία διεξάγονται στη μητρική γλώσσα των παιδιών των μεταναστών για την προώθηση της γλωσσικής ένταξής τους. Στα πλαίσια του *Στρατηγικού Σχεδίου περί Πολιτειότητας και Ένταξης 2007-2010* στην Ισπανία προσφέρονται αρκετές γλώσσες των μεταναστών στα σχολεία προσχολικής εκπαίδευσης για τη διατήρηση και καλλιέργεια των γλωσσών και των πολιτισμών καταγωγής των μεταναστών. Στη Δανία το κόστος αυτών των προγραμμάτων καλύπτεται από εθνικές, περιφερειακές και τοπικές πηγές χρηματοδότησης, ενώ στην Ισπανία και την Ελβετία τα έξοδα καλύπτονται από τις αντίστοιχες χώρες καταγωγής των μεταναστών μέσω διμερών συμφωνιών.

2.3 Οι γλώσσες στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Τα *Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (2002)* υπογράμμισαν τη σημασία της λήψης μέτρων, ώστε να δοθεί η ευκαιρία στους μαθητές να μάθουν δύο ή, όπου αρμόζει, περισσότερες γλώσσες εκτός από τη μητρική τους από νεαρή ηλικία και να διασφαλιστεί ότι η ποικιλία των γλωσσών είναι όσο πιο πλούσια γίνεται. Επίσης, υπογράμμισαν τη σημασία των γλωσσικών προγραμμάτων για τη δημιουργία θετικής στάσης απέναντι σε άλλους πολιτισμούς.

Η ένταξη των μη φυσικών ομιλητών είχε σχεδιαστεί να επιτευχθεί μέσω μέτρων για τη βελτίωση της γνώσης της εθνικής γλώσσας (ή των εθνικών γλωσσών) διδασκαλίας, με τον απαιτούμενο πάντα σεβασμό στις γλώσσες και τους πολιτισμούς της χώρας προέλευσής τους. Επίσης, υπογραμμίστηκε η σημασία της κατάρτισης και της κινητικότητας του διδακτικού προσωπικού, καθώς και η τυποποίηση της γλωσσικής επάρκειας με βάση το *Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς* (ΚΕΠΑ) για τις γλώσσες που δημιουργήθηκε από το ΣτΕ. Τα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (2008) συνέβαλλαν στη μετάδοση των ίδιων μηνυμάτων προσθέτοντας την προοπτική της διά βίου μάθησης και την περαιτέρω ανάπτυξη των γλωσσικών δεξιοτήτων όλων με επίσημα, ανεπίσημα και μη επίσημα μέσα. Τα συμπεράσματα καλούσαν και πάλι για τη διεύρυνση της ποικιλίας των διδασκόμενων γλωσσών και την αξιολόγηση των μαθητών με βάση τα αναγνωρισμένα μέσα. Υπογραμμίστηκε η αξία της κατάρτισης και των ανταλλαγών του εκπαιδευτικού προσωπικού, και επισημάνθηκε για πρώτη φορά η ανάγκη υποστήριξης της διεξαγωγής της διδασκαλίας των μαθημάτων σε άλλες γλώσσες (ΟΕΠΓ). Τα *Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου* (2011) υπογραμμίζουν και πάλι τη σημασία της ποιοτικής διδασκαλίας των γλωσσών, της αξιολόγησης των επιδόσεων, της κατάρτισης και κινητικότητας των διδασκόντων, της ΟΕΠΓ, της διεύρυνσης της ποικιλίας των γλωσσών, της ενίσχυσης της διδασκαλίας της εθνικής γλώσσας, καθώς και της ανεύρεσης τρόπων για τη διατήρηση και καλλιέργεια της εκάστοτε μητρικής γλώσσας των μεταναστών.

Το ΣτΕ υποστηρίζει, επίσης, ιδιαίτερως τη γλωσσική ποικιλομορφία και τη διαπολιτισμική εκπαίδευση στην πρωτοβάθμια εκπαιδευτική βαθμίδα και παρέχει συγκεκριμένη πολιτική και εργαλεία για τη διεξαγωγή του μαθήματος. Ο ΕΧΠΜΓ υπογραμμίζει την ανάγκη παροχής διδασκαλίας στις περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες και διδασκαλίας αυτών των γλωσσών σε περίπτωση που το ζητούν οι γονείς και χωρίς μεροληψία υπέρ της διδασκαλίας της εθνικής γλώσσας. Ο ΕΧΠΜΓ παρέχει μία κοινή βάση για το αναλυτικό πρόγραμμα των μαθημάτων γλωσσών, κατευθυντήριες γραμμές για τη διαμόρφωση του σχολικού προγράμματος, τις εξετάσεις και τα διδακτικά βιβλία σε όλη την Ευρώπη και ενισχύει τη διαφάνεια των μαθημάτων, του αναλυτικού προγράμματος και των τυπικών προσόντων του διδακτικού προσωπικού, συμβάλλοντας, ως εκ τούτου, στην προώθηση της διεθνούς συνεργασίας στο πεδίο των σύγχρονων γλωσσών. Η *Σύσταση 98 (6)* προέτρεψε τα Κράτη Μέλη να εφαρμόσουν εκπαιδευτικές πολιτικές για την ευρεία προώθηση της πολλαπλογλωσσίας και την ενθάρρυνση της χρήσης των ξένων γλωσσών στη διδασκαλία των μη γλωσσικών μαθημάτων. Όπως η ΕΕ, το ΣτΕ ενθάρρυνε, επίσης, την ανάπτυξη επαφών και ανταλλαγών με ιδρύματα και άτομα σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες σε άλλες χώρες. Όσον αφορά τη θέση της γλώσσας που ομιλείται στο σπίτι στο αναλυτικό πρόγραμμα, η *Σύσταση 1740 (2006)* του ΣτΕ υπογραμμίζει την επιθυμία τόνωσης του ρόλου της νεολαίας της Ευρώπης για την εκμάθηση της μητρικής τους γλώσσας (ή της βασικής γλώσσας) σε περίπτωση που δεν είναι η επίσημη γλώσσα της χώρας τους. Παράλληλα, κάθε νεαρός Ευρωπαίος έχει καθήκον να μαθαίνει την επίσημη-ες γλώσσα-ες της χώρας της οποίας είναι πολίτης.

Η Σύσταση του ΣΤΕ προσθέτει, επίσης, ότι η δίγλωσση εκπαίδευση αποτελεί τη βάση για την επιτυχία και ότι η δίγλωσσία και η πολλαπλογλωσσία είναι πλεονεκτήματα.

Δεδομένης της γλωσσικής ποικιλομορφίας των παιδιών σε πολλά ευρωπαϊκά σχολεία, δεν είναι πάντα εύκολη η διαχείριση προσφοράς διδασκαλίας στη γλώσσα που ομιλούν στο σπίτι. Ωστόσο, όπως επισημαίνεται από τους Extra και Ya mur (2004: 99-105), η επίτευξη τέτοιων στόχων είναι πιθανή όταν υπάρχει θέληση. Οι πρωτοποριακές και ευρέως διαδεδομένες πολιτικές και πρακτικές στο *Βικτωριανό Σχολείο Γλωσσών (VSL)* στη Μελβούρνη/Αυστραλία αποτελούν μία εξαιρετικά «καλή πρακτική» η οποία μπορεί να υιοθετηθεί και στο Ευρωπαϊκό περιβάλλον. Ένα σημαντικό επίτευγμα όσον αφορά την *αμεσότητα* και την *παροχή* εκμάθησης επιπλέον γλωσσών είναι το ορόσημο του *VSL*, όπου η εκμάθηση και άλλων γλωσσών σε συνδυασμό με την Αγγλική ως πρώτη ή δεύτερη γλώσσα προσφέρεται σε (και ζητείται από) όλους τους μαθητές στα Βικτωριανά σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαιδευτικής βαθμίδας, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που μιλάνε την Αγγλική ως πρώτη γλώσσα, και η δυνατότητα αυτή προσφέρεται σήμερα σε πάνω από 60 γλώσσες προσωπικής επιλογής στα δημόσια σχολεία υποχρεωτικής εκπαίδευσης και στα επονομαζόμενα εθνοτικά σχολεία ενισχυτικής διδασκαλίας ανάλογα με τη ζήτηση.

Στην έρευνα LRE τέθηκαν ερωτήσεις με βάση τις προαναφερθείσες συστάσεις και κατευθυντήριες γραμμές για τις εθνικές, περιφερειακές/μειονοτικές, τις ξένες γλώσσες και τις γλώσσες των μεταναστών.

Υποστήριξη των εθνικών γλωσσών στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Ο Πίνακας 12 παρουσιάζει επιγραμματικά την οργάνωση της επιπρόσθετης υποστήριξης της εθνικής γλώσσας στα σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Οι ερευνητές ρωτήθηκαν για:

- το βαθμό στον οποίο υφίσταται ενιαίο και σαφές αναλυτικό πρόγραμμα
- το βαθμό υποστήριξης της γλώσσας για νεοαφιχθέντες μετανάστες
- τη διεξαγωγή διαγνωστικών τεστ κατά την είσοδο των νεοαφιχθέντων μεταναστών στα σχολεία
- την παρακολούθηση των γλωσσικών δεξιοτήτων

Πίνακας 12. Υποστήριξη της εθνικής γλώσσας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση σε 24 χώρες/περιφέρειες

Κριτήρια	Απαντήσεις	Αρ.	Απαντήσεις	Αρ.	Απαντήσεις	Αρ.
Αναλυτικό πρόγραμμα	ενιαίο και σαφές	19	γενικό	5	κανένα	0
Επιπλέον υποστήριξη για νεοαφιχθέντες μετανάστες	πριν από την έναρξη της φοίτησης στα γενικά σχολεία υποχρεωτικής εκπαίδευσης	22	κατά τη διάρκεια της φοίτησης στα γενικά σχολεία υποχρεωτικής εκπαίδευσης	0	καθόλου	2
Διαγνωστικά τεστ κατά την είσοδο στην εκπαίδευση	για όλους	8	μόνο μετανάστες	7	καθόλου	9
Παρακολούθηση των γλωσσικών δεξιοτήτων	εθνικά πρότυπα	16	σχολικές νόρμες	8	καθόλου	0

Σύμφωνα με τις εκθέσεις των ερευνητών, 19 χώρες/περιφέρειες έχουν ενιαίο και σαφές εθνικό αναλυτικό πρόγραμμα για τις γλώσσες στα σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, ενώ σε πέντε χώρες/περιφέρειες είναι γενικό. Εκτός από την Ιταλία και την Ουκρανία, όλες οι χώρες/περιφέρειες προσφέρουν επιπλέον υποστήριξη της εκμάθησης της εθνικής γλώσσας για τους νεοαφιχθέντες μετανάστες. Η διεξαγωγή διαγνωστικών τεστ είναι ένας τομέας στον οποίο υπάρχουν διάφορες προσεγγίσεις, γεγονός στο οποίο πρέπει να επιστήσουν την προσοχή τους οι φορείς χάραξης εκπαιδευτικής πολιτικής. Οκτώ χώρες/περιφέρειες – η Αυστρία, η Βουλγαρία, η Δανία, η Αγγλία, η Λιθουανία, η Βόρεια Ιρλανδία, η Σκωτία και η Ουαλία – χρησιμοποιούν διαγνωστικά γλωσσικά τεστ για όλα τα παιδιά κατά την έναρξη της φοίτησής τους στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, επτά χώρες/περιφέρειες υποβάλλουν μόνο τα παιδιά των μεταναστών σε διαγνωστικά τεστ και εννέα χώρες/περιφέρειες δεν αναφέρουν κανένα διαγνωστικό τεστ κατά την είσοδο στην αντίστοιχη εκπαιδευτική βαθμίδα. Η τακτική παρακολούθηση των γλωσσικών δεξιοτήτων αποτελεί έναν άλλο τομέα στον οποίο παρουσιάζονται διαφορές στις εκπαιδευτικές πολιτικές, με 16 χώρες/περιφέρειες να χρησιμοποιούν τεστ σε εθνικό επίπεδο και οκτώ σε σχολικό επίπεδο. Γενικά, η Βουλγαρία, η Δανία, η Λιθουανία και η Σκωτία είναι οι χώρες/περιφέρειες που συνάδουν πλήρως με τα προαναφερθέντα κριτήρια LRE για την επιπρόσθετη υποστήριξη της εθνικής γλώσσας, ενώ η Ιταλία, η Πολωνία και η Ουκρανία δεν συνάδουν σε τόσο μεγάλο βαθμό.

Η εκμάθηση ξένων γλωσσών στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Για τις ξένες γλώσσες οι ερευνητές ρωτήθηκαν για:

- τις ομάδες – στόχο
- τον αριθμό των υποχρεωτικών ξένων γλωσσών
- το βαθμό στον οποίο υφίσταται ενιαίο και σαφές αναλυτικό πρόγραμμα
- τη διάδοση της ΟΕΠΓ
- την έναρξη της εκμάθησης ξένων γλωσσών στην εκπαιδευτική βαθμίδα
- την ένταξη των διδακτικών ωρών κατά τη διάρκεια του προγράμματος της σχολικής ημέρας ή τη διεξαγωγή των μαθημάτων μετά το τέλος της σχολικής ημέρας
- τις προϋποθέσεις του ελάχιστου αριθμού μαθητών για τον σχηματισμό τάξης
- την παρακολούθηση των γλωσσικών δεξιοτήτων
- το αναμενόμενο επίπεδο επάρκειας και την εναρμόνιση με το ΚΕΠΑ
- τη διαθεσιμότητα κρατικής χρηματοδότησης.

Είκοσι τρεις από τις 24 χώρες/περιφέρειες προσφέρουν ξένες γλώσσες στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, με εξαίρεση την Ουαλία, και τα αποτελέσματα για αυτές τις 23 χώρες/περιφέρειες απεικονίζονται στον Πίνακα 13:

Πίνακας 13. Οργάνωση της εκπαίδευσης των ξένων γλωσσών στα σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σε 23 χώρες/περιφέρειες

Κριτήριο	Απαντήσεις	Αρ.	Απαντήσεις	Αρ.	Απαντήσεις	Αρ.
Ομάδες-στόχος	όλοι	23	περιορισμένες	0	καμία στήριξη	0
Αριθμός υποχρεωτικών ξένων γλωσσών	δύο	2	μία	18	μόνο προαιρετικά	3
Αναλυτικό πρόγραμμα	ενιαίο και σαφές	20	γενικό	3	χωρίς κατευθυντήριες γραμμές	0
Χρήση μέσο ως μέσου διδασκαλίας (ΟΕΠΓ)	διαδεδομένη	1	σε τοπικό επίπεδο	13	δεν υφίσταται	9
Έναρξη της γλωσσικής εκπαίδευσης	από τον πρώτο χρόνο	12	από το μεσαίο στάδιο	7	μόνο στο τελικό στάδιο	4
Κατανομή διδακτικών ωρών στο εβδομαδιαίο πρόγραμμα	σε ώρες σχολείου	21	εν μέρει σε ώρες σχολείου	1	εκτός ωρών σχολείου	1
Προϋποθέσεις ελάχιστου αριθμού μαθητών	καμία	21	5-10 μαθητές	1	>10 μαθητές	1
Παρακολούθηση των γλωσσικών δεξιοτήτων	εθνικά πρότυπα	10	σε σχολικό επίπεδο	13	δεν υφίσταται	0
Αναμενόμενο επίπεδο επάρκειας	σύμφωνα με το ΚΕΠΑ	7	εθνικές ή σχολικές νόρμες	13	δεν ορίζεται	3
Διαθέσιμη κρατική χρηματοδότηση	πλήρης	23	μερική	0	καμία	0

Η έρευνά μας καταδεικνύει ότι οι ξένες γλώσσες προσφέρονται κατά κανόνα σε όλες τις χώρες/περιφέρειες που ερευνήθηκαν με εξαίρεση την Ουαλία. Δύο χώρες/περιφέρειες, η Ελλάδα και η Δανία, επιβάλλουν την υποχρεωτική εκμάθηση δύο γλωσσών, ενώ 18 επιβάλλουν την υποχρεωτική εκμάθηση μιας γλώσσας. Στην Αγγλία, τη Βόρεια Ιρλανδία και τη Σκωτία οι ξένες γλώσσες είναι προαιρετικές. Ενιαίο και σαφές αναλυτικό πρόγραμμα υπάρχει σε 20 χώρες/περιφέρειες, ενώ στο Φρίσλαντ, την Ιταλία και την Ολλανδία είναι γενικό. Η Ισπανία είναι η μοναδική χώρα, η οποία αναφέρει τη διαδεδομένη εφαρμογή της ΟΕΠΓ, ενώ σε 13 χώρες/περιφέρειες αυτή η μέθοδος χρησιμοποιείται αλλά όχι συστηματικά. Οι ξένες γλώσσες διδάσκονται από την πρώτη τάξη του σχολείου πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σε 12 από τις 24 χώρες/περιφέρειες, από το μεσαίο στάδιο σε επτά και από τον τελευταίο χρόνο της πρωτοβάθμιας εκπαιδευτικής βαθμίδας

μόνο στο Φρίσλαντ, την Ολλανδία, τη Σκωτία και την Ελβετία. Η παρακολούθηση των γλωσσικών δεξιοτήτων πραγματοποιείται με τη χρήση τυποποιημένων μέσων σε δέκα από τις χώρες/περιφέρειες και σε τοπικό επίπεδο σε 12. Μόνο στην Αυστρία δεν υφίσταται παρακολούθηση των γλωσσικών δεξιοτήτων. Παρόλο που πολλές χώρες/περιφέρειες συμβουλευούνται αναμφισβήτητα τον ΕΧΠΜΓ για την κατάρτιση του αναλυτικού τους προγράμματος, μόνο επτά αναφέρουν τη σαφή και συστηματική χρήση μέσων για την αξιολόγηση του αναμενόμενου επιπέδου επάρκειας, στις οποίες συγκαταλέγονται η Βουλγαρία, η Εσθονία, η Γαλλία, η Ρουμανία, η Σκωτία, η Ισπανία και η Ελβετία.

Ο Πίνακας 14 περιλαμβάνει τις υποχρεωτικές ξένες γλώσσες και αυτές που προσφέρονται ως μάθημα επιλογής στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, σύμφωνα με τους ερευνητές μας.

Πίνακας 14. Παροχή ξένων γλωσσών στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση σε 23 χώρες/περιφέρειες

Χώρα/περιφέρεια	Προσφερόμενες ξένες γλώσσες στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση
Αυστρία	Κροατικά, Τσεχικά, Αγγλικά, Γαλλικά, Ουγγρικά, Ιταλικά, Σλοβακικά, Σλοβενικά, (μία γλώσσα είναι υποχρεωτική)
Χώρα των Βάσκων	Αγγλικά: υποχρεωτική
Βοσν.-Ερζ..	Αγγλικά ή Γερμανικά: υποχρεωτικές· Γαλλικά, Ιταλικά, Αραβικά: προαιρετικές
Βουλγαρία	Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά, Ιταλικά Ισπανικά: μία γλώσσα είναι υποχρεωτική
Καταλονία	Αγγλικά: υποχρεωτική
Δανία	Αγγλικά, και Γαλλικά ή Γερμανικά: υποχρεωτικές· Ισπανικά Γερμανικά ή Γαλλικά: προαιρετικές
Αγγλία	Γαλλικά, Γερμανικά, Ισπανικά, πολύ σπάνια επίσης Κινέζικα, Ιταλικά, Ιαπωνικά, Ούρντου: προαιρετικές
Εσθονία	Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά, Ρωσικά: μία γλώσσα είναι υποχρεωτική, οι υπόλοιπες προαιρετικές
Γαλλία	Αγγλικά, Γερμανικά, πολύ λιγότερο άλλες γλώσσες όπως τα Αραβικά, τα Κινέζικα, τα Ιταλικά, το Πορτογαλικά, τα Ρωσικά, τα Ισπανικά: μία από αυτές τις γλώσσες είναι υποχρεωτική
Φρίσλαντ	Αγγλικά: υποχρεωτική – Γαλλικά, Γερμανικά, Ισπανικά: προαιρετικές
Ελλάδα	Αγγλικά και Γαλλικά ή Γερμανικά: υποχρεωτικές
Ουγγαρία	Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά, Ιταλικά, Ρωσικά: μία από αυτές τις γλώσσες είναι υποχρεωτική
Ιταλία	Αγγλικά: υποχρεωτική
Λιθουανία	Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά: μία από αυτές τις γλώσσες είναι υποχρεωτική
Ολλανδία	Αγγλικά: υποχρεωτική - Γαλλικά, Γερμανικά, Ισπανικά: προαιρετικές
Βόρεια Ιρλανδία	Ισπανικά, Γαλλικά: προαιρετικές
Πολωνία	Αγγλικά, Γερμανικά, Γαλλικά: μία από αυτές τις γλώσσες είναι υποχρεωτική
Πορτογαλία	Αγγλικά, Γαλλικά: μία από αυτές τις γλώσσες είναι υποχρεωτική
Ρουμανία	Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά, Ιταλικά, Ρωσικά, Ισπανικά: μία από αυτές τις γλώσσες είναι υποχρεωτική
Σκωτία	Κινέζικα, Γαλλικά, Γερμανικά, Ιταλικά, Ισπανικά: μία από αυτές τις γλώσσες είναι υποχρεωτική
Ισπανία (Μαδρίτη, Βαλένθια, Σεβίλλη)	Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά: μία από αυτές τις γλώσσες είναι υποχρεωτική
Ελβετία	Στο καντόνι της Ζυρίχης: Αγγλικά: υποχρεωτική Στο καντόνι της Γενεύης: Γερμανικά, υποχρεωτική Στο καντόνι Τιτσίνο: Γαλλικά, υποχρεωτική
Ουκρανία	Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά, Ισπανικά: μία από αυτές τις γλώσσες είναι υποχρεωτική

Διαπιστώνεται ότι τα Αγγλικά, τα Γαλλικά και τα Γερμανικά είναι οι πιο κοινές διδασκόμενες ξένες γλώσσες. Σε πολλές περιπτώσεις, μία από αυτές τις γλώσσες είναι υποχρεωτικό μάθημα για όλους τους μαθητές. Τα Ιταλικά, τα Ρωσικά και τα Ισπανικά είναι άλλες ξένες γλώσσες που προσφέρονται είτε ως υποχρεωτικά είτε ως μαθήματα επιλογής. Σε μερικές χώρες, ως μαθήματα επιλογής προσφέρονται τα Αραβικά, τα Κινέζικα και τα Ιαπωνικά.

Η αναφερόμενη ποικιλία των γλωσσών που προσφέρονται στα σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι καλός οινός για την ευρωπαϊκή πολλαπλογλωσσία, αν και η εικόνα που παρουσιάζεται εδώ θα πρέπει να συσχετιστεί με τα στοιχεία της Ευρυδικής (Eurydice) του 2008 τα οποία τονίζουν την αυξανόμενη υπεροχή της διδασκαλίας των Αγγλικών στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. eacea.ec.europa.eu/about/eurydice/documents/KDL2008_EN.pdf

Για να διευκολυνθεί η επιτυχημένη εκμάθηση των γλωσσών είναι σημαντική η ανάπτυξη ενός σαφούς αναλυτικού προγράμματος και των στόχων που πρέπει να επιτευχθούν. Το ΚΕΠΑ έχει γίνει ένα τυποποιημένο εργαλείο που υποστηρίζει αυτήν την διαδικασία. Είναι ένα έγγραφο, το οποίο περιγράφει εμπειριστωμένα με κλίμακες α) τις απαιτούμενες επικοινωνιακές δεξιότητες, β) τη σχετική γλωσσική επάρκεια και δεξιότητες και γ) τις περιστάσεις και τους τομείς επικοινωνίας. Από τις χώρες/περιφέρειες που ερευνήθηκαν, επτά αναφέρουν ρητά τη χρήση του ΚΕΠΑ για την εκμάθηση ξένων γλωσσών, παρόλο που ενδέχεται περισσότερες να βασίζονται στα εθνικά πρότυπα τους στις αρχές και τις μεθόδους του ΚΕΠΑ. Οι χώρες/περιφέρειες και τα αναμενόμενα επίπεδα επάρκειας που ορίζονται σε καθεμία από αυτές παρουσιάζονται στον Πίνακα 15. Το αναμενόμενο επίπεδο επάρκειας για αυτή την ηλικιακή ομάδα είναι το A1/A2.

Πίνακας 15. Επίπεδα επάρκειας ΚΕΠΑ για την εκπαίδευση των ξένων γλωσσών στα σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σε 7 χώρες/περιφέρειες

Χώρα/ περιφέρεια	Αναμενόμενο επίπεδο επάρκειας για τις ξένες γλώσσες στο τέλος της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης
Βουλγαρία	A1-A2
Εσθονία	A1-A2
Γαλλία	A1
Ρουμανία	A1
Σκωτία	A1
Ισπανία	A2 και «δεν ορίζεται» στη Βαλένθια
Ελβετία	Στο καντόνι της Ζυρίχης: A2.1 για κατανόηση προφορικού και γραπτού λόγου και παραγωγή προφορικού λόγου, A1.2 για παραγωγή γραπτού λόγου

Η εκμάθηση των περιφερειακών/μειονοτικών γλωσσών στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Βάσει της μεθοδολογίας που υιοθετείται στην εκπαίδευση ξένων γλωσσών, οι ερευνητές ρωτήθηκαν για τις προσφερόμενες περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες στο εθνικό/περιφερειακό τους περιβάλλον και συγκεκριμένα για:

- τις ομάδες-στόχο
- το βαθμό στον οποίο υφίσταται ενιαίο και σαφές αναλυτικό πρόγραμμα
- τη διάδοση της ΟΕΠΓ
- την έναρξη της διδασκαλίας των περιφερειακών/μειονοτικών γλωσσών στην εκπαιδευτική αυτή βαθμίδα
- την ένταξη των διδακτικών ωρών κατά τη διάρκεια του προγράμματος της σχολικής ημέρας ή τη διεξαγωγή των μαθημάτων μετά το τέλος της σχολικής ημέρας
- τις προϋποθέσεις ελάχιστου αριθμού μαθητών για τον σχηματισμό τάξης
- την παρακολούθηση των γλωσσικών δεξιοτήτων
- την ύπαρξη ρητών απαιτήσεων αναφορικά με το αναμενόμενο επίπεδο επάρκειας στις περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες κατά την ολοκλήρωση της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης
- τη διαθεσιμότητα κρατικής χρηματοδότησης

Περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες προσφέρονται σε 22 από τις 24 χώρες/περιφέρειες που ερευνήθηκαν με εξαίρεση τη Δανία και την Εσθονία. Τα αποτελέσματα για αυτές τις 22 χώρες/περιφέρειες παρουσιάζονται στον Πίνακα 16.

Πίνακας 16. Οργάνωση της εκπαίδευσης για τις περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες στα σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σε 22 χώρες/περιφέρειες

Κριτήρια	Απαντήσεις	Αρ.	Απαντήσεις	Αρ.	Απαντήσεις	Αρ.
Ομάδες-στόχος	όλοι	20	μόνο φυσικοί ομιλητές	2	καμία στήριξη	0
Αναλυτικό πρόγραμμα	ενιαίο και σαφές	16	γενικό	5	χωρίς κατευθυντήριες γραμμές	1
Χρήση γλωσσών	διαδομένη	12	σε ορισμένες περιοχές	6	δεν υφίσταται	4
Έναρξη γλωσσικής εκπαίδευσης	από τον πρώτο χρόνο	19	από το μεσαίο στάδιο	3	μόνο στο τελικό στάδιο	0
Κατανομή διδακτικών ωρών στο εβδομαδιαίο πρόγραμμα	σε ώρες σχολείου	17	εν μέρει σε ώρες σχολείου	4	εκτός ωρών σχολείου	1
Προϋποθέσεις ελάχιστου αριθμού μαθητών	καμία	16	5-10 μαθητές	3	>10 μαθητές	3
Παρακολούθηση γλωσσικών δεξιοτήτων	καθιερωμένη σε εθνικό επίπεδο	8	σε σχολικό επίπεδο	11	δεν υφίσταται	3
Αναμενόμενο επίπεδο επάρκειας	εθνικές ή περιφερειακές νόρμες	14	σχολικές νόρμες	3	καμία	5
Διαθέσιμη κρατική χρηματοδότηση	πλήρης	21	μερική	1	καμία	0

Στις τάξεις και τα μαθήματα που διεξάγονται στις περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες είναι ευπρόσδεκτοι όλοι οι μαθητές ανεξάρτητα από το γλωσσικό τους υπόβαθρο σε 20 χώρες/περιφέρειες, παρόλο που στη Βουλγαρία και την Ελλάδα απευθύνονται μόνο στους φυσικούς ομιλητές αυτών των γλωσσών. Όλες οι χώρες, με εξαίρεση την Αυστρία, έχουν κατευθυντήριες γραμμές για τη διαμόρφωση του αναλυτικού προγράμματος. Η ΟΕΠΓ είναι πολύ πιο διαδομένη στη διδασκαλία των περιφερειακών/μειονοτικών γλωσσών παρά στη διδασκαλία των ξένων γλωσσών, με 12 χώρες/περιφέρειες να αναφέρουν την εφαρμογή της σε ευρεία κλίμακα και άλλες έξι σε τοπικό επίπεδο. Σε 19 από τις 22 χώρες στις οποίες διδάσκονται περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες, η διδασκαλία ξεκινά από τον πρώτο χρόνο της πρωτοβάθμιας εκπαιδευτικής βαθμίδας, ενώ μόνο στη Γαλλία, την Πολωνία και την Ελβετία διδάσκεται από το μεσαίο στάδιο. Σε 16 χώρες/περιφέρειες δεν υφίστανται προϋποθέσεις για τον ελάχιστο αριθμό μαθητών για τον σχηματισμό τάξης, ενώ στην Αγγλία,

την Ουγγαρία και την Πολωνία απαιτούνται τουλάχιστον πέντε μαθητές και στην Αυστρία, τη Βουλγαρία και τη Βόρεια Ιρλανδία τουλάχιστον δέκα. Όσον αφορά την παρακολούθηση των γλωσσικών δεξιοτήτων, σε 18 χώρες/περιφέρειες διεξάγεται με τη χρήση κατάλληλων ανάλογα με την ηλικία τυποποιημένων μέσων ή με σχολικές νόρμες, με το Φρίσλαντ, την Ιταλία και την Ολλανδία μόνο να αναφέρουν την παντελή απουσία τακτικής παρακολούθησης. Τα επίπεδα επάρκειας στηρίζονται σε εθνικά/περιφερειακά πρότυπα σε 14 χώρες/περιφέρειες, ενώ σε τρεις χώρες βασίζονται σε σχολικές νόρμες. Πέντε χώρες/περιφέρειες, και συγκεκριμένα η Αυστρία, η Βοσνία-Ερζεγοβίνη, η Ελλάδα, η Ιταλία και η Βόρεια Ιρλανδία δεν έχουν θέσει σαφή επίπεδα επάρκειας.

Ο Πίνακας 17 δείχνει τις προσφερόμενες περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες σύμφωνα με τους ερευνητές μας.

Πίνακας 17. Παροχή περιφερειακών/μειονοτικών γλωσσών στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση σε 22 χώρες/περιφέρειες

Χώρα/περιφέρεια	Προσφερόμενες περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση
Αυστρία	Μπούργκενλαντ-Κροατικά, Τσεχικά, Ουγγρικά, Σλοβακικά, Σλοβενικά, Ρομανί,
Χώρα των Βάσκων	Βασκικά
Βοσν.-Ερζ.	Άλλες Εθνικές Γλώσσες: Βοσνιακά, Σερβικά και Κροατικά
Βουλγαρία	Αρμενικά, Εβραϊκά, Ρομανί, Τουρκικά
Καταλονία	Καταλανικά παντού, Αρραγόν Οξιτανική στην κοιλάδα του Αράν
Αγγλία	Cornish, στην Κορνουάλ
Γαλλία	Βασκικά, Breton, Καταλανικά, Κορσικανικά, Οκιτανικά ΟΙ ΓΛΩΣΣΕΣ ΤΗΣ ΤΑΪΤΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΕΛΑΝΗΣΙΑΣ (AJIE, DREHU, NENGONE, PAICI) προσφέρονται στη Γαλλία υπερπόντια.
Φρίσλαντ	Φριζικά
Ελλάδα	Τουρκικά
Ουγγαρία	Βουλγαρικά, Κροατικά, Γερμανικά Ελληνικά, Πολωνικά, Ρομανί,/Boyash, Ρουμανικά, Rusyn, Σερβικά, Σλοβακικά, Σλοβενικά
Ιταλία	Αλβανικά, Καταλανικά, Κροατικά, Γαλλικά, Γαλλο-Προβηγκιανική, Friulian, Γερμανικά, Ελληνικά, Ladīn, Οκιτανικά, Σαρδινικά, Σλοβενικά
Λιθουανία	Λευκορωσικά, Εβραϊκά, Πολωνικά, Ρωσικά
Ολλανδία	Φριζικά
Βόρεια Ιρλανδία	Ιρλανδικά
Πολωνία	Kashubian
Πορτογαλία	Mirandese
Ρουμανία	Βουλγαρικά, Κροατικά, Γερμανικά, Ουγγρικά, Ιταλικά, Πολωνικά, Ρομανί, Ρωσικά -Lironan, Σερβικά, Σλοβακικά, Τουρκικά, Ουκρανικά
Σκωτία	Σκωτική Γαελική
Ισπανία (Μαδρίτη, Βαλένθια, Σεβίλλη)	Valencian μόνο στη Βαλένθια
Ελβετία	Άλλες Εθνικές Γλώσσες: Γαλλικά, Γερμανικά, Ιταλικά
Ουκρανία	Λευκορωσικά, Βουλγαρικά, Ταταρικά Κριμαίας, Gagauz, Γερμανικά, Ελληνικά, Ουγγρικά, Μολδαβικά, Πολωνικά, Ρουμανικά, Ρωσικά, Σλοβακικά, Yiddish
Ουαλία	Ουαλικά

Η προσφορά είναι πλούσια σε αρκετές χώρες/περιφέρειες, με την Αυστρία, τη Βουλγαρία, την Ουγγαρία, την Ιταλία, τη Λιθουανία, τη Ρουμανία και την Ουκρανία να προσφέρουν τέσσερις ή και περισσότερες περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες είτε ως μαθήματα είτε στην πλειοψηφία των περιπτώσεων ως μέσο διδασκαλίας.

Οι γλώσσες των μεταναστών στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Οι ερωτήσεις που τέθηκαν στους ερευνητές για τις γλώσσες των μεταναστών ήταν παρόμοιες με αυτές για τις περιφερειακές/μειονοτικές και τις ξένες γλώσσες. Μόνο πέντε χώρες αναφέρουν σημαντική προσφορά των γλωσσών των μεταναστών στην πρωτοβάθμια εκπαιδευτική βαθμίδα. Και αυτές είναι η Αυστρία, η Δανία, η Γαλλία, η Ισπανία και η Ελβετία (στο καντόνι της Ζυρίχης) και τα αποτελέσματα για αυτές τις πέντε χώρες παρουσιάζονται στον Πίνακα 18.

Πίνακας 18. Η οργάνωση της διδασκαλίας των γλωσσών των μεταναστών στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση σε 5 χώρες/περιφέρειες

Κριτήρια	Απαντήσεις	Αρ.	Απαντήσεις	Αρ.	Απαντήσεις	Αρ.
Ομάδες-στόχος	όλοι	2	μόνο φυσικοί ομιλητές	3	δεν ορίζεται	0
Ενιαίο και σαφές αναλυτικό πρόγραμμα	ενιαίο και σαφές	2	γενικό	3	χωρίς κατευθυντήριες γραμμές	0
Χρήση γλωσσών ως μέσο διδασκαλίας	διαδεδομένη	1	σε τοπικό επίπεδο	3	δεν υφίσταται	1
Έναρξη γλωσσικής εκπαίδευσης	από τον πρώτο χρόνο	2	από το μεσαίο στάδιο	1	από το τελευταίο στάδιο	2
Κατανομή διδακτικών ωρών στο εβδομαδιαίο πρόγραμμα	σε ώρες σχολείου	0	εν μέρει σε ώρες σχολείου	2	εκτός ωρών σχολείου	3
Προϋποθέσεις ελάχιστου αριθμού μαθητών	καμία	2	5-10 μαθητές	1	>10 μαθητές	2
Παρακολούθηση γλωσσικών δεξιοτήτων	σε εθνικό επίπεδο	0	σε σχολικό επίπεδο	5	δεν υφίσταται	0
Αναμενόμενο επίπεδο επάρκειας	εθνικές/περιφερειακές νόρμες	0	σχολικές νόρμες	0	δεν ορίζεται	5
Διαθέσιμη κρατική χρηματοδότηση	πλήρως	2	εν μέρει	3	καθόλου	0

Στη Γαλλία και την Ελβετία, στις τάξεις στις οποίες διδάσκονται οι γλώσσες των μεταναστών είναι ευπρόσδεκτοι όλοι οι μαθητές, ενώ στην Αυστρία, τη Δανία και την Ισπανία απευθύνονται μόνο στους φυσικούς ομιλητές των γλωσσών των μεταναστών. Επίσης, στην Ελβετία και τη Γαλλία δεν προβλέπονται προϋποθέσεις ελάχιστου αριθμού μαθητών για τον σχηματισμό τάξης, ενώ στην Ισπανία απαιτούνται τουλάχιστον πέντε και στην Αυστρία και τη Δανία τουλάχιστον δέκα μαθητές. Στην Αυστρία και τη Δανία υπάρχει ενιαίο και σαφές αναλυτικό πρόγραμμα, ενώ στις υπόλοιπες χώρες το αναλυτικό πρόγραμμα είναι γενικό. Στην Ισπανία, συνήθίζεται η χρήση της γλώσσας των μεταναστών ως μέσου διδασκαλίας, ενώ στην Αυστρία, τη Δανία και τη Γαλλία είναι λιγότερη διαδεδομένη και στην Ελβετία αυτές οι γλώσσες διδάσκονται μόνο ως μαθήματα. Η Ισπανία και η Ελβετία προσφέρουν μαθήματα εν μέρει σε ώρες σχολείου, ενώ στις υπόλοιπες χώρες προσφέρονται ως εξωδιδακτικές δραστηριότητες. Το αναμενόμενο επίπεδο επάρκειας στις γλώσσες των μεταναστών δεν βασίζεται σε εθνικά, περιφερειακά ή σχολικά πρότυπα, παρόλο που η ανάπτυξη των γλωσσικών δεξιοτήτων παρακολουθείται σε όλες τις χώρες. Τα μαθήματα στις γλώσσες των μεταναστών χρηματοδοτούνται εξ' ολοκλήρου από το κράτος στην Αυστρία και τη Δανία, ενώ στη Γαλλία, την Ισπανία και την Ελβετία χρηματοδοτούνται κατά κύριο λόγο από την εκάστοτε χώρα προέλευσης των μεταναστών.

Οι προσφερόμενες γλώσσες των μεταναστών σε κάθε χώρα παρουσιάζονται στον Πίνακα 19.

Πίνακας 19. Παροχή των γλωσσών των μεταναστών στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση σε 5 χώρες/περιφέρειες

Χώρα/περιφέρεια	Προσφερόμενες γλώσσες των μεταναστών στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση
Αυστρία	Αλβανικά, Βοσνιακά, Σερβικά, Κροατικά, Πολωνικά, Ρωσικά, Τουρκικά
Δανία	Πρέπει να ελεγχθεί
Γαλλία	Αραβικά, Κινέζικα, Ιταλικά, Πορτογαλικά, Ρωσικά, Ισπανικά
Ισπανία (Μαδρίτη, Βαλένθια, Σεβίλλη)	Μοροσσιανό, Αραβικά και Πορτογαλικά στη Μαδρίτη και τη Βαλένθια
Ελβετία	Στη Ζυρίχη: Αλβανικά, Αραβικά, Βοσνιακά, Σερβικά, Κροατικά, Βουλγαρικά, Κινέζικα, Φινλανδικά, Γαλλικά, Ελληνικά, Ουγγρικά, Ιταλικά, Κορεάτικα, Κουρδικά, Πορτογαλικά, Τουρκικά, Ρωσικά, Ισπανικά, Σλοβενικά, Σουηδικά
	Στη Γενεύη: Αλβανικά, Αραβικά, Ιταλικά, Πορτογαλικά, Ισπανικά, Τουρκικά

Η κατάρτιση των διδασκόντων στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Τόσο η ΕΚ όσο και το ΣτΕ έχουν υπογραμμίσει με συνέπεια τη σημασία διορισμού και επιμόρφωσης των καθηγητών γλωσσών που διαθέτουν τα τυπικά προσόντα για την υποστήριξη της γλωσσικής ανάπτυξης και των διαπολιτισμικών δεξιοτήτων των μαθητών. Και οι δύο υπογραμμίζουν την ανάγκη εξέλιξης των γλωσσικών και διαπολιτισμικών δεξιοτήτων του εκπαιδευτικού προσωπικού, καθώς και της συνειδητοποίησης της πολυγλωσσίας και της πολλαπλογλωσσίας από τους διδάσκοντες. Το σύστημα κινητικότητας του εκπαιδευτικού προσωπικού, μέσα από το οποίο προωθείται η διαμονή για μεγάλο χρονικό διάστημα στο εξωτερικό και συγκεκριμένα στη χώρα, όπου ομιλείται η γλώσσα τη διδασκαλία της οποίας έχουν ως γνωστικό αντικείμενο, είναι ένας πολύτιμος τρόπος υποστήριξής τους στην προσπάθεια επίτευξης αυτών των στόχων (ΕΚ 2008: 11).

Στην έρευνα LRE, τέθηκαν ερωτήσεις για:

- τα τυπικά προσόντα των διδασκόντων
- την παροχή κατάρτισης πριν από την ανάληψη των καθηκόντων και κατά τη διάρκεια της εργασίας
- την κινητικότητα των καθηγητών ξένων γλωσσών
- τα μέτρα για την αύξηση του διορισμού καθηγητών, όπου παρατηρούνται ελλείψεις προσωπικού

Στον Πίνακα 20 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα και για τις τέσσερις κατηγορίες γλωσσών στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση σε όλες τις χώρες/περιφέρειες. Πρέπει, βέβαια, να σημειωθεί ότι δεν προσφέρονται όλες οι κατηγορίες γλωσσών σε όλες τις χώρες/περιφέρειες, γεγονός στο οποίο οφείλεται ο μικρός αριθμός χωρών/περιφερειών που προσφέρουν τις γλώσσες των μεταναστών, οι οποίες είναι μόνο πέντε.

Πίνακας 20. Τα τυπικά προσόντα των διδασκόντων και η επιμόρφωσή τους στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση σε 24 χώρες/περιφέρειες

Διάσταση	Απαντήσεις	Αριθμός χωρών				Απαντήσεις	Αριθμός χωρών				Απαντήσεις	Αριθμός χωρών			
		ΕΓ	Π/ΜΓ	ΞΓ	ΓΜ		ΕΓ	Π/ΜΓ	ΞΓ	ΓΜ		ΕΓ	Π/ΜΓ	ΞΓ	ΓΜ
Τυπικά προσόντα διδασκόντων	Καθηγητές γλωσσών με τυπικά προσόντα	16	17	14	2	Καθηγητές γενικής εκπαίδευσης	8	5	9	3	χωρίς συγκεκριμένα τυπικά προσόντα	0	2	1	19
Κατάρτιση πριν την ανάληψη καθηκόντων	με βάση το συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο	20	18	17	1	γενικού περιεχομένου	4	3	4	2	καθόλου	0	3	3	21
Κατάρτιση κατά τη διάρκεια της εργασίας	με βάση το συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο	16	14	20	1	γενικού περιεχομένου	7	7	3	4	καθόλου	1	3	1	14
Μέτρα για την αύξηση διορισμού διδακτικού προσωπικού	δομικά μέτρα	3	7	8	0	καμπάνιες πρόσληψης στον τύπο	1	2	2	0	δεν υφίστανται συγκεκριμένα μέτρα	20	15	14	24
Κινητικότητα διδασκόντων	ενσωματωμένη στην κατάρτιση			1		ανεπίσημη οικονομική στήριξη			14		καθόλου			9	

ΕΓ: Εθνική γλώσσα

Π/ΜΓ: Περιφερειακές/Μειονοτικές γλώσσες

ΞΓ: Ξένες γλώσσες

ΓΜ: Γλώσσες Μεταναστών

Σύμφωνα με τα στοιχεία που προκύπτουν από την έρευνά μας, για τη διδασκαλία των γλωσσών προσλαμβάνονται καθηγητές γλωσσών που διαθέτουν τα απαραίτητα τυπικά προσόντα στα δύο-τρίτα περίπου των χωρών/περιφερειών που ερευνήθηκαν και συγκεκριμένα σε 16 από τις 24 για την εθνική γλώσσα, σε 17 από τις 22 για τις περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες, σε 14 από τις 23 για τις ξένες γλώσσες και σε δύο από τις πέντε για τις γλώσσες των μεταναστών. Φυσικά, όπου εφαρμόζεται η Ολοκληρωμένη Εκμάθηση Περιεχομένου και Γλώσσας (ΟΕΠΓ), δεν έχει τόσο μεγάλη σημασία ο διορισμός καθηγητών γλωσσών που διαθέτουν τα τυπικά προσόντα (παρόλο που το απαιτούμενο επίπεδο επάρκειας είναι αρκετά υψηλό), ενώ σε πολλά σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης θα ήταν ασυνήθιστο φαινόμενο ο διορισμός καθηγητών γλωσσών που διαθέτουν τα τυπικά προσόντα για τη διδασκαλία μαθημάτων γενικού περιεχομένου στην εθνική γλώσσα και στις περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες. Ωστόσο, σίγουρα αναμένεται οι καθηγητές ξένων γλωσσών να διαθέτουν τα επίσημα τυπικά προσόντα. Παρόλα αυτά, στην Αυστρία, την Αγγλία, τη Γαλλία, το Φρίσλαντ, την Ιταλία, την Ολλανδία, τη Βόρεια Ιρλανδία, τη Σκωτία και την Ελβετία, οι ξένες γλώσσες διδάσκονται από καθηγητές γενικής εκπαίδευσης.

Επιμορφωτικά προγράμματα πριν από την ανάληψη των καθηκόντων και κατά τη διάρκεια της εργασίας, είτε εξειδικευμένης είτε γενικής φύσεως, είναι σύνθετες φαινόμενα σε όλες τις χώρες, παρόλο που στην Ιταλία και τη Βόρεια Ιρλανδία δεν προβλέπεται, όπως αναφέρεται, κατάρτιση των καθηγητών ξένων γλωσσών πριν από την ανάληψη των καθηκόντων και στην Ελλάδα δεν προβλέπεται κατάρτιση των διδασκόντων της εθνικής γλώσσας κατά τη διάρκεια της εργασίας. Στους καθηγητές της γλώσσας Cornish στην Αγγλία δεν παρέχεται επίσημη κατάρτιση. Για τη διδασκαλία των γλωσσών των μεταναστών, μόνο η Αυστρία παρέχει κατάρτιση τόσο πριν από την ανάληψη καθηκόντων όσο και κατά τη διάρκεια της εργασίας και μάλιστα εξειδικευμένη βάσει του γνωστικού αντικείμενου. Αναπόφευκτα μέσω της έρευνας δεν κατέστη δυνατή η εξαγωγή λεπτομερέστερης γνώσης για τη φύση των επιμορφωτικών προγραμμάτων για τους καθηγητές, γεγονός που θα μπορούσε να αποτελέσει πρόταση για τη διεξαγωγή περαιτέρω έρευνας σε αυτό τον τομέα.

Μία άλλη πτυχή που δεν εντάσσεται στα όρια της έρευνας και κατά συνέπεια δεν εξετάστηκε ήταν το γεγονός, ότι οι καθηγητές των περιφερειακών/μειονοτικών γλωσσών και των γλωσσών των μεταναστών μπορεί τυπικά να οριστούν ως καθηγητές της μητρικής γλώσσας εάν διδάσκουν σε μειονοτικά σχολεία ή σχολεία για μετανάστες, ή ως καθηγητές ξένων γλωσσών εάν διδάσκουν μη φυσικούς ομιλητές των γλωσσών που φοιτούν στο μειονοτικό σχολείο ή το σχολείο των μεταναστών. Ως εκ τούτου, έχουν την ελευθερία να επιλέξουν εάν θα συμμετάσχουν σε επιμορφωτικά προγράμματα για διδάσκοντες της μητρικής ή της ξένης γλώσσας ανάλογα με το αντικείμενο της διδασκαλίας τους.

Ο τομέας στον οποίο επιβάλλεται σαφώς ανάγκη ανάπτυξης είναι η κινητικότητα του εκπαιδευτικού προσωπικού. Σε εννέα χώρες/περιφέρειες από τις 24 δεν αναφέρεται καμία υποστήριξη σε αυτό τον τομέα και μόνο η Καταλονία και η Ελβετία αναφέρουν την ύπαρξη δομημένων προγραμμάτων κινητικότητας. Δεκατέσσερις άλλες χώρες ενθαρρύνουν την κινητικότητα και παρέχουν οικονομική στήριξη, αλλά

σαφώς υπάρχουν πολλά περιθώρια βελτίωσης για την ενθάρρυνση των καθηγητών γλωσσών να διαμένουν για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα στη χώρα, όπου ομιλείται η γλώσσα την οποία διδάσκουν και για την εναρμόνιση με τις συστάσεις της ΕΕ, οι οποίες υπογραμμίζουν την κινητικότητα και ανταλλαγή του διδακτικού προσωπικού ως σημαντικό μέσο για την απόκτηση υψηλότερου επιπέδου γλωσσικής και πολιτισμικής ικανότητας.

Ένα σημαντικό εύρημα είναι ότι σε αρκετές χώρες/περιφέρειες λαμβάνονται μέτρα για την αύξηση του αριθμού των καθηγητών γλωσσών, γεγονός που θα μπορούσε να συμβάλλει σημαντικά στην ανταλλαγή γνώσης. Η λήψη μέτρων συνεπάγεται την αύξηση της ζήτησης ή σημαίνει απλά ότι ο αριθμός των καθηγητών μειώνεται. Στη Χώρα των Βάσκων, τη Δανία, την Εσθονία και την Ελβετία λαμβάνονται ειδικά μέτρα για τον διορισμό και άλλων καθηγητών της εθνικής γλώσσας. Η Βουλγαρία, η Δανία, η Αγγλία, το Φρίσλαντ, η Ουγγαρία, η Λιθουανία και η Ουκρανία λαμβάνουν, επίσης, μέτρα για την προώθηση και διευκόλυνση της αύξησης του διορισμού και της επιπρόσθετης κατάρτισης καθηγητών ξένων γλωσσών που διαθέτουν τα τυπικά προσόντα. Η αναβίωση και προώθηση πολλών περιφερειακών/μειονοτικών γλωσσών φαίνεται ότι έχει οδηγήσει στη λήψη ειδικών μέτρων για τον διορισμό καθηγητών των περιφερειακών/μειονοτικών γλωσσών στη Χώρα των Βάσκων, τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, τη Δανία, τη Βόρεια Ιρλανδία, τη Σκωτία, την Ισπανία και την Ουκρανία. Ωστόσο, σε καμία χώρα δεν αναφέρεται ο διορισμός καθηγητών των γλωσσών των μεταναστών, ένα πεδίο στο οποίο απαιτείται σαφέστατα περαιτέρω ανάπτυξη.

2.4 Οι γλώσσες στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Τα έγγραφα της ΕΕ και του ΣτΕ για την πολυγλωσσία υπογραμμίζουν την ανάγκη συνέχισης της βασικής εκμάθησης γλωσσών που παρέχεται στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και στη δευτεροβάθμια εκπαιδευτική βαθμίδα, τόσο αυξάνοντας τον αριθμό των διδασκομένων γλωσσών όσο και αναπτύσσοντας περαιτέρω την ικανότητα επικοινωνίας των μαθητών, με απώτερο σκοπό τη βελτίωση των προοπτικών απασχόλησης και επαγγελματικής ή τρίτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Σύμφωνα με τη Σύσταση 98 (6) του Συμβουλίου της Ευρώπης, ο στόχος της εκμάθησης γλωσσών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση θα πρέπει να είναι:

η αύξηση του επιπέδου των επικοινωνιακών δεξιοτήτων, το οποίο αναμένεται να κατακτήσουν οι μαθητές, ώστε να χρησιμοποιούν τη γλώσσα που έμαθαν για να μπορούν να επικοινωνούν ικανοποιητικά με τους ομιλητές αυτής της γλώσσας στις καθημερινές συναλλαγές, να δημιουργούν κοινωνικές και προσωπικές σχέσεις και να μάθουν να κατανοούν και να σέβονται τον πολιτισμό και τις πρακτικές άλλων ανθρώπων

Τα σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης θα πρέπει γενικά να προσφέρουν μία ευρύτερη ποικιλία γλωσσών και να δίνουν στους μαθητές την ευκαιρία να μάθουν περισσότερες ευρωπαϊκές ή άλλες γλώσσες και όχι μόνο μία. Τα επίπεδα επάρκειας πρέπει να παρακολουθούνται με τη χρήση

πρότυπων ευρωπαϊκών σημείων αναφοράς, συμπεριλαμβανομένης της αναγνώρισης των μερικών δεξιοτήτων, όπου αρμόζει. Προτείνεται η διεύρυνση της χρήσης της Ολοκληρωμένης Εκμάθησης Περιεχομένου και Γλώσσας (ΟΕΠΓ). Η επιμόρφωση και η κινητικότητα του διδακτικού προσωπικού, και η δημιουργία διεθνών δικτύων και συνεργασίας μεταξύ των χωρών για την κατάρτιση κοινών προγραμμάτων θεωρούνται απαραίτητο συστατικό για την επιτυχία. Η δομή της έρευνάς μας είναι τέτοια, που επιτρέπει την εξέταση πολλών, αλλά όχι όλων των προαναφερθέντων παραγόντων.

Η σύγκριση της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης από χώρα σε χώρα είναι πιο δύσκολη από τη σύγκριση της πρωτοβάθμιας, καθώς διατίθεται ευρεία ποικιλία εξειδικευμένων σχολείων από τα οποία οι μαθητές μπορούν να επιλέξουν το καταλληλότερο με βάση τα ενδιαφέροντά τους, ενώ παράλληλα η κατώτερη και ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαιδευτική βαθμίδα έχουν διαφορετική δομή σε κάθε χώρα (βλέπε το Γλωσσάρι), ενώ σημαντικά ποικίλλει και ο τρόπος σχεδιασμού των προγραμμάτων για τις γλώσσες. Παρά τις προκλήσεις αυτές, οι ερευνητές μας συγκέντρωσαν δεδομένα για την οργάνωση της διδασκαλίας γλωσσών και την επιμόρφωση των καθηγητών για όλες τις κατηγορίες γλωσσών στις 24 χώρες/περιφέρειες.

Υποστήριξη της εθνικής γλώσσας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση – οργάνωση

Η επιπρόσθετη υποστήριξη της εθνικής γλώσσας είναι εξίσου σημαντική και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση τόσο για τους νεοαφιχθέντες μετανάστες όσο και για τους άλλους, που δυσκολεύονται να κατανοήσουν την εθνική γλώσσα και να επικοινωνήσουν σε αυτή. Στους ερευνητές τέθηκαν οι ίδιες ερωτήσεις με αυτές που τέθηκαν και για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, και συγκεκριμένα για:

- το βαθμό στον οποίο υφίσταται ενιαίο και σαφές αναλυτικό πρόγραμμα
- το βαθμό επιπρόσθετης υποστήριξης της γλώσσας για νεοαφιχθέντες μετανάστες
- τη διεξαγωγή διαγνωστικών τεστ κατά την είσοδο των νεοαφιχθέντων μεταναστών στο σχολείο
- την παρακολούθηση των γλωσσικών δεξιοτήτων

Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 21:

Πίνακας 21. Οργάνωση της επιπρόσθετης υποστήριξης της εθνικής γλώσσας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση σε 24 χώρες/περιφέρειες

Κριτήρια	Απαντήσεις	Αρ.	Απαντήσεις	Αρ.	Απαντήσεις	Αρ.
Αναλυτικό πρόγραμμα	ενιαίο και σαφές	20	γενικό	4	χωρίς κατευθυντήριες γραμμές	0
Επιπλέον υποστήριξη για νεοαφιχθέντες μετανάστες	πριν από την έναρξη της φοίτησης στα γενικά σχολεία υποχρεωτικής εκπαίδευσης	21	κατά τη διάρκεια της φοίτησης στα γενικά σχολεία υποχρεωτικής εκπαίδευσης	0	καθόλου	3
Διαγνωστικά τεστ κατά την είσοδο στα σχολεία	όλοι	9	μόνο μετανάστες	5	καθόλου	10
Παρακολούθηση των γλωσσικών δεξιοτήτων	εθνικά πρότυπα	15	σε σχολικό επίπεδο	8	καθόλου	1

Σύμφωνα με τις εκθέσεις των ερευνητών μας, 20 χώρες/περιφέρειες έχουν ενιαίο και σαφές εθνικό αναλυτικό πρόγραμμα για τις γλώσσες, ενώ στο Φρίσαντ, την Ιταλία, τη Βόρεια Ιρλανδία και την Ολλανδία είναι γενικό. Επιπρόσθετη διδασκαλία της εθνικής γλώσσας παρέχεται στους νεοαφιχθέντες μετανάστες είτε πριν από την έναρξη της φοίτησης στο δημόσιο σχολείο είτε κατά τη διάρκεια της σε 21 χώρες/περιφέρειες, με τη Δανία, την Ιταλία και την Ουκρανία να αναφέρουν την απουσία τέτοιου είδους υποστήριξης. Η ακριβής φύση της παρεχόμενης υποστήριξης και η διαφορά που επιφέρει στην ακαδημαϊκή επιτυχία των μαθητών είναι ένα πεδίο για το οποίο απαιτείται περαιτέρω έρευνα. Όπως και στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, ο αριθμός των χωρών/περιφερειών που υποβάλουν όλους τους μαθητές ανεξαρτέτως κατά την είσοδό τους στη δευτεροβάθμια εκπαιδευτική βαθμίδα σε διαγνωστικά τεστ στην εθνική γλώσσα για την εξακρίβωση του επιπέδου επάρκειας με απώτερο σκοπό την ανακάλυψη των αναγκών των μαθητών, είναι σχετικά μικρός. Σε αυτές συγκαταλέγονται η Βοσνία-Ερζεγοβίνη, η Καταλονία, η Αγγλία, η Γαλλία, η Πολωνία, η Πορτογαλία, η Σκωτία, η Ουκρανία και η Ουαλία. Άλλες πέντε χώρες/περιφέρειες, και συγκεκριμένα η Βουλγαρία, η Ουγγαρία, η Λιθουανία, η Ισπανία και η Χώρα των Βάσκων, διεξάγουν διαγνωστικά τεστ μόνο για τα παιδιά των μεταναστών. Η φύση των τεστ και ο τρόπος χρήσης των πληροφοριών που προσφέρουν για την αναβάθμιση του σχεδιασμού του αναλυτικού προγράμματος και την παροχή αδιάλειπτης υποστήριξης είναι ένα άλλο πεδίο για το οποίο απαιτείται περαιτέρω έρευνα. Όπως και στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, πραγματοποιείται τακτική παρακολούθηση των γλωσσικών δεξιοτήτων στην εθνική

γλώσσα. Σε 15 χώρες/περιφέρειες η παρακολούθηση διεξάγεται σε εθνικό επίπεδο και σε οκτώ σε τοπικό επίπεδο. Η Δανία αναφέρει την απουσία παρακολούθησης των γλωσσικών δεξιοτήτων σε εθνικό επίπεδο στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Οι ξένες γλώσσες στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Στον Πίνακα 22 παρουσιάζεται η γενική εικόνα της οργάνωσης της διδασκαλίας των ξένων γλωσσών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Οι ερευνητές ρωτήθηκαν για:

- τις ομάδες – στόχο
- τον αριθμό των διδασκόμενων ξένων γλωσσών και για το εάν είναι υποχρεωτικές ή όχι
- το βαθμό στον οποίο υφίσταται ενιαίο και σαφές αναλυτικό πρόγραμμα
- τη διάδοση της ΟΕΠΓ
- την ένταξη των διδακτικών ωρών κατά τη διάρκεια του προγράμματος της σχολικής ημέρας ή τη διεξαγωγή των μαθημάτων εκτός σχολικών ωρών
- τις προϋποθέσεις για τον ελάχιστο αριθμό μαθητών για τον σχηματισμό τάξης
- την παρακολούθηση των γλωσσικών δεξιοτήτων
- το αναμενόμενο επίπεδο επάρκειας και την εναρμόνιση με το ΚΕΠΑ
- το επίπεδο διαθεσιμότητας κρατικής χρηματοδότησης.

Πίνακας 22. Οργάνωση της διδασκαλίας ξένων γλωσσών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση σε 24 χώρες/περιφέρειες

Κριτήρια	Απαντήσεις	Αρ.	Απαντήσεις	Αρ.	Απαντήσεις	Αρ.
Ομάδες-στόχος	όλοι	24	περιορισμένες	0	καμία υποστήριξη	0
Αριθμός υποχρεωτικών ξένων γλωσσών (κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαιδευτική βαθμίδα)	δύο	14	μία	10	καμία	0
Αριθμός υποχρεωτικών ξένων γλωσσών (ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαιδευτική βαθμίδα)	δύο	9	μία	10	καμία	5
Αναλυτικό πρόγραμμα	ενιαίο και σαφές	20	γενικό	4	χωρίς κατευθυντήριες γραμμές	0
Η χρήση της γλωσσών ως μέσο διδασκαλίας (ΟΕΠΓ)	διαδεδομένη	1	κατά τόπους περιοχές	14	δεν υφίσταται	9
Κατανομή διδακτικών ωρών στο εβδομαδιαίο πρόγραμμα	σε ώρες σχολείου	23	εν μέρει σε ώρες σχολείου	1	εκτός ωρών σχολείου	0
Προϋποθέσεις ελάχιστου αριθμού μαθητών	καμία	19	5-10 μαθητές	5	>10 μαθητές	0
Παρακολούθηση των γλωσσικών δεξιοτήτων	καθιερωμένη σε εθνικό επίπεδο	11	σχολικές νόρμες	13	δεν υφίσταται	0
Αναμενόμενο επίπεδο επάρκειας	σύμφωνα με το ΚΕΠΑ	13	εθνικές ή σχολικές νόρμες	7	δεν ορίζεται	4
Διαθέσιμη κρατική χρηματοδότηση	πλήρης	24	μερική	0	καμία	0

Όπως ήταν αναμενόμενο, όλες οι χώρες/περιφέρειες που ερευνήθηκαν προσφέρουν ξένες γλώσσες τόσο στην κατώτερη όσο και στην ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαιδευτική βαθμίδα. Ωστόσο, σημαντικές αποκλίσεις παρατηρούνται στον αριθμό των προσφερόμενων υποχρεωτικών γλωσσών, την ποικιλία των γλωσσών, την παρακολούθηση των γλωσσικών δεξιοτήτων, τη χρήση της ΟΕΠΓ και το βαθμό στον οποίο χρησιμοποιείται το ΚΕΠΑ για τον προσδιορισμό του αναμενόμενου επιπέδου επάρκειας.

Είκοσι χώρες/περιφέρειες αναφέρουν την ύπαρξη ενιαίου και σαφούς αναλυτικού προγράμματος, με την Ολλανδία, τη Βόρεια Ιρλανδία, τη Γαλλία και την Ιταλία μόνο να δηλώνουν την εφαρμογή γενικού αναλυτικού προγράμματος. Στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση μόνο μία χώρα, η Ισπανία, ανέφερε τη διαδεδομένη εφαρμογή της ΟΕΠΓ, ενώ στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση τα εύσημα ανήκουν στη Γαλλία όσον αφορά την εφαρμογή της ΟΕΠΓ, ενώ 14 χώρες/περιφέρειες αναφέρουν τοπικές πρωτοβουλίες και εννέα την παντελή απουσία της ΟΕΠΓ. Η εφαρμογή της ΟΕΠΓ για όλες τις κατηγορίες γλωσσών αναλύεται πιο συγκεκριμένα στην παράγραφο 2.5. Γενικά, δεν προβλέπονται προϋποθέσεις για τον ελάχιστο αριθμό μαθητών για τον σχηματισμό τάξης στην ξενόγλωσση εκπαίδευση, παρόλο που η Βουλγαρία, η Δανία, η Ελλάδα, η Λιθουανία και η Ρουμανία αναφέρουν ως ελάχιστο απαιτούμενο αριθμό τους πέντε μαθητές για την έναρξη μερικών προγραμμάτων γλωσσών, τα οποία συνήθως είναι μαθήματα επιλογής και όχι τόσο ευρέως χρησιμοποιούμενες γλώσσες. Έντεκα χώρες/περιφέρειες παρακολουθούν τις γλωσσικές δεξιότητες σε εθνικό και 13 σε σχολικό επίπεδο.

Ο Πίνακας 23 δείχνει το βαθμό στον οποίο οι χώρες/περιφέρειες προσφέρουν υποχρεωτικές γλώσσες στη δευτεροβάθμια εκπαιδευτική βαθμίδα.

Ενώ 14 χώρες/περιφέρειες επιβάλουν την υποχρεωτική εκμάθηση δύο ξένων γλωσσών στην κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαιδευτική βαθμίδα, ο αριθμός μειώνεται στις εννέα στην ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαιδευτική βαθμίδα, με τη Δανία, το Φρίσλαντ, την Ιταλία, τη Λιθουανία, την Ολλανδία και την Ουκρανία να μειώνουν τις υποχρεωτικές γλώσσες από δύο σε μία και την Ελλάδα να τις μειώνει από δύο σε μηδέν. Η Ουγγαρία αυξάνει τον αριθμό των υποχρεωτικών ξένων γλωσσών από μία σε δύο. Οι μόνες χώρες/περιφέρειες που επιβάλουν την υποχρεωτική εκμάθηση δύο ξένων γλωσσών τόσο στην κατώτερη όσο και στην ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαιδευτική βαθμίδα είναι η Αυστρία, η Ελβετία, η Εσθονία, η Γαλλία, η Πολωνία, η Πορτογαλία και η Ρουμανία. Στην Αγγλία, τη Βόρεια Ιρλανδία, τη Σκωτία και την Ουαλία υποχρεωτική είναι μία ξένη γλώσσα στην κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαιδευτική βαθμίδα, αλλά στην ανώτερη είναι οι μόνες χώρες/περιφέρειες από αυτές οποίες ερευνήθηκαν που δεν επιβάλουν υποχρεωτικά καμία γλώσσα μαζί με την Ελλάδα. Στην Σκωτία η εκμάθηση γλωσσών είναι δικαίωμα και στην κατώτερη και στην ανώτερη εκπαιδευτική βαθμίδα και επομένως τεχνικά δεν θεωρείται υποχρεωτική· παρόλο που πρακτικά τα περισσότερα παιδιά μαθαίνουν μία ξένη γλώσσα στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Πίνακας 23. Αριθμός υποχρεωτικών γλωσσών στα σχολεία κατώτερης και ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαιδευτικής βαθμίδας σε 24 χώρες/περιφέρειες

Αριθμός υποχρεωτικών γλωσσών	Δύο υποχρεωτικές γλώσσες	Μία υποχρεωτική γλώσσα	Καμία υποχρεωτική γλώσσα
Κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαιδευτική βαθμίδα	Αυστρία, Δανία, Εσθονία, Γαλλία, Φρίσλαντ, Ελλάδα, Ιταλία, Λιθουανία, Ολλανδία, Πολωνία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Ουκρανία	Χώρα των Βάσκων, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Βουλγαρία, Καταλονία, Αγγλία, Ουγγαρία, Βόρεια Ιρλανδία, Σκωτία, Ισπανία (Μαδρίτη, Βαλένθια, Σεβίλλη), Ελβετία, Ουαλία	
Ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαιδευτική βαθμίδα	Αυστρία, Βουλγαρία, Εσθονία, Γαλλία, Ουγγαρία, Πολωνία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Ελβετία	Χώρα των Βάσκων, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Καταλονία, Δανία, Φρίσλαντ, Ιταλία, Λιθουανία, Ολλανδία, Ισπανία (Μαδρίτη, Βαλένθια, Σεβίλλη), Ουκρανία	Αγγλία, Ελλάδα, Βόρεια Ιρλανδία, Σκωτία, Ουαλία

Όπως ήταν αναμενόμενο, οι στόχοι του επιπέδου επάρκειας που εναρμονίζονται με το ΚΕΠΑ για τις ξένες γλώσσες είναι σαφέστερα προσδιορισμένοι στα σχολεία δευτεροβάθμιας απ' ό τι στα σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στις συμμετέχουσες χώρες/περιφέρειες, με 13 από αυτές να δηλώνουν ρητά την ύπαρξη αναμενόμενου επιπέδου επάρκειας.

Τα πρότυπα παρουσιάζονται στον Πίνακα 24.

Πίνακας 24. Αναμενόμενα επίπεδα επάρκειας ΚΕΠΑ στην ξενόγλωσση εκπαίδευση στα σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε 13 χώρες/περιφέρειες

Χώρα/περιφέρεια	Αναμενόμενο επίπεδο επάρκειας στο τέλος της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης
Αυστρία	B2
Χώρα των Βάσκων	B1
Βουλγαρία	B1-B2 για την πρώτη ξένη γλώσσα· A1 για τη δεύτερη ξένη γλώσσα
Δανία	B2
Εσθονία	Κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση: πρώτη ξένη γλώσσα: B1, δεύτερη ξένη γλώσσα: A2 Ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση: δύο ξένες γλώσσες στο επίπεδο B (είτε B1 ή B2)
Γαλλία	Επίπεδο B2 για την πρώτη ξένη γλώσσα· επίπεδο B1 για τη δεύτερη ξένη γλώσσα A2/B1 για την τρίτη ξένη γλώσσα
Φρίσαντ	Ανάλογα με το είδος του σχολείου, ποικίλλει από το επίπεδο A1 στο B2 (ή Γ1 για δεξιότητες ανάγνωσης)
Ουγγαρία	Πρώτη ξένη γλώσσα: B1 ή B2· δεύτερη ξένη γλώσσα B1
Λιθουανία	Κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση: πρώτη ξένη γλώσσα - B1· δεύτερη ξένη γλώσσα - A2· Ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση: Ανάλογα με το επίπεδο επάρκειας στην κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση: B2, B1 ή A2
Ολλανδία	Ανάλογα με το είδος του σχολείου, ποικίλλει από το επίπεδο A1 στο B2 (ή Γ1 για δεξιότητες ανάγνωσης)
Πορτογαλία	Τα επίπεδα ποικίλλουν από το A.2.2 στο B.1.2
Ρουμανία	B2
Ελβετία	Στα καντόνια της Ζυρίχης και της Γενεύης: B2.

Το επίπεδο B2 φαίνεται να είναι το κοινώς αποδεκτό επίπεδο επάρκειας για την πρώτη ξένη γλώσσα και το B1 για τη δεύτερη ξένη γλώσσα. Τα αποτελέσματα της έρευνας SurveyLang που θα είναι διαθέσιμα αργότερα εντός του τρέχοντος έτους θα αποκαλύψουν το βαθμό στον οποίο ικανοποιείται αυτή η φιλοδοξία.

Οι περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Βάσει του ΕΧΠΜΓ και της εθνικής νομοθεσίας, οι χώρες/περιφέρειες δεσμεύονται, επίσης, για την προσφορά διδασκαλίας στις περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες και για τη διδασκαλία αυτών των γλωσσών. Οι ερωτήσεις που τέθηκαν στους ερευνητές είναι παρόμοιες με αυτές για τις ξένες γλώσσες, και συγκεκριμένα για:

- τις ομάδες-στόχο
- το βαθμό στον οποίο υφίσταται ενιαίο και σαφές αναλυτικό πρόγραμμα
- τη διάδοση της ΟΕΠΓ
- την ένταξη των διδακτικών ωρών κατά τη διάρκεια του προγράμματος της σχολικής ημέρας ή τη διεξαγωγή των μαθημάτων μετά το τέλος της σχολικής ημέρας
- τις προϋποθέσεις του ελάχιστου αριθμού μαθητών για τον σχηματισμό τάξης
- την παρακολούθηση των γλωσσικών δεξιοτήτων
- το αναμενόμενο επίπεδο επάρκειας
- το επίπεδο διαθεσιμότητας κρατικής χρηματοδότησης.

Δεκαεννέα χώρες/περιφέρειες προσφέρουν περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 25.

Πίνακας 25. Οργάνωση της διδασκαλίας των περιφερειακών/μειονοτικών γλωσσών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση σε 19 χώρες/περιφέρειες

Κριτήρια	Απαντήσεις	Αρ.	Απαντήσεις	Αρ.	Απαντήσεις	Αρ
Ομάδες-στόχος	όλοι	18	μόνο φυσικοί ομιλητές	1	καμία στήριξη	0
Αναλυτικό πρόγραμμα	ενιαίο και σαφές	16	γενικό	3	χωρίς κατευθυντήριες γραμμές	0
Χρήση γλωσσών ως μέσο	διαδομένη	10	σε τοπικό επίπεδο	8	δεν υφίσταται	1
Κατανομή διδακτικών ωρών στο εβδομαδιαίο πρόγραμμα	σε ώρες σχολείου	15	εν μέρει σε ώρες σχολείου	3	εκτός ωρών σχολείου	1
Προϋποθέσεις ελάχιστου αριθμού μαθητών	καμία	13	5-10 μαθητές	1	>10 μαθητές	5
Παρακολούθηση γλωσσικών δεξιοτήτων	εθνικά πρότυπα	10	σε σχολικό επίπεδο	8	δεν υφίσταται	1
Αναμενόμενο επίπεδο επάρκειας	εθνικές/περιφερειακές νόρμες	14	σχολικές νόρμες	3	δεν ορίζεται	2
Διαθέσιμη κρατική χρηματοδότηση	πλήρης	19	μερική	0	καμία	0

Οι χώρες/περιφέρειες που δεν προσφέρουν εκπαίδευση στις περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες είναι η Δανία, η Αγγλία, η Εσθονία, η Ελλάδα και η Πολωνία. Από τις υπόλοιπες 19 στις οποίες προσφέρεται εκπαίδευση σε αυτές τις γλώσσες, η εφαρμογή της ΟΕΠΓ είναι διαδομένη σε δέκα, σε οκτώ εφαρμόζεται σε ορισμένες περιοχές, με τη Γαλλία και τη Βουλγαρία μόνο να δηλώνουν τη διδασκαλία αυτών των γλωσσών μόνο ως μαθημάτων. Τα μαθήματα είναι ανοιχτά για όλους τους μαθητές με μοναδική εξαίρεση τη Βουλγαρία, όπου απευθύνονται αποκλειστικά σε φυσικούς ομιλητές. Η διεξαγωγή των μαθημάτων εντάσσεται στο πλαίσιο του εβδομαδιαίου σχολικού προγράμματος με εξαίρεση την Αυστρία, τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη και τη Βουλγαρία, όπου τα μαθήματα διεξάγονται εν μέρει σε ώρες σχολείου και εν μέρει εκτός ωρών σχολείου. Δεν προβλέπονται προϋποθέσεις για τον ελάχιστο αριθμό μαθητών σε 13 χώρες/περιφέρειες, ενώ στη Σκωτία απαιτούνται τουλάχιστον πέντε μαθητές για τον σχηματισμό τάξης και στην Αυστρία, τη Βουλγαρία, τη Γαλλία, τη Βόρεια Ιρλανδία και τη Ρουμανία τουλάχιστον δέκα. Δεκαοκτώ χώρες/περιφέρειες παρακολουθούν τις γλωσσικές δεξιότητες που αποκτώνται είτε με εθνικά/περιφερειακά ή με σχολικά τεστ, με εξαίρεση την Ιταλία, όπου δεν υφίσταται παρακολούθηση. Μόνο η Αυστρία και η Ουαλία δεν έχουν θέσει κάποιους στόχους για το πρότυπο επίπεδο επάρκειας. Σε όλες τις υπόλοιπες έχουν τεθεί στόχοι. Όλες οι χώρες/περιφέρειες προσφέρουν τις γλώσσες δωρεάν στους μαθητές.

Οι γλώσσες των μεταναστών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Λόγω της αυξημένης κινητικότητας και μετανάστευσης εντός της Ευρώπης και προς την Ευρώπη από άλλες χώρες έχει αυξηθεί θεαματικά και ο αριθμός των «γλωσσών των μεταναστών» που ομιλούνται στα ευρωπαϊκά σχολεία, και για πολλά παιδιά η γλώσσα διδασκαλίας στο σχολείο είναι η δεύτερη γλώσσα τους. Στα ευρωπαϊκά έγγραφα υπογραμμίζεται η σημασία της αξιοποίησης όλων των γλωσσών και πολιτισμών της τάξης, ενώ η Σύσταση 98 (6) του ΣτΕ προτρέπει άμεσα τα Κράτη Μέλη να διασφαλίσουν:

την ισότητα κύρους μεταξύ όλων των γλωσσών και πολιτισμών, ώστε τα παιδιά σε κάθε κοινότητα να έχουν την ευκαιρία να αναπτύξουν τις προφορικές και γραπτές δεξιότητες επικοινωνίας στη γλώσσα της κοινότητάς τους, καθώς και να μάθουν να κατανοούν και να εκτιμούν τη γλώσσα και τον πολιτισμό των άλλων.

Η Πράσινη Βίβλος για τη Μετανάστευση και την Κινητικότητα της ΕΚ (2008) παρέπεμπε στην παλαιότερη Οδηγία 77/486/ΕΟΚ, σύμφωνα με την οποία τα Κράτη Μέλη θα έπρεπε:

να προωθήσουν τη διδασκαλία της μητρικής γλώσσας και τον πολιτισμού της χώρας καταγωγής σε συντονισμό με την επίσημη εκπαίδευση και σε συνεργασία με το εκάστοτε Κράτος Μέλος καταγωγής.

Στην έρευνα LRE σκοπός ήταν η διερεύνηση του βαθμού στον οποίο τα Κράτη Μέλη προσφέρουν τόσο στους μετανάστες όσο και σε άλλους την ευκαιρία εκμάθησης αυτών των γλωσσών. Όπως διαπιστώθηκε στους τομείς της προσχολικής και πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, λίγες χώρες/περιφέρειες προσφέρουν συστηματικά τη διδασκαλία των γλωσσών των μεταναστών (τρεις στην προσχολική και πέντε στην πρωτοβάθμια) και στη δευτεροβάθμια θετικά απάντησαν οκτώ χώρες/περιφέρειες από τις 24. Αυτές είναι η Αυστρία, η Δανία, η Αγγλία, η Εσθονία, η Γαλλία, η Ολλανδία, η Σκωτία και η Ελβετία.

Στον Πίνακα 26 παρουσιάζεται η γενική εικόνα για τις γλώσσες των μεταναστών με επίκεντρο:

- τις ομάδες-στόχο
- το βαθμό στον οποίο υφίσταται ενιαίο και σαφές αναλυτικό πρόγραμμα
- τη διάδοση της ΟΕΠΓ
- την ένταξη των διδακτικών ωρών κατά τη διάρκεια του προγράμματος της σχολικής ημέρας ή τη διεξαγωγή των μαθημάτων μετά το τέλος της σχολικής ημέρας
- τις προϋποθέσεις για τον ελάχιστο αριθμό μαθητών για τον σχηματισμό τάξης
- την παρακολούθηση των γλωσσικών δεξιοτήτων
- το αναμενόμενο επίπεδο επάρκειας
- το επίπεδο διαθεσιμότητας κρατικής χρηματοδότησης.

Πίνακας 26. Οργάνωση της διδασκαλίας των γλωσσών των μεταναστών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση σε 8 χώρες/περιφέρειες

Κριτήρια	Απαντήσεις	Αρ.	Απαντήσεις	Αρ.	Απαντήσεις	Αρ.
Ομάδες-στόχος	όλοι	4	μόνο φυσικοί ομιλητές	3	καμία στήριξη	1
Αναλυτικό πρόγραμμα	ενιαίο και σαφές	3	γενικό	3	χωρίς κατευθυντήριες γραμμές	2
Χρήση μέσο ως μέσο διδασκαλίας (ΟΕΠΓ)	διαδεδομένη	1	σε τοπικό επίπεδο	2	δεν υφίσταται	5
Κατανομή διδακτικών ωρών στο εβδομαδιαίο πρόγραμμα	σε ώρες σχολείου	1	εν μέρει σε ώρες σχολείου	1	εκτός ωρών σχολείου	6
Προϋποθέσεις ελάχιστου αριθμού μαθητών	καμία	4	5-10 μαθητές	2	>10 μαθητές	2
Παρακολούθηση γλωσσικών δεξιοτήτων	εθνικά πρότυπα	1	σε σχολικό επίπεδο	4	δεν υφίσταται	3
Αναμενόμενο επίπεδο επάρκειας	εθνικές ή σχολικές νόρμες	2	σχολικές νόρμες	3	καμία νόρμα	3
Διαθέσιμη κρατική χρηματοδότηση	πλήρης	5	μερική	2	καμία	1

Από τις οκτώ χώρες/περιφέρειες στις οποίες αναφέρεται παροχή των γλωσσών των μεταναστών, η Αγγλία, η Δανία και η Ολλανδία προσφέρουν γλώσσες, όπως τα Τουρκικά και τα Αραβικά όχι μόνο σε μαθητές αντίστοιχης καταγωγής, αλλά σε όλους τους μαθητές της δευτεροβάθμιας εκπαιδευτικής βαθμίδας ως ξένες γλώσσες, ένα μοντέλο το οποίο μπορεί να αποτελέσει παράδειγμα προς μίμηση και για άλλες χώρες/περιφέρειες. Η Γαλλία είναι η μοναδική χώρα/περιφέρεια που εφαρμόζει ευρέως την ΟΕΠΓ, ενώ η Αυστρία και η Ελβετία την εφαρμόζουν σε μερικές μόνο περιοχές. Η Ολλανδία προσφέρει τις γλώσσες των μεταναστών ως μέρος του αναλυτικού προγράμματος εντός των διδακτικών ωρών του σχολείου, ενώ η Αγγλία και η Ελβετία (μόνο η Ζυρίχη) τις προσφέρουν εν μέρει εντός των διδακτικών ωρών του σχολείου και οι άλλες χώρες ως εξωδιδακτικές δραστηριότητες. Δεν υπάρχει ελάχιστος απαιτούμενος αριθμός μαθητών για τον σχηματισμό τάξης στην Αγγλία, τη Γαλλία, την Ολλανδία και τη Σκωτία, ενώ στη Δανία και την Ελβετία απαιτούνται τουλάχιστον πέντε μαθητές και στην Αυστρία και την Εσθονία τουλάχιστον δέκα.

Οι γλωσσικές δεξιότητες παρακολουθούνται με τη χρήση τυποποιημένων εθνικών τεστ στην Αγγλία, με τη χρήση προτύπων σε σχολικό επίπεδο στη Δανία, τη Γαλλία, την Αυστρία, την Ολλανδία και την Ελβετία, ενώ καμία παρακολούθηση δεν υφίσταται στην Εσθονία και τη Σκωτία. Πλήρης κρατική χρηματοδότηση διατίθεται για τις γλώσσες των μεταναστών στην Αυστρία, τη Δανία, την Αγγλία, την Ολλανδία και τη Σκωτία. Στη Γαλλία και την Ελβετία η χρηματοδότηση παρέχεται από τις χώρες καταγωγής των μεταναστών, ενώ στην Εσθονία τα έξοδα καταβάλλονται από τους γονείς. Οι μόνες χώρες που προσφέρουν τις γλώσσες των μεταναστών και στην πρωτοβάθμια και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι η Αυστρία, η Δανία, η Γαλλία και η Ελβετία.

Παρουσίαση άλλων προσφερόμενων στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση γλωσσών εκτός της εθνικής

Στις υπόλοιπες εκπαιδευτικές βαθμίδες εκτός της πρωτοβάθμιας, καθίσταται ακόμα δυσκολότερη η διάκριση της παροχής των ξένων, των Π/Μ γλωσσών και των γλωσσών των μεταναστών, επειδή δεν είναι πλέον τόσο συγκεκριμένες οι ομάδες-στόχος στις οποίες απευθύνεται αυτή η παροχή και παρατηρείται μία τάση να προσφέρονται περισσότερο γλώσσες εκτός της εθνικής στους μαθητές ανεξάρτητα

από τη γλώσσα της χώρας καταγωγής τους. Παρά την πολυπλοκότητα αυτή, διατηρήθηκε η αρχική διάκριση σε ξένες, Π/Μ γλώσσες και γλώσσες των μεταναστών, που χρησιμοποιήθηκε για την περιγραφή της παροχής γλωσσών στην προσχολική και πρωτοβάθμια εκπαίδευση, αναγνωρίζοντας παράλληλα ότι η κατηγοριοποίηση αυτή δεν είναι απόλυτη. Ο Πίνακας 27 παρουσιάζει μία συγκριτική εικόνα της παροχής εκπαίδευσης (κυρίως) των Π/Μ γλωσσών, (κυρίως) των ξένων γλωσσών και (κυρίως) των γλωσσών των μεταναστών στις 24 χώρες/περιφέρειες σύμφωνα με τις εκθέσεις των ερευνητών μας.

Πίνακας 27. Συγκριτική παρουσίαση της παροχής (κυρίως) των Π/Μ γλωσσών, (κυρίως) των ξένων γλωσσών και (κυρίως) των γλωσσών των μεταναστών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (οι ξένες γλώσσες που είναι με πλάγια γράμματα προσφέρονται μόνο στην ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαιδευτική βαθμίδα) σε 24 χώρες/περιφέρειες

Χώρα/περιφέρεια	(Κυρίως) Π/Μ γλώσσες	(Κυρίως) ξένες γλώσσες	(Κυρίως) γλώσσες των μεταναστών
Αυστρία	Μπούργκενλαντ-Κροατικά, Τσεχικά, Ουγγρικά, Ρομανί, Σλοβακικά, Σλοβενικά	Υποχρεωτικές 2 από Αγγλικά, Γαλλικά, Ιταλικά, Ισπανικά	Αλβανικά, Βοσνιακά, Σερβικά, Κροατικά, Πολωνικά, Ρωσικά, Τουρκικά
Χώρα των Βάσκων	Βασκικά	Υποχρεωτική Αγγλικά, Γερμανικά Προαιρετικές Αραβικά, Γαλλικά, Ιταλικά, Ρωσικά, Τουρκικά	–
Βοσνία-Ερζεγοβίνη	Βοσνιακά, Σερβικά, Κροατικά ως άλλες εθνικές γλώσσες	Υποχρεωτικές Αγγλικά, Γερμανικά Προαιρετικές Αραβικά, Γαλλικά, Ιταλικά, Ρωσικά, Τουρκικά	–
Βουλγαρία	Αρμενικά, Εβραϊκά, Ρομανί, Τουρκικά	Υποχρεωτικές: 1-2 από Κροατικά, Τσεχικά, Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά, Ιταλικά, Ιαπωνικά, Κορεατικά, Πολωνικά, Ρουμανικά, Ρωσικά, Σερβικά, Σλοβακικά, Ισπανικά Προαιρετικές: άλλες από την ίδια λίστα	–
Καταλονία	Καταλανικά παντού, Aranese-Οξιτανική στην κοιλάδα του Αράν	Υποχρεωτικές: Μία από Αγγλικά, Γαλλικά, μερικές φορές Γερμανικά και Ιταλικά Προαιρετικές: Αρχαία Ελληνικά, Λατινικά και άλλες	–
Δανία	–	Υποχρεωτικές: Αγγλικά Προαιρετικές: Αρχαία Ελληνικά, Κινέζικα, Γαλλικά, Γερμανικά, Ιταλικά, Ιαπωνικά, Λατινικά, Ρωσικά Ισπανικά	Αραβικά, Τουρκικά
Αγγλία	–	Υποχρεωτικές: Μία γλώσσα μέχρι την ηλικία των 14. Αυτή μπορεί να είναι οποιαδήποτε ζωντανή γλώσσα (με την κατάλληλη διαπίστευση): οι κύριες γλώσσες είναι Γαλλικά, Γερμανικά, Ισπανικά, αλλά συμπεριλαμβάνονται επίσης τα: Αραβικά, Ιταλικά, Ιαπωνικά, Μανδαρινικά, Πολωνικά, Πορτογαλικά, Ρωσικά, Τουρκικά και Ουρντού	Αραβικά, Κινέζικα, Ούρντου
Εσθονία	–	Υποχρεωτικές: Δύο από Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά, Ρωσικά	Κινέζικα, Φινλανδικά, Σουηδικά
Γαλλία	Αλσατικά/ Γερμανικά, Βασκικά, Βρετονικά, Καταλανικά, Κορσικανικά, Οξιτανική, Μοσελανική, Κρεολική, γλώσσα της Ταϊτής, γλώσσες της Μελανησίας (Aje, Drehu, Nengone, Paici)	Υποχρεωτικές: 2 από Αγγλικά, Ισπανικά, Γερμανικά, Αραβικά, Κινέζικα, Ιταλικά, Πορτογαλικά, Ρωσικά, Δανέζικα, Γερμανικά, Ελληνικά, Εβραϊκά, Ιαπωνικά, Νορβηγικά, Πολωνικά, Σουηδικά, Τουρκικά, Αρχαία Ελληνικά και Λατινικά· άλλες γλώσσες όπως οι περιφερειακές είναι προαιρετικές	Αραβικά, Κροατικά, Ιταλικά, Πορτογαλικά, Σερβικά, Ισπανικά και Τουρκικά
Φρίσλαντ	Φριζικά μόνο στο Φρίσλαντ	Βλέπε Ολλανδία	–
Ελλάδα	–	Υποχρεωτική: Αγγλικά Προαιρετικές: Γαλλικά, Γερμανικά	–

Χώρα/περιφέρεια	(Κυρίως) Π/Μ γλώσσες	(Κυρίως) ξένες γλώσσες	(Κυρίως) γλώσσες των μεταναστών
Ουγγαρία	Ρομανί-Boyash	Υποχρεωτικές: 1-2 από Κινέζικα, Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά, Ιταλικά, Ρωσικά, Ισπανικά, Λατινικά	–
Ιταλία	Αλβανικά, Καταλανικά, Κροατικά, Γαλλο-Προβηγκιανική, Γαλλικά, Friulian, Γερμανικά, Ελληνικά, Ladin, Οκιτανικά, Sardinian, Σλοβενικά	Υποχρεωτικές: Αγγλικά και μία άλλη ξένη γλώσσα	–
Λιθουανία	Ρωσικά, Πολωνικά, Εβραϊκά, Λευκορωσικά	Υποχρεωτικές: μία από Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά Προαιρετικές: άλλες γλώσσες	–
Ολλανδία	Φριζικά μόνο στο Φρίσλαντ	Υποχρεωτικές: Αγγλικά <i>συν μία ακόμα γλώσσα στο τελευταίο επίπεδο της δευτεροβάθμιας.</i> Προαιρετικές: Αρχαία Ελληνικά, Κινέζικα, Γαλλικά, Γερμανικά, Ιταλικά, Λατινικά, Ρωσικά, Ισπανικά	Αραβικά, Τουρκικά
Βόρεια Ιρλανδία	Ιρλανδικά	Υποχρεωτικές: 1 από Γαλλικά, Γερμανικά, Ισπανικά	–
Πολωνία	–	Υποχρεωτικές: 2 από Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά, Ιταλικά, Ρωσικά, Ισπανικά	–
Πορτογαλία	Mirandese	Υποχρεωτικές: 2 από Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά, Ισπανικά, Λατινικά, Ελληνικά	–
Ρουμανία	Βουλγαρικά, Κροατικά, Ουγγρικά, Ιταλικά, Πολωνικά, Ρομανί, Ρωσικά -Lironan, Σλοβακικά, Σερβικά, Τουρκικά, Ουκρανικά	Υποχρεωτικές: 2 από Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά, Ιταλικά, Πορτογαλικά, Ρωσικά, Ισπανικά	–
Σκωτία	Scottish Gaelic	Υποχρεωτικές/προαιρετικές: : 1 από Γαλλικά, Γερμανικά ή Ισπανικά, Ιταλικά και Κινεζικά	Κινέζικα, Ρωσικά, Ούρντου
Ισπανία	Valencian μόνο στη Βαλένθια	Υποχρεωτικές: 1 από Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά	
Ελβετία	Αγγλικά, Γερμανικά, Ιταλικά ως άλλες εθνικές γλώσσες	Υποχρεωτικές: 1-2 από Αγγλικά, Ελληνικά, Λατινικά, Ισπανικά	Στη Ζυρίχη: Αλβανικά, Βοσνιακά, Κινέζικα, Κροατικά, Φινλανδικά, Γαλλικά, Ελληνικά, Ουγγρικά, Ιταλικά, Κορεάτικα, Κουρδικά, Πορτογαλικά, Ρωσικά, Σερβικά, Σλοβενικά, Ισπανικά, Σουιδικά, Τουρκικά, Στη Γενεύη: Αλβανικά, Αραβικά, Ιταλικά, Πορτογαλικά, Ισπανικά, Τουρκικά
Ουκρανία	Λευκορωσικά, Βουλγαρικά, Ταταρικά Κριμαίας, Gagauz, Γερμανικά, Ελληνικά, Εβραϊκά, Ουγγρικά, Μολδαβικά, Πολωνικά, Ρουμανικά, Ρωσικά, Σλοβακικά	Υποχρεωτικές: 1-2 από Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά ή Ισπανικά ανάλογα με το σχολείο Προαιρετικές: Αρμενικά, Τσεχικά, Κορεάτικα, Τουρκικά, Βιετναμέζικα ως εξωδιδασκτικές γλώσσες	–
Ουαλία	Ουαλικά	Υποχρεωτικές: 1 από Γαλλικά, Γερμανικά, Ισπανικά	–

Οι πιο κοινές προσφερόμενες ξένες γλώσσες είναι τα Αγγλικά, τα Γερμανικά και τα Γαλλικά παρόλο που προσφέρονται και άλλες ευρωπαϊκές γλώσσες, όπως τα Ισπανικά και τα Ιταλικά. Μερικές γλώσσες των μεταναστών, όπως τα Αραβικά, τα Κροατικά, τα Πολωνικά, τα Ρωσικά και τα Τουρκικά προσφέρονται, επίσης, ως μαθήματα επιλογής, ενώ τα Αραβικά και τα Τουρκικά συμπεριλαμβάνονται σταθερά στα εξεταζόμενα μαθήματα στα σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στη Γαλλία και την Ολλανδία. Η Γαλλία προσφέρει τον μεγαλύτερο αριθμό γλωσσών και όλοι οι μαθητές μπορούν να επιλέξουν από μία μεγάλη ποικιλία γλωσσών στις οποίες περιλαμβάνονται σύγχρονες ευρωπαϊκές γλώσσες, δημοφιλείς ασιατικές γλώσσες, όπως τα Ιαπωνικά και τα Κινέζικα, καθώς επίσης και Π/Μ γλώσσες και γλώσσες των μεταναστών. Η Αυστρία και η Ολλανδία προσφέρουν, επίσης, πλούσια ποικιλία γλωσσών σύμφωνα με την έρευνα. Η ρωσική γλώσσα προσφέρεται, φυσικά, ευρέως στις ανατολικές ευρωπαϊκές χώρες είτε ως Π/Μ είτε ως ξένη γλώσσα. Στην Αγγλία, τη Βόρεια Ιρλανδία, τη Σκωτία και την Ουαλία οι πιο κοινές προσφερόμενες γλώσσες είναι τα Γαλλικά, τα Γερμανικά και τα Ισπανικά, ενώ προσφέρονται, επίσης, και γλώσσες των μεταναστών, μερικές φορές, μάλιστα στη γενική εκπαίδευση, αλλά πιο συχνά στην επονομαζόμενη *συμπληρωματική* εκπαίδευση.

Τα τυπικά προσόντα και η επιμόρφωση των διδασκόντων στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Όσον αφορά τα τυπικά προσόντα και την επιμόρφωση του διδακτικού προσωπικού, όπως είναι αναμενόμενο τα σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης θέτουν υψηλότερες απαιτήσεις από αυτά της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σύμφωνα με τις εκθέσεις των ερευνητών μας. Στην έρευνα LRE οι ερευνητές ρωτήθηκαν για:

- τα τυπικά προσόντα των διδασκόντων
- την παροχή κατάρτισης πριν από την ανάληψη των καθηκόντων και κατά τη διάρκεια της εργασίας
- την κινητικότητα των καθηγητών ξένων γλωσσών
- το απαιτούμενο επίπεδο επάρκειας
- τα μέτρα για την αύξηση του διορισμού καθηγητών, όπου παρατηρούνται ελλείψεις προσωπικού.

Στον Πίνακα 28 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα και για τις τέσσερις κατηγορίες γλωσσών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση σε όλες τις χώρες/περιφέρειες. Πρέπει, βέβαια, να σημειωθεί ότι δεν προσφέρονται όλες οι κατηγορίες γλωσσών σε όλες τις χώρες, γεγονός στο οποίο οφείλεται ο μικρός αριθμός χωρών που προσφέρουν τις γλώσσες των μεταναστών, οι οποίες είναι μόνο οκτώ.

Πίνακας 28. Τα τυπικά προσόντα των διδασκόντων και η επιμόρφωσή τους στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση σε 24 χώρες/περιφέρειες

Κριτήρια	Απαντήσεις	ΕΓ	Π/ΜΓ	ΞΓ	ΓΜ	Απαντήσεις	ΕΓ	Π/ΜΓ	ΞΓ	ΓΜ	Απαντήσεις	ΕΓ	Π/ΜΓ	ΞΓ	ΓΜ
Τυπικά προσόντα διδασκόντων	καθηγητές γλωσσών	23	16	22	3	καθηγητές γενικής εκπαίδευσης	1	3	2	3	χωρίς τυπικά προσόντα	0	5	0	18
Κατάρτιση πριν την ανάληψη καθηκόντων	με βάση το γνωστικό τους αντικείμενο	22	17	22	3	γενικού περιεχομένου	2	2	2	2	καθόλου	0	5	0	19
Κατάρτιση κατά τη διάρκεια της εργασίας	με βάση το γνωστικό τους αντικείμενο	19	14	20	3	γενικού περιεχομένου	5	5	4	5	καθόλου	0	5	0	16
Αναμενόμενο επίπεδο επάρκειας	με βάση το ΚΕΠΑ	4		8		εθνικά ή περιφερειακά πρότυπα	13		13		καθόλου	7		4	
Μέτρα για την αύξηση διορισμού διδακτικού προσωπικού, όπου υπάρχουν ελλείψεις	δομικά μέτρα	7	8	10	1	καμπάνιες	2	0	1	1	χωρίς συγκεκριμένα μέτρα	15	16	13	22
Κινητικότητα διδασκόντων	ενσωματωμένη στην κατάρτιση	N/A	N/A	2		ανεπίσημη οικονομική χρηματοδότηση	N/A	N/A	17		καθόλου			5	

ΕΓ: Εθνική γλώσσα

Π/ΜΓ: Περιφερειακές/Μειονοτικές γλώσσες

ΞΓ: Ξένες γλώσσες

ΓΜ: Γλώσσες Μεταναστών

Σε 23 από τις 24 χώρες/περιφέρειες, η επιπρόσθετη υποστήριξη της εθνικής γλώσσας (ΕΓ) παρέχεται από καθηγητές γλωσσών που διαθέτουν τα τυπικά προσόντα, με εξαίρεση την Εσθονία στην οποία παρέχεται από καθηγητές γενικής εκπαίδευσης. Επίσης, προσφέρεται κατάρτιση των διδασκόντων τόσο πριν από την ανάληψη των καθηκόντων τους όσο και κατά τη διάρκεια της εργασίας τους. Οι καθηγητές που δεν έχουν μητρική την εθνική γλώσσα απαιτείται να διαθέτουν ένα συγκεκριμένο επίπεδο επάρκειας στην εθνική γλώσσα σε 17 χώρες/περιφέρειες, παρόλο που μόνο τέσσερις ορίζουν ρητά τα επίπεδα ΚΕΠΑ και αυτές είναι η Χώρα των Βάσκων (Β2), η Εσθονία (Γ1), η Ιταλία (Γ2) και η Ελβετία (στη Ζυρίχη και το Τιτσίνο) (Γ2). Σε επτά χώρες/περιφέρειες δεν ορίζονται ρητά πρότυπα.

Οι καθηγητές ξένων γλωσσών διαθέτουν αρκετά ικανοποιητικό επίπεδο κατάρτισης και μόνο στην Εσθονία και τη Βόρεια Ιρλανδία οι ξένες γλώσσες διδάσκονται από καθηγητές γενικής εκπαίδευσης, ενώ στην Ιταλία και την Ελλάδα αναφέρεται ότι η κατάρτιση πριν από την ανάληψη των καθηκόντων είναι μάλλον γενική παρά εξειδικευμένη με επίκεντρο τη γλώσσα. Στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση η υποστήριξη της κινητικότητας είναι λίγο περισσότερο δομημένη απ' ό,τι στην πρωτοβάθμια, με την Αυστρία καθώς και την Καταλονία, να αναφέρουν την διαμονή των καθηγητών για ένα εξάμηνο στο εξωτερικό στα πλαίσια της κατάρτισής τους είτε ως μέρος της ακαδημαϊκής τους εκπαίδευσης είτε ως μέρος της μετεκπαίδευσής τους κατά τη διάρκεια της εργασίας τους. Δεκαεπτά άλλες χώρες/περιφέρειες στηρίζουν οικονομικά πρωτοβουλίες κινητικότητας των διδασκόντων, ενώ η Εσθονία, η Γαλλία, η Ιταλία, η Πορτογαλία και η Ρουμανία κατατάσσονται στις χώρες εκείνες που η διαμονή των δασκάλων στη χώρα όπου ομιλείται η γλώσσα του γνωστικού αντικείμενου τους δεν είναι και τόσο συχνό φαινόμενο. Σύμφωνα με τις συστάσεις της ΕΕ και του ΣΤΕ, οι καθηγητές ξένων γλωσσών στις περισσότερες χώρες/περιφέρειες απαιτείται να έχουν ένα συγκεκριμένο επίπεδο επάρκειας στην ξένη γλώσσα, το οποίο αξιολογείται με βάση τα επίπεδα ΚΕΠΑ σε οκτώ χώρες/περιφέρειες, οι οποίες παρουσιάζονται στον Πίνακα 29.

Πίνακας 29. Απαιτούμενο επίπεδο επάρκειας για τους καθηγητές ξένων γλωσσών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση σε οκτώ χώρες/περιφέρειες

Χώρες/περιφέρειες	Απαιτούμενο επίπεδο επάρκειας για τους καθηγητές ξένων γλωσσών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση
Αυστρία	Γ1
Χώρα των Βάσκων	B2
Βουλγαρία	B2-Γ1
Καταλονία	Γ1-Γ2
Εσθονία	Γ1
Ουγγαρία	Γ1
Ρουμανία	Γ1
Ελβετία	Στο καντόνι της Ζυρίχης: Γ2

Το Γ1 φαίνεται να είναι το συνηθέστερα απαιτούμενο επίπεδο επάρκειας παρόλο που και το Β2 θεωρείται επαρκές στη Γαλλία και τη Χώρα των Βάσκων, ενώ οι απαιτήσεις είναι υψηλότερες στην Καταλονία και την Ελβετία (Ζυρίχη), όπου το απαιτούμενο επίπεδο επάρκειας για τους καθηγητές είναι το Γ2.

Οι καθηγητές των Π/Μ γλωσσών διαθέτουν τα τυπικά προσόντα σε όλες τις χώρες/περιφέρειες, με εξαίρεση το Φρίσλαντ, όπου τα μαθήματα διδάσκονται από καθηγητές γενικής εκπαίδευσης. Επίσης, σε όλες τις χώρες/περιφέρειες παρέχεται κατάρτιση των διδασκόντων τόσο κατά την ακαδημαϊκή τους εκπαίδευση όσο και κατά τη διάρκεια της εργασίας τους.

Μόνο στην Αυστρία, τη Δανία και την Ολλανδία διδάσκουν εξειδικευμένοι καθηγητές τις γλώσσες των μεταναστών, ενώ στην Εσθονία, τη Γαλλία και την Ελβετία προσλαμβάνονται καθηγητές γενικής εκπαίδευσης.

Όπως και στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, σε μερικές χώρες παρατηρείται έλλειψη διδακτικού προσωπικού και λαμβάνονται ειδικά μέτρα για τον διορισμό επαγγελματιών με τα κατάλληλα τυπικά προσόντα και την ενθάρρυνση της νεολαίας να επιλέξει το επάγγελμα του καθηγητή γλωσσών. Οι χώρες/περιφέρειες που αναφέρουν την διεξαγωγή σχετικής καμπάνιας για τον διορισμό καθηγητών παρουσιάζονται στον Πίνακα 30.

Πίνακας 30. Χώρες που διορίζουν καθηγητές γλωσσών, όπου υπάρχουν ελλείψεις

Καθηγητές εθνικής γλώσσας	Καθηγητές ξένων γλωσσών	Καθηγητές περιφερειακών/μειονοτικών γλωσσών	Καθηγητές γλωσσών των μεταναστών
Χώρα των Βάσκων	Χώρα των Βάσκων	Χώρα των Βάσκων	Αγγλία
Αγγλία	Βουλγαρία	Φρίσλαντ	Σκωτία
Εσθονία	Αγγλία	Βόρεια Ιρλανδία	
Φρίσλαντ	Φρίσλαντ	Ρουμανία	
Ολλανδία	Ουγγαρία	Σκωτία	
Βόρεια Ιρλανδία	Λιθουανία	Ισπανία	
Ρουμανία	Ολλανδία	Ελβετία	
Σκωτία	Ρουμανία	Ουαλία	
Ελβετία	Σκωτία		
	Ελβετία		
	Ουαλία		

Η Σκωτία είναι η μόνη χώρα/περιφέρεια που αναφέρει τον διορισμό καθηγητών γλωσσών για όλες τις κατηγορίες, ενώ η Χώρα των Βάσκων, η Αγγλία, η Ρουμανία, η και η Ελβετία παίρνουν μέτρα για την αύξηση της παροχής καθηγητών σε τρεις από τις τέσσερις κατηγορίες γλωσσών.

2.5 Διαμήκεις προοπτικές στην (προσχολική), πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Σε αυτή την παράγραφο παρουσιάζονται οι διαμήκεις προοπτικές σε τρεις σημαντικούς τομείς που υπογραμμίζονται στα έγγραφα της ΕΕ και του ΣΤΕ:

- η ολοκληρωμένη εκμάθηση περιεχομένου και γλώσσας (ΟΕΠΓ)
- η κινητικότητα των καθηγητών ξένων γλωσσών
- η γενική εικόνα για την αναγνώριση της πολυγλωσσίας και της πολλαπλογλωσσίας στα σχολεία.

Ολοκληρωμένη Εκμάθηση Περιεχομένου και Γλώσσας (ΟΕΠΓ)

Η ΟΕΠΓ περιλαμβάνει τη μελέτη μαθημάτων, όπως η φυσική ή η γεωγραφία σε κάποια άλλη γλώσσα, η εφαρμογή της οποίας συστήνεται ως αποτελεσματικός και αποδοτικός τρόπος ανάπτυξης των επικοινωνιακών δεξιοτήτων. Έχει ήδη γίνει μικρή μνεία για τη χρήση της ΟΕΠΓ στην πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση ξεχωριστά, ενώ στον Πίνακα 31 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα και για τις δύο βαθμίδες μαζί. Οι ερευνητές ρωτήθηκαν για το βαθμό στον οποίο η ΟΕΠΓ είναι διαδεδομένη ή εφαρμόζεται σε τοπικό επίπεδο ή απουσιάζει παντελώς στις χώρες/περιφέρειες τους. Ο συνολικός αριθμός των χωρών/περιφερειών που προσφέρουν κάθε κατηγορία γλωσσών αναφέρεται σε παρένθεση.

Πίνακας 31. Αριθμός χωρών/περιφερειών που αναφέρουν τη χρήση της ΟΕΠΓ στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση (τα αριθμητικά στοιχεία αναφέρονται στον αριθμό των χωρών/περιφερειών)

Χώρα/περιφέρεια	Πρωτοβάθμια εκπαίδευση			Δευτεροβάθμια εκπαίδευση		
	FL(23)	R/ML (22)	IL(5)	FL (24)	R/ML (19)	IL (8)
Διαδεδομένη	1	12	1	1	10	1
Σε τοπικό επίπεδο	13	6	3	14	8	2
Καθόλου	9	4	1	9	1	5

NL: Εθνική γλώσσα

R/ML: Περιφερειακές/Μειονοτικές γλώσσες

FL: Ξένες γλώσσες

IL: Γλώσσες Μεταναστών

Όπως είναι αναμενόμενο, η ΟΕΠΓ είναι διαδεδομένη κυρίως στη διδασκαλία των περιφερειακών/μειονοτικών γλωσσών, επειδή αυτές οι γλώσσες είναι συνήθως οι γλώσσες που χρησιμοποιούν οι μαθητές στο σπίτι και, ως εκ τούτου, είναι ήδη σε θέση να επικοινωνούν με ευχέρεια σε αυτές. Στις τάξεις των ξένων γλωσσών ελάχιστες χώρες αναφέρουν τη διαδεδομένη εφαρμογή της, γεγονός το οποίο οφείλεται στο χαμηλότερο επίπεδο επικοινωνιακής ικανότητας των μαθητών σε αυτές τις γλώσσες: πιο συγκεκριμένα, εφαρμόζεται μόνο στη Ισπανία και τη Γαλλία στην

πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση αντίστοιχα. Ωστόσο, το γεγονός, ότι 13 χώρες/περιφέρειες αναφέρουν τοπικές πρωτοβουλίες για την εφαρμογή της ΟΕΠΓ στην πρωτοβάθμια και 14 στη δευτεροβάθμια καταδεικνύει ότι υπάρχουν παραδείγματα καλής πρακτικής και περαιτέρω έρευνα για τη σύγκριση των μεθόδων και τη διερεύνηση της επιμόρφωσης των καθηγητών και του σχεδιασμού του υλικού θα ήταν πολύτιμη. Από τις λίγες χώρες/περιφέρειες που προσφέρουν γλώσσες των μεταναστών, η Ισπανία και η Γαλλία είναι και πάλι αυτές που προσφέρουν την εφαρμογή της ΟΕΠΓ σε ευρεία κλίμακα στην πρωτοβάθμια και στη δευτεροβάθμια αντίστοιχα, γεγονός που καταδεικνύει την εξειδίκευση αυτών των χωρών στη μέθοδο αυτή.

Η κινητικότητα των καθηγητών ξένων γλωσσών

Η κινητικότητα των καθηγητών ενθαρρύνεται σε μεγάλο βαθμό από το Πρόγραμμα Διά Βίου Μάθησης της ΕΕ και στα πλαίσια της έρευνας LRE οι ερευνητές ρωτήθηκαν για τις ευκαιρίες που δίνονται στους καθηγητές στη χώρα/περιφέρειά τους να διαμείνουν στη χώρα, όπου ομιλείται η γλώσσα που αποτελεί το γνωστικό τους αντικείμενο είτε κατά τη διάρκεια της ακαδημαϊκής τους εκπαίδευσης είτε ως μέρος της επιμόρφωσης κατά τη διάρκεια της εργασίας. Οι ερευνητές ρωτήθηκαν για το εάν οι χώρες/περιφέρειες:

α) ενσωματώνουν τέτοια προγράμματα στη δομή των προγραμμάτων κατάρτισης των καθηγητών, κατά τα οποία επιβάλλεται η παραμονή για μία σχολική περίοδο στη χώρα-στόχο,

β) δεν τα ενσωματώνουν, αλλά ενθαρρύνουν και χρηματοδοτούν πρωτοβουλίες μεμονωμένων καθηγητών ή

γ) δεν κάνουν τίποτα από τα παραπάνω.

Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 32.

Πίνακας 32. Γενική εικόνα της κινητικότητας των καθηγητών ξένων γλωσσών στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση σε 24 χώρες/περιφέρειες

	Πρωτοβάθμια	Δευτεροβάθμια
Δομημένα προγράμματα – διαμονή τουλάχιστον για μία σχολική περίοδο στη χώρα-στόχο	Καταλονία, Ελβετία	Αυστρία, Καταλονία, Ισπανία, Ελβετία
Υποστήριξη μεμονωμένων πρωτοβουλιών	Αυστρία, Χώρα των Βάσκων, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Δανία, Αγγλία, Εσθονία, Ελλάδα, Ουγγαρία, Λιθουανία, Πολωνία, Σκωτία, Ισπανία, Ουκρανία	Χώρα των Βάσκων, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Βουλγαρία, Δανία, Αγγλία, Φρίσλαντ, Ελλάδα, Ουγγαρία, Λιθουανία, Ολλανδία, Βόρεια Ιρλανδία, Πολωνία, Σκωτία, Ουκρανία, Ουαλία
Καθόλου	Βουλγαρία, Γαλλία, Φρίσλαντ, Ιταλία, Ολλανδία, Βόρεια Ιρλανδία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Ουαλία	Εσθονία, Γαλλία, Ιταλία, Πορτογαλία, Ρουμανία

Η Καταλονία και η Ελβετία είναι οι μόνες χώρες/περιφέρειες που παρέχουν δομημένα προγράμματα κινητικότητας τόσο στην πρωτοβάθμια όσο και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, αν και στις μισές χώρες από αυτές που ερευνήθηκαν παρέχεται οικονομική στήριξη για μεμονωμένες πρωτοβουλίες καθηγητών και στις δύο εκπαιδευτικές βαθμίδες. Ένας εντυπωσιακά μεγάλος αριθμός χωρών φαίνεται να μην στηρίζει καθόλου την κινητικότητα σε καμία από τις δύο εκπαιδευτικές βαθμίδες. Οι πιθανοί λόγοι απουσίας αυτής της στήριξης χρήζουν περαιτέρω συζήτησης.

Η αναγνώριση της πολυγλωσσίας/ πολλαπλογλωσσίας στα σχολεία

Η οργάνωση της πολυγλωσσικής και πολλαπλογλωσσικής εκπαίδευσης και η κατάρτιση καθηγητών για τη διαχείριση τάξεων με γλωσσική και πολιτισμική ποικιλομορφία

αποτελούν εντεινόμενες προκλήσεις για την ευρωπαϊκή δημόσια εκπαίδευση. Με τόσες πολλές γλώσσες πολιτισμικής κληρονομιάς που εντοπίζονται σήμερα σχεδόν σε όλες τις τάξεις, τα έγγραφα της ΕΕ και του ΣΤΕ έχουν υπογραμμίσει τη σημασία αναγνώρισης του υφιστάμενου πολλαπλογλωσσικού ρεπερτορίου των μαθητών για την εκμάθηση και διδασκαλία των γλωσσών, και της κατάρτισης καθηγητών για την αξιοποίηση και χρήση του πολλαπλογλωσσικού ρεπερτορίου των μαθητών στις πρακτικές της τάξης. Ο βαθμός στον οποίο εφαρμόζεται αυτό στην πράξη είναι δύσκολο να εξακριβωθεί και θα απαιτούσε τη διεξαγωγή έρευνας αποκλειστικά για αυτό το θέμα. Ωστόσο, ζητήθηκε από τους ερευνητές να εκτιμήσουν το βαθμό στον οποίο υφίσταται αυτού του είδους η αναγνώριση στη χώρα/περιφέρειά τους.

Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 33.

Πίνακας 33. Αναγνώριση του πολυγλωσσικού/πολλαπλογλωσσικού ρεπερτορίου στα σχολεία προσχολικής (PPE), πρωτοβάθμιας (PE) και δευτεροβάθμιας (SE) εκπαίδευσης σε 24 χώρες/περιφέρειες (τα αριθμητικά στοιχεία αναφέρονται στον αριθμό των χωρών/περιφερειών)

Επίπεδο αναγνώρισης	Ενιαία ολοκληρωμένη προσέγγιση			Ανεπίσημη προσέγγιση			Καμία		
	PPE	PE	SE	PPE	PE	SE	PPE	PE	SE
Αναγνώριση του πολυγλωσσικού και πολλαπλογλωσσικού ρεπερτορίου των μαθητών	8	11	9	15	11	11	1	2	4
Κατάρτιση καθηγητών για την αξιοποίηση του πολλαπλογλωσσικού ρεπερτορίου των μαθητών	7	8	4	14	12	16	3	4	4

Η πλειοψηφία των χωρών/περιφερειών αναφέρουν ότι η πολυγλωσσία στην κοινωνία και το πολλαπλογλωσσικό ρεπερτόριο των μαθητών αναγνωρίζονται επίσημα ή ανεπίσημα σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, παρόλο που η κατάρτιση του διδακτικού προσωπικού είναι συνήθως πιο ανεπίσημη, ειδικά στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Οι χώρες/περιφέρειες που ανέφεραν μία ενιαία ολοκληρωμένη προσέγγιση και στις τρεις εκπαιδευτικές βαθμίδες ήταν η Ρουμανία, η Ισπανία και η Ουαλία. Στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, την Αγγλία, τη Γαλλία και τη Σκωτία το επίπεδο αναγνώρισης της πολυγλωσσίας/πολλαπλογλωσσίας είναι υψηλότερο στα σχολεία προσχολικής και πρωτοβάθμιας απ' ό,τι σε αυτά της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ενώ στην Ολλανδία και την Ελβετία το επίπεδο αναγνώρισης είναι υψηλότερο στη δευτεροβάθμια εκπαιδευτική βαθμίδα.

2.6 Οι γλώσσες στην επαγγελματική και τριτοβάθμια εκπαίδευση

Οι γλώσσες στην επαγγελματική εκπαίδευση

Η Επαγγελματική εκπαίδευση, η οποία είναι κοινώς γνωστή ως Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (ΕΕΚ), αποτελεί ένα ιδιαίτερα σημαντικό συστατικό της στρατηγικής *Ευρώπη 2020* της ΕΕ και η ΕΚ συνεργάζεται ήδη στενά με τα κράτη μέλη για την ενίσχυση της παροχής σε ολόκληρη την Ευρώπη με τη *Διαδικασία της Κοπεγχάγης* η οποία καταρτίστηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης το 2002. Στην Ανακοίνωσή του το 2008, το ΣτΕ τόνισε τη σημασία της δια βίου μάθησης, το ρόλο της ΕΕΚ για το μέλλον της Ευρώπης και την ανάγκη παροχής ευκαιριών για την εκμάθηση γλωσσών σε αυτά τα ιδρύματα. Τα διαρθρωτικά ταμεία της ΕΕ έχουν διαθέσει χρήματα για μαθήματα γλωσσών που αφορούν ειδικά τη θέση εργασίας.

Η Ανακοίνωση του 2010 της ΕΚ, *Μια νέα ώθηση για ευρωπαϊκή συνεργασία στην Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση για την υποστήριξη της στρατηγικής «Ευρώπη 2020»*, υπογραμμίζει τη σημασία της κατάρτισης μιας στρατηγικής προσέγγισης για την κινητικότητα στην ΕΕΚ και προτείνει σε όλους τους κύκλους μαθημάτων να συμπεριλαμβάνονται περίοδοι σπουδών ή κατάρτισης σε άλλες χώρες με στόχο την εκμάθηση γλωσσών. Αυτή η κατάρτιση είναι πολύ σημαντική για τους εκπαιδευόμενους με αντικείμενο την απασχόληση στον βιομηχανικό τομέα ή σε άλλους κλάδους, όπως οι τράπεζες, ο τουρισμός ή το διεθνές εμπόριο. Επίσης, καθώς τα περισσότερα κέντρα επαγγελματικής κατάρτισης (ΚΕΚ) προσφέρουν προγράμματα κατάρτισης για τους ανέργους και τους νεοαφικθέντες μετανάστες, εξίσου μεγάλη βαρύτητα θα πρέπει να δοθεί και στην υποστήριξη της εθνικής γλώσσας.

Με τη Σύσταση 98 (6) του 1998 το ΣτΕ τόνισε τη σημασία της εκμάθησης γλωσσών που αφορούν ειδικά την επαγγελματική κατάρτιση και προέτρεψε τα ΚΕΚ να παρέχουν μαθήματα γλωσσών, τα οποία εξασφαλίζουν την ισορροπία μεταξύ της γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης και δίνουν στους εκπαιδευόμενους τη δυνατότητα συμμετοχής σε διεθνή προγράμματα προετοιμάζοντας τους, ως εκ τούτου, για την άσκηση του επαγγέλματος και αυξάνοντας παράλληλα την κινητικότητά τους.

Στόχος της έρευνας LRE ήταν η εξακρίβωση της ποικιλίας γλωσσών και του είδους των προγραμμάτων που προσφέρονται στα ΚΕΚ σε ολόκληρη την Ευρώπη. Για το λόγο αυτό, το δίκτυο των ερευνητών μας συνέλεξε πρωτογενή στοιχεία απευθείας από τα μεγαλύτερα ΚΕΚ (69 συνολικά) στις 67 συμμετέχουσες πόλεις (Βλέπε Πίνακα 4, Πεδίο 1.5).

Επιπρόσθετη υποστήριξη για τις εθνικές γλώσσες στην ΕΕΚ

Για την εξακρίβωση του επιπέδου της διαθέσιμης επιπρόσθετης υποστήριξης της εθνικής γλώσσας, οι ερευνητές μας ρώτησαν τα ιδρύματα για:

- την ποικιλομορφία των ομάδων-στόχων
- την ποικιλία των προσφερόμενων προγραμμάτων στους εκπαιδευόμενους
- το βαθμό στον οποίο χρησιμοποιείται σαφές αναλυτικό πρόγραμμα
- την υποστήριξη των δεξιοτήτων που αφορούν ειδικά την εκάστοτε θέση εργασίας και της γενικότερης αναβάθμισης των δεξιοτήτων
- τα είδη των πηγών χρηματοδότησης
- τις ευκαιρίες κατάρτισης κατά τη διάρκεια της εργασίας
- τη χρήση των οργάνων της ΕΕ

Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 34.

Πίνακας 34. Υποστήριξη της εθνικής γλώσσας στην ΕΕΚ (Αρ=69 ΚΕΚ)

Παράμετρος	Απαντήσεις	Αρ.	Απαντήσεις	Αρ.	Απαντήσεις	Αρ.
Ομάδες-στόχος	όλοι	37	περιορισμένες	9	δεν ορίζεται	23
Ποικιλία προγραμμάτων υποστήριξης της γλώσσας	ευρεία ποικιλία	30	περιορισμένη ποικιλία	24	καμία	15
Αναλυτικό πρόγραμμα	ενιαίο και σαφές	43	γενικό	8	χωρίς κατευθυντήριες γραμμές	18
Είδη προγραμμάτων μαθημάτων	κύκλος μαθημάτων που αφορούν ειδικά τη θέση εργασίας και μαθήματα γενικής εκπαίδευσης	34	μόνο μαθήματα γενικής εκπαίδευσης	13	μόνο μαθήματα που αφορούν ειδικά τη θέση εργασίας	7
Διαθέσιμη κρατική χρηματοδότηση	πλήρης	39	μερική	10	καμία	19
Πρακτική άσκηση σε εταιρείες	ενσωματωμένη στο πρόγραμμα μαθημάτων	13	προαιρετική	3	καμία	53
Χρήση Ευρωπαϊκών οργάνων	ναι	0			όχι	69

Σύμφωνα με τις πληροφορίες που συνέλεξαν οι ερευνητές μας, 30 από τα 69 ΚΕΚ που ερευνήθηκαν προσφέρουν ευρεία ποικιλία προγραμμάτων υποστήριξης στην εθνική γλώσσα, τα οποία προσφέρουν από τις βασικές επικοινωνιακές δεξιότητες μέχρι προηγμένες δεξιότητες, ενώ 24 ΚΕΚ προσφέρουν περιορισμένη ποικιλία και 15 δεν παρέχουν καμία υποστήριξη. Πάνω από τα μισά ΚΕΚ που ερευνήθηκαν διαθέτουν ενιαίο και σαφές αναλυτικό πρόγραμμα και 34 ΚΕΚ (σχεδόν τα μισά) προσφέρουν προγράμματα γλωσσών τόσο εξειδικευμένα για την εκάστοτε θέση εργασίας όσο και γενικά, ενώ επτά προσφέρουν μόνο προγράμματα γλωσσών που αφορούν ειδικά τη θέση εργασίας. Σε 39 ΚΕΚ η επιπρόσθετη υποστήριξη της εθνικής γλώσσας χρηματοδοτείται εξολοκλήρου και σε δέκα εν μέρει από το κράτος. Παρόλο που η παροχή ευκαιριών για πρακτική άσκηση σε εταιρείες συστήνεται από τα έγγραφα της ΕΕ τόσο για την απόκτηση εργασιακής πείρας όσο και για την ανάπτυξη των γλωσσικών δεξιοτήτων, μόνο 13 από τα 69 ΚΕΚ αναφέρουν τη δημιουργία συνεργασίας με επιχειρήσεις για την παροχή αυτή. Κανένα ΚΕΚ δε φαίνεται να χρησιμοποιεί τα ευρωπαϊκά μέσα, όπως το *Ευρωπαϊκό Σύστημα Μεταφοράς Ακαδημαϊκών Μονάδων για την ΕΕΚ* ή *Euro-pass* για τον προσδιορισμό και την εφαρμογή των αποτελεσμάτων της μάθησης στα εθνικά προγράμματα εκμάθησης γλωσσών και εύλογα εξάγεται το συμπέρασμα ότι τα ιδρύματα που ερευνήθηκαν δεν γνωρίζουν το σύστημα αυτό.

Οι γλώσσες εκτός της εθνικής στην επαγγελματική εκπαίδευση

Για τη διερεύνηση της παροχής των ξένων, των Π/Μ γλωσσών και των γλωσσών των μεταναστών, τα ιδρύματα ρωτήθηκαν για:

- τον αριθμό των προσφερόμενων γλωσσών
- τα είδη των διαθέσιμων προγραμμάτων
- το βαθμό στον οποίο υφίσταται σαφές αναλυτικό πρόγραμμα
- το βαθμό εναρμόνισης με το ΚΕΠΑ (για τις ξένες γλώσσες)
- τη διαθεσιμότητα κρατικής χρηματοδότησης

Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 35.

Πίνακας 35. Οργάνωση ξένων, Π/Μ γλωσσών και των γλωσσών των μεταναστών στην Επαγγελματική Εκπαίδευση (Αρ.=69 ιδρύματα)

Κριτήρια	Απαντήσεις	FL	R/ML	IL	Απαντήσεις	FL	R/ML	IL	Απαντήσεις	FL	R/ML	IL
Αριθμός προσφερόμενων γλωσσών	> 4 γλώσσες	15	0	1	3-4 γλώσσες	22	3	1	1-2 γλώσσες	25	22	2
Ποικιλία προγραμμάτων	ευρεία ποικιλία	41	17	2	περιορισμένη ποικιλία	18	7	2	δεν ορίζεται	10	45	65
Αναλυτικό πρόγραμμα	πλήρης και σαφές	50	18	1	γενικό	11	5	3	δεν ορίζεται	8	46	65
Εναρμόνιση με το ΚΕΠΑ	πλήρης	26			εθνικά πρότυπα	27			δεν ορίζεται	16		
Διαθέσιμη κρατική χρηματοδότηση	πλήρης	38	13	1	μερική	22	11	1	μηδενική	9	45	67

R/ML: Περιφερειακές/Μειονοτικές γλώσσες

FL: Ξένες γλώσσες

IL: Γλώσσες Μεταναστών

Όσον αφορά την οργάνωση της εκμάθησης γλωσσών στο σύνολό της, η εικόνα που παρουσιάζεται είναι παρόμοια με αυτή που επικρατεί και στις άλλες βαθμίδες της εκπαίδευσης, όπου η μεγαλύτερη βαρύτητα αποδίδεται στην εθνική και στις ξένες γλώσσες, και ακολουθούν οι περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες και οι γλώσσες των μεταναστών στις οποίες, ωστόσο, αποδίδεται εξαιρετικά μικρή σημασία.

Εξήντα δύο από τα 69 ιδρύματα που ερευνήθηκαν προσφέρουν ξένες γλώσσες, με 15 να αναφέρουν ότι διδάσκονται περισσότερες από τέσσερις γλώσσες, 22 να προσφέρουν τρεις με τέσσερις γλώσσες και 25 να προσφέρουν μία με δύο γλώσσες. Σαράντα ένα ιδρύματα προσφέρουν ευρεία ποικιλία προγραμμάτων, στα οποία περιλαμβάνονται από προγράμματα εκμάθησης των βασικών γλωσσικών δεξιοτήτων μέχρι προγράμματα εκμάθησης προηγμένων δεξιοτήτων, ενώ 18 προσφέρουν μόνο προγράμματα εκμάθησης των βασικών γλωσσικών δεξιοτήτων. Ένας αρκετά υψηλός αριθμός ιδρυμάτων, 50, διαθέτουν ενιαίο και σαφές αναλυτικό πρόγραμμα, και 26 εναρμονίζουν τα μαθήματα με το ΚΕΠΑ. Σε 38 ιδρύματα, δεν απαιτείται καταβολή διδάκτρων για αυτά τα μαθήματα, ενώ σε 22 άλλα καλύπτεται μέρος των διδάκτρων.

Η εικόνα για τις ξένες γλώσσες έρχεται σε αντίθεση με την εικόνα για τις Π/Μ γλώσσες, καθώς μόνο 24 ιδρύματα αναφέρουν την προσφορά αυτών των μαθημάτων και μόνο 13 από αυτά καλύπτουν εξολοκλήρου το κόστος. Οι χώρες/περιφέρειες που προσφέρουν μαθήματα για τις Π/Μ γλώσσες και στα τρία ΚΕΚ που ερευνήθηκαν σε κάθε χώρα είναι η Χώρα των Βάσκων, η Καταλονία, η Ουγγαρία, η Βόρεια Ιρλανδία και η Ουαλία. Η Βοσνία-Ερζεγοβίνη και η Ελβετία προσφέρουν μαθήματα στις άλλες επίσημες γλώσσες και στα τρία ΚΕΚ που ερευνήθηκαν.

Οι γλώσσες των μεταναστών προσφέρονται μόνο σε τέσσερα από τα ιδρύματα που ερευνήθηκαν συνολικά, και αυτά βρίσκονται στην Αυστρία, την Αγγλία, την Ιταλία και την Ουαλία.

Ο Πίνακας 36 παρουσιάζει τη συγκριτική εικόνα παροχής των Π/Μ γλωσσών, (κυρίως) των ξένων γλωσσών και (κυρίως) των γλωσσών των μεταναστών στα 69 ΚΕΚ που ερευνήθηκαν στις 67 πόλεις που επιλέχθηκαν σύμφωνα με τις εκθέσεις των ερευνητών μας.

Πίνακας 36. Συγκριτική εικόνα της παροχής (κυρίως) των Π/Μ γλωσσών, (κυρίως) των ξένων γλωσσών, και (κυρίως) των γλωσσών των μεταναστών στα ΚΕΚ (τρεις σε κάθε χώρα)

Χώρα/ περιφέρεια	(Κυρίως) Π/Μ γλώσσες	(Κυρίως) ξένες γλώσσες	(Κυρίως) γλώσσες των μεταναστών
Αυστρία	–	Αραβικά, Κινέζικα, Τσεχικά, Ολλανδικά (μόνο μέσω internet), Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά, Ουγγρικά, Ιταλικά, Ιαπωνικά, Πολωνικά, Ρουμανικά, Ρωσικά, Σλοβακικά, Σλοβενικά, Ισπανικά	Βοσνιακά, Σερβικά, Κροατικά, Τουρκικά
Χώρα των Βάσκων	Βασκικά	Αγγλικά, Γαλλικά	–
Βοσν.-Ερζ.	Βοσνιακά, Σερβικά, Κροατικά, ως άλλες εθνικές γλώσσες	Αραβικά, Τσεχικά, Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά, Ιταλικά, Λατινικά, Περσικά, Ρωσικά, Τουρκικά	–
Βουλγαρία	–	Κροατικά, Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά, Ιταλικά, Ρουμανικά, Ρωσικά, Ισπανικά, Τουρκικά	–
Καταλονία	Καταλανικά	Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά	–
Δανία	–	Αγγλικά ως ΟΕΠΓ, Γαλλικά, Γερμανικά, Ισπανικά	–
Αγγλία	–	Γαλλικά, Γερμανικά, Ελληνικά, Ιταλικά, Ιαπωνικά, Πορτογαλικά, Ρωσικά, Ισπανικά	Αραβικά, Κινέζικα, Τουρκικά, Ούρντου
Εσθονία	–	Αγγλικά, Γαλλικά, Φινλανδικά, Γερμανικά, Ρωσικά	–
Γαλλία	Κορσικανικά	Αραβικά, Κινέζικα, Αγγλικά, Γερμανικά, Ιταλικά, Ισπανικά, Ρωσικά	–
Ελλάδα	–	Αγγλικά	–
Ουγγαρία	Γερμανικά	Αγγλικά	–
Ιταλία	Σλοβενικά	Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά, Ισπανικά	Αραβικά
Λιθουανία	Πολωνικά, Ρωσικά	Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά	–
Ολλανδία	–	Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά, Ισπανικά	–
Βόρεια Ιρλανδία	Ιρλανδικά, Ulster Scots	Γαλλικά, Γερμανικά, Ελληνικά, Ιταλικά, Ιαπωνικά, Πολωνικά, Πορτογαλικά, Ρωσικά, Ισπανικά	Αραβικά, Τουρκικά, Κινέζικα
Πολωνία	–	Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά, Ρωσικά	–
Πορτογαλία	Mirandese	Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά, Ισπανικά	–
Ρουμανία	Ουγγρικά, Ρομανί	Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά	–
Σκωτία	–	Γαλλικά, Γερμανικά, Ιταλικά, Πολωνικά, Ισπανικά	–
Ισπανία	–	Αγγλικά, Γαλλικά	–
Ελβετία	Γαλλικά, Γερμανικά, Ιταλικά ως άλλες εθνικές γλώσσες	Αγγλικά, Ισπανικά	–
Ουκρανία	Ρωσικά και Ουκρανικές γλώσσες	Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά	–
Ουαλία	Ουαλικά	Κινέζικα, Γαλλικά, Γερμανικά, Ελληνικά, Ιταλικά, Ισπανικά	Αραβικά

Όπως είναι αναμενόμενο, τα Αγγλικά, τα Γαλλικά, τα Γερμανικά και τα Ισπανικά κατέχουν τα πρωτεία στις ξένες γλώσσες, ενώ τα Ρωσικά προσφέρονται ως Π/Μ γλώσσα σε μερικές χώρες/περιφέρειες και ως ξένη γλώσσα σε άλλες. Τα Αραβικά προσφέρονται, επίσης, σε αρκετά ΚΕΚ. Όπως ήταν αναμενόμενο, οι Π/Μ γλώσσες προσφέρονται κατεξοχήν σε χώρες/περιφέρειες με περισσότερες από μία επίσημες γλώσσες. Τα Βασκικά, τα Καταλανικά, τα Ιρλανδικά/ Ulster Scots και τα Ουαλικά είναι το μέσο διδασκαλίας στα ιδρύματα που ερευνήθηκαν, αλλά προσφέρονται, επίσης, και ως μαθήματα.

Οι γλώσσες στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

Τόσο η ΕΕ όσο και το ΣτΕ τονίζουν στα έγγραφά τους τη σημασία της διεύρυνσης της γλωσσικής ποικιλομορφίας και της ανάπτυξης των πολυγλωσσικών δεξιοτήτων σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες. Στην τριτοβάθμια εκπαίδευση αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό, καθώς είναι το τελευταίο στάδιο πριν από την είσοδο στην αγορά εργασίας. Οι απόφοιτοι του πανεπιστημίου είναι πολύ πιθανό κατά τη διάρκεια της επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας να ταξιδεύουν και να έχουν συναλλαγές με αλλόγλωσσους ομιλητές. Ως εκ τούτου, είναι απαραίτητη η απόκτηση γλωσσικών δεξιοτήτων για την υποστήριξη της επαγγελματικής τους καριέρας, όπως επίσης και η εξέλιξη της εξειδικευμένης ακαδημαϊκής τους γνώσης και των αντίστοιχων δεξιοτήτων. Μερικά πανεπιστήμια στην Ευρώπη ορίζουν ήδη τις γλωσσικές δεξιότητες ως απαραίτητο τυπικό προσόν για την αποδοχή σε όλους τους κύκλους μαθημάτων, ενώ άλλα ενθαρρύνουν όλους τους φοιτητές να παρακολουθούν κάποιες ώρες την εβδομάδα προγράμματα γλωσσών.

Η Σύσταση 98(6) του ΣτΕ το 1998 υποστηρίζει την ανάπτυξη της δημιουργίας επαφών και ανταλλαγών μεταξύ ιδρυμάτων και φοιτητών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης από άλλες χώρες, ώστε να δοθεί σε όλους η δυνατότητα να βιώσουν μία αυθεντική εμπειρία, γνωρίζοντας από κοντά τη γλώσσα και τον πολιτισμό των άλλων. Και η τριτοβάθμια εκπαίδευση περιλαμβάνεται στον ΕΧΠΜΓ, και η εκπαίδευση στις περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες και η διδασκαλία αυτών των γλωσσών πρέπει να προσφέρονται στους φοιτητές που το ζητούν. Όσον αφορά τις ξένες γλώσσες, τα ιδρύματα

τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αναμένεται να χρησιμοποιήσουν το ΚΕΠΑ ως το βασικό έγγραφο για την ανάπτυξη του προγράμματος σπουδών τους και για την αξιολόγηση.

Τα έγγραφα της ΕΕ τονίζουν εξίσου την ανάγκη αύξησης και διεύρυνσης της ποικιλίας της γλωσσικής εκπαίδευσης στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Τα Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (2011) καλούσαν τα κράτη μέλη να προάγουν τις προσπάθειές τους για την επίτευξη του στόχου της Βαρκελώνης ενισχύοντας την παροχή, την ποιότητα και τη θέση της εκμάθησης γλωσσών στη γενική εκπαίδευση, την ΕΕΚ και την τριτοβάθμια εκπαίδευση, καθώς επίσης και στα πλαίσια της δια βίου μάθησης. Η Ανακοίνωση της ΕΚ το 2008 υπογράμμιζε, επίσης, τη σημασία αύξησης της κινητικότητας και των ανταλλαγών και την ανάγκη παροχής της διδασκαλίας γλωσσών σε όλους τους φοιτητές ανεξάρτητα από την ειδικότητά τους.

Με σκοπό την εξακρίβωση των προαναφερθέντων ζητημάτων, ζητήθηκε από τους ερευνητές να θέσουν στους εκπροσώπους τριών γενικών/κρατικών πανεπιστημίων σε καθεμία από τις πόλεις-στόχος ερωτήσεις για:

- τις γλώσσες διδασκαλίας
- τις γλώσσες στις οποίες είναι συντεταγμένες οι ιστοσελίδες
- τις ομάδες-στόχο για επιπρόσθετη υποστήριξη της εθνικής γλώσσας
- τις γλώσσες που προσφέρονται στους φοιτητές άλλων ειδικοτήτων
- το βαθμό στον οποίο χρησιμοποιείται το ΚΕΠΑ για την κατάρτιση του αναλυτικού προγράμματος και την αξιολόγηση
- τον αριθμό των αλλοδαπών φοιτητών
- την κινητικότητα των φοιτητών γλωσσών
- την κινητικότητα των φοιτητών άλλων ειδικοτήτων.

Συγκεντρώθηκαν στοιχεία για 65 γενικά/δημόσια πανεπιστήμια και τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 37.

Πίνακας 37. Πρακτική πολυγλωσσίας στα 65 γενικά/κρατικά πανεπιστήμια που ερευνήθηκαν

Παράμετρος	Αρ. χωρών/περιφερειών	Αρ. χωρών/περιφερειών	Αρ. χωρών/περιφερειών
Γλώσσα-ες διδασκαλίας	23 εθνική, ξένες, Π/Μ	31 εθνική και ξένες	11 μόνο εθνική
Γλώσσες ιστοσελίδας	17 εθνική, ξένες, Π/Μ	38 εθνική και ξένες	10 μόνο εθνική
Ομάδες-στόχος για επιπρόσθετη υποστήριξη της εθνικής γλώσσας	24 όλοι οι φοιτητές	38 περιορισμένες	3 καμία
Αριθμός προσφερόμενων γλωσσών στους φοιτητές άλλων ειδικοτήτων	31 >4	10 3-4	14 1-2
Αναμενόμενο επίπεδο επάρκειας για τους φοιτητές γλωσσών	34 βάσει ΚΕΠΑ	22 εθνικά πρότυπα ή ανά πανεπιστήμιο	9 κανένα
Αλλοδαποί φοιτητές	33 διεθνείς και μετανάστες	31 μόνο διεθνείς	1 μόνο φυσικοί ομιλητές της εθνικής γλώσσας
Κινητικότητα φοιτητών φιλολογιών	10 υποχρεωτική	51 προαιρετική	4 δεν προσφέρεται
Κινητικότητα φοιτητών άλλων ειδικοτήτων	1 υποχρεωτική	60 προαιρετική	4 δεν προσφέρεται

Όπως είναι αναμενόμενο, όλα τα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια στις επιλεγμένες για την έρευνα πόλεις παρέχουν διδασκαλία στην εθνική γλώσσα, επειδή στην πλειοψηφία των περιπτώσεων είναι η βασική γλώσσα του φοιτητικού πληθυσμού τους και η επίσημη κρατική γλώσσα. Ωστόσο, στην πλειοψηφία των ιδρυμάτων που ερευνήθηκαν υφίσταται η δυνατότητα χρήσης και άλλων γλωσσών. Μία λεπτομερέστερη ανάλυση για το ποιες γλώσσες χρησιμοποιούνται ως μέσο διδασκαλίας και για την ακριβή εικόνα του τρόπου με τον οποίο αλλάζει η γλώσσα διδασκαλίας στα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια εξαιτίας της παγκοσμιοποίησης τόσο της οικονομίας όσο και της ακαδημαϊκής έρευνας, αποτελεί θέμα που χρήζει περαιτέρω διερεύνησης. Η διεθνής κινητικότητα των φοιτητών και του προσωπικού και η επιθυμία προσέλκυσης φοιτητών από όλο τον κόσμο και δημιουργίας φοιτητικού πληθυσμού με μεγάλη ποικιλομορφία φαίνεται ότι καθιστούν τα Αγγλικά τη δεύτερη γλώσσα πολλών ευρωπαϊκών πανεπιστημίων, ενώ και πολλά συγγράμματα συντάσσονται, επίσης, στην Αγγλική.

Ενθαρρυντικό είναι το γεγονός, ότι 55 από τις 65 ιστοσελίδες των πανεπιστημίων που ερευνήθηκαν είναι πολυγλωσσικές, με μόνο δέκα πανεπιστήμια να παρέχουν πληροφορίες μόνο στην εθνική γλώσσα. Αυτό αποτελεί ένδειξη ότι τα περισσότερα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια στις μεγάλες πόλεις καταβάλουν μεγάλη προσπάθεια για την προώθηση της ποικιλομορφίας και την προσέλκυση αλλοδαπών φοιτητών. Η έρευνα του LRE δεν εντόπισε τις ακριβείς γλώσσες στις οποίες είναι συντεταγμένες οι ιστοσελίδες, και αυτό αποτελεί πεδίο περαιτέρω έρευνας.

Όσον αφορά την επιπρόσθετη υποστήριξη της εθνικής γλώσσας, είναι σημαντικό ακόμα και σε αυτή τη βαθμίδα να δίνεται σε όλους τους φοιτητές η ευκαιρία επίτευξης ενός καλού επιπέδου επάρκειας. 24 από τα 65 πανεπιστήμια που ερευνήθηκαν παρέχουν υποστήριξη για όλους, ενώ 38 μόνο για μη φυσικούς ομιλητές, ένας αριθμός που θεωρείται ικανοποιητικός σε γενικές γραμμές όσον αφορά το σύνολο της παροχής αυτής.

Ένας αρκετά μεγάλος αριθμός πανεπιστημίων προσφέρουν γλωσσικά μαθήματα σε φοιτητές άλλων ειδικοτήτων, σύμφωνα με τις συστάσεις των ευρωπαϊκών οργάνων. Η προσφορά είναι ευρεία, με 31 ιδρύματα (σχεδόν τα μισά) να δίνουν στους φοιτητές τη δυνατότητα επιλογής από μία λίστα με περισσότερες από τέσσερις γλώσσες. Μόνο οκτώ πανεπιστήμια από αυτά που ερευνήθηκαν δεν προσφέρουν την ευκαιρία εκμάθησης άλλων γλωσσών σε φοιτητές άλλων ειδικοτήτων. Καλός οικονομικός είναι η χρήση του ΚΕΠΑ για την κατάρτιση του αναλυτικού προγράμματος και τη μέθοδο αξιολόγησης σε πάνω από τα μισά πανεπιστήμια που ερευνήθηκαν. Φυσικά, το πραγματικό ποσοστό προπτυχιακών και μεταπτυχιακών φοιτητών που παρακολουθούν γλωσσικά μαθήματα είναι ένα άλλο ζήτημα, το οποίο δεν εντάσσεται στα πλαίσια της παρούσας έρευνας.

Δεδομένου του σκληρού ανταγωνισμού των ευρωπαϊκών πανεπιστημίων για την εξεύρεση ταλέντων και την εξασφάλιση επιπλέον χρηματοδότησης, δεν προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι όλα τα πανεπιστήμια, εκτός από ένα, καταβάλουν μεγάλη προσπάθεια για την προσέλκυση διεθνών φοιτητών, ενώ εξίσου ενδιαφέρον είναι και το γεγονός ότι τα μισά ιδρύματα αναφέρουν, επίσης, τη διεξαγωγή συνειδητής προσπάθειας για την προσέλκυση φοιτητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο στη χώρα καταγωγής τους, ενώ ο τρόπος με τον οποίο οργανώνεται αυτή η προσπάθεια θα αποτελούσε εξαιρετικά ενδιαφέρον θέμα για περαιτέρω διερεύνηση.

Η κινητικότητα των φοιτητών στηρίζεται οικονομικά από τα Ευρωπαϊκά πανεπιστήμια, αλλά μόνο δέκα από αυτά που ερευνήθηκαν περιλαμβάνουν υποχρεωτικά προγράμματα κινητικότητας για τους φοιτητές γλωσσών, με την ευρεία πλειοψηφία απλά να τα «ενθαρρύνει». Όπως είναι αναμενόμενο, η κινητικότητα είναι περισσότερο προαιρετική παρά υποχρεωτική για τους φοιτητές άλλων ειδικοτήτων σε όλα τα πανεπιστήμια που ερευνήθηκαν, εκτός από ένα. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσιεύει στατιστικά στοιχεία για την κινητικότητα των φοιτητών με το πρόγραμμα Erasmus τα οποία θα πρέπει να μελετηθούν για την εξακρίβωση του πραγματικού αριθμού των φοιτητών ανά χώρα που αφιερώνουν συγκεκριμένο χρόνο των σπουδών τους σε κάποια άλλη χώρα http://ec.europa.eu/education/erasmus/statistics_en.htm.

2.7 Οι γλώσσες στα οπτικοακουστικά μέσα και στον Τύπο

Τα έγγραφα της ΕΕ και του ΣτΕ προσδιορίζουν με σαφήνεια τα χαρακτηριστικά της καλής πολιτικής για την πολυγλωσσία στα οπτικοακουστικά μέσα και στον τύπο. Η Ανακοίνωση της ΕΚ το 2008 υπογράμμισε την ανάγκη ικανοποίησης των αναγκών των ανθρώπων που δεν μιλούν πολλές γλώσσες μέσα από τα ΜΜΕ, τις νέες τεχνολογίες και τη μετάφραση:

Τα ΜΜΕ μπορούν να αποτελέσουν πηγή άτυπης εκμάθησης γλωσσών μέσα από την εκπαιδευτική ψυχαγωγία ('edutainment') και τις υποτιτλισμένες ταινίες

Με αυτή την ανακοίνωση τα κράτη μέλη κλήθηκαν να υποστηρίξουν τον υποτιτλισμό και την κυκλοφορία πολιτισμικών έργων. Το Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου το 2009 ενθάρρυνε, επίσης, τη χρήση υπότιτλων στα τηλεοπτικά προγράμματα. Η Ομάδα Υψηλού Επιπέδου για την Πολυγλωσσία (2007) είχε αφιερώσει ένα μέρος της έκθεσής της σε αυτό τον τομέα, υπογραμμίζοντας τη σημασία του ρόλου των μέσων μαζικής ενημέρωσης στη διαμόρφωση της στάσης των ανθρώπων απέναντι σε άλλες γλώσσες και πολιτισμούς και ενθαρρύνοντας τη μετάβαση από τη μεταγλώττιση στον υποτιτλισμό:

Πρέπει να ενθαρρυνθεί η εφαρμογή της μεθόδου του υποτιτλισμού εκτός από την παραδοσιακή μέθοδο μεταγλώττισης από τις τηλεοπτικές εταιρείες που χρησιμοποιούν συνήθως τη μεταγλώττιση, ώστε οι τηλεθεατές να έχουν επιλογές

Όσον αφορά τις περιφερειακές/μειονοτικές (Π/Μ) γλώσσες, το Άρθρο 11 του ΕΧΠΜΓ εστιάζει στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και ορίζει ότι τα συμβαλλόμενα κράτη πρέπει να διασφαλίζουν τη δημιουργία τηλεοπτικών και ραδιοφωνικών σταθμών στις περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες και να ενθαρρύνουν την παραγωγή και μετάδοση τηλεοπτικών και ραδιοφωνικών προγραμμάτων και την κυκλοφορία εφημερίδων σε αυτές τις γλώσσες. Επίσης, ορίζει ρητά ότι πρέπει να υπάρχει ελευθερία άμεσης λήψης ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών εκπομπών από τις γειτονικές χώρες σε μία γλώσσα που χρησιμοποιείται με την ίδια ακριβώς ή παρόμοια μορφή όπως οι Π/Μ γλώσσες.

Στην έρευνα LRE σκοπός ήταν η ανάδειξη των συστάσεων και κατευθυντήριων γραμμών που προαναφέρθηκαν. Για το λόγο αυτό, ζητήθηκε από τους ερευνητές να συλλέξουν στοιχεία από τις πόλεις-στόχους σε κάθε εθνικό ή περιφερειακό περιβάλλον. Συμπεριλήφθηκαν οι εξής μεταβλητές:

- η ποικιλία των γλωσσών στο ραδιόφωνο και την τηλεόραση
- η πρακτική υποτιτλισμού στον κινηματογράφο και στην τηλεόραση
- η λήψη των περιφερειακών/μειονοτικών γλωσσών εκτός της περιφέρειας καταγωγής
- η διαθέσιμη παροχή νοηματικών γλωσσών
- η ποικιλία των γλωσσών στις οποίες διατίθενται οι εφημερίδες σε μεγάλα περίπτερα και σε μεγάλους σιδηροδρομικούς σταθμούς.

Για τη συγκέντρωση στοιχείων ζητήθηκε από τους ερευνητές να καταγράψουν τις γλώσσες που προσφέρονται κατά τη διάρκεια μιας εβδομάδας στην κρατική ραδιοτηλεόραση, σύμφωνα με τις εφημερίδες με τις μεγαλύτερες πωλήσεις στις πόλεις που ερευνήθηκαν. Αυτή η μεθοδολογία είναι γνωστή ως χαρτογράφηση του γλωσσικού τοπίου. Γνωρίζοντας τους περιορισμούς μιας τέτοιας έρευνας, είχαμε ως στόχο να πάρουμε σε δεδομένο χρόνο και τόπο ένα στιγμιότυπο της πραγματικής κατάστασης σχετικά με τα προγράμματα της τηλεόρασης και του ραδιοφώνου όπως αυτή αποτυπώνεται σε διαφορετικές εφημερίδες. Βάσει των αναφορών των ερευνητών μας γίνεται ξεκάθαρο ότι σε έναν αριθμό χωρών υπάρχουν διαθέσιμα πολυγλωσσικά προγράμματα στο ραδιόφωνο και στην τηλεόραση. Οι ερευνητές μας κατέγραψαν προγράμματα αποκλειστικά στην εθνική γλώσσα στην τηλεόραση και το ραδιόφωνο σύμφωνα με τις λίστες των εφημερίδων στη Βοσνία – Ερζεγοβίνη, την Ελλάδα και την Πολωνία. Οι περισσότερες από τις υπόλοιπες συμμετέχουσες χώρες προσέφεραν προγράμματα στα Αγγλικά, τα Γερμανικά και τα Γαλλικά τόσο στην τηλεόραση όσο και στο ραδιόφωνο. Μετά την εθνική γλώσσα, τα Αγγλικά είναι η πιο κοινή γλώσσα στην τηλεόραση στην Αυστρία, τη Χώρα των Βάσκων, την Καταλονία, τη Δανία, την Εσθονία, την Ιταλία, την Ολλανδία/ Φρίσλαντ, την Πορτογαλία, την Ισπανία, την Ελβετία και την Ουκρανία. Γερμανικά τηλεοπτικά προγράμματα καταγράφηκαν στην Καταλονία, τη Δανία, την Εσθονία, τη Γαλλία, την Ουγγαρία, την Ολλανδία/ Φρίσλαντ και τη Ρουμανία. Τα Γαλλικά είναι στη λίστα της Καταλονίας, της Δανίας, της Αγγλίας και της Εσθονίας. Σε έναν αριθμό χωρών υπάρχει μια πλούσια ποικιλία προγραμμάτων στις Π/Μ γλώσσες: για παράδειγμα, η Βουλγαρία προσφέρει τηλεοπτικά προγράμματα στα Αρμενικά, τα Εβραϊκά, τα Ρομανί και τα Τουρκικά. Η Γαλλία, η Ουγγαρία και η Ρουμανία εμφανίζουν παρόμοιες τάσεις σχετικά με τις Π/Μ γλώσσες. Σε κάποιες χώρες / περιοχές όπως η Καταλονία, η Αγγλία, η Ολλανδία και η Ελβετία, υπάρχουν και προγράμματα στις γλώσσες των μεταναστών. Τα ραδιοφωνικά προγράμματα ακολουθούν παρόμοια μοτίβα με τα τηλεοπτικά προγράμματα. Ενώ η ραδιοφωνική προσφορά είναι πολύ μεγαλύτερη σε σύγκριση με την τηλεοπτική στη Βουλγαρία, τη Γαλλία, την Ουγγαρία, την Ιταλία και τη Λιθουανία, η ποικιλία είναι πολύ μικρότερη στην Καταλονία, την Εσθονία και την Ολλανδία.

Η Βοσνία-Ερζεγοβίνη, η Δανία, η Εσθονία, η Λιθουανία, η Πορτογαλία, η Ελβετία και η Ουαλία αναφέρουν ότι η δυνατότητα ελεύθερης λήψης τηλεοπτικών και ραδιοφωνικών εκπομπών στις περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες σε άλλες χώρες/περιφέρειες υφίσταται πάντα, ενώ η Γαλλία και η Καταλονία αναφέρουν ότι αυτή η δυνατότητα δεν υφίσταται ποτέ. Οι ερευνητές στις υπόλοιπες χώρες/περιφέρειες ανέφεραν ότι ενίοτε υφίσταται η δυνατότητα λήψης προγραμμάτων στις περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες εκτός συνόρων. Οι λόγοι που κρύβονται πίσω από αυτά τα ευρήματα χρήζουν περαιτέρω διερεύνησης.

Σύμφωνα με την έρευνα που διεξήχθη από τη Συμβουλευτική Ομάδα MME (2007) και σύμφωνα με τις επανειλημμένες συστάσεις της ΕΕ, η πρακτική του υποτιτλισμού γίνεται ολοένα και δημοφιλέστερη στις ευρωπαϊκές χώρες. Ωστόσο, οι πρακτικές της μεταγλώττισης και της αφήγησης είναι ακόμα ευρέως διαδεδομένες. Οι χώρες κατηγοριοποιούνται σε δύο μεγάλες ομάδες (χώρες που εφαρμόζουν τη μέθοδο της μεταγλώττισης και χώρες που εφαρμόζουν τη μέθοδο του υποτιτλισμού), παρόλο που η κατάσταση που επικρατεί στην πραγματικότητα στην Ευρώπη είναι πολύ πιο σύνθετη. Τα ευρήματα της LRE που παρουσιάζονται στον Πίνακα 38 μπορούν να συγκριθούν με παλαιότερες μελέτες, με τις μισές περίπου χώρες/περιφέρειες να χρησιμοποιούν συνήθως την πρακτική μεταγλώττισης και τις άλλες μισές την πρακτική υποτιτλισμού.

Πίνακας 38. Υποτιτλισμός vs μεταγλώττισης στην τηλεόραση και στον κινηματογράφο

Χώρα/περιφέρεια	Τηλεοπτικές παραγωγές		Κινηματογραφικές παραγωγές	
	Συνήθως μεταγλωττίζονται	Συνήθως υποτιτλίζονται	Συνήθως μεταγλωττίζονται	Συνήθως υποτιτλίζονται
Αυστρία	✓		✓	
Χώρα των Βάσκων	✓		✓	
Βοσν.-Ερζ.		✓		✓
Βουλγαρία	✓			✓
Καταλονία	✓		✓	
Δανία		✓		✓
Αγγλία		✓		✓
Εσθονία		✓		✓
Γαλλία	✓			✓
Φρίσλαντ		✓		✓
Ελλάδα		✓		✓
Ουγγαρία	✓		✓	
Ιταλία	✓		✓	
Λιθουανία	✓			✓
Ολλανδία		✓		✓
Βόρεια Ιρλανδία		✓		✓
Πολωνία	✓		✓	
Πορτογαλία		✓		✓
Ρουμανία		✓		✓
Σκωτία		✓		✓
Ισπανία	✓		✓	
Ελβετία		✓		✓
Ουκρανία		✓	✓	
Ουαλία		✓		✓

Οι χώρες/περιφέρειες που εφαρμόζουν τη μέθοδο της μεταγλωττίσης τόσο για τις τηλεοπτικές όσο και για τις κινηματογραφικές παραγωγές είναι η Αυστρία, η Καταλονία, η Ουγγαρία, η Ιταλία, η Πολωνία και η Ισπανία. Οι χώρες/περιφέρειες που εφαρμόζουν τη μέθοδο του υποτιτλισμού τόσο για τις τηλεοπτικές όσο και για τις κινηματογραφικές παραγωγές είναι η Βοσνία-Ερζεγοβίνη, η Δανία, η Αγγλία, η Ελβετία, η Εσθονία, το Φρίσλαντ, η Ελλάδα, η Βόρεια Ιρλανδία η Πορτογαλία, η Ρουμανία, η Σκωτία και η Ουαλία. Σε άλλες χώρες/περιφέρειες η προσέγγιση είναι ανάμικτη, δηλαδή τα προγράμματα υποτιτλίζονται στο ένα μέσο και μεταγλωττίζονται στο άλλο.

Όσον αφορά τη διαθεσιμότητα των εφημερίδων στα μεγαλύτερα περίπτερα και στους μεγαλύτερους σιδηροδρομικούς σταθμούς στις πόλεις που ερευνήθηκαν σε κάθε χώρα/περιφέρεια, οι ερευνητές επισκέφθηκαν αυτά τα περίπτερα και τους σιδηροδρομικούς σταθμούς και κατέγραψαν σε μία λίστα όλες τις εφημερίδες που διατίθενται σε διάφορες άλλες γλώσσες, εφαρμόζοντας και πάλι τη μέθοδο της χαρτογράφησης του γλωσσικού τοπίου με σκοπό την παροχή μιας γενικής εικόνας για την κατάσταση που επικρατεί σε δεδομένο τόπο και χρόνο. Στον Πίνακα 39 παρουσιάζεται η λίστα με τις 20 δημοφιλέστερες γλώσσες εκτός από την εθνική στις οποίες διατίθενται εφημερίδες.

Πίνακας 39. Το πολυγλωσσικό φάσμα των εφημερίδων σε επίπεδο πόλης (20 δημοφιλέστερες σε διαφορετικές εφημερίδες έξω από τη χώρα ή την περιοχή αναφοράς)

Γλώσσες στις εφημερίδες	Σύνολο εφημερίδων
1. Αγγλικά	408
2. Γερμανικά	270
3. Γαλλικά	181
4. Ρωσικά	162
5. Ιταλικά	127
6. Αραβικά	77
7. Τουρκικά	54
8. Ισπανικά	51
9. Ολλανδικά	46
10. Αλβανικά	40
11. Σερβικά	36
12. Κινεζικά	27
13. Κροατικά	23
14. Βουλγαρικά	12
15. Ιαπωνικά	11
16. Πολωνικά	10
17. Ελληνικά	8
18. Βοσνιακά	7
19. Ουγγρικά	7
20. Σουηδικά	6

Γενικά, τα Αγγλικά εμφανίζονται στην κορυφή, με τα Γερμανικά να ακολουθούν και έπονται τα Γαλλικά, τα Ρωσικά και τα Ιταλικά. Ουσιαστικά μπορεί να υποθέσει κανείς ότι κατά βάση υπάρχουν τρία είδη κοινού-στόχος για αυτές τις εφημερίδες: α) οι εφημερίδες που απευθύνονται σε διεθνείς ταξιδιώτες, επιχειρηματίες και τουρίστες, όπως οι εφημερίδες στα Αγγλικά, στα Γερμανικά, στα Γαλλικά ή στα Ιαπωνικά· β) εφημερίδες που απευθύνονται σε ομάδες μεταναστών σε διάφορες ευρωπαϊκές πόλεις, όπως εφημερίδες στα Αραβικά, στα Τουρκικά, στα Αλβανικά ή στα Κινεζικά· γ) εφημερίδες που απευθύνονται σε αναγνώστες των Π/Μ γλωσσών όπως στα Βασκικά ή στα Καταλανικά. Φυσικά η διάκριση αυτή δεν είναι στενά καθορισμένη.

Το άλλο πεδίο που ερευνήθηκε στον τομέα των οπτικοακουστικών μέσων ήταν ο βαθμός στον οποίο προσφέρεται η νοηματική γλώσσα στα τηλεοπτικά προγράμματα για τη μετάδοση σημαντικών γεγονότων. Η Κοινοβουλευτική Εθνοσυνέλευση του ΣτΕ στη σύστασή της το 2003 για την προστασία των νοηματικών γλωσσών στα Κράτη Μέλη επισήμανε ότι οι νοηματικές γλώσσες αποτελούν χαρακτηριστικό του ευρωπαϊκού πολιτισμικού πλούτου, ότι αυτές οι γλώσσες αποτελούν φυσικό μέσο επικοινωνίας για τους κωφούς και ότι είναι απαραίτητη η επίσημη αναγνώρισή τους. Επίσης, υπογραμμίστηκε ότι η μετάδοση τηλεοπτικών προγραμμάτων στη νοηματική γλώσσα ή με στη νοηματική γλώσσα θα προωθούσε τη διαδικασία ενσωμάτωσης της κοινότητας των κωφών στο κοινωνικό σύνολο.

Στον Πίνακα 40, απεικονίζονται οι απαντήσεις των ερευνητών όχι μόνο στην ερώτηση για τη νοηματική γλώσσα στην τηλεόραση αλλά και σε δύο ακόμα ερωτήσεις που τέθηκαν στα πλαίσια της έρευνας LRE για τη νοηματική γλώσσα και συγκεκριμένα για το βαθμό στον οποίο υφίστανται επίσημα έγγραφα για τη γλωσσική πολιτική στα οποία αναγνωρίζεται επίσημα ή προωθείται η νοηματική γλώσσα σε μία χώρα/περιφέρεια και για το βαθμό στον οποίο υφίσταται η δυνατότητα χρήσης της νοηματικής γλώσσας από τους κωφούς κατά τις συναλλαγές τους με τις επίσημες αρχές στις δημόσιες υπηρεσίες. Ο Πίνακας 40 απεικονίζει τη γενική εικόνα σχετικά με την παροχή της νοηματικής γλώσσας.

Πίνακας 40. Παροχή της νοηματικής γλώσσας σε 24 χώρες/περιφέρειες

Χώρα/περιφέρεια	Η νοηματική γλώσσα αναγνωρίζεται επίσημα ή προωθείται	Δυνατότητα χρήσης της νοηματικής γλώσσας από τους κωφούς κατά τις συναλλαγές τους με τις επίσημες αρχές	Παροχή νοηματικής γλώσσας από τα ΜΜΕ σε σημαντικά γεγονότα
Αυστρία	Ναι	Πάντα	Μερικές φορές
Χώρα των Βάσκων	-	-	Μερικές φορές
Βοσν.-Ερζ.	Ναι	Πάντα	Μερικές φορές
Βουλγαρία	Ναι	Μόνο σε ορισμένες περιπτώσεις	Τακτικά
Καταλονία	Ναι	Πάντα	Μερικές φορές
Δανία	-	Πάντα	Τακτικά
Αγγλία	Ναι	-	Τακτικά
Εσθονία	Ναι	Μόνο σε ορισμένες περιπτώσεις	Πάντα
Γαλλία	Ναι	Πάντα	Τακτικά
Φρίσλαντ	-	Μόνο σε ορισμένες περιπτώσεις	Μερικές φορές
Ελλάδα	-	-	Μερικές φορές
Ουγγαρία	Ναι	Πάντα	Μερικές φορές
Ιταλία	-	-	-
Λιθουανία	Ναι	Πάντα	Μερικές φορές
Ολλανδία	Ναι	Μόνο σε ορισμένες περιπτώσεις	Μερικές φορές
Βόρεια Ιρλανδία	Ναι	Μόνο σε ορισμένες περιπτώσεις	Τακτικά
Πολωνία	-	-	-
Πορτογαλία	Ναι	Πάντα	Τακτικά
Ρουμανία	Ναι	Πάντα	-
Σκωτία	Ναι	Μόνο σε ορισμένες περιπτώσεις	Τακτικά
Ισπανία	Ναι	Πάντα	Τακτικά
Ελβετία	Ναι	Πάντα	Τακτικά
Ουκρανία	Ναι	Πάντα	Μερικές φορές
Ουαλία	Ναι	Μόνο σε ορισμένες περιπτώσεις	Μερικές φορές

Οι νοηματικές γλώσσες αναγνωρίζονται επίσημα/ προωθούνται σε όλες τις χώρες/περιφέρειες με εξαίρεση τη Χώρα των Βάσκων, τη Δανία, την Ελλάδα, την Ιταλία και την Πολωνία. Η δυνατότητα χρήσης της νοηματικής γλώσσας από τους κωφούς κατά τις συναλλαγές τους με τις επίσημες αρχές, υφίσταται πάντα στις μισές από τις χώρες/περιφέρειες που ερευνήθηκαν. Η παροχή νοηματικής γλώσσας για τη μετάδοση σημαντικών γεγονότων από τα ΜΜΕ διατίθεται πάντα στην Εσθονία και τακτικά σε άλλες εννέα χώρες/περιφέρειες. Στην Ιταλία, την Πολωνία και τη Ρουμανία οι ερευνητές αναφέρουν, ότι δεν υφίσταται αυτή η δυνατότητα. Γενικά, το επίπεδο ευαισθητοποίησης όσον αφορά τις νοηματικές γλώσσες παρουσιάζει αύξηση σε ολόκληρη την Ευρώπη, γεγονός ζωτικής σημασίας για τις κοινότητες των κωφών.

2.8 Οι γλώσσες στις δημόσιες υπηρεσίες και στους δημόσιους χώρους

Η Ανακοίνωση της ΕΚ (2008) είναι ένα από τα πολλά έγγραφα της ΕΚ που υπογραμμίζει τη σημασία διάθεσης των πολυγλωσσών δημόσιων υπηρεσιών στους πολίτες και τους επισκέπτες που δεν μιλούν την τοπική γλώσσα:

Οι μητροπολιτικές περιοχές και τα τουριστικά θέρετρα στην Ευρώπη πρέπει να διαθέτουν τις πληροφορίες σε διάφορες γλώσσες και να βασίζονται σε πολυγλωσσούς ανθρώπους, οι οποίοι θα δρουν ως πολιτισμικοί διαμεσολαβητές και διερμηνείς. Αυτό απαιτείται για την ικανοποίηση των αναγκών των αλλοδαπών που δεν μιλούν την τοπική γλώσσα. Ιδιαίτερως σημαντικές είναι η νομική μετάφραση και διερμηνεία.

Ο ΕΧΠΜΓ καλύπτει, επίσης, τις δημόσιες υπηρεσίες περισσότερο από την πλευρά του πολίτη. Το Άρθρο 9 εστιάζει στις νομικές διαδικασίες και εγγυάται τη διεξαγωγή δικαστηρίων για ποινικές και αστικές υποθέσεις στις περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες με τη χρήση διερμηνέων και μεταφραστών χωρίς την πρόσθετη οικονομική επιβάρυνση του ενδιαφερομένου και επιτρέποντας στους πολίτες την υποβολή νομικών εγγράφων σε αυτές τις γλώσσες. Το Άρθρο 10 αναφέρεται στις διοικητικές αρχές και τις δημόσιες υπηρεσίες και ορίζει ότι όπου επιβάλλεται από τον αριθμό των κατοίκων, οι δημόσιοι υπάλληλοι θα πρέπει να μιλάνε τις περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες και θα πρέπει να διατίθενται έγγραφα σε αυτές τις γλώσσες. Επίσης, πρέπει να παρέχεται η δυνατότητα χρήσης αυτών των γλωσσών σε συζητήσεις με τις τοπικές και περιφερειακές αρχές. Από αυτή την παροχή, φυσικά, δεν πρέπει να εξαιρούνται οι επίσημες γλώσσες του κράτους.

Τόσο τα έγγραφα της ΕΚ όσο και του ΣΤΕ, ενώ πιέζουν για την αύξηση της πολυγλωσσίας στις πόλεις και στις δημόσιες αρχές, τις ενθαρρύνουν παράλληλα να προσφέρουν στους πολίτες ευκαιρίες εκμάθησης της τοπικής γλώσσας με χαμηλό κόστος.

Η προσοχή μας έχει εστιαστεί στις γλώσσες στις δημόσιες υπηρεσίες και τους δημόσιους χώρους στο επίπεδο της κεντρικής πόλης, όχι στις αποκεντρωμένες περιοχές των διαφορετικών γειτονιών. Χρησιμοποιήσαμε τις συστάσεις του Δικτύου Eurocities για τις μεγάλες Ευρωπαϊκές πόλεις και τις πρόσφατες συστάσεις ενός Ευρωπαϊκού πρωτοπόρου σε αυτόν τον τομέα, της πόλης του Σέφιλντ στο Ηνωμένο Βασίλειο. Η *Γλωσσική Στρατηγική του Δήμου του Σέφιλντ* δημοσιεύθηκε το 2004 και επεδίωκε να δημιουργήσει ένα δεσμό ανάμεσα στην εκμάθηση γλωσσών και στην ευρύτερη ατζέντα της πόλης. Το 2008, το Σέφιλντ έγινε η πρώτη πόλη στην Ευρώπη που έδωσε τις γλωσσικές της πολιτικές για επισκόπηση στο Συμβούλιο της Ευρώπης, το οποίο παρείχε βοήθεια εμπειρογνώμων μαζί με μια αυτό-αξιολόγηση πολιτικής από χώρες, περιοχές και πόλεις. Μια δημοτική αναφορά που κάλυπτε την προώθηση της πολυγλωσσίας στην εκπαίδευση και πέρα από αυτήν, συμπεριλαμβανόμενων των επιχειρήσεων, συντάχθηκε σχετικά από τον Reynolds (2008).

Στην έρευνα LRE, σκοπός ήταν η διερεύνηση των γλωσσικών στρατηγικών και πολιτικών σε επίπεδο πόλης και για το λόγο αυτό εξετάστηκαν οι εξής παράμετροι:

- ο βαθμός στον οποίο η πόλη διαθέτει θεσμοθετημένη στρατηγική για την προώθηση της πολυγλωσσίας
- η παροχή υπηρεσιών και η διάθεση εγγράφων σε άλλες γλώσσες εκτός της εθνικής
- η σύνταξη ιστοσελίδων σε άλλες γλώσσες
- η χρήση διερμηνέων και μεταφραστών στις δημόσιες υπηρεσίες
- οι γλώσσες που περιλαμβάνονται στις περιγραφές θέσης εργασίας για την πρόσληψη προσωπικού και η παροχή γλωσσικής κατάρτισης
- η πρόσληψη ομιλητών άλλων γλωσσών και η τήρηση αρχείων για τις γλωσσικές δεξιότητες του προσωπικού
- η αναγνώριση των πολυγλωσσικών δεξιοτήτων του προσωπικού.

Επίσης, ζητήθηκε από τους εκπροσώπους της πόλης να δηλώσουν τον αριθμό των γλωσσών για τις οποίες εφαρμόζονται οι προαναφερθείσες πολιτικές. Επιπλέον, ερευνηθήκαν οι γλώσσες που προσφέρονται στην πραγματικότητα στα μέσα προφορικής και γραπτής επικοινωνίας των πόλεων και συγκεκριμένα στις υπηρεσίες εκπαίδευσης, έκτακτης ανάγκης, υγείας, κοινωνικές, νομικές, μεταφορών, μετανάστευσης, και τουρισμού καθώς επίσης και στα θεατρικά προγράμματα.

Τα στοιχεία του LRE συγκεντρώθηκαν μέσα από ερωτηματολόγια, συνεντεύξεις και έρευνες δευτερογενών στοιχείων, και στο μεγαλύτερο μέρος τους υποβλήθηκαν από εκπροσώπους των δημοτικών αρχών. Αναπόφευκτα η φύση του ερωτηματολογίου συνεπάγεται την αδυναμία αποτύπωσης των λεπτομερειών, αλλά σίγουρα είναι χρήσιμα ως ενδεικτικά ευρήματα για μελλοντική συζήτηση και διερεύνηση.

Συνολικά ερευνήθηκαν 64 πόλεις. Η πλήρης λίστα των πόλεων και τα κριτήρια για την επιλογή περιέχονται και αναλύονται στο εισαγωγικό κεφάλαιο. Η βασική φόρμουλα για την επιλογή των τριών πόλεων σε κάθε χώρα/περιφέρεια ήταν η συμπερίληψη της πρωτεύουσας, της δεύτερης μεγαλύτερης πόλης και μιας πόλης/κωμόπολης με μία περιφερειακή γλώσσα. Τα στοιχεία που αναφέρονται για τις γλωσσικές πολιτικές και στρατηγικές σε θεσμικό επίπεδο παρουσιάζονται στον Πίνακα 41.

Πίνακας 41. Οι γλωσσικές πολιτικές και στρατηγικές που αναφέρθηκαν σε 64 συμμετέχουσες πόλεις

Παράμετρος	Ευρέως εφαρμοζόμενη	Περιστασιακά εφαρμοζόμενη	Παράμετρος
Ύπαρξη θεσμοθετημένης πολιτικής για την προώθηση της πολυγλωσσίας	20	25	19
Πολυγλωσσικές Υπηρεσίες	30	24	10
Παρουσίαση ιστοσελίδας σε άλλες γλώσσες	27	18	19
Ετήσιες εκθέσεις του δήμου σε άλλες γλώσσες	15	10	39
Χρήση διερμνένων και μεταφραστών	35	24	5
Δεξιότητες σε άλλες γλώσσες εκτός της εθνικής σε περιγραφές θέσεων εργασίας	23	27	13
Προσφορά κατάρτισης στις γλώσσες προς τους υπαλλήλους	18	24	22
Πρόσληψη ομιλητών άλλων γλωσσών	11	30	23
Καταγραφή των γλωσσικών δεξιοτήτων του προσωπικού	17	9	37

Σύμφωνα με τις εκθέσεις των ερευνητών, οι πόλεις παρέχουν υπηρεσίες σε 140 άλλες γλώσσες εκτός της εθνικής. Για περισσότερες πληροφορίες για τις γλώσσες που προσφέρονται, ανατρέξτε στον Πίνακα 46.

Στη γενική εικόνα που προκύπτει διαπιστώνεται ότι περίπου οι μισές από τις πόλεις που ερευνήθηκαν αναφέρουν ότι η προσφορά πολυγλωσσικών υπηρεσιών εφαρμόζεται ευρέως, ενώ το ένα τρίτο διαθέτει μία ευρέως εφαρμοζόμενη θεσμοθετημένη γλωσσική πολιτική για την προώθηση της πολυγλωσσίας. Μόνο δέκα πόλεις από τις 64 που ερευνήθηκαν δεν παρέχουν πολυγλωσσικές υπηρεσίες. Είκοσι επτά πόλεις διαθέτουν τις ιστοσελίδες εξ ολοκλήρου σε άλλες γλώσσες, ενώ 18 αναφέρουν ότι αυτή η πολιτική εφαρμόζεται μεν, περιστασιακά δε. Η χρήση διερμνένων και μεταφραστών είναι μία σημαντική πηγή πληροφόρησης για τους μη φυσικούς ομιλητές των τοπικών γλωσσών. Αυτού του είδους οι υπηρεσίες παρέχονται ευρέως σε 35 πόλεις και εν μέρει σε 24, με πέντε μόνο πόλεις να αναφέρουν την απουσία αυτής της προσφοράς. Είκοσι τρεις πόλεις (δηλαδή πάνω από το ένα τρίτο) εφαρμόζουν ευρέως την πολιτική συμπερίληψης των γλωσσών στην περιγραφή της θέσεως εργασίας για την πρόσληψη προσωπικού, με 27 άλλες να αναφέρουν ότι αυτό συμβαίνει μόνο περιστασιακά. Δέκα οκτώ πόλεις παρέχουν ευρεία γλωσσική κατάρτιση στο προσωπικό, με 24 άλλες να αναφέρουν ότι αυτό συμβαίνει μόνο περιστασιακά. Μόνο σε 11 πόλεις είναι ευρέως διαδεδομένη η πρακτική πρόσληψης ομιλητών άλλων γλωσσών. Σε λιγότερο από το ένα τρίτο των πόλεων είναι κοινή πρακτική η καταγραφή και τήρηση αρχείων για τις γλωσσικές δεξιότητες του προσωπικού, ενώ πάνω από τις μισές δεν εφαρμόζουν τέτοιες πρακτικές.

Οι εκπρόσωποι των πόλεων δεν ρωτήθηκαν μόνο για το βαθμό στον οποίο εφαρμόζουν τις προαναφερθείσες πολιτικές πολυγλωσσίας, αλλά και για τον αριθμό των γλωσσών για τις οποίες εφαρμόζονται αυτές οι πολιτικές.

Ο Πίνακας 42 απεικονίζει την κατανομή των πόλεων, λαμβάνοντας υπόψη και τις δύο αυτές παραμέτρους.

Πίνακας 42. Πολιτικές πολυγλωσσίας και αριθμός των γλωσσών για τις οποίες εφαρμόζονται σε 64 συμμετέχουσες πόλεις

Απουσία πολιτικής	1 πόλη
Ελάχιστα αναπτυγμένες πολιτικές σε πολύ περιορισμένο αριθμό γλωσσών	6 πόλεις
Εν μέρει αναπτυγμένες πολιτικές σε μερικές γλώσσες	21 πόλεις
Αναπτυγμένες πολιτικές σε αρκετές γλώσσες	31 πόλεις
Καλά αναπτυγμένες πολιτικές σε πολλές γλώσσες	3 πόλεις
Πολύ καλά αναπτυγμένες πολιτικές σε πολλές γλώσσες	2 πόλεις

Οι πέντε πόλεις που προσφέρουν τις πιο ευρέως ανεπτυγμένες υπηρεσίες στις περισσότερες γλώσσες σύμφωνα με τα στοιχεία της έρευνας είναι η Βιέννη, η Βαρκελώνη, το Λονδίνο, το Μιλάνο και η Κρακοβία. Άλλες πόλεις τείνουν να προσφέρουν ορισμένες υπηρεσίες σε πολλές γλώσσες, αλλά κάποιες άλλες μόνο στην εθνική γλώσσα ή σε περιορισμένη ποικιλία γλωσσών. Στον Πίνακα 43 κατατάσσονται σε φθίνουσα σειρά οι ίδιες οι υπηρεσίες σύμφωνα με τον αριθμό των γλωσσών στις οποίες προσφέρονται.

Πίνακας 43. Κατάταξη των δημόσιων υπηρεσιών σε φθίνουσα σειρά σύμφωνα με τον αριθμό των γλωσσών στις οποίες προσφέρονται σε 64 συμμετέχουσες πόλεις

Προφορική επικοινωνία	Γραπτή επικοινωνία
1 Υπηρεσίες τουρισμού	Υπηρεσίες τουρισμού
2 Υπηρεσίες μετανάστευσης και ένταξης	Υπηρεσίες μετανάστευσης και ένταξης
3 Νομικές υπηρεσίες	Υπηρεσίες μεταφορών
4 Υπηρεσίες υγείας	Υπηρεσίες υγείας
5 Κοινωνικές υπηρεσίες	Υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης
6 Υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης	Κοινωνικές υπηρεσίες
7 Υπηρεσίες εκπαίδευσης	Νομικές υπηρεσίες
8 Υπηρεσίες μεταφορών	Υπηρεσίες εκπαίδευσης
9 Θεατρικά προγράμματα	Θεατρικά προγράμματα
10 Πολιτικές συζητήσεις και διαδικασίες λήψης αποφάσεων	Πολιτικές συζητήσεις και διαδικασίες λήψης αποφάσεων

Η καλύτερη παροχή παρατηρείται στις υπηρεσίες τουρισμού, μετανάστευσης και ένταξης, στις νομικές υπηρεσίες (προφορική επικοινωνία) και στις υπηρεσίες μεταφορών (γραπτή επικοινωνία). Οι υπηρεσίες υγείας προσφέρονται, επίσης, συνήθως σε αρκετές γλώσσες. Το χαμηλότερο επίπεδο πολυγλωσσικών υπηρεσιών εντοπίζεται στον πολιτιστικό τομέα (θέατρο) και στις πολιτικές συζητήσεις/στη λήψη αποφάσεων. Οι υπηρεσίες εκπαίδευσης δεν καταλαμβάνουν, επίσης, τόσο υψηλή θέση στην κατάταξη όσο θα περίμενε κανείς δεδομένου του μεγάλου αριθμού μαθητών (και των γονέων τους) που φοιτούν στα σχολεία σε ολόκληρη την Ευρώπη και δεν κατέχουν την ευχέρεια λόγου στην επίσημη γλώσσα της χώρας/περιφέρειας, όπου φοιτούν. Το χαμηλότερο επίπεδο για τις πολιτικές συζητήσεις και τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων ενδέχεται να επηρεάζει αρνητικά την παροχή ίσων ευκαιριών για την ενεργή συμμετοχή όλων των ομάδων, ειδικά των μειονοτήτων, των νεοαφιχθέντων και των μεταναστών, στα κοινά.

Όσον αφορά τον πραγματικό αριθμό και την ποικιλία των γλωσσών που προσφέρονται σε κάθε πόλη, θα πρέπει να επισημανθεί και πάλι ότι τα στοιχεία βασίζονται σε ερωτηματολόγια και γραπτές απαντήσεις από τους εκπροσώπους των πόλεων. Για την εξακρίβωση της πραγματικής προσφοράς των γλωσσών που αναφέρεται ότι παρέχονται, απαιτείται περαιτέρω λεπτομερής παρατήρηση σε συνδυασμό με τη συνέπεια και τα επίπεδα γλωσσικής επάρκειας. Ωστόσο, τα στοιχεία της έρευνας LRE που συγκεντρώθηκαν αποτελούν καλό δείκτη και τη βάση για περαιτέρω έρευνα.

Η κατανομή των πόλεων σύμφωνα με τον αριθμό των γλωσσών στις οποίες παρέχονται υπηρεσίες προφορικής επικοινωνίας απεικονίζεται στον Πίνακα 44.

Πίνακας 44. Κατανομή των πόλεων σύμφωνα με τον αριθμό των γλωσσών στις οποίες προσφέρεται προφορική επικοινωνία σε 10 δημόσιες υπηρεσίες

Ο βαθμός των πολυγλωσσικών υπηρεσιών προφορικής επικοινωνίας	Αριθμός πόλεων
Υπηρεσίες μόνο στην εθνική γλώσσα	1
Υπηρεσίες σε 1 ή 2 γλώσσες κατά μέσο όρο	23
Υπηρεσίες σε 3 ή 4 γλώσσες κατά μέσο όρο	23
Υπηρεσίες σε περισσότερες από 4 γλώσσες κατά μέσο όρο	17

Σύμφωνα με τις απαντήσεις που δόθηκαν, 17 πόλεις αναφέρουν την παροχή των περισσότερων υπηρεσιών σε περισσότερες από τέσσερις γλώσσες, ενώ 23 τις προσφέρουν σε τρεις με τέσσερις γλώσσες. Οι πόλεις που αναφέρουν ότι προσφέρουν τις περισσότερες υπηρεσίες προφορικής επικοινωνίας στις περισσότερες γλώσσες είναι με σειρά κατάταξης το Λονδίνο, το Aberdeen, η Γλασκόβη, η Μαδρίτη, η Βαλένθια, η Ζυρίχη, το Μιλάνο, το Μπέλφαστ, η Βαρκελώνη και το Λουγκάνο.

Για τη γραπτή επικοινωνία, η κατανομή των υπηρεσιών με το ίδιο σύστημα απεικονίζεται στον Πίνακα 45.

Πίνακας 45. Κατανομή των πόλεων με βάση τον αριθμό των γλωσσών στις οποίες προσφέρεται γραπτή επικοινωνία σε 10 δημόσιες υπηρεσίες

Ο βαθμός των πολυγλωσσικών υπηρεσιών γραπτής επικοινωνίας	Αριθμός πόλεων
Υπηρεσίες μόνο στην εθνική γλώσσα	1
Υπηρεσίες σε 1 ή 2 γλώσσες κατά μέσο όρο	30
Υπηρεσίες σε 3 ή 4 γλώσσες κατά μέσο όρο	27
Υπηρεσίες σε περισσότερες από 4 γλώσσες κατά μέσο όρο	6

Ο χαμηλότερος αριθμός των πόλεων που εντοπίζεται στις κατηγορίες με την παροχή γραπτής επικοινωνίας στις περισσότερες γλώσσες υποδηλώνει ότι αποδίδεται μικρότερη έμφαση στην παροχή εγγράφων σε πολλές γλώσσες απ' ό,τι στην παροχή υπηρεσιών άμεσης προφορικής διερμηνείας και διαμεσολάβησης. Ενώ 40 πόλεις ανέφεραν ότι προσφέρουν υπηρεσίες προφορικής επικοινωνίας σε περισσότερες από τρεις γλώσσες, οι πόλεις που παρέχουν υπηρεσίες γραπτής επικοινωνίας σε περισσότερες από τρεις γλώσσες είναι 33.

Σύμφωνα με τα στοιχεία που αναφέρθηκαν, οι πόλεις που προσφέρουν τις περισσότερες υπηρεσίες γραπτής επικοινωνίας στις περισσότερες γλώσσες είναι με σειρά κατάταξης το Λονδίνο, η Γλασκόβη, το Aberdeen, το Μπέλφαστ, η Βαλένθια, η Σεβίλλη, το Λουγκάνο, η Ζυρίχη, η Μαδρίτη και το Μιλάνο.

Το υψηλό επίπεδο των στοιχείων υποδηλώνει την ευαισθητοποίηση των πόλεων απέναντι στις ανάγκες των πολιτών, τουλάχιστον όσον αφορά τις πιο απαραίτητες υπηρεσίες, αλλά παράλληλα καθίσταται σαφές ότι υπάρχουν πολλά περιθώρια για την ανάπτυξη και διεύρυνση της ποικιλίας των πολυγλωσσικών υπηρεσιών. Όσον αφορά τον πραγματικό αριθμό των προσφερόμενων γλωσσών στις πόλεις, ο Πίνακας 46 απεικονίζει τις 20 πιο συχνά αναφερόμενες γλώσσες για τις οποίες εφαρμόζονται πολιτικές και στις οποίες παρέχονται δημόσιες υπηρεσίες.

Πίνακας 46. Φάσμα των γλωσσών για τις οποίες εφαρμόζονται πολιτικές και στις οποίες παρέχονται δημόσιες υπηρεσίες σε 64 πόλεις (20 δημοφιλέστερες εκτός της χώρας ή της περιοχής αναφοράς)

Γλώσσες	Συνολικός αριθμός αναφορών
1. Αγγλικά	771
2. Γερμανικά	290
3. Ρωσικά	285
4. Γαλλικά	255
5. Ισπανικά	153
6. Κινεζικά	117
7. Αραβικά	117
8. Ιταλικά	98
9. Πολωνικά	69
10. Τουρκικά	67
11. Ρουμανικά	60
12. Κροατικά	58
13. Πορτογαλικά	55
14. Βοσνιακά	37
15. Ιαπωνικά	36
16. Ουγγρικά	34
17. Ούρντου	34
18. Αλβανικά	27
19. Σερβικά	27
20. Περσικά	21

Τα Αγγλικά είναι η πιο ευρέως προσφερόμενη γλώσσα εκτός από την εθνική στις προφορικές και γραπτές υπηρεσίες σε όλες τις πόλεις που ερευνήθηκαν, και ακολουθούν τα Γερμανικά, τα Ρωσικά, τα Γαλλικά και τα Ισπανικά. Τα Κινεζικά και τα Αραβικά τίθενται, επίσης, σε υψηλή προτεραιότητα και προσφέρονται σε αρκετές πόλεις. Τα αποτελέσματα για τις δημοφιλέστερες 5 γλώσσες για εφημερίδες και δημόσιες υπηρεσίες/δημόσιους χώρους σε επίπεδο πόλης είναι πολύ παρόμοια. Όπως και στην περίπτωση των γλωσσών στις οποίες προσφέρονται εφημερίδες, μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι υπάρχουν δύο είδη κοινού-στόχος για τις υπηρεσίες προφορικής και γραπτής επικοινωνίας στις δημόσιες υπηρεσίες και στους δημόσιους χώρους: α)

υπηρεσίες που απευθύνονται σε ταξιδιώτες, επιχειρηματίες και τουρίστες στα Αγγλικά, στα Γερμανικά, στα Ρωσικά, στα Γαλλικά, στα Ισπανικά και στα Ιταλικά· β) υπηρεσίες που απευθύνονται στις ομάδες των μεταναστών στα Αραβικά, στα Τουρκικά, στα Κροατικά, στα Κινέζικα, στην Ούρντου και ούτω καθεξής την ικανότητα ανάγνωσης των Βασκικών, των Καταλανικών, των Φριζικών και των Ουαλικών. Ωστόσο, η προτεραιότητα που δίνουν οι πόλεις σε ορισμένες γλώσσες έναντι άλλων μπορεί να οφείλεται σε πολλούς λόγους, γεγονός που χρήζει περαιτέρω διερεύνησης σε συνεργασία με τους διοικητικούς φορείς των πόλεων και τις επικοινωνιακές τους ομάδες.

Όσον αφορά τις περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες, πρέπει να σημειωθεί ότι το πολυγλωσσικό ρεπερτόριο σε επίπεδο πόλης δεν σχετίζεται με την υποστήριξη των περιφερειακών/μειονοτικών αυτών γλωσσών σε επίπεδο χώρας/περιφέρειας. Οι τρεις γλώσσες που χαίρουν της μεγαλύτερης υποστήριξης ως περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες στις ευρωπαϊκές χώρες/περιφέρειες που ερευνηθήκαν είναι τα Γερμανικά (υποστηρίζονται σε επτά χώρες/περιφέρειες), η Ρομανί (σε έξι χώρες/περιφέρειες) και τα Σλοβακικά (σε πέντε χώρες/περιφέρειες). Τα Καταλανικά, τα Κροατικά, τα Ουγγρικά, τα Πολωνικά, τα Ρωσικά και τα Σλοβενικά υποστηρίζονται ως περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες από τέσσερις χώρες/περιφέρειες η καθεμία. Παρ' όλα αυτά, η Ρομανί, τα Σλοβακικά και τα Σλοβενικά δεν περιλαμβάνονται στη λίστα με τις 20 δημοφιλέστερες γλώσσες επικοινωνίας στις δημόσιες υπηρεσίες και στους δημόσιους χώρους.

2.9 Οι γλώσσες στον επαγγελματικό τομέα

Τα όργανα της ΕΕ προωθούν με συνέπεια την πολυγλωσσία ως παράγοντα της ανταγωνιστικότητας της Ευρώπης και της κινητικότητας και της απασχολησιμότητας των πολιτών. Το Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (2008) καλούσε τις επιχειρήσεις να αναπτύξουν την ικανότητά τους σε μία ευρεία ποικιλία γλωσσών, με σκοπό τη διεύρυνση της πρόσβασής τους στις αγορές και τις ενθάρρυνε να αποδώσουν μεγαλύτερη βαρύτητα στις γλωσσικές δεξιότητες για την εξέλιξη της επαγγελματικής σταδιοδρομίας του προσωπικού. Η Ανακοίνωση της ΕΚ την ίδια χρονιά αναφερόταν στη μελέτη ELAN του 2006, η οποία είχε καταλήξει στο συμπέρασμα, ότι οι γλωσσικές και διαπολιτισμικές δεξιότητες σχετίζονται με την επιτυχία στις εξαγωγές και ότι μεγάλος όγκος εμπορικών δεσποληψιών είχε χαθεί στην Ευρώπη εξαιτίας της έλλειψης γλωσσικών και διαπολιτισμικών δεξιοτήτων.

Η Ομάδα Υψηλού Επιπέδου για την Πολυγλωσσία (2007) είχε αφιερώσει, επίσης, μέρος της έκθεσής της στις επιχειρήσεις, καταλήγοντας στο συμπέρασμα, ότι παρόλο που τα Αγγλικά είναι η κυρίαρχη γλώσσα στον επαγγελματικό τομέα, άλλες θα ήταν οι γλώσσες που θα έδιναν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στις εταιρείες της ΕΕ. Πρότεινε την επένδυση των εταιρειών στις γλώσσες, καθώς και τη χρήση των σύγχρονων γλωσσικών πόρων του προσωπικού τους, την ανάπτυξη πολιτικής για τη διαχείριση των γλωσσών και τη δημιουργία συνεργασιών στον τομέα τόσο της δημόσιας όσο και της ιδιωτικής εκπαίδευσης, με σκοπό τη διασφάλιση της εκμάθησης των κατάλληλων για τον επαγγελματικό τομέα γλωσσών.

Το Επιχειρηματικό Φόρουμ για την Πολυγλωσσία (2008), το οποίο δημιουργήθηκε από την ΕΚ, δημοσίευσε μία νέα σειρά συστάσεων για τη γλωσσική πολιτική στον επαγγελματικό τομέα. Στα συμπερασματικά του σχόλια επισήμανε ότι:

Οι εταιρείες πρέπει να εκτιμήσουν τις υφιστάμενες εντός της εταιρείας γλωσσικές δεξιότητες και να τις χρησιμοποιήσουν στρατηγικά. Πρέπει να επανεξετάσουν την πολιτική προσλήψεων, την πολιτική κατάρτισης και τις αρχές τους για την κινητικότητα. Μπορούν να ενθαρρύνουν το προσωπικό να χρησιμοποιεί και να αναπτύξει τις δεξιότητες που έχει ήδη αποκτήσει και να προσφέρει γλωσσική κατάρτιση με τέτοιο τρόπο που να παρακινεί τον ενθουσιασμό των υπαλλήλων και να είναι συμβατός με τις εργασιακές απαιτήσεις (2008:13)

Σύμφωνα με αυτές τις συστάσεις, στα πλαίσια του LRE διεξήχθη έρευνα για τη γλωσσική πολιτική των εταιρειών, ώστε να εξακριβωθεί εάν και εφόσον δίνεται προτεραιότητα στις γλωσσικές δεξιότητες κατά την πρόσληψη και παρέχεται υποστήριξη στη γλωσσική κατάρτιση των υπαλλήλων, καθώς και για να διαπιστωθεί το επίπεδο πολυγλωσσίας στις εταιρείες και η ποικιλία των γλωσσών που χρησιμοποιούνται για την επικοινωνία με τους πελάτες και στις καμπάνιες προώθησης. Τα κριτήρια που ερευνηθήκαν διακρίνονται σε τρεις βασικές κατηγορίες: *τη γενική γλωσσική πολιτική, την εσωτερική γλωσσική πολιτική και την εξωτερική γλωσσική πολιτική των εταιρειών.*

Οι ερευνητές του LRE συνέλεξαν στοιχεία από μία επιλεγμένη ομάδα εταιρειών, οι οποίες βρίσκονται σε πόλεις όλων των χωρών/περιφερειών και συνολικά ερευνηθήκαν 484 εταιρείες. Η έρευνα διεξήχθη συγκεκριμένα σε τέσσερις κατηγορίες επιχειρήσεων (τράπεζες, ξενοδοχεία, κατασκευαστικές εταιρείες και σουπερμάρκετ), όπως διευκρινίστηκε και στο εισαγωγικό κεφάλαιο στον Πίνακα 5. Η επιλογή αυτή οφείλεται στο γεγονός ότι σκοπός ήταν η συλλογή στοιχείων για εταιρείες, οι οποίες, εκτός από το ότι διατηρούν εμπορικές σχέσεις με άλλες χώρες, έρχονται κατεχοχόν σε επαφή με τους

πελάτες. Ζητήθηκε από τους ερευνητές να διεξάγουν έρευνα σε τουλάχιστον 24 εταιρείες στη χώρα/περιφέρειά τους, με μία όσο δυνατόν πιο ισομερή κατανομή των δειγμάτων σε πολυεθνικές/διεθνείς, εθνικές και περιφερειακές ή τοπικές επιχειρήσεις και σε επιχειρηματικούς κλάδους. Η πραγματοποίηση αυτής της φιλοδοξίας αποδείχτηκε δύσκολη σε όλες τις χώρες/περιφέρειες. Ο Πίνακας 47 παρουσιάζει την κατανομή των ειδών των επιχειρήσεων που ερευνηθήκαν. Σε γενικές γραμμές, παρόλο που ο αριθμός των ξενοδοχείων που συμμετείχαν ήταν σχετικά υψηλός σε σχέση με τους άλλους κλάδους επιχειρήσεων, η ισορροπία ήταν ικανοποιητική.

Πίνακας 47. Κατανομή των εταιρειών στους διάφορους τομείς (Αρ.=463)

Ξενοδοχεία	Τράπεζες	Κατασκευαστικές εταιρείες	Σουπερμάρκετ	Σύνολο
140	120	116	108	484

Στην κατηγορία *Γενική γλωσσική πολιτική των εταιρειών*, οι εκπρόσωποι των εταιρειών ρωτήθηκαν για:

- την ύπαρξη σαφούς γλωσσικής πολιτικής της εταιρείας
- την απόδοση έμφασης από την εταιρεία στις γλωσσικές δεξιότητες για την πρόσληψη
- την παροχή διεθνούς κινητικότητας του προσωπικού για την εκμάθηση γλωσσών και την διαπολιτισμική ευαισθητοποίηση
- τη χρήση εξωτερικών μεταφραστών/διερμηνέων
- την τήρηση αρχείων για τις γλωσσικές δεξιότητες του προσωπικού
- τη χρήση δικτύων για τη γλωσσική κατάρτιση
- τη γνώση προγραμμάτων/χρηματοδότησης της ΕΕ
- τη χρήση προγραμμάτων/χρηματοδότησης της ΕΕ.

Τα αποτελέσματα για τις 484 εταιρείες που ερευνηθήκαν παρουσιάζονται στον Πίνακα 48.

Πίνακας 48. Εταιρείες που αναφέρουν πολιτικές και πρακτικές εφαρμογές για την πολυγλωσσία σε 4 κλάδους (484 εταιρείες σε ποσοστά %)

Πολιτική	Ευρέως εφαρμοζόμενη	Περιστασιακά εφαρμοζόμενη	Μη εφαρμοζόμενη
Γλωσσική πολιτική	24	28	48
Γλωσσικές δεξιότητες για την πρόσληψη	55	28	17
Κινητικότητα	23	27	50
Χρήση εξωτερικών μεταφραστών/διερμηνέων	22	35	43
Καταγραφή των γλωσσικών δεξιοτήτων του προσωπικού	1	29	70
Χρήση δικτύων για τη γλωσσική κατάρτιση	10	15	75
Χρήση προγραμμάτων/χρηματοδότησης της ΕΕ	5	8	87
Επίγνωση προγραμμάτων/χρηματοδότησης της ΕΕ	0	27	73

Τα αποτελέσματα καταδεικνύουν ότι το ένα τέταρτο των εταιρειών σε αυτούς τους κλάδους διαθέτουν σαφή γλωσσική πολιτική και πάνω από τις μισές λαμβάνουν υπόψη τις γλώσσες για την πρόσληψη νέου προσωπικού. Το ένα τέταρτο των εταιρειών ενθαρρύνει τακτικά την κινητικότητα του προσωπικού, με σκοπό την εκμάθηση γλωσσών και την ανάπτυξη της διαπολιτισμικής ευαισθητοποίησης. Ωστόσο, το 70% εξ αυτών δεν τηρεί αρχείο για τις γλωσσικές δεξιότητες του προσωπικού, ενώ ελάχιστες αξιοποιούν τα προγράμματα της ΕΕ για την εκμάθηση γλωσσών.

Για τις εσωτερικές γλωσσικές πολιτικές, οι επιχειρήσεις ρωτήθηκαν για τον τρόπο με τον οποίο προωθούν τις γλωσσικές δεξιότητες στον τόπο εργασίας και τη μέθοδο τους για τις γλώσσες που χρησιμοποιούνται στα έγγραφα της εταιρείας και για την εσωτερική επικοινωνία. Για την εξακρίβωση της βαρύτητας που αποδίδεται στην εθνική γλώσσα, στα Αγγλικά, στις περιφερειακές/μειονοτικές, τις ξένες γλώσσες και τις γλώσσες των μεταναστών σε αυτές τις εταιρείες, ζητήθηκε από τους εκπροσώπους να ορίσουν

την πολιτική που εφαρμόζουν για κάθε κατηγορία γλώσσας και να αναφέρουν σε ποιες άλλες γλώσσες εκτός από την εθνική και τα Αγγλικά αποδίδεται η μεγαλύτερη έμφαση. Οι τομείς που καλύφθηκαν ήταν οι εξής:

- οι συνεργασίες με τον εκπαιδευτικό τομέα για την ανάπτυξη των γλωσσικών δεξιοτήτων των υπαλλήλων
- τα συστήματα επιβράβευσης/προώθησης για τις γλωσσικές δεξιότητες
- η παροχή γλωσσικής κατάρτισης
- η χρήση του ΚΕΠΑ στη γλωσσική κατάρτιση
- οι γλώσσες που χρησιμοποιούνται για τα εταιρικά έγγραφα και το ενδοδίκτυο
- οι γλώσσες που χρησιμοποιούνται για τα λογισμικά προγράμματα και το διαδίκτυο.

Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 49 σύμφωνα με τη κατηγορία των γλωσσών.

Πίνακας 49. % των εταιρειών που αναφέρουν καλή πρακτική σύμφωνα με την κατηγορία των γλωσσών:
NL = Εθνική (-ές) Γλώσσα(-ες), BE = Αγγλικά για Στελέχη Επιχειρήσεων, OL = άλλες γλώσσες (484 εταιρείες)

Πολιτική	Ευρέως εφαρμοζόμενη			Περιστασιακά εφαρμοζόμενη			Μη εφαρμοζόμενη		
	ΕΓ	ΑΣΕ	ΑΓ	ΕΓ	ΑΣΕ	ΑΓ	ΕΓ	ΑΣΕ	ΑΓ
Συνεργασίες με τον εκπαιδευτικό τομέα	7	10	7	10	17	7	83	73	86
Συστήματα επιβράβευσης/προώθησης	5	11	5	9	12	6	86	77	89
Παροχή γλωσσικής κατάρτισης	14	27	12	18	23	12	68	50	76
Χρήση ΚΕΠΑ στη γλωσσική κατάρτιση	4	7	3	7	9	6	89	84	91
Γλώσσες που χρησιμοποιούνται στα εταιρικά έγγραφα και το ενδοδίκτυο	96	41	14	3	21	10	1	38	76
Γλώσσες που χρησιμοποιούνται για λογισμικά προγράμματα και ιστοσελίδες	88	46	11	6	22	5	6	32	84

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 49, αναφέρεται διαδεδομένη παροχή γλωσσικής κατάρτισης για τα Αγγλικά για Στελέχη Επιχειρήσεων στο 27% των εταιρειών που ερευνήθηκαν, με το 14% να προσφέρει υποστήριξη στην εθνική γλώσσα για μη φυσικούς ομιλητές, και το 12% υποστήριξη σε άλλες γλώσσες. Ένα σχετικά μικρό ποσοστό διαθέτει συστήματα επιβράβευσης/προώθησης, με το 11% να αναφέρει ότι είναι διαδεδομένα για τα Αγγλικά για στελέχη επιχειρήσεων και μόνο το 5% ότι υφίστανται για την εθνική και άλλες γλώσσες. Ο αριθμός των εταιρειών που δημιουργούν συνεργασίες με τον εκπαιδευτικό τομέα για την ανάπτυξη των γλωσσικών δεξιοτήτων του προσωπικού τους είναι, επίσης, σχετικά χαμηλός, με το ένα τέταρτο των επιχειρήσεων να αναλαμβάνει τέτοιες πρωτοβουλίες είτε τακτικά είτε περιστασιακά για τα Αγγλικά, το 17% για την εθνική γλώσσα για μη φυσικούς ομιλητές και το 14% για την ανάπτυξη άλλων γλωσσών. Το ΚΕΠΑ χρησιμοποιείται ευρέως για την κατάρτιση του αναλυτικού προγράμματος και την αξιολόγηση της πρόόδου μόνο από ένα πολύ χαμηλό ποσοστό των εταιρειών που ερευνήθηκαν, γεγονός που υποδηλώνει την ανάγκη αύξησης της ευαισθητοποίησης.

Όσον αφορά τις γλώσσες που χρησιμοποιούνται στην πράξη για τα εταιρικά έγγραφα και το εταιρικό ενδοδίκτυο, κυριαρχεί, όπως είναι αναμενόμενο, η εθνική γλώσσα παρόλο που οι μισές από τις εταιρείες που ερευνήθηκαν αναφέρουν ότι εξίσου διαδεδομένη είναι και η χρήση των Αγγλικών για στελέχη επιχειρήσεων. Η ευρεία χρήση άλλων γλωσσών αναφέρεται μόλις από το 10% των εταιρειών.

Για τις εξωτερικές γλωσσικές πολιτικές οι εταιρείες ρωτήθηκαν για το ποιες γλώσσες χρησιμοποιούν για την εξωτερική επικοινωνία:

- στις ετήσιες εκθέσεις τους
- στα υλικά μάρκετινγκ
- στην εταιρική επωνυμία/ταυτότητα
- στην ιστοσελίδα της εταιρείας.

Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 50 σύμφωνα με τις κατηγορίες γλωσσών.

Πίνακας 50. Οι γλώσσες που χρησιμοποιούνται για την εξωτερική επικοινωνία:

NL = Εθνική (-ές) Γλώσσα (-ες), BE = Αγγλικά για Στελέχη Επιχειρήσεων, OL = Άλλες Γλώσσες (% από 484 εταιρείες)

Είδος επικοινωνίας	Ευρέως εφαρμοζόμενες			Περιστασιακά εφαρμοζόμενες			Μη εφαρμοζόμενες		
	ΕΓ	ΑΣΕ	ΑΓ	ΕΓ	ΑΣΕ	ΑΓ	ΕΓ	ΑΣΕ	ΑΓ
Ετήσιες εκθέσεις επιχειρήσεων	92	38	11	2	11	5	6	51	84
Υλικό μάρκετινγκ	95	40	19	2	17	11	3	42	70
Εταιρική επωνυμία	92	48	22	5	24	19	3	28	59
Ιστοσελίδα της εταιρείας	92	61	30	2	5	5	6	34	65

Τα αποτελέσματα καταδεικνύουν ότι στους κλάδους που ερευνήθηκαν, λιγότερες από τις μισές εταιρείες χρησιμοποιούν ευρέως τα Αγγλικά για στελέχη επιχειρήσεων σε συνδυασμό με την εθνική γλώσσα για την εξωτερική επικοινωνία, και το 30% χρησιμοποιεί άλλες γλώσσες στις ιστοσελίδες.

Το Επιχειρηματικό Φόρουμ για την Πολυγλωσσία (2008:13) υπογραμμίζει τη σημασία της ποικιλίας της γλωσσικής πολιτικής ως μιας από τις βασικές προϋποθέσεις για την επιτυχία των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων στο εμπόριο:

«Πραγματική πρόοδος θα σημειωθεί μόνο εάν οι επιχειρήσεις, από τις μικρές μέχρι τις πολυεθνικές, αναπτύξουν δημιουργικές και δυναμικές γλωσσικές πολιτικές προσαρμοσμένες στις ιδιαιτερότητες κάθε οργανισμού.»

Με την έρευνα LRE έγινε μια απόπειρα να διαπιστωθεί κατά πόσο πραγματοποιείται αυτή η φιλοδοξία, θέτοντας στις εταιρείες ερωτήσεις για τις γλώσσες στις οποίες δίνουν προτεραιότητα και αυτές που προωθούν εκτός από την εθνική γλώσσα και τα Αγγλικά. Στον Πίνακα 51 κατηγοριοποιούνται οι άλλες γλώσσες με βάση τη συχνότητα αναφοράς τους από τους ερωτηθέντες στο ερωτηματολόγιο και αναφέρονται οι 20 δημοφιλέστερες γλώσσες.

Πίνακας 51. Άλλες γλώσσες εκτός της Αγγλικής στις οποίες δίνουν προτεραιότητα οι εταιρείες σε 4 κλάδους (Αρ. εταιρειών = 484)

Γλώσσες στον τομέα των επιχειρήσεων	Συνολικός αριθμός αναφορών	Κατανομή των γλωσσικών συχνοτήτων στις διαφορετικές χώρες (εάν υπάρχουν περισσότερες από 5 χώρες σε μια γλώσσα, τότε θα εμφανίζονται μόνο οι 5 χώρες με την υψηλότερη συχνότητα)
1. Γερμανικά	430	Ελβετία, Διοικητικές περιοχές μόνο της Γενεύης και του Τίτσινο (57), Ισπανία* (38), Βοσνία – Ερζεγοβίνη (33), Ουγγαρία/ Λιθουανία/ Ολλανδία (27)
2. Ρωσικά	333	Εσθονία (94), Ουκρανία (78), Λιθουανία (64), Ελλάδα (20), Πολωνία (15)
3. Γαλλικά	322	Ελβετία, Διοικητικές περιοχές μόνο της Γενεύης και του Τίτσινο (71), Ισπανία* (47), Ηνωμένο Βασίλειο (41), Ολλανδία (37), Πορτογαλία (33)
4. Ισπανικά	155	Πορτογαλία (31), Ελβετία (29), Ηνωμένο Βασίλειο (28), Γαλλία (16)
5. Ιταλικά	134	Ελβετία, Διοικητικές περιοχές μόνο της Γενεύης και του Τίτσινο (26), Αυστρία (24), Βοσνία (16), Ισπανία* (15), Ηνωμένο Βασίλειο (15)
6. Φινλανδικά	66	Εσθονία (59), Δανία (2), Λιθουανία (2), Ολλανδία/ Πολωνία/ Ηνωμένο Βασίλειο (1)
7. Κινεζικά	55	Ηνωμένο Βασίλειο (34), Ελλάδα (9), Ισπανία* (4), Ολλανδία (3), Πολωνία (2)
8. Πολωνικά	47	Ολλανδία (12), Ουκρανία (11), Λιθουανία (7), Αυστρία (6), Ηνωμένο Βασίλειο (5)
9. Πορτογαλικά	35	Ισπανία* (13), Ελβετία (11), Ολλανδία (6), Ηνωμένο Βασίλειο (3), Αυστρία/ Γαλλία (2)
10. Τουρκικά	29	Βοσνία – Ερζεγοβίνη (13), Ολλανδία (6), Ελβετία (4), Αυστρία (3), Ρουμανία (2)
11. Αραβικά	26	Ηνωμένο Βασίλειο (10), Πορτογαλία/ Ελβετία (4), Ελλάδα (3), Ισπανία*(2)
12. Κροατικά	26	Αυστρία (17), Ουγγαρία/ Ιταλία (3), Ελβετία (2), Βοσνία- Ερζεγοβίνη (1)
13. Τσεχικά	26	Αυστρία (16), Ουγγαρία (6), Πολωνία (3), Ελβετία (1)
14. Ουγγρικά	23	Αυστρία (11), Πολωνία (9), Ρουμανία (3)
15. Καταλανικά	22	Ισπανία* (18), Ηνωμένο Βασίλειο (3), Πολωνία (1)
16. Σουηδικά	22	Εσθονία (12), Δανία (4), Λιθουανία/ Ηνωμένο Βασίλειο (2), Πολωνία/ Ισπανία * (1)
17. Ιαπωνικά	20	Ηνωμένο Βασίλειο (7), Πολωνία (5), Ιταλία (3), Ολλανδία (2), Ελλάδα/ Ελβετία/ Ουκρανία (1)
18. Λετονικά	20	Εσθονία/ Λιθουανία (9), Δανία/ Ηνωμένο Βασίλειο (1)
19. Ρουμανικά	19	Αυστρία (9), Ελλάδα (5), Ουγγαρία (3), Βουλγαρία (2)
20. Δανέζικα	18	Ουγγαρία (6), Λιθουανία (5), Εσθονία/ Πολωνία (3), Ηνωμένο Βασίλειο (1)

Συχνότητα αναφορών από την Ισπανία: μόνο οι αναφορές στη Μαδρίτη, Σεβίλλη και Βαλένθια

Οι γλώσσες που χρησιμοποιούνται ως επί το πλείστον στις εταιρείες που ερευνήθηκαν είναι τα Γαλλικά, τα Γερμανικά, τα Ρωσικά, τα Ιταλικά και τα Ισπανικά. Από τα δεδομένα που παρουσιάστηκαν σχετικά με την κατανομή των γλωσσών, γίνεται ξεκάθαρο ότι κάποιες γλώσσες, όπως τα Γερμανικά, τα Γαλλικά και τα Ιαπωνικά, χρησιμοποιούνται από ποικίλες εταιρείες σε ένα μεγάλο εύρος χωρών. Από την άλλη, κάποιες γλώσσες όπως τα Ρωσικά και τα Φινλανδικά, χρησιμοποιούνται κυρίως στις γειτονικές τους χώρες. Το γεγονός ότι τα Φινλανδικά αναφέρονται στις περισσότερες

εταιρείες στην Εσθονία τα βάζει ψηλά σ' αυτήν την λίστα. Ορισμένες εταιρείες δίνουν κάποια αξία στα Κινέζικα, τα Ιαπωνικά, τα Αραβικά και τα Τουρκικά αν και ίσως θα αναμενόταν η απόδοση μεγαλύτερης αξίας σε αυτές τις γλώσσες. Για την εξακρίβωση των λόγων που κρύβονται πίσω από τις επιλογές των συγκεκριμένων γλωσσών από την εκάστοτε εταιρεία, απαιτείται ενδελεχέστερη έρευνα και τα αποτελέσματα πρέπει να συγκριθούν με παρόμοιες μελέτες στους ίδιους αλλά και σε άλλους κλάδους προκειμένου να διαπιστωθεί με ακρίβεια το εκάστοτε εφαρμοζόμενο μοντέλο.

2.10 Διεθνικά στοιχεία για το προφίλ πολυγλωσσίας σε κάθε τομέα εκτός από αυτόν της εκπαίδευσης

Για τη συγκριτική επισκόπηση της κατανομής των γλωσσών στους υπό εξέταση τομείς εκτός από αυτόν της εκπαίδευσης, παρουσιάζονται στον Πίνακα 52 οι 20 δημοφιλέστερες εκτός από την εθνική γλώσσες που αναφέρθηκαν συχνότερα στους τομείς του Τύπου, των δημόσιων υπηρεσιών και των δημόσιων χώρων και στον επαγγελματικό τομέα.

Πίνακας 52. Κατανομή των γλωσσών στις εφημερίδες, στις δημόσιες υπηρεσίες/δημόσιους χώρους και στον επαγγελματικό τομέα, εκτός της χώρας ή της περιφέρειας αναφοράς (20 δημοφιλέστερες)

Γλώσσες στις εφημερίδες	Συνολικός αριθμός διαφόρων εφημερίδων	Γλώσσες στις δημόσιες υπηρεσίες/δημόσιους χώρους	Συνολικός αριθμός γλωσσών που αναφέρθηκαν	Γλώσσες στον επαγγελματικό τομέα (εκτός των Αγγλικών)	Συνολικός αριθμός γλωσσών που αναφέρθηκαν
Αγγλικά	408	Αγγλικά	771	Γερμανικά	430
Γερμανικά	270	Γερμανικά	290	Ρωσικά	333
Γαλλικά	181	Ρωσικά	285	Γαλλικά	322
Ρωσικά	162	Γαλλικά	255	Ισπανικά	155
Ιταλικά	127	Ισπανικά	153	Ιταλικά	134
Αραβικά	77	Κινεζικά	117	Φινλανδικά	66
Τουρκικά	54	Αραβικά	117	Κινεζικά	55
Ισπανικά	51	Ιταλικά	98	Πολωνικά	47
Ολλανδικά	46	Πολωνικά	69	Πορτογαλικά	35
Αλβανικά	40	Τουρκικά	67	Τουρκικά	29
Σερβικά	36	Ρουμανικά	60	Αραβικά	26
Κινεζικά	27	Κροατικά	58	Κροατικά	26
Κροατικά	23	Πορτογαλικά	55	Τσεχικά	26
Βουλγαρικά	12	Βοσνιακά	37	Ουγγρικά	23
Ιαπωνικά	11	Ιαπωνικά	36	Καταλανικά	22
Πολωνικά	10	Ουγγρικά	34	Σουηδικά	22
Ελληνικά	8	Ουρντού	34	Ιαπωνικά	20
Βοσνιακά	7	Αλβανικά	27	Λετονικά	20
Ουγγρικά	7	Σερβικά	27	Ρουμανικά	19
Σουηδικά	6	Περσικά	21	Δανέζικα	18

Γενικά, οι πιο ευρέως χρησιμοποιούμενες γλώσσες στο ευρωπαϊκό περιβάλλον είναι τα Αγγλικά, τα Γαλλικά, τα Γερμανικά και τα Ρωσικά, με τα Αγγλικά να καταλαμβάνουν την πρώτη θέση και τις υπόλοιπες γλώσσες να ακολουθούν με (πολύ) μεγάλη διαφορά. Οι εφημερίδες στην αγγλική γλώσσα διατίθενται στα περισσότερα περίπτερα και στους περισσότερους σιδηροδρομικούς σταθμούς των μεγαλουπόλεων. Όσον αφορά τις δημόσιες υπηρεσίες, και εδώ τα Αγγλικά είναι η πιο ευρέως χρησιμοποιούμενη γλώσσα με διαφορά. Στον πίνακα με τα συγκριτικά στοιχεία ανά τομέα, παρατηρείται ότι χρησιμοποιούνται τρεις ομάδες γλωσσών σε διαφορετικούς τομείς και για

διαφορετικές υπηρεσίες: οι γλώσσες που χρησιμοποιούνται ως κοινή διάλεκτος, όπως τα Αγγλικά, τα Γαλλικά, τα Γερμανικά και τα Ρωσικά· οι γλώσσες που απαντώνται σε ορισμένες περιφέρειες, όπως τα Αλβανικά, τα Βασκικά, τα Καταλανικά, τα Φριζικά και τα Ουαλικά· και οι γλώσσες που χρησιμοποιούνται από μεγάλες μεταναστευτικές ομάδες, όπως τα Αραβικά και τα Τουρκικά. Η χρήση των δύο εκ των τριών περιφερειακών/μειονοτικών γλωσσών που υποστηρίζονται σε μεγαλύτερο βαθμό από τις χώρες/περιφέρειες, δηλαδή η Ρομανί που υποστηρίζεται από έξι χώρες και τα Σλοβακικά που υποστηρίζονται από πέντε χώρες, δεν αναφέρεται σε κανέναν από τους τρεις τομείς.

Βιβλιογραφικές Αναφορές στα Κεφάλαια I και II

- Baetens Beardsmore, H. (2008). Η γλωσσική προώθηση από τα Ευρωπαϊκά υπερεθνικά ινστιτούτα. Στο: O. García (ed.), *Δίγλωσση Εκπαίδευση: Πολυγλωσσία και Πολύγλωσσα Παιδιά και Νέοι στα Σχολεία του 21ου Αιώνα*. Νέα Υόρκη: Blackwell
- Ball, J. (2011). *Ενίσχυση της Εκμάθησης των Παιδιών με Διαφορετικό Γλωσσικό Υπόβαθρο: Δίγλωσση ή Πολύγλωσση Εκπαίδευση με βάση τη Μητρική Γλώσσα από Νεαρή Ηλικία*. Παρίσι: UNESCO.
- Beacco, J.C. and M. Byram (2007). *Από τη Γλωσσική Ποικιλομορφία στην Πολυγλωσσική Εκπαίδευση. Οδηγός για την ανάπτυξη των πολιτικών γλωσσικής εκπαίδευσης στην Ευρώπη*. Στρασβούργο: Τμήμα Γλωσσικής Πολιτικής. Συμβούλιο της Ευρώπης
- Beacco, J.C. et al. (2010). *Οδηγός για την Ανάπτυξη και Εφαρμογή του Αναλυτικού Προγράμματος για την Πολυγλωσσική και Διαπολιτισμική Εκπαίδευση*. Στρασβούργο: Τμήμα Γλωσσικής Πολιτικής. Συμβούλιο της Ευρώπης.
- Επιχειρηματικό Φόρουμ για την Πολυγλωσσία (2008). *Οι Γλώσσες Σημαίνουν Επιχειρηματικές Δραστηριότητες. Οι Επιχειρήσεις Επωφελούνται από τις Γλώσσες*. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκές Κοινότητες.
- Επιχειρηματικό Φόρουμ για την Πολυγλωσσία (2011). *Έκθεση για την περίοδο Σεπτέμβριος 2009 – Ιούνιος 2011*. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Επιτροπή.
- CILT (2006). ELAN: *Οι Επιπτώσεις που έχει στην Ευρωπαϊκή Οικονομία η Έλλειψη Γλωσσικών Δεξιοτήτων στις Ξένες Γλώσσες στις Επιχειρήσεις*. Λονδίνο CILT: Εθνικό Κέντρο Γλωσσών.
- Πλατφόρμα της Κοινωνίας των Πολιτών για την Πολυγλωσσία (2009) www.euroclio.eu/new/index.php/partners-mainmenu-530/european-citizenship/1207-eu-civil-society-platform-on-multilingualism
- Έγγραφο Εργασίας του Προσωπικού της Επιτροπής (2008). *Κατάλογος των Κοινοτικών Ενεργειών στον Τομέα της Πολυγλωσσίας*. Συνοδευτικό έγγραφο της Ανακοίνωσης της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και λοιπούς. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκές Κοινότητες.
- Έγγραφο Εργασίας του Προσωπικού της Επιτροπής (2011α). *Κατάλογος των Κοινοτικών Ενεργειών στον Τομέα της Πολυγλωσσίας – ενημέρωση 2011*. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Επιτροπή.
- Έγγραφο Εργασίας του Προσωπικού της Επιτροπής (2011β). *Έκθεση για την Εφαρμογή του Ψηφίσματος του Συμβουλίου της 21ης Νοεμβρίου 2008 για την Ευρωπαϊκή Πολιτική για την Πολυγλωσσία*. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Επιτροπή.
- Έγγραφο Εργασίας του Προσωπικού της Επιτροπής (2011γ). *Η Εκμάθηση Γλωσσών στην Προσχολική Εκπαίδευση: Αποτελεσματικότητα και Διατήρηση*. Εγχειρίδιο Πολιτικής. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Επιτροπή
- Επιτροπή Υπουργών (1998). Σύσταση στα Κράτη Μέλη για τις Σύγχρονες Γλώσσες. Στρασβούργο: Συμβούλιο της Ευρώπης.
- Επιτροπή Υπουργών (2008). *Συστάσεις στα Κράτη Μέλη για τη Χρήση του Κοινού Ευρωπαϊκού Πλαισίου Αναφοράς για τις Γλώσσες (ΚΕΠΑ) του Συμβουλίου της Ευρώπης και την Προώθηση της Πολυγλωσσίας*. Στρασβούργο: Συμβούλιο της Ευρώπης.
- Συμβούλιο της Ευρώπης (1954). *Ευρωπαϊκή Συνθήκη Πολιτισμού*. Στρασβούργο: Συμβούλιο της Ευρώπης.
- Συμβούλιο της Ευρώπης (2001). *Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις Γλώσσες: Εκμάθηση, Διδασκαλία, Αξιολόγηση* Καίμπριτζ.: Εκδοτικός Οίκος του Πανεπιστημίου του Καίμπριτζ.
- Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2002α). Ψήφισμα για τη Γλωσσική Ποικιλομορφία και την Εκμάθηση Γλωσσών. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Επιτροπή.
- Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2002β). *Συμπεράσματα της Προεδρίας για το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βαρκελώνης της 15-16ης Μαρτίου 2002*. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκές Κοινότητες.
- Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2008). Ψήφισμα του Συμβουλίου για την Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Πολυγλωσσία. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκές Κοινότητες.
- Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2011). *Συμπεράσματα του Συμβουλίου για τις Γλωσσικές Δεξιότητες για την Ενίσχυση της Κινητικότητας*. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκές Κοινότητες.
- Cullen, J., et al. (2008). *Πολυγλωσσία: Μεταξύ των Στόχων της Πολιτικής και της Υλοποίησης τους*. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.
- Ευρωπαϊκός Χάρτης για τις Περιφερειακές/Μειονοτικές Γλώσσες (ΕΧΠΜΓ) (1992). Στρασβούργο: Συμβούλιο της Ευρώπης.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1995). *Λευκή Βίβλος. Διδασκαλία και Εκμάθηση: Προς μία Γνωστική Κοινωνία*. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Επιτροπή.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1995). *Λευκή Βίβλος για την Εκπαίδευση και την Κατάρτιση - Διδασκαλία και Μάθηση - Προς μία Κοινωνία της Μάθησης*. Com (95) 590 τελικό, στις 29 Νοεμβρίου 1995. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2001). *Οι Ευρωπαίοι και οι Γλώσσες. Έκθεση Ειδικό Ευρωβαρόμετρο 54*. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2006). *Οι Ευρωπαίοι και οι Γλώσσες τους. Έκθεση Ειδικό Ευρωβαρόμετρο 243*. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2008). Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, και την Επιτροπή των Περιφερειών. *Πολυγλωσσία: Πλεονέκτημα για την Ευρώπη και Κοινή Δέσμευση*. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκές Κοινότητες.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2010). Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών. *Νέα Ώθηση για Ευρωπαϊκή Συνεργασία στην Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση για την Υποστήριξη της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020»*. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκές Κοινότητες.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2012). *Οι Ευρωπαίοι και οι Γλώσσες τους. Ειδική Αναφορά του Ευρωβαρόμετρου 386*. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2012). Η πρώτη Ευρωπαϊκή Έρευνα στις Γλωσσικές Ικανότητες. *Τελική Αναφορά και Ανασκόπηση*. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή Πράσινη Βίβλος (2008). *Μετανάστευση και Κινητικότητα: Προκλήσεις και Ευκαιρίες για τα Εκπαιδευτικά Συστήματα της ΕΕ*. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Ευρωπαϊκό Πορτφόλιο Γλωσσών (ELP). Στρασβούργο: Συμβούλιο της Ευρώπης.

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2003). *Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου με Συστάσεις προς την Επιτροπή για τις Ευρωπαϊκές Περιφερειακές και Λιγότερο Χρησιμοποιούμενες Γλώσσες στο Περιβάλλον της Διεύρυνσης και της Πολιτισμικής Ποικιλομορφίας*. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2009). *Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για την Πολυγλωσσία: Πλεονέκτημα για την Ευρώπη και Κοινή Δέσμευση*. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Δίκτυο Ευρυδίκη (2009). *Η Ενσωμάτωση των Παιδιών των Μεταναστών στα Σχολεία στην Ευρώπη*. Βρυξέλλες: Ευρυδίκη/Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Ευρυδίκη/EuroStat (2008). *Βασικά Στοιχεία για τη Διδασκαλία των Γλωσσών στα Σχολεία στην Ευρώπη*. Βρυξέλλες/Λουξεμβούργο: Ευρυδίκη /EuroStat.

Ευρυδίκη/EuroStat (2009). *Βασικά Στοιχεία για την Εκπαίδευση στην Ευρώπη*. Βρυξέλλες: Ευρυδίκη /EuroStat.

Extra, G. (2010). Χαρτογράφηση της γλωσσικής ποικιλομορφίας σε πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα: Δημογραφικά Χαρακτηριστικά. In: J. Fishman and O. Garcia (eds.), *Εγχειρίδιο Γλωσσικής και Εθνοτικής Ταυτότητας*, Δεύτερη Έκδοση. Οξφόρδη: Εκδοτικός Οίκος Πανεπιστημίου Οξφόρδης, 107-122.

Extra, G. and D. Gorter (eds.) (2008). *Πολύγλωσση Ευρώπη: Γεγονότα και Πολιτικές*. Βερολίνο/Νέα Υόρκη: Mouton de Gruyter.

Extra, G. and Yağmur, K. (eds.) (2004). *Αστική Πολυγλωσσία στην Ευρώπη: Οι Μειονοτικές Γλώσσες των Μεταναστών στο Σπίτι και στο Σχολείο*. Clevedon: Ζητήματα Πολυγλωσσίας.

Extra, G. and K. Yağmur (2011). *Έκθεση για τις Πιλοτικές Μελέτες στην Πολωνία και στην Ισπανία*. Βερολίνο/Βρυξέλλες: Βρετανικό Συμβούλιο.

Fishman, J. and O. Garcia (eds.) (2010). *Εγχειρίδιο Γλωσσικής και Εθνοτικής Ταυτότητας. Διεπιστημονική και Περιφερειακή Θεώρηση*. Οξφόρδη/Νέα Υόρκη: Εκδοτικός Οίκος Πανεπιστημίου Οξφόρδης.

Grip, F. (2003). Αξιολόγηση Γλωσσικής Πολιτικής και ο Ευρωπαϊκός Χάρτης για Περιφερειακές ή Μειονοτικές Γλώσσες. Hampshire: Paigrove Macmillan.

Ομάδα Διανοούμενων για τον Διαπολιτισμικό Διάλογο (2008). *Μια Θετική Πρόκληση. Πώς η Πολυγλωσσία Μπορεί να Ενδυναμώσει την Ευρώπη*. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκές Επιτροπές.

Heller, M. (2007). Η Διγλωσσία ως Ιδεολογία και Πρακτική. In: M. Heller (ed.), *Διγλωσσία: Μία Κοινωνική Προσέγγιση*. Basingstoke: Palgrave, 1-24.

Ομάδα Υψηλού Επιπέδου για την Πολυγλωσσία (HLGM) (2007). *Τελική Έκθεση*. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκές Κοινότητες.

McPake, J. and T. Tinsley (co-ords.) (2007). Αποτίμηση όλων των Γλωσσών της Ευρώπης. Γκρας: ECML.

Συμβουλευτική Ομάδα Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης (2007). *Μελέτη για τις ανάγκες και τις πρακτικές μεταγλώττισης και υποτιτλισμού στην Ευρωπαϊκή οπτικοακουστική βιομηχανία*. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Nic Craith M. (2003). Διευκολύνοντας ή δημιουργώντας γλωσσική ποικιλομορφία. Ο Ευρωπαϊκός Χάρτης για Περιφερειακές ή Μειονοτικές Γλώσσες. In: G. Hogan-Brun και S. Wolff (eds.) *Μειονοτικές Γλώσσες στην Ευρώπη*, Πλαίσια, Θέσεις, Προοπτικές, 56-72. Hampshire: Palgrave Macmillan.

Συμβουλευτική Ομάδα Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης (2011). *Μελέτη για τη Χρήση του Υποτιτλισμού. Η Δυναμική του Υποτιτλισμού για την Ενθάρρυνση της Εκμάθησης Γλωσσών και τη Βελτίωση της Τέλειας Γνώσης στις Ξένες Γλώσσες*. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Επιτροπή

MC Group Languages for Jobs (2011). *Η Παροχή Πολυγλωσσικών Επικοινωνιακών Δεξιοτήτων για την Αγορά Εργασίας*. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Κοινοβουλευτική Συνέλευση (1998). Σύσταση για τη Διεύρυνση της Γλωσσικής Ποικιλομορφίας. Στρασβούργο: Συμβούλιο της Ευρώπης.

Κοινοβουλευτική Συνέλευση (2001). Σύσταση για το Ευρωπαϊκό Έτος Γλωσσών. Στρασβούργο: Συμβούλιο της Ευρώπης.

Κοινοβουλευτική Συνέλευση (2003). Σύσταση για την Προστασία των Νοηματικών Γλωσσών στα Κράτη Μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης. Στρασβούργο: Συμβούλιο της Ευρώπης.

Κοινοβουλευτική Συνέλευση (2006). Σύσταση για τη Θέση της Μητρικής Γλώσσας στη Σχολική Εκπαίδευση. Στρασβούργο: Συμβούλιο της Ευρώπης.

Κοινοβουλευτική Συνέλευση (2008). Σύσταση για την Ένταξη και την Εκπαίδευση των Ενήλικων Μεταναστών. Στρασβούργο: Συμβούλιο της Ευρώπης

Πρόγραμμα PIMLICO (2011). *Έκθεση για τη Διαχείριση των Γλωσσικών Πολιτικών και της Βέλτιστης Πρακτικής στις Ευρωπαϊκές Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις*. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Roulain, M. (2008). Στατιστικές για τη Μετανάστευση στην Ευρώπη: ορισμοί, δεδομένα και προκλήσεις. Στο: M. Barni and G. Extra (eds.), *Χαρτογράφηση της Γλωσσικής Ποικιλομορφίας σε Πολυπολιτισμικά Περιβάλλοντα*. Βερολίνο/Νέα Υόρκη: Mouton de Gruyter, 43–66.

Reynolds, C. (2008). Οι Γλωσσικές Πολιτικές του Σέφιλντ στην Εκπαίδευση. Αναφορά Πόλης. Στρασβούργο/ Σέφιλντ: Συμβούλιο της Ευρώπης/ Δημοτικό Συμβούλιο Σέφιλντ.

Schermer, T. (2011). Γλωσσικές Πολιτικές. In: B. Wolff, M. Steinbach and R. Pfau(eds.). *Εγχειρίδιο για τη Νοηματική Γλώσσα* (υπό έκδοση).

Strubell, M., et al. (2007). Η ποικιλομορφία της γλωσσικής διδασκαλίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Τελική αναφορά στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση για την Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκές Κοινότητες.

UNESCO (2003). *Σύσταση για την Προώθηση και τη Χρήση της Πολυγλωσσίας και την Παγκόσμια Πρόσβαση στον Κυβερνοχώρο*. Παρίσι: UNESCO.

Παράρτημα

Γλωσσάρι

Οι ορισμοί που δίνονται για τις βαθμίδες και τα είδη της εκπαίδευσης προέρχονται από τη *Διεθνή Πρότυπη Ταξινόμηση της Εκπαίδευσης* (ISCE). Η ISCE χρησιμοποιείται σε πολλά έγγραφα του δικτύου *Ευρυδίκη*, που περιέχουν σημαντικά στοιχεία για την εκπαίδευση στην Ευρώπη.

ΟΕΠΓ

Ολοκληρωμένη Εκμάθηση Περιεχομένου και Γλώσσας

Το ΟΕΠΓ είναι μια μέθοδος διδασκαλίας άλλων γνωστικών αντικειμένων όπως επιστήμες ή η γεωγραφία μέσω χρήσης άλλης γλώσσας

Αναλυτικό πρόγραμμα

Το συνολικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα ενός είδους σχολείου που ορίζει τα διδασκόμενα μαθήματα, τις ώρες διδασκαλίας κάθε μαθήματος ανά εβδομάδα και τις συνολικές εβδομάδες διδασκαλίας ανά έτος για κάθε χρόνο/τάξη. Επίσης, ορίζει το περιεχόμενο και το αναμενόμενο επίπεδο επίτευξης για την επιτυχή ολοκλήρωση του μαθήματος για κάθε χρόνο/τάξη.

Ξένες Γλώσσες

Οι γλώσσες που δεν μαθαίνονται ούτε χρησιμοποιούνται στο σπίτι, αλλά μαθαίνονται και διδάσκονται στο σχολείο ή χρησιμοποιούνται ως γλώσσες ευρύτερης επικοινωνίας σε άλλους τομείς εκτός της εκπαίδευσης.

Μετανάστες

Στα έγγραφα του δικτύου *Ευρυδίκη* και στις στατιστικές της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας (EuroStat), ως μετανάστες νοούνται οι *μη εθνικές* πληθυσμιακές ομάδες και/ή οι *γεννημένοι στην αλλοδαπή* κάτοικοι της χώρας. Στο πρόγραμμα LRE, με τον όρο μετανάστες νοούνται οι γεννημένοι στην αλλοδαπή και μη και οι υπήκοοι άλλων χωρών και μη κάτοικοι της χώρας, ανάλογα τους κανονισμούς της εκάστοτε χώρας για την απόκτηση της ιθαγένειας, οι οποίοι παρουσιάζουν διαφορές.

Παιδιά των μεταναστών

Τα παιδιά που φοιτούν σε σχολείο κάποιας χώρας, η οποία δεν είναι η χώρα καταγωγής τους ή καταγωγής των γονέων ή των λοιπών ανιόντων συγγενών τους. Οι όροι αναφοράς περιλαμβάνουν διαφορετικές νομικές καταστάσεις, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται οι πρόσφυγες, αυτοί που αναζητούν άσυλο, τα παιδιά των μεταναστών εργατών, τα παιδιά υπηκόων τρίτων χωρών, που δεν είναι κάτοικοι μακράς διάρκειας, τα παιδιά που διαμένουν προσωρινά και τα παιδιά μεταναστευτικής καταγωγής, που δεν επωφελούνται απαραίτητα από νομικές διατάξεις ειδικά σε σχέση με την εκπαίδευση.

Γλώσσες των μεταναστών

Είναι οι γλώσσες που μιλούν οι μετανάστες και οι κατιόντες συγγενείς τους στη χώρα διαμονής, οι οποίες προέρχονται από μία ευρεία ποικιλία (πρώην) χωρών καταγωγής.

Κατάρτιση κατά τη διάρκεια της εργασίας

Επιμορφωτικά σεμινάρια για δασκάλους (οι οποίοι έχουν ήδη αναλάβει τα καθήκοντά τους) για τις τελευταίες εξελίξεις στο χώρο του γνωστικού τους αντικείμενου και/ή στο χώρο της παιδαγωγικής/εκπαίδευσης.

Κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαιδευτική βαθμίδα

Σε αυτή τη βαθμίδα συνεχίζονται τα βασικά προγράμματα της πρωτοβάθμιας εκπαιδευτικής βαθμίδας, αν και η διδασκαλία επικεντρώνεται κατά κανόνα περισσότερο στο μάθημα. Συνήθως, η ολοκλήρωση αυτού του επιπέδου συμπίπτει με την ολοκλήρωση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Στο περιβάλλον των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα LRE, η διάκριση σε κατώτερη και/ή ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαιδευτική βαθμίδα μπορεί να σχετίζεται με διαφορές στα ηλικιακά κριτήρια και/ή διαφορές στο είδος του σχολείου.

Μητρική γλώσσα

Συνήθως νοείται ως η γλώσσα που μαθαίνεται πρώτη και στην οποία διατίθεται η ικανότητα κατανόησης. Η παραδοσιακή ερώτηση της έρευνας για τη μητρική γλώσσα στις ευρωπαϊκές πληθυσμιακές μελέτες μεγάλης κλίμακας (συμπεριλαμβανομένης της απογραφής) αντικαθίσταται σταδιακά από μία ερώτηση για τη γλώσσα που χρησιμοποιείται στο σπίτι, καθώς η τελευταία έννοια είναι σαφέστερη για τους ερωτηθέντες από την έννοια της «μητρικής γλώσσας» ή της «πρώτης γλώσσας».

Πολυγλωσσία

Η παρουσία σε μία γεωγραφική περιοχή, είτε μεγάλη είτε μικρή, περισσότερων από μίας «ποικιλιών της γλώσσας», δηλαδή ο τρόπος ομιλίας μιας κοινωνικής ομάδας είτε αναγνωρίζεται ως επίσημη γλώσσα είτε όχι.

Εθνική γλώσσα (ή εθνικές γλώσσες)

Η επίσημη γλώσσα ενός έθνους-κράτους.

Πολλαπλογλωσσία

Το ρεπερτόριο των ποικιλιών της γλώσσας που χρησιμοποιούν πολλά άτομα· περιλαμβάνει τη γλωσσική ποικιλία που συχνά αναφέρεται ως «μητρική γλώσσα» ή ως «πρώτη γλώσσα» και οποιεσδήποτε άλλες γλώσσες ή ποικιλίες.

Προσχολική Εκπαίδευση

Η προσχολική εκπαίδευση ορίζεται ως το αρχικό στάδιο της οργανωμένης διδασκαλίας. Διεξάγεται είτε σε σχολεία είτε σε κέντρα και απευθύνεται σε παιδιά ηλικίας τουλάχιστον τριών ετών.

Κατάρτιση πριν από την ανάληψη των καθηκόντων

Κύκλος σπουδών ή πρόγραμμα για την κατάρτιση σπουδαστών με αντικείμενο τη διδασκαλία (διεξάγεται πριν από την ανάληψη καθηκόντων του ατόμου ως εκπαιδευτικού).

Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

Η εκπαιδευτική αυτή βαθμίδα ξεκινά στην ηλικία μεταξύ τεσσάρων και επτά, είναι υποχρεωτική σε όλες τις χώρες/περιφέρειες και διαρκεί συνήθως από πέντε μέχρι έξι χρόνια.

Δημόσια Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (ΕΕΚ)

Η επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση χρηματοδοτείται από το κράτος, και όχι από ιδιώτες.

Δημόσια Γενική Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Η εκπαίδευση σε δημόσια (όχι ιδιωτικά) πανεπιστήμια, με εξαίρεση τις σχολές με αποκλειστικό αντικείμενο τον τεχνικό ή ιατρικό κλάδο.

Περιφερειακές ή Μειονοτικές Γλώσσες

Οι γλώσσες που χρησιμοποιούνται παραδοσιακά στο έδαφος ενός κράτους από υπηκόους αυτού του κράτους, που αποτελούν μία ομάδα αριθμητικά μικρότερη από τον υπόλοιπο πληθυσμό του κράτους. Διαφέρουν από τη *γλώσσα του κράτους* (ή τις *γλώσσες του κράτους* (ορισμός που βασίζεται στον *Ευρωπαϊκό Χάρτη για τις Περιφερειακές ή Μειονοτικές Γλώσσες*, Συμβούλιο της Ευρώπης 1992). Γενικά είναι κατά κανόνα γλώσσες πληθυσμών, που έχουν τις εθνοτικές τους ρίζες στις αντίστοιχες περιοχές ή που εγκαταστάθηκαν κάποτε στις αντίστοιχες περιφέρειες και έχουν ζήσει εκεί για πολλές γενιές. Οι περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες μπορεί να έχουν το καθεστώς της επίσημης γλώσσας, αλλά αυτό το καθεστώς περιορίζεται εξ ορισμού στην περιοχή στην οποία ομιλούνται οι γλώσσες αυτές.

Ρομανί/Σίντε

Στο πρόγραμμα LRE αναφέρονται ως περιφερειακές/μειονοτικές γλώσσες και όχι ως «απάτριδες γλώσσες».

Νοηματικές Γλώσσες

Οι νοηματικές γλώσσες είναι οι οπτικο-κινησιακές γλώσσες που διαθέτουν δική τους γραμματική και δικά τους γλωσσικά σημεία. Είναι οι φυσικές γλώσσες των εκ γενετής κωφών ανθρώπων. Οι νοηματικές γλώσσες δεν προέρχονται από τις προφορικές γλώσσες της αντίστοιχης χώρας και, συνεπώς, δεν είναι διεθνείς ή παγκόσμιες. Υπάρχουν εκατοντάδες διαφορετικές νοηματικές γλώσσες σε όλο τον κόσμο.

Διδασκαλία στη γλώσσα Χ/της γλώσσας Χ

Η διατύπωση αυτή δεν διακρίνει ανάμεσα στη διδασκαλία στη γλώσσα, δηλαδή τη χρησιμοποίησή της ως *μέσο διδασκαλίας*, και στη διδασκαλία της γλώσσας, δηλαδή τη διδασκαλία της γλώσσας ως μαθήματος στο αναλυτικό πρόγραμμα του σχολείου.

Ανώτερη Δευτεροβάθμια Εκπαιδευτική Βαθμίδα

Η βαθμίδα αυτή ξεκινά γενικά μετά την ολοκλήρωση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Η ηλικία έναρξης αυτής της βαθμίδας είναι συνήθως η ηλικία των 15 ή 16. Συνήθως απαιτούνται κάποια τυπικά προσόντα για την έναρξη της φοίτησης σε αυτή τη βαθμίδα (όπως η ολοκλήρωση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης) και άλλα. Η διδασκαλία επικεντρώνεται, συνήθως, περισσότερο στο μάθημα σε σχέση με την κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαιδευτική βαθμίδα. Η τυπική διάρκεια της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαιδευτικής βαθμίδας ποικίλλει από δύο μέχρι πέντε έτη. Στο περιβάλλον των χωρών που συμμετέχουν στο LRE, η διάκριση σε κατώτερη και/ή ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαιδευτική βαθμίδα μπορεί να σχετίζεται με διαφορές στα *ηλικιακά κριτήρια* και/ή διαφορές στο *είδος του σχολείου*.

Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (ΕΕΚ)

Η ΕΕΚ στις Ευρωπαϊκές χώρες καλύπτει διαφορετικά εθνικά συστήματα, ανάλογα με το εκάστοτε οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον. Η ΕΕΚ μπορεί να αποτελεί μέρος της δευτεροβάθμιας ή τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ή μέρος των επαγγελματικών κατευθύνσεων της εκπαίδευσης ενηλίκων. Συνήθως περιλαμβάνει ευρεία ποικιλία φορέων και προγραμμάτων κατάρτισης, με επαγγελματικό προσανατολισμό σε σχετικά θεσμικά πλαίσια. Στο πρόγραμμά μας, η ΕΕΚ δεν περιλαμβάνει την πανεπιστημιακή εκπαίδευση, η οποία καλύπτεται στον Τομέα 5B.

ΠΡΟΦΙΛ ΕΛΛΑΔΑΣ – ΔΡ. SARA HANNAM ΚΑΙ ΔΡ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

Γενικές Πληροφορίες:

Ο πληθυσμός της Ελλάδας, η οποία βρίσκεται στο νότιο τμήμα της Βαλκανικής Χερσονήσου ανέρχεται στα 11.320.000 (Eurostat, 2011). Η επίσημη γλώσσα της χώρας είναι τα Ελληνικά, τα οποία ομιλούνται από την πλειοψηφία του πληθυσμού. Εντοπίζονται αρκετές γλώσσες ακόμα, οι οποίες εκπροσωπούν τα παλαιότερα και νεότερα μεταναστευτικά κύματα – σε αυτά περιλαμβάνονται κυρίως μετανάστες από τις Βαλκανικές χώρες και την Τουρκία, την Κίνα, το Πακιστάν, τη Σρι Λάνκα, το Αφγανιστάν, τις Φιλιππίνες και διάφορες αφρικανικές χώρες (Hannam και Παπαθανασίου, 2011). Τα Τουρκικά υφίστανται και ως περιφερειακή γλώσσα (βλέπε παρακάτω). Τη χρονική περίοδο, κατά την οποία έγινε η συλλογή των στοιχείων, η Ελλάδα βρισκόταν στο χείλος της οικονομικής κατάρρευσης, ενώ η θέση της στην ευρωπαϊκή δομή εξακολουθεί να είναι ασταθής, γεγονός που επηρεάζει όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης και τις δημόσιες υπηρεσίες.

Οι Γλώσσες στα Επίσημα Έγγραφα και Βάσεις δεδομένων:

Στη νομοθεσία περί γλωσσών και/ή στα έγγραφα γλωσσικής πολιτικής, περιλαμβάνονται η εθνική γλώσσα και οι ξένες γλώσσες. Η εκμάθηση και η διδασκαλία της εθνικής γλώσσας στο εξωτερικό για παιδιά και/ή ενήλικες που κατάγονται από την Ελλάδα (συ)χρηματοδοτείται σε διάφορες χώρες σε ολόκληρη την Ευρώπη, και κυρίως στη Γερμανία, το Ηνωμένο Βασίλειο και τη Γαλλία, καθώς επίσης και στις Η.Π.Α., την Αυστραλία και σε μερικές αφρικανικές χώρες. Ο Ευρωπαϊκός Χάρτης για τις Περιφερειακές ή Μειονοτικές Γλώσσες δεν έχει υπογραφεί/επικυρωθεί από την Ελλάδα. Από την υπογραφή της Συνθήκης της Λοζάνης (24 Ιουλίου 1923), η οποία είχε ως αποτέλεσμα αυτό το οποίο αποκαλείται «ανταλλαγή πληθυσμών», ούτε η Τουρκία ούτε η Ελλάδα αναγνωρίζουν την ύπαρξη εθνοτικών μειονοτήτων στα εδάφη τους. Και οι δύο χώρες αναγνωρίζουν μόνο την ύπαρξη θρησκευτικών μειονοτήτων. Στην Ελλάδα, αυτό ισχύει κυρίως για την τουρκική κοινότητα στον βορειοανατολικό νομό της Θράκης, η οποία αναφέρεται ως μουσουλμανική κοινότητα.

Στην Ελλάδα δεν υφίστανται μηχανισμοί συλλογής επίσημων δεδομένων για τη γλωσσική ποικιλομορφία σε εθνικό/περιφερειακό επίπεδο.

Στην Ελλάδα δεν υπάρχει σήμερα κάποιο έγγραφο για την επίσημη γλωσσική πολιτική. Το ζήτημα των περιφερειακών, μειονοτικών γλωσσών και των γλωσσών των μεταναστών είναι ένα ευαίσθητο πολιτικό ζήτημα (Kiliari, 2009), καθώς εντάσσεται στο πλαίσιο των συζητήσεων για την αθρόα εισροή μεταναστών και τον έλεγχό της. Παρόλο που σε μερικά σχολεία στην περιοχή της Θράκης προσφέρεται εκπαίδευση στα Τουρκικά, αυτή προσφέρεται στη μουσουλμανική κοινότητα, χωρίς να γίνεται σαφής αναφορά για τη γλώσσα αυτής της κοινότητας σε κάποιο έγγραφο πολιτικής. Η Ελλάδα δεν υπέγραψε τον Ευρωπαϊκό Χάρτη για τις Περιφερειακές ή Μειονοτικές Γλώσσες το 1992 και ανήκει στις χώρες εκείνες της ΕΕ που δεν μπορούν να τον υπογράψουν εξαιτίας περιορισμών, που υπαγορεύονται από το εθνικό τους σύνταγμα. Ωστόσο, υπάρχουν κάποια σημάδια, που καταδεικνύουν, ότι ενδέχεται να αναπτυχθεί στο άμεσο μέλλον γλωσσική πολιτική για τις ξένες γλώσσες, ενώ το Υπουργείο Παιδείας φέρεται να σχεδιάζει τη διεξαγωγή έρευνας, με σκοπό την «προώθηση των γλωσσών πολιτισμικής κληρονομιάς των ξένων και επαναπατρισμένων μαθητών» (www.djapolis.auth.gr, 2011).

Π/ΜΓ : Περιφερειακές ή Μειονοτικές Γλώσσες
ΞΓ: Ξένες Γλώσσες
ΓΜ: Γλώσσες Μεταναστών
ΕΓ: Εθνική Γλώσσα

Οι Γλώσσες στην προσχολική εκπαίδευση

	Περιφερειακές/ Μειονοτικές Γλώσσες	Ξένες Γλώσσες	Γλώσσες Μεταναστών	Επιπρόσθετη Υποστήριξη της Εθνικής Γλώσσας
--	--	------------------	-----------------------	---

Ομάδες-στόχος

Περιφερειακές/Μειονοτικές Γλώσσες: ● όλοι ● μόνο φυσικοί ομιλητές ● καμία υποστήριξη

Ξένες Γλώσσες: ● όλοι ● περιορισμένες ● καμία υποστήριξη

Γλώσσες μεταναστών: ● όλοι ● μόνο φυσικοί ομιλητές ● καμία υποστήριξη

Επιπρόσθετη Υποστήριξη Εθνικής Γλώσσας: ● όλοι ● μόνο παιδιά μεταναστών ● καμία υποστήριξη

Διάρκεια

● ≥ 2 χρόνια

● 1 χρόνο

● <1 χρόνο

Απαιτήσεις ελάχιστου αριθμού μαθητών για τον σχηματισμό τάξης

● καμία

● 5-10

● >10

Ημέρες την εβδομάδα

● >1μέρα

● 0.5 -1 μέρα

● <0.5 μέρα

Κατάρτιση διδασκόντων κατά τη διάρκεια της εργασίας

● για το συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο

● γενική

● καμία

Κατάρτιση διδασκόντων πριν από την ανάληψη των καθηκόντων

● για το συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο

● γενική

● καμία

Διαθέσιμη κρατική επιχορήγηση

● μερική

● πλήρης

● καμία

Γλώσσες που προσφέρονται στην προσχολική εκπαίδευση:

Περιφερειακές/Μειονοτικές Γλώσσες	-
Ξένες Γλώσσες	-
Γλώσσες Μεταναστών	-

Οι Γλώσσες στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Οργάνωση

	Περιφερειακές/ Μειονοτικές Γλώσσες	Ξένες Γλώσσες	Γλώσσες Μεταναστών
Αναλυτικό πρόγραμμα <ul style="list-style-type: none"> ● ενιαίο και σαφές ● γενικό ● χωρίς κατευθυντήριες γραμμές 			
Χρήση της γλώσσας ως μέσου διδασκαλίας (ΟΕΠΓ) <ul style="list-style-type: none"> ● διαδομένη ● σε τοπικό επίπεδο ● καθόλου 			
Ομάδες-στόχος Περιφερειακές/Μειονοτικές Γλώσσες: ● όλοι ● μόνο φυσικοί ομιλητές ● καμία υποστήριξη Ξένες Γλώσσες: ● όλοι ● περιορισμένες ● καμία υποστήριξη Γλώσσες Μεταναστών: ● όλοι ● μόνο φυσικοί ομιλητές ● καμία υποστήριξη			
Έναρξη γλωσσικής εκπαίδευσης <ul style="list-style-type: none"> ● από τον πρώτο χρόνο ● από το μεσαίο στάδιο ● μόνο στο τελευταίο στάδιο 			
Κατανομή διδακτικών ωρών στο εβδομαδιαίο πρόγραμμα <ul style="list-style-type: none"> ● σε ώρες σχολείου ● εν μέρει σε ώρες σχολείου ● εκτός ωρών σχολείου 			
Απαιτήσεις ελάχιστου αριθμού μαθητών για τον σχηματισμό τάξης <ul style="list-style-type: none"> ● καμία ● 5-10 ● >10 			
Παρακολούθηση γλωσσικών δεξιοτήτων <ul style="list-style-type: none"> ● καθιερωμένη σε εθνικό επίπεδο ● σχολικές νόρμες ● καμία 			
Αναμενόμενο επίπεδο επάρκειας Περιφερειακές/Μειονοτικές Γλώσσες: ● εθνικές ή περιφερειακές νόρμες ● σχολικές νόρμες ● δεν ορίζεται Ξένες Γλώσσες: ● με βάση το ΚΕΠΑ ● εθνικές ή σχολικές νόρμες ● δεν ορίζεται Γλώσσες Μεταναστών: ● εθνικές ή περιφερειακές νόρμες ● σχολικές νόρμες ● δεν ορίζεται			
Διαθέσιμη κρατική επιχορήγηση <ul style="list-style-type: none"> ● μερική ● πλήρης ● καμία 			

	Εθνική Γλώσσα
Αναλυτικό πρόγραμμα <ul style="list-style-type: none"> ☒ ενιαίο και σαφές ☐ γενικό ☐ χωρίς κατευθυντήριες γραμμές 	
Επιπλέον υποστήριξη για νεοαφιθέντες <ul style="list-style-type: none"> ☒ πριν την ένταξη στα δημόσια σχολεία υποχρεωτικής εκπαίδευσης ☐ κατά τη διάρκεια της υποχρεωτικής εκπαίδευσης ☐ καμία 	
Διαγνωστικά τεστ κατά την έναρξη της φοίτησης <ul style="list-style-type: none"> ☐ όλοι ☐ μετανάστες ☐ καθόλου 	
Παρακολούθηση γλωσσικών δεξιοτήτων <ul style="list-style-type: none"> ☒ καθιερωμένη σε εθνικό επίπεδο ☐ σχολικές νόρμες ☐ καμία 	

Διδασκαλία

	Περιφερειακές/ Μειονοτικές Γλώσσες	Ξένες Γλώσσες	Γλώσσες Μεταναστών
Τυπικά προσόντα διδασκόντων <ul style="list-style-type: none"> ☒ καθηγητές γλωσσών ☐ καθηγητές γενικής εκπαίδευσης ☐ χωρίς τυπικά προσόντα 			
Κατάρτιση διδασκόντων πριν από την ανάληψη των καθηκόντων <ul style="list-style-type: none"> ☒ για το συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο ☐ γενική ☐ καμία 			
Κατάρτιση διδασκόντων κατά τη διάρκεια της εργασίας <ul style="list-style-type: none"> ☒ για το συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο ☐ γενική ☐ καμία 			
Κινητικότητα <ul style="list-style-type: none"> ☒ ενσωματωμένη στην κατάρτιση ☐ ανεπίσημη οικονομική στήριξη ☐ καμία ☐ μη εφαρμόσιμο 			

	Εθνική Γλώσσα
Τυπικά προσόντα διδασκόντων <ul style="list-style-type: none"> ☒ καθηγητές γλωσσών ☒ καθηγητές γενικής εκπαίδευσης ☐ χωρίς τυπικά προσόντα 	
Κατάρτιση διδασκόντων πριν από την ανάληψη των καθηκόντων <ul style="list-style-type: none"> ☒ για το συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο ☐ γενική ☐ καμία 	
Κατάρτιση διδασκόντων κατά τη διάρκεια της εργασίας <ul style="list-style-type: none"> ☐ για το συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο ☐ γενική ☐ καμία 	

Οι Γλώσσες που προσφέρονται στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση:

Περιφερειακές/Μειονοτικές Γλώσσες	Τουρκικά
Ξένες Γλώσσες	Αγγλικά και Γαλλικά ή Γερμανικά
Γλώσσες Μεταναστών	-

Οι ξένες γλώσσες δεν παρέχονται υποχρεωτικά στη δημόσια προσχολική εκπαιδευτική βαθμίδα, παρόλο που εισάγονται στην πρωτοβάθμια εκπαιδευτική βαθμίδα, όπου και τους αποδίδεται ιδιαίτερη έμφαση. Η δημόσια εκπαίδευση δίνει μεγάλη έμφαση στις ξένες γλώσσες, η οποία ενισχύεται και από την επιπλέον παροχή στον ιδιωτικό τομέα. Τα αποτελέσματα, ωστόσο, δεν ανταπεξέρχονται ικανοποιητικά στην επένδυση σε αυτή τη βαθμίδα, ούτε όσον αφορά τα Ελληνικά ούτε όσον αφορά τις ξένες γλώσσες. Επίσης, στην πρωτοβάθμια εκπαιδευτική βαθμίδα προσφέρονται τα Τουρκικά σε σχολεία στην περιοχή της Θράκης στον πληθυσμό της μουσουλμανικής κοινότητας, που έχει δημιουργηθεί από τις ανταλλαγές πληθυσμού μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Τα Τουρκικά προσφέρονται σε περισσότερα από 200 σχολεία της πρωτοβάθμιας εκπαιδευτικής βαθμίδας, παρόλο που ο αριθμός τους τα τελευταία χρόνια έχει παρουσιάσει μείωση. Στη δευτεροβάθμια εκπαιδευτική βαθμίδα, ο αριθμός είναι πολύ μικρότερος, καθώς τα Τουρκικά προσφέρονται σε λιγότερα από δέκα σχολεία (Συντονιστικό Γραφείο Μειονοτικών Σχολείων, 2011). Η κατεξοχήν κυρίαρχη ξένη γλώσσα μεταξύ των προσφερόμενων είναι τα Αγγλικά. Παρατηρείται η επιθυμία αύξησης του αριθμού των προσφερόμενων ξένων γλωσσών, εκτός από τα Αγγλικά, τα Γαλλικά και τα Γερμανικά, που προσφέρονται ήδη. Η κατάρτιση των διδασκόντων στα Ιταλικά, τα Ισπανικά, σε μερικές Βαλκανικές γλώσσες και στα Τουρκικά είναι περιορισμένη, ενώ εξίσου περιορισμένη είναι και η παροχή τους στη δημόσια εκπαίδευση. Οι γλώσσες των μεταναστών δεν παρέχονται στην πρωτοβάθμια εκπαιδευτική βαθμίδα, αλλά εντοπίστηκαν στοιχεία, σύμφωνα με τα οποία καταδεικνύεται, ότι πολλές από αυτές διδάσκονται εντός των αντίστοιχων κοινοτήτων.

Οι Γλώσσες στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Οργάνωση

	Περιφερειακές/ Μειονοτικές Γλώσσες	Ξένες Γλώσσες	Γλώσσες Μεταναστών
Αναλυτικό πρόγραμμα <ul style="list-style-type: none"> ● ενιαίο και σαφές ● γενικό ● χωρίς κατευθυντήριες γραμμές 			
Χρήση της γλώσσας ως μέσου διδασκαλίας (ΟΕΠΓ) <ul style="list-style-type: none"> ● διαδομένη ● σε τοπικό επίπεδο ● καθόλου 			
Ομάδες-στόχος Περιφερειακές/Μειονοτικές Γλώσσες: ● όλοι ● μόνο φυσικοί ομιλητές ● καμία υποστήριξη Ξένες Γλώσσες: ● όλοι ● περιορισμένες ● καμία υποστήριξη Γλώσσες Μεταναστών: ● όλοι ● μόνο φυσικοί ομιλητές ● καμία υποστήριξη			
Κατανομή διδακτικών ωρών στο εβδομαδιαίο πρόγραμμα <ul style="list-style-type: none"> ● σε ώρες σχολείου ● εν μέρει σε ώρες σχολείου ● εκτός ωρών σχολείου 			
Απαιτήσεις ελάχιστου αριθμού μαθητών για τον σχηματισμό τάξης <ul style="list-style-type: none"> ● καμία ● 5-10 ● >10 			
Παρακολούθηση γλωσσικών δεξιοτήτων <ul style="list-style-type: none"> ● καθιερωμένη σε εθνικό επίπεδο ● σχολικές νόρμες ● καθόλου 			
Αναμενόμενο επίπεδο επάρκειας Περιφερειακές/Μειονοτικές Γλώσσες: ● εθνικές ή περιφερειακές νόρμες ● σχολικές νόρμες ● δεν ορίζεται Ξένες Γλώσσες: ● με βάση το ΚΕΠΑ ● εθνικές ή σχολικές νόρμες ● δεν ορίζεται Γλώσσες μεταναστών: ● εθνικές ή περιφερειακές νόρμες ● σχολικές νόρμες ● καθόλου νόρμες			
Διαθέσιμη κρατική επιχορήγηση <ul style="list-style-type: none"> ● πλήρης ● μερική ● καμία 			

	Εθνική Γλώσσα
<p>Αναλυτικό πρόγραμμα</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ενιαίο και σαφές ● γενικό ● χωρίς κατευθυντήριες γραμμές 	
<p>Επιπλέον υποστήριξη για νεοαφιχθέντες</p> <ul style="list-style-type: none"> ● πριν την ένταξη στα δημόσια σχολεία υποχρεωτικής εκπαίδευσης ● κατά τη διάρκεια της υποχρεωτικής εκπαίδευσης ● καμία 	
<p>Διαγνωστικά τεστ κατά την έναρξη της φοίτησης</p> <ul style="list-style-type: none"> ● όλοι ● μόνο μετανάστες ● κανένα 	
<p>Παρακολούθηση γλωσσικών δεξιοτήτων</p> <ul style="list-style-type: none"> ● καθιερωμένη σε εθνικό επίπεδο ● σχολικές νόρμες ● καθόλου 	

Διδασκαλία

	Περιφερειακές/Μειονοτικές Γλώσσες	Ξένες Γλώσσες	Γλώσσες Μεταναστών
<p>Τυπικά προσόντα διδασκόντων</p> <ul style="list-style-type: none"> ● καθηγητές γλωσσών ● καθηγητές γενικής εκπαίδευσης ● χωρίς τυπικά προσόντα 			
<p>Κατάρτιση διδασκόντων πριν από την ανάληψη των καθηκόντων</p> <ul style="list-style-type: none"> ● για το συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο ● γενική ● καμία 			
<p>Κατάρτιση διδασκόντων κατά τη διάρκεια της εργασίας</p> <ul style="list-style-type: none"> ● για το συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο ● γενική ● καμία 			
<p>Κινητικότητα</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ενσωματωμένη στην κατάρτιση ● ανεπίσημη οικονομική στήριξη ● καμία ● μη εφαρμόσιμο 			
<p>Αναμενόμενο επίπεδο επάρκειας</p> <ul style="list-style-type: none"> ● με βάση το ΚΕΠΑ ● εθνικές ή περιφερειακές νόρμες ● κανένα 			

	Εθνική Γλώσσα
Τυπικά προσόντα διδασκόντων <ul style="list-style-type: none"> ● καθηγητές γλωσσών ● καθηγητές γενικής εκπαίδευσης ● χωρίς τυπικά προσόντα 	
Κατάρτιση διδασκόντων πριν από την ανάληψη των καθηκόντων <ul style="list-style-type: none"> ● για το συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο ● γενική ● καμία 	
Κατάρτιση διδασκόντων κατά τη διάρκεια της εργασίας <ul style="list-style-type: none"> ● για το συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο ● γενική ● καμία 	
Αναμενόμενο επίπεδο επάρκειας για μη φυσικούς ομιλητές <ul style="list-style-type: none"> ● με βάση το ΚΕΠΑ ● εθνικές ή σχολικές νόρμες ● δεν ορίζεται 	

Γλώσσες που προσφέρονται στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση:

Περιφερειακές/Μειονοτικές Γλώσσες	-
Ξένες Γλώσσες	Υποχρεωτική: Αγγλικά Επιλογής: Γαλλικά, Γερμανικά
Γλώσσες Μεταναστών	-

Στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση αφιερώνονται αρκετές ώρες στην εκμάθηση ξένων γλωσσών, ενώ δίνεται μεγάλη έμφαση στην επιτυχία στις εξετάσεις γλωσσών, για την εξασφάλιση της οποίας συχνά παρέχεται επιπλέον διδασκαλία, η οποία χρηματοδοτείται από τους γονείς. Η υποχρεωτική ξένη γλώσσα είναι τα Αγγλικά, ενώ κάποιες άλλες γλώσσες, όπως τα Γαλλικά, τα Γερμανικά, τα Ιταλικά και τα Ισπανικά προσφέρονται ως μαθήματα επιλογής. Υπάρχουν κάποια στοιχεία, που καταδεικνύουν την πειραματική εφαρμογή της ΟΕΠΓ (Ολοκληρωμένης Εκμάθησης Περιεχομένου και Γλώσσας) σε ένα δημόσιο σχολείο στη Θεσσαλονίκη, όπου ως γλώσσα διδασκαλίας χρησιμοποιούνται τα Αγγλικά. Επιπλέον, χρησιμοποιούνται εφαρμογές πολυμέσων (όπως το "Xenios") και νέες τεχνολογίες ως μέρος μιας διαθεματικής προσέγγισης της διδασκαλίας των ξένων γλωσσών (Tangas, 2006). Οι γλώσσες των μεταναστών δεν διδάσκονται σε αυτή την εκπαιδευτική βαθμίδα.

Οι Γλώσσες στην Επαγγελματική και Τριτοβάθμια Εκπαίδευση Επαγγελματική Εκπαίδευση (σε τρία κέντρα επαγγελματικής κατάρτισης)

	ΚΕΚ Α			ΚΕΚ Β			ΚΕΚ Γ		
	Περιφερειακές/Μειονοτικές Γλώσσες	Ξένες Γλώσσες	Γλώσσες Μεταναστών	Περιφερειακές/Μειονοτικές Γλώσσες	Ξένες Γλώσσες	Γλώσσες Μεταναστών	Περιφερειακές/Μειονοτικές Γλώσσες	Ξένες Γλώσσες	Γλώσσες Μεταναστών

Ποικιλία προγραμμάτων γλωσσών

- ευρεία ποικιλία
- περιορισμένη
- δεν προσδιορίζεται

Αναλυτικό πρόγραμμα

- ενιαίο και σαφές
- γενικό
- χωρίς κατευθυντήριες γραμμές

Αναμενόμενο επίπεδο επάρκειας

- με βάση το ΚΕΠΑ
- καθιερωμένο σε εθνικό επίπεδο
- κανένα
- μη εφαρμόσιμο

Διαθέσιμη κρατική επιχορήγηση

- πλήρης
- μερική
- καμία

Επιπρόσθετη υποστήριξη της εθνικής γλώσσας	ΚΕΚ Α	ΚΕΚ Β	ΚΕΚ Γ
--	-------	-------	-------

Ποικιλία Προγραμμάτων Υποστήριξης της Γλώσσας

- ευρεία ποικιλία
- περιορισμένη ποικιλία
- κανένα

Ομάδες-στόχος

- όλοι
- περιορισμένες
- καμία

Επιπρόσθετη υποστήριξη της εθνικής γλώσσας	ΚΕΚ Α	ΚΕΚ Β	ΚΕΚ Γ
Αναλυτικό πρόγραμμα <ul style="list-style-type: none"> ☒ ενιαίο και σαφές ☐ γενικό ☐ χωρίς κατευθυντήριες γραμμές 		☒	☐
Δεξιότητες με βάση την ειδικότητα <ul style="list-style-type: none"> ☐ ναι ☐ όχι 		☐	☐
Γενική βελτίωση δεξιοτήτων <ul style="list-style-type: none"> ☐ ναι ☐ όχι 		☒	☒
Διαθέσιμη κρατική επιχορήγηση <ul style="list-style-type: none"> ☒ πλήρης ☐ μερική ☐ καμία 		☒	☒
Πρακτική άσκηση σε εταιρείες <ul style="list-style-type: none"> ☐ ενταγμένη στο πρόγραμμα σπουδών ☐ προαιρετική ☐ καθόλου 		☐	☐
Χρήση οργάνων ΕΕ <ul style="list-style-type: none"> ☐ ναι ☐ όχι 		☐	☐

Οι Γλώσσες που προσφέρονται σε 3 ΚΕΚ στην Ελλάδα:

Περιφερειακές/Μειονοτικές Γλώσσες	-
Ξένες Γλώσσες	Αγγλικά
Γλώσσες Μεταναστών	-

Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (σε τρία πανεπιστήμια)

	ΚΕΚ Α	ΚΕΚ Β
Γλώσσα (ή γλώσσες) διδασκαλίας <ul style="list-style-type: none"> ☒ Εθνική, ξένη, περιφερειακή ☐ μειονοτική, εθνική και ξένη ☐ εθνική μόνο 	☐	☐
Οι Γλώσσες στην Ιστοσελίδα <ul style="list-style-type: none"> ☒ Εθνική, ξένη, περιφερειακή ☐ μειονοτική, εθνική και ξένη ☐ εθνική μόνο 	☐	☐

	ΚΕΚ Α	ΚΕΚ Β
Ομάδες-στόχος για επιπρόσθετη υποστήριξη στην εθνική γλώσσα <ul style="list-style-type: none"> ● όλοι ● περιορισμένες ● καμία 		
Αναμενόμενο επίπεδο επάρκειας στη διδασκαλία ξένων γλωσσών <ul style="list-style-type: none"> ● με βάση το ΚΕΠΑ ● εθνικές νόρμες ή νόρμες του πανεπιστημίου ● καμία 		
Υπόβαθρο αλλοδαπών φοιτητών <ul style="list-style-type: none"> ● Διεθνείς και μετανάστες ● μόνο διεθνείς ● μόνο φυσικοί ομιλητές της εθνικής γλώσσας 		
Κινητικότητα φοιτητών γλωσσών <ul style="list-style-type: none"> ● υποχρεωτική ● προαιρετική ● δεν προσφέρονται τέτοια προγράμματα 		
Κινητικότητα φοιτητών άλλων ειδικοτήτων <ul style="list-style-type: none"> ● υποχρεωτική ● προαιρετική ● δεν προσφέρονται τέτοια προγράμματα 		

Οι προσφερόμενες γλώσσες σε 3 ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης στην Ελλάδα:

Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά, Ιταλικά, Τουρκικά, Ισπανικά, Αραβικά, Αρμενικά, Βουλγαρικά, Κινεζικά, Κοπτικά, Τσεχικά, Δανικά, Ολλανδικά, Φινλανδικά, Εβραϊκά, Χίντι, Ουγγρικά, Ιαπωνικά, Νορβηγικά, Πορτογαλικά, Ρουμανικά, Ρωσικά, Σερβικά, Σλοβακικά, Σουηδικά

Στα Κέντρα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΚΕΚ) ως γλώσσα διδασκαλίας χρησιμοποιείται κατά κύριο λόγο η Ελληνική, και σε όποια από αυτά προσφέρονται γλώσσες, η κυρίαρχη γλώσσα είναι τα Αγγλικά. Τα ΚΕΚ που ερευνήθηκαν στην Αθήνα διεξάγουν πολλά προγράμματα κατάρτισης στην ελληνική γλώσσα για πρόσφυγες, μετανάστες και παλλινοστούντες, τα οποία είναι μια προσφορά του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης. Συνολικά διεξήχθησαν 15 προγράμματα των 300 ωρών, το καθένα για 323 πρόσφυγες, μετανάστες και παλλινοστούντες, οι οποίοι στη συνέχεια έδωσαν εξετάσεις για το πιστοποιητικό ελληνομάθειας, οι οποίες διοργανώνονται από το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας. Η πρόσβαση στα στοιχεία των ΚΕΚ ήταν δύσκολη, καθώς βρίσκονταν σε μεταβατικό στάδιο και επιθεωρούνταν από το Τμήμα Εκπαίδευσης του Υπουργείου Παιδείας κατά την περίοδο διεξαγωγής της έρευνάς μας.

Στα πανεπιστήμια, η ποικιλία των γλωσσών είναι πολύ μεγαλύτερη, γεγονός στο οποίο φαίνεται να έχουν συμβάλει σε μεγάλο βαθμό διάφορα προγράμματα ανταλλαγής, όπως το Erasmus. Υπάρχουν κάποιες πρωτοβουλίες για την παροχή γλωσσών σε φοιτητές που προέρχονται από διάφορες χώρες, αλλά και για την παροχή ευκαιριών εκμάθησης διάφορων γλωσσών, τόσο ευρωπαϊκών όσο και μη ευρωπαϊκών, στους Έλληνες φοιτητές. Επίσης, εντοπίστηκαν στοιχεία, που καταδεικνύουν την πειραματική εφαρμογή σε σχολεία, η οποία αποτελεί πρωτοβουλία των πανεπιστημιακών τμημάτων (π.χ. το πρόγραμμα ΟΕΠΓ στη Θεσσαλονίκη, το οποίο αποτελεί πρωτοβουλία του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης).

Οι Γλώσσες στα Οπτικοακουστικά Μέσα και στον Τύπο

	Αθήνα	Θεσσαλονίκη	Ξάνθη
Αριθμός γλωσσών στο Ραδιόφωνο <ul style="list-style-type: none"> ● >4 ● 3-4 ● 1-2 ● μόνο η εθνική γλώσσα 	●	●	●
Αριθμός γλωσσών στην Τηλεόραση <ul style="list-style-type: none"> ● >4 ● 3-4 ● 1-2 ● μόνο η εθνική γλώσσα 	●	●	●
Τηλεοπτικές παραγωγές σε άλλες γλώσσες εκτός της εθνικής <ul style="list-style-type: none"> ● υποτιτλίζονται ● μεταγλωττίζονται 	●	●	●
Κινηματογραφικές ταινίες σε άλλες γλώσσες εκτός της εθνικής <ul style="list-style-type: none"> ● υποτιτλίζονται ● μεταγλωττίζονται 	●	●	●
Προγράμματα στις περιφερειακές/ μειονοτικές γλώσσες εκτός της αντίστοιχης περιφέρειας <ul style="list-style-type: none"> ● πάντα ● τακτικά ● μερικές φορές ● ποτέ 	●	●	●
Διαθεσιμότητα νοηματικής γλώσσας στην Τηλεόραση <ul style="list-style-type: none"> ● πάντα ● τακτικά ● μερικές φορές ● ποτέ 	●	●	●

Οι γλώσσες που προσφέρονται στα οπτικοακουστικά μέσα και στον Τύπο σε 3 πόλεις στην Ελλάδα:

Ραδιόφωνο	-
Τηλεόραση	-
Εφημερίδες	Αγγλικά, Αλβανικά, Γαλλικά, Γερμανικά, Βουλγαρικά, Ρωσικά, Αραβικά, Ιταλικά, Σερβικά, Ολλανδικά, Τουρκικά, Ισπανικά, Δανικά, Γεωργιανά, Νορβηγικά, Φιλιπινέζικα

Δεν παραχωρείται επίσημος τηλεοπτικός και ραδιοφωνικός χρόνος στις νέες γλωσσικές κοινότητες, παρόλο που επιτρέπεται η μετάδοση ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών εκπομπών. Οι ταινίες συνήθως υποτιτλίζονται, ενώ η μεταγλώττιση είναι εξαιρετικά σπάνια, με εξαίρεση ορισμένα παιδικά προγράμματα. Επιπλέον, ένας μικρός αριθμός ειδησεογραφικών δελτίων παρέχεται και στη νοηματική γλώσσα (όπως προβλέπεται από τον Ελληνικό Νόμο Ν. 2328/1995 (ΦΕΚ Α' 159/3-8-1995)). Η ποικιλία των εφημερίδων σε διάφορες γλώσσες είναι αρκετά μεγάλη, γεγονός που υπογραμμίζει τη σημαντική απόκλιση μεταξύ της ευρείας ποικιλίας πληθυσμιακών ομάδων που κατοικούν στη χώρα και των επισήμως αναγνωρισμένων. Η απόκλιση ήταν μεγαλύτερη στην πρωτεύουσα, την Αθήνα.

Υπηρεσίες που παρέχουν δυνατότητα Γραπτής Επικοινωνίας

	Αθήνα	Θεσσαλονίκη	Ξάνθη
			
Πολιτικές συζητήσεις και διαδικασίες λήψης αποφάσεων σε επίπεδο πόλης (δημοτικού συμβουλίου)			
Υπηρεσίες εκπαίδευσης			
Υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης			
Υπηρεσίες υγείας			
Κοινωνικές υπηρεσίες			
Νομικές υπηρεσίες			
Υπηρεσίες μέσω μεταφοράς			
Υπηρεσίες για μετανάστες και ένταξη			
Υπηρεσίες τουρισμού			
Θεατρικές παραστάσεις			

Οι γλώσσες που προσφέρονται στις δημόσιες υπηρεσίες και στους δημόσιους χώρους σε 3 πόλεις στην Ελλάδα (Αρ. ≥ 2):

Αγγλικά, Τουρκικά, Αρμενικά, Ρωσικά

Η λήψη στοιχείων για την κατηγορία αυτή ήταν εξαιρετικά δύσκολη, δεδομένης της πολιτικής και οικονομικής αναταραχής που επικρατεί στη χώρα. Γεγονός είναι, πάντως, ότι φαίνεται να υπάρχει έλλειψη συστηματικής πολιτικής για την παροχή υπηρεσιών σε άλλες γλώσσες στις δημόσιες υπηρεσίες. Όπου υφίσταται η παροχή υπηρεσιών σε άλλες γλώσσες, διαπιστώνεται, ότι αυτή είναι επί τούτω, ενώ και εδώ κυρίαρχη γλώσσα είναι τα Αγγλικά. Γενικά, παρατηρείται η νοοτροπία, ότι οι πολίτες που συναλλάσσονται με τις δημόσιες υπηρεσίες πρέπει να κατέχουν τη δεξιότητα παραγωγής προφορικού και γραπτού λόγου στα Ελληνικά.

Οι Γλώσσες στον επαγγελματικό τομέα (24 εταιρείες)

Γενικές γλωσσικές πολιτικές	Ευρέως Εφαρμοζόμενες	Περιστασιακά εφαρμοζόμενες	Μη εφαρμοζόμενες
Διαθεσιμότητα Γλωσσικής Πολιτικής	9	12	3
Έμφαση στις Γλωσσικές Δεξιότητες για την Πρόσληψη	14	7	3
Παροχή προγραμμάτων Διεθνούς Κινητικότητας	8	11	5
Χρήση Εξωτερικών Μεταφραστών/Διερμνέων	1	11	12
Μητρώα καταγραφής των γλωσσικών δεξιοτήτων	0	18	5
Χρήση δικτύων για την εκμάθηση γλωσσών	4	3	17
Χρήση προγραμμάτων/χρηματοδότησης της ΕΕ	1	5	18
Γνώση προγραμμάτων/χρηματοδότησης της ΕΕ.	0	5	19

ΕΓ: Εθνική Γλώσσα

ΑΣΕ: Αγγλικά για Στελέχη Επιχειρήσεων

ΞΓ: Ξένες Γλώσσες

Π/ΜΓ : Περιφερειακές ή Μειονοτικές Γλώσσες

ΓΜ: Γλώσσες Μεταναστών

Εσωτερικές Γλωσσικές Πολιτικές	Ευρέως εφαρμοζόμενες			Περιστασιακά εφαρμοζόμενες			Μη εφαρμοζόμενες		
	ΕΓ	ΑΣΕ	ΞΓ – Π/ΜΓ – ΓΜ	ΕΓ	ΑΣΕ	ΞΓ – Π/ΜΓ – ΓΜ	ΕΓ	ΑΣΕ	ΞΓ – Π/ΜΓ – ΓΜ
Συνεργασίες με τον Εκπαιδευτικό Τομέα	1	2	0	4	3	0	19	19	24
Συστήματα Επιβράβευσης/Προώθησης με βάση τις γλωσσικές δεξιότητες	2	4	2	4	4	4	18	16	18
Παροχή γλωσσικής κατάρτισης	2	6	1	9	7	4	13	11	19
Χρήση του ΚΕΠΑ	0	0	0	3	4	0	21	20	24
Η γλώσσα που χρησιμοποιείται στα εργασιακά έγγραφα/στο ενδοδίκτυο	21	10	0	2	8	2	1	6	22
Η γλώσσα που χρησιμοποιείται στο λογισμικό, στα προγράμματα του ίντερνετ	18	12	0	1	8	2	5	4	22
Εξωτερικές Γλωσσικές Πολιτικές									
Η γλώσσα που χρησιμοποιείται στις Ετήσιες/Επιχειρησιακές Εκθέσεις	20	9	0	1	3	1	3	12	23
Η γλώσσα που χρησιμοποιείται για το Μάρκετινγκ	22	12	1	1	6	2	1	6	21
Η γλώσσα που χρησιμοποιείται για την Επωνυμία/Ταυτότητα των προϊόντων/υπηρεσιών	19	13	0	1	8	3	4	3	21
Η γλώσσα που χρησιμοποιείται για την Ιστοσελίδα	20	22	2	2	0	2	1	2	20

Άλλες γλώσσες εκτός της Αγγλικής που χρησιμοποιούνται από επιχειρήσεις σε ένα δείγμα 24 εταιρειών στην Ελλάδα (Αρ. ≥ 2):

Ρωσικά, Γερμανικά, Γαλλικά, Κινεζικά, Σερβικά, Ιταλικά, Ισπανικά, Αραβικά, Βουλγαρικά, Ρουμανικά, Αλβανικά

Στον επαγγελματικό τομέα, οι ξένες γλώσσες θεωρούνται περισσότερο απαραίτητο παρά επιθυμητό προσόν. Ωστόσο, στις επιχειρήσεις που ερευνήθηκαν, φαίνεται να αποδίδεται μικρή αξία στην πρόσληψη υπαλλήλων που γνωρίζουν γλώσσες των μεταναστών, παρόλο που στην πραγματικότητα η επικοινωνία βασίζεται στη χρήση των περισσότερων βαλκανικών γλωσσών, εξαιτίας των ισχυρών επαγγελματικών και εμπορικών σχέσεων με τις γειτονικές χώρες. Σε περίπτωση έλλειψης προσωπικού με γνώση αυτών των γλωσσών στην επιχείρηση, ως κοινή γλώσσα χρησιμοποιείται η Αγγλική και, ως εκ τούτου, η μεγαλύτερη αξία φαίνεται να αποδίδεται στη δυνατότητα ικανοποιητικής επικοινωνίας στα Αγγλικά σε ό,τι αφορά το εργασιακό περιβάλλον. Ελάχιστες επιχειρήσεις διαθέτουν πολιτική για τη σαφή επιβράβευση της γνώσης γλωσσών ή δομές για την υποστήριξη της πολυγλωσσίας, γεγονός που στην πραγματικότητα ίσως να μην ισχύει σε τόσο μεγάλη κλίμακα όσο αυτή που αποτυπώνεται βάσει των στοιχείων, δεδομένης της εστίασης της έρευνάς μας στην πολυγλωσσία.

Γενικά Βασικά Συμπεράσματα:

Στην Ελλάδα, η επένδυση στην εκμάθηση ξένων γλωσσών είναι σημαντική και μακροπρόθεσμη. Επίσης, ομιλείται μία ποικιλία άλλων γλωσσών, οι οποίες προέρχονται κυρίως από τα Βαλκάνια και άλλα μέρη του κόσμου, αλλά η συζήτηση αυτού του θέματος είναι περιορισμένη, καθώς εντάσσεται στο γενικότερο ευαίσθητο πολιτικό και κοινωνικό ζήτημα της μετανάστευσης. Παρατηρήθηκε μια επιφύλαξη για την παροχή στοιχείων στους περισσότερους τομείς, η οποία κατά τη γνώμη μας οφείλεται εν μέρει στο γεγονός, ότι δεν υπάρχει εξοικείωση με τέτοιου είδους έρευνες, καθώς επίσης και στην ατυχή συγκυρία διεξαγωγής της έρευνας, δεδομένης της κορύφωσης της οικονομικής κρίσης, η οποία έχει ως αποτέλεσμα η χώρα να βρίσκεται σε κατάσταση εκτάκτου ανάγκης. Το ζήτημα της πολυγλωσσίας δεν τέθηκε σε προτεραιότητα από πολλούς φορείς παροχής στοιχείων. Σαφέστατα, υφίσταται ανάγκη ανατροπής του σκηνικού μονογλωσσίας που επικρατεί στις δημόσιες υπηρεσίες, όπου χρησιμοποιείται αποκλειστικά η ελληνική γλώσσα, ενώ και η κυριαρχία της Αγγλικής σε όλους τους τομείς προκαλεί προβληματισμό. Η έλλειψη βασικών φορέων, είτε κρατικών είτε μη κυβερνητικών οργανώσεων, για την προώθηση της πολυγλωσσίας μπορεί να αποτελέσει εμπόδιο, καθώς την ευθύνη αυτή επιωμίζονται προς το παρόν μεμονωμένοι ακαδημαϊκοί και ερευνητές και άλλες τοπικές οργανώσεις. Οι οργανώσεις αυτές ενδέχεται να εστιάζουν κυρίως στη διεύρυνση της συμμετοχής και της εκπροσώπησης διάφορων γλωσσικών κοινοτήτων – δεν βρέθηκαν στοιχεία για τέτοιου είδους πρωτοβουλίες κατά τη διάρκεια συλλογής των δεδομένων.

Ελπιδοφόρες πρωτοβουλίες και πιλοτικά προγράμματα:

Όσον αφορά τις περιφερειακές και μειονοτικές γλώσσες στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, διαπιστώθηκε η υλοποίηση δύο προγραμμάτων από το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης, μέσω των οποίων προσφέρεται βοήθεια σε σχολεία με παλλινοστούντες μαθητές, παιδιά μεταναστών και μαθητές από την κοινότητα των Ρομά. Μάλιστα, είναι η πρώτη φορά στο σύνολο των δεδομένων μας, που εντοπίζονται πρωτοβουλίες για την κοινότητα των Ρομά. Η έρευνα για την προώθηση των γλωσσών πολιτισμικής κληρονομιάς είναι, επίσης, μια πολύ ελπιδοφόρα

πρωτοβουλία. Το Υπουργείο Παιδείας και οι πανεπιστημιακές συνεργασίες προσφέρουν μαθήματα Νέας Ελληνικής Γλώσσας και πολιτισμού, διάρκειας ενός μήνα για αλλοδαπούς φοιτητές, καθηγητές Ελληνικών και Έλληνες φοιτητές με υποτροφία. Οι υποτροφίες δίνουν σε Έλληνες φοιτητές τη δυνατότητα να σπουδάσουν στην ΕΕ και σε άλλες χώρες και να παρακολουθήσουν προπτυχιακά, μεταπτυχιακά προγράμματα και σεμινάρια ξένων γλωσσών. Το Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (ΙΚΥ) παρέχει σε φοιτητές και εκπαιδευτικό προσωπικό υποτροφίες κινητικότητας, ενθαρρύνοντας την επαφή με άλλα εκπαιδευτικά συστήματα και την εξοικείωση με τον πολιτισμό και τη γλώσσα άλλων ευρωπαϊκών χωρών (Ευρυδίκη 2009/10: 222-223). Αυτό ισχύει από το 2010 και ενδέχεται να έχει διακοπεί εξαιτίας της οικονομικής κρίσης.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Συντονιστικό Γραφείο Μειονοτικών Σχολείων

<http://syntonistiko.compulaw.gr/> [2 Δεκεμβρίου 2011]

Eurostat

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=tps00001&tableSelection=1&footnotes=ye&s&labeling=labels&plugin=1> [Accessed 2nd December 2011]

Hannam, S. and Papathanasiou, E. (2011) Current Issues and Trends in Language Education in Greece: A Brief Overview. In *Towards a Language Rich Europe - Multilingual essays on language policies and practices*, Βρετανικό Συμβούλιο.

Kiliari, A. (2009) Γλωσσική Πολιτική στην Ελλάδα: Οι Επιπτώσεις της Ευρωπαϊκής Πολιτικής στην Πολυγλωσσία. In *European Journal of Language Policy*. 1/1. pp. 21-28.

Tangas, P. (2006) Multimedia and Foreign Language Teaching: the Case of Greece. In Grabe, D. & Zimmernann, L. (eds), *Multimedia Applications in Education Conference Proceedings 2006*, FH JOANNEUM, Graz, Austria, pp.139-48. Available from: http://pek-patras.ach.sch.gr/docs/yliko0910/Multimedia_and_Foreign_Language_Teaching_the_Case_of_Greece_Tagkas.pdf [Accessed 5th December 2011]

Το πρόγραμμα : Μία Ευρώπη με Γλωσσική Ποικιλομορφία γίνεται με την συνεργασία περισσότερων από 30 φορέων

Με τη χορηγία των

Εκδότης του προγράμματος

www.language-rich.eu

© British Council 2012 Brand and Design/C403

Το Βρετανικό Συμβούλιο δημιουργεί διεθνώς ευκαιρίες για τους ανθρώπους Από το Ηνωμένο Βασίλειο και από άλλες χώρες και εμπνέει εμπιστοσύνη ανάμεσα τους παγκοσμίως.

Καταχώρηση Φιλανθρωπικού Οργανισμού: 209131 (Αγγλία και Ουαλία) SC037733 (Σκωτία)